

Vatra veche

Vatra veche

11

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul II, nr. 11(23), noiembrie 2010 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coşbuc

VATRA, 1971 *Redactor-şef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-şef Nicolae Băciuş

Număr ilustrat cu lucrări de Casoni Ibolya. Coperta: „Omul fără umbră”

VATRA VECHE DIALOG CU MIHAI SIN

Dulce harababură

Câte milioane de oameni și-au încălzit sufletul la focul poeziei sale?

Azi ar fi trebuit să scriu dulcea mea harababură.
Dar iată, azi 5 noiembrie, a murit Adrian Păunescu.
Inima poporului român e cernită.

Odată cu el s-a dus nu numai o lume ci, mai mult, o încredere.

Pe ea, noi românii am pierdut-o iremediabil.

Puțini iubitori totali de literatură am cunoscut, puțini poeți făcuți din lut pur poetic există, puține genii risipite printre noi.

I s-a reproșat că s-a vârat în politică ?

Dar ce-ați fi vrut? Cu forța lui uriașă, de a influența, de a trage după sine !!

Nu putea decât să vrea să facă totul, să fie marele maestru, forța aproape demiurgică pe care i-a dat-o Dumnezeu și pe care el a transformat-o în cuvinte.

Într-un timp al unei mode poetice, a aruncat peste bord toate facilitățile poeziei moderne și « s-a riscat » să fie clasic.

Un Rembrandt rătăcit între impresioniști.

Dar ce răsufare, ce forță, ce capacitate de a crea perle rare și cânturi uriașe.

A știut să ajungă la public.

Când se întreba ce iarbă va crește pe mormântul său, se vede treaba că se temea de judecata pripită sau răutăcioasă a istoriei.

Istoria pe care o scriu... învingătorii. Pe când, vai, acum poporul român pare învins...

Eu cred că numai pare.

După cum cred că noi, românii, înțelegem greu nuanțele, că vrem să judecăm numai în alb și negru, în tușe mai groase, în judecăți tranșante și care se sustrag de multe ori subtilului.

În rest, rămânem la fel : împărțiți în două.

Dar gândiți-vă numai o clipă : câte milioane de oameni și-au încălzit inima la focul poeziei lui ?

Alt Adrian Păunescu nu va mai fi, cu el moare o lume și moare un timp, un bard modern nu va mai fi, nu se va mai găsi, nu mai e posibil.

Încheierea romantismului românesc se face prin Adrian Păunescu.

O încheiere târzie dar ca un strigăt adevărat, ca un apel la conștiință și solidaritate.

Oare, un strigăt în van ? Cine poate ști...

CLEOPATRA LORINȚIU

Foto: Adrian Păunescu cu Răzvan Ducan, Vanda Ani și Lazăr Lădariu, la Târgu-Mureș, în 2003

SUMAR

Dulce harababură, de Cleopatra Lorințiu/2
Vatra veche dialog cu Mihai Sin, de Nicolae Băciut/3
Scriitorul de lângă noi (Mihai Sin), de Nicolae Băciut/5
Turnul de fildeș un mit modernist?, de Florin Contrea /6
Narațiunea la Lev Tolstoi și Marin Preda, de Elena M.Cîmpan/7
Sensul în poezie, de George Popa/8
Formal contra informal în factualitate, de Iulian Chivu/11
„Fântâna Blanduziei”, de Carmen Mariana Simu /12
„Cartea de recitare”, O altă viziune critică, de Adriana Nistor/14
Poezia lui Grigore Vieru – întoarcerea spre copilărie sau decantarea esențelor, de Mariana Chețan/17
Vintilă Horea – libertate și exil, de Lucian Gruia/20
Jurnalul în versuri al unui scriitor neobișnuit, de Gheorghe Postelnicu/22
Cronica literară. Forma cântului (Puiu Bobeică Cislău), de A.I. Brumaru/23
Rostirea luminoasă (Anthonia Amatti), de A.I. Brumaru/23
Et in epica magna 1 (Ioan Groșan), de Ștefan Jurcă/24
Andrei Fischof, Izgonirea din Iad, de Mircea Goga/25
Arheologia cuvintelor (Eugen Axinte), de Nicolae Băciut/25
Adevărata fericire (Mihaela Băbușanu Amalanci), de Melania Cuc/26
E vremea antologiilor, de Marian Nicolae Tomi/27
Cărți despre martirii sfinților nășăudenți (Paul Ersilian Roșca), de Menuț Maximinian/28
Coloniile Albaneze din România (Ion Teodorescu), de M. Maximinian/29
Confesiunile dogmatiste (Moni Stănilă), de Menuț Maximinian/29
Poezia, ca pasăre marină (Ioan S.Pop), de Menuț Maximinian/30
Slovele lui Vasile Dâncu , de Menuț Maximinian/31
Taina visării (Cristina Călin), de Ioan Astaluz/31
Murmur întru laudă (Florica Gh. Ceapoiu), de Mihai Antonescu/32
Filtre. Povestea „sufletului natural” (Artur Silvestri), de Daniela Gâfu/33
Elogiul melanholiei (Theodor Răpan), de Lucian Gruia/33
Lesă de hârtie (Răzvan Ducan), de Aurel Hancu/35
Alexandru Ciocoi, departe de lumea dezlănțuită, de Lucian Gruia/35
Poetul mai viu decât Dumnezeu (Ștefan Doru Dăncuș), de Adrian Botez/37
Poema prigoriei (Dumitru Toma), de Dumitru Velea/39
Mysterion, poeme de Cezarina Adamescu/41
Moșiereasa, proză de Melania Cuc/42
Parodie de Cezarina Adamescu după Romulus Vulpescu/42
Documentele continuității. O mare personalitate a bisericii noastre și un reper actual: Ștefan Rusu (I), de Gheorghe Șincan/43
Poetica imaginii în ceremonialul de trecere(VII), de Luminița Țaran/45
Un Anton Pann argeșean: Popa Ionel, de Rodica Lăzărescu /46
Mitropolitul Nicolae Colan, de Ioan Lăcătușu/48
550 de ani de învățământ german la Reghin (I), de Hans Ganesch/50
Biblioteca Babel. Colette Mart, în românește de Ion Cristofor/52
Interviu cu Tatiana Doibani (Chișinău) I, de Raia Rogac/53
Poeme de Darie Ducan/55
La cules de rodii în cartierul Rahova, (25), de Anni Lorei Mainka/56
Poeme de Kazi Ploae/58
Gramatopoliana.Un tânăr învățat (I), de Liviu Franga/59
Poeme de Nicolae Marian Tomi/61
Proză. Făt frumos din dud și Tupăza din tei, de Nicolae Bălașa/62
Mapamond. Un român în India. File de jurnal (VII), de Ovidiu Ivancu/63
Încercări de străpungere a gândului (IV), de Elena Neagoie/65
Mari români ignorați: CASIN POPESCU/67
Istorici de niciun ban și alții la fel, de Căsin Popescu/68
Din dragoste de oameni, de Elena Buică/69
Vatra veche dialog cu Emanuel Pope, de Monica Mureșan/70
Al doilea număr al revistei ROKU, de Iulian Dămăcuș/72
Vatra veche dialog cu Ioana Diaconu, de Liliana Moldovan/73
Ecouri dinspre „Bătălia lui Hernani” spre aplauzele cu o singură mână..., de Cristian Stamatoiu/76
Ocean întors. Timpul lui neica nimeni, de Nicolae Bălașa/77
Vatra veche dialog cu artistul liric Ionel Voineag, de Simona-Roxana Antohi (Mocanu)/78
Petruța Küpper sub ploaia de premii și nominalizări !, de Ionela Van Rees-Zota/80
Recviem pentru Domnu’ Trandafir, de Mihaela Malea Stroe/81
Curier/82
Literatură și film, de Alexandru Jurcan/86
Junii cărunți ai Brașovului, cu și fără brașoave, în Cetatea lui Bucur, de Sorin Basangeac/86
Șevalet, Casoni Ibolya, „Zări și etape”/87
Starea prozei. Tablete, de Melania Cuc/88
Număr ilustrat cu lucrări de Casoni Ibolya

VATRA VECHIE DIALOG

cu

Mihai Sin

**„Pentru mine marea miză
ar putea fi constatarea că las
în urma mea o operă”**

- Marea miză e o față nouă și, totuși, veche a prozatorului Mihai Sin, care a cochetat cu ani în urmă cu eseul în paginile revistei Vatra. Sunt prea strâmte granițele prozei scurte, ale romanului, care ar fi motivațiile evadării spre eseul?

- Sigur, proza poate include chiar pasaje întinse de eseu, poți să fii chiar un strălucit eseist în proză, cum e cazul lui Herman Hesse, al lui Thomas Mann sau al lui Dostoievski, care are și el eseistică în romanele sale. Dar, firește, uneori uneltele diferă.

În ceea ce privește *Marea miză*, ideile sunt mai vechi și chiar dacă nu reprezintă obsesii ale mele sunt totuși undeva prin zona aceasta. Am mai scris despre „marea miză” mai ales în ultimii ani, mai mult aluziv, în unele articole, în interviuri, și am dorit să dezvolt conceptul acesta. Nici în carte nu este dezvoltat până la explicarea lui deplină. Nici n-am vrut să îl explic astfel, pentru că nu cred că trebuie epuizat așa ceva într-un eseu, într-o carte. Dacă eseul a avut o perioadă de mare impact asupra publicului, firește, intelectual, se datorează și faptului că mulți dintre cititori luau o carte de eseuri crezând că acolo se epuizează o temă, o idee, se epuizează informația dintr-un domeniu sau altul, deci, cum se zice, cititorii ar fi vrut să fie foarte câștigați și mult mai inteligenți după lectura unei astfel de cărți și mai informați, firește. Pe de altă parte,

fără să fi avut vreodată înclinări speciale spre teorie, am scris, chiar de la începuturile mele literare, câte-un articol de critică literară, chiar cronică literară, susținând cronică literară în câteva numere din *Vatra*. Pe urmă, am mai scris mici eseuri și cu alte ocazii. E și o plăcere. De pildă, dacă scrii despre un alt scriitor, dacă-i urmărești pe alți scriitori, pe alți artiști, vrei să pătrunzi cât de cât dincolo de un strat superficial, în creația lor, în opera lor, atunci eseul e un mijloc, chiar și pentru un prozator. Aici, în această carte, poate că ea și-ar mai fi amânat apariția, deși mă presa într-un fel ideea, conceptul acesta și altele câteva, dar poate că așa mai fi amânat în continuare scrierea cărții dacă nu s-ar fi ivit prilejul de a susține atât de târziu doctoratul. Și atunci m-am gândit ca teza de doctorat să plece de la aceste idei, pe care să le dezvolt, să le dau o anumită coerență.

- Va mai scrie Mihai Sin eseu, acum când a dispărut și provocarea tezei de doctorat și nici nu există oferta vreunei publicații literare de a susține o rubrică de eseuri, va dezvolta teme, idei, pe care nu le-a putut epuiza în *Marea miză*?

- Acum nu știu. Vom vedea. Nu mă trage nici sufletul nici altceva pentru o colaborare la revistele literare. Nici nu le-am mai văzut pe unele de mult timp, sper să se fi îmbunătățit în conținutul lor. Dar, pe de altă parte, le găsesc pe multe atât de prețioase, de prolix, de o vorbărie parcă fără început și fără sfârșit, cu pogoane, cearșafuri de critică literară, de istorie literară de multe ori indigeste și nu mă atrag în vreun fel. Sigur că mai sunt câteva proiecte, în afară de *Marea miză*, care poate să-și aibă o anumită continuare, mai sunt câteva proiecte care mă urmăresc de mult. De pildă, prin anii nouăzeci, chiar din 1990, am intenționat să scriu un eseu politico-sociologic, poate chiar și cu incursiuni culturale, care ar fi urmat să se numească *Fără idealuri*. Am scris câteva lucruri din el, câteva idei le-am dezvoltat, dar nu l-am finalizat. Poate era mai bine să-l fi scris atunci. Dar treaba aceasta ne privește nu numai pe noi, privește o lume contemporană, Europa, America în întregul ei, alte zone. Ceea ce ar trebui să fie idealuri s-au refugiat în alte lumi poate mai rudimentare, mai primitive, dar care au credințe

puternice și uneori virulente, așa cum vedem că primim poate prea multe mesaje dinspre lumea arabă.

- Mai urmăriți presa literară, ce așteptați de la presa literară și dacă ar fi să vi se facă o ofertă de colaborare permanentă, în ce condiții ați răspunde favorabil?

- Păi, o colaborare cu o publicație literară n-ar putea să fie decât o rubrică de autor, nu-i așa, în care să-mi susțin idei, păreri. Am de multe ori această pasiune în mine, chiar dacă nu mă urmărește foarte constant, dar de multe ori parcă-mi dă ghes, de a aborda teme și subiecte de strictă actualitate, urgențe le-aș zice. Dar dacă nu le tratezi atunci, firește că parcă se pierd așa, în neant, le întâlnești pe urmă la alții, preluate de te miri unde și tratate mai mult sau mai puțin bine. Dar colaborarea cu o revistă literară, dacă ar fi s-o prezint așa la un mod mai ideal, ar trebui să însemne și o linie nouă a acelei reviste. Nu știu, dar am impresia că la ora actuală, poate greșesc, să dea Domnul să greșesc, cam aproape toate sunt o apă și-un pământ. Nu se naște ceva, nu la nivel formal, la nivel de polemici, de scandaluri din acestea absolut penibile, cele mai multe dintre ele, scandaluri între scriitori, certuri și așa mai departe, ci să pornească de la o nouă concepție asupra comunicării cu publicul și să atragi publicul. Pentru aceasta nu se mai poate să existe reviste numai strict de specialitate. Trebuie puțin amestecate lucrurile și între literatură de un anumit nivel și realitatea socială nu mai trebuie să existe o graniță așa cum cred că există la ora actuală. Mulți privesc de sus această realitate cotidiană, această realitate a noastră, și se consideră, am tot folosit termenul, ielită, desigur, cu conotație peiorativă. În fond, nu ar fi o descoperire. Îmi amintesc bine, *Literaturaia gazeta*, aceea scoasă de comuniștii ruși, prin anii șazeci, șaptezeci, optzeci, era folosită și ca un instrument pentru intervenții politice, polemici internaționale, de către aceștia. Deci o revistă care să aibă o implicare nu numai culturală, ci și cu pătrundere în zona politicului și socialului, dar de o mare sinceritate și așa zice de o mare probitate. Numai așa se poate cuceri, în opinia mea, un nou public pentru revistele literare, culturale.

- Absența din presa culturală, ritmul editorial ponderat lasă impresia că v-ați fi retras din viața literară. E o atitudine premeditată sau e doar o falsă impresie?

- Această problemă are prea multe accente personale ca să le mai amintesc acum, prea multe elemente din existența mea în perioada postdecembristă. Ceea ce poate să pară retragere e, și fără îndoială au mai spus-o și alții și mă bucur că încep unii să vadă lucrurile în ceea ce mă privește și așa, și o marginalizare. Nu prea sunt atent la ceea ce se numesc comploturi, strategii și așa mai departe, dar sunt prea multe elemente ca să le mai amintesc. Deci, retragerea din lumea literară este și urmarea unor experiențe de acest tip. Firește că înseamnă și dezamăgiri, uneori chiar o ușoară repulsie. Ceea ce mi s-a întâmplat de pildă la ultimele alegeri ale Uniunii Scriitorilor, când am candidat și eu pentru președinția acesteia, fără șanse, dar aveam un scop, hai să-i zicem personal, pentru a candida, și pur și simplu cete din acestea de scriitori, așa zice, cu foarte mare părere de rău, declasați, unii dintre ei beți, imediat ce am urcat la tribună, și nu numai la mine și la alții, au proferat urlete, injurii. Manifestări care se potriveau mai degrabă la alegeri pe vremea lui Caragiale. Dar lipsa de eleganță, de civilitate, de, la urma urmei, ținută intelectuală, m-a șocat de-a dreptul. Și-am zis, domnule, dar ce se întâmplă cu breasla aceasta a noastră, e într-o cădere liberă, într-o degradare pe care nu puteam s-o prevăd, s-o prevedem în niciun fel. Și este și din acest punct de vedere o reacție a mea.

- V-ați retras, într-un fel din viața publică, în afară de activitatea didactică la Universitatea de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, ați renunțat și la orgoliile și tentațiile politicii. Ce a câștigat, după toate aceste renunțări prozatorul Mihai Sin, pentru scrisul său?

- A câștigat foarte mult. Țin să precizez că, totuși, nu m-am retras din politică. Eu am vrut să fac politică nu ca să răstorn lucrurile din țară, pentru că sunt un om lucid și nu se pot rezolva foarte multe lucruri de la Târgu-Mureș, și, pe de altă parte, ca să faci ceva din punct de vedere politic trebuie să ai în spatele tău o masă imensă de oameni și o echipă de politicieni destul de reductibilă. Nu se

poate face nimic într-o echipă mică, cum am avut la Târgu-Mureș. Eu am vrut să fac politică și pentru liniștea mea. Tot s-a vehiculat ideea că scriitorii, intelectualii stau pe margine și nu intră în politică și de aceea lucrurile merg cum merg. A fost și e un fals grosolan; de fapt, dacă vrei să te implicii din punct de vedere politic și chiar vrei să faci ceva prin politic pentru țară și neamul tău, atunci din păcate constăți că ți se pun contre. E mult mai simplu, mai ușor, dacă mergi cum bate vântul, dacă te lași în voia curentului și-ți vezi de interesele tale și ale grupului din care faci parte, ale partidului din care faci parte. Eu n-am putut accepta astfel de lucruri și atunci, firește, m-am retras din politică.

- Ce-a câștigat din această experiență prozatorul Mihai Sin?

- Eu am naivitatea să cred că orice experiență pe care o ai îți poate folosi la un moment dat pentru scrisul tău și că, de multe ori, dacă nu totdeauna, ele vin și de la Dumnezeu. Chiar dacă, să zicem, unele experiențe nu-și au locul în cărți, ceva se întâmplă în privința politicului. Poți să tratezi naiv, cum de multe ori am văzut, la scriitorii români, subiecte politice, tratate neimplicat, printr-o observație de la distanță. Trebuie să înțelegi care sunt mecanismele politice, cam ce înseamnă interesul politic, ce înseamnă beția sau, mai mult, drogul acesta al puterii, atunci când nu vrei puterea pentru a face într-adevăr lucruri bune pentru țara ta, pentru poporul tău. În acest caz, lucrurile merg în general spre satisfacțiile teribile, altfel foarte nuanțate, pe care ți le poate da puterea. Puterea e aproape un drog sau poate fi și un medicament. Într-o carte a unor medici francezi, Acești bolnavi care ne guvernează, a fost tratat, printre altele, cazul unor premieri ai Israelului, Golda Meir și Menahem Begin, amândoi foarte bolnavi când au preluat puterea și care, în mod miraculos, s-au vindecat. Deci puterea poate fi și medicament. Pen-

tru alții, dorința de a ajunge la putere vine și din porniri de genul „De ce să mâncăm icre de Manciușia cu lingura, când putem mânca cu polonicul?”

- În final, care e marea miză a scriitorului Mihai Sin?

- Într-adevăr, aceasta este o întrebare grea, o întrebare gravă. Nu știu, mi-e foarte dificil s-o definesc. Eu mă gândesc și acum, la vârsta pe care o am și după cărțile pe care le-am scris și le-am publicat, cu destulă umilință, la ideea de operă. Pentru mine marea miză ar putea fi constatarea cât mai deplină cu putință că las în urma mea o operă și mai ales că în această operă va exista o viziune a mea, ezit să spun originală, o viziune a mea asupra societății românești, asupra Europei, asupra lumii contemporane. Mă interesează foarte mult lucrurile acestea nu de ieri de azi, ci de când mă știu aproape. Și vreau să le dau de capăt din punctul meu de vedere și nu din punctul de vedere al absolutului, așa ceva nu e posibil. Și cam aceasta ar fi, să pot să-mi exprim și să aibă câteva semne de recunoaștere această viziune asupra țării mele, asupra spațiului meu, asupra neamului meu și, firește, asupra lumii contemporane, care este extraordinar de complicată și de încălțită, dar pe care trebuie să încercăm să o înțelegem fiecare după puterile noastre.

- Se vede altfel, după ce scriitorul trece de 60 de ani, (ca în cazul dumneavoastră), trecutul operei sale, privește el altfel spre ceea ce ar vrea să mai scrie?

- Nu prea îmi recitesc cărțile și, având o propunere de reeditare, care e încă în discuție, să vedem dacă se va și materializa, a unui roman din 1975, *Viața la o margine de șosea*, am recitit acum acest roman și, pur și simplu, l-am citit ca și cum ar aparține altcuiva. Dar, pe de altă parte, mi-am dat seama că există totuși o mare coerență în proza mea, poate există și o anumită repetitivitate greu de evitat, anumite reluări, dar sunt sigur că există coerență și aceasta mă face să cred că nu am etape pe care să le resping și de care să-mi fie jenă sau, și mai grav, rușine.

NICOLAE BĂCIUȚ

Foto: Diplomă de excelență pentru Mihai Sin, octombrie 2008 (cu Mirela Moldovan și Valentin Marica, la Studioul de Radio Târgu-Mureș)

SCRIITORUL DE LÂNGĂ NOI

Pe Mihai Sin* l-am avut nu doar coleg de redacție, la **Vatra**, din 1983, ci și coleg de birou.

Birou e un fel de a zice unei încăperi de 3X6, în care erau îngrămădite, la propriu și la figurat, două mese/birou, două biblioteci, un cuier, o sobă de teracotă, un spațiu în care de-abia te puteai mișca, în buricul orașului, pe strada Primăriei nr.1.

Geamul nostru dădea spre curtea interioară, o curte sufocată de tot felul de arbori ornamentali și pomi fructiferi, dar de unde se vedea și sala de mese a unui local „de incintă”, în care „se împingea la tavă” cu elan muncitoresc, pentru o mâncare caldă și ieftină.

Nu știu cine m-a „repartizat” acolo sau dacă a fost o opțiune personală, locuri libere mai fiind și în celelalte birouri. Oricum, de Mihai Sin m-am simțit de la început și cel mai mult atașat, odată cu dispariția lui Romulus Guga, în locul căruia ar fi meritat cu prisosință să se instaleze ca redactor-șef al unei publicații la înființarea căreia a pus umărul în anii de început ai deceniului al optulea. Dar, cum Dan Culcer se și vedea redactor-șef de drept, încă înainte de a se răci trupul lui Romulus Guga, Partidul a decis ca și câștigător pe al treilea „candidat”, Cornel Moraru, care nici nu visa la o astfel de onoare.

Am prins ani frumoși în redacția **Vetrei** în acea perioadă, când, dincolo de inevitabile „frecușuri”, revista funcționa ca o echipă, făceam front comun în jurul unor idei, acțiuni.

Poate c-au fost ultimii ani de boemă literară la Târgu-Mureș, care antrena nu doar pe redactorii **Vetrei** ci și pe ceilalți scriitori mureșeni, mai tineri sau mai trecuți prin viață. Erau anii în care toată lumea se putea vedea cu toată lumea, în

care nu prea existau „incompatibilități”, în care încăpeam cu toții la aceeași masă, oricât de mică era și oricât de puține scaune erau libere.

Mihai Sin era, aproape unanim recunoscut, un lider de opinie, un „guru”, dacă vreți. Era personalitatea culturală cea mai prominentă a Târgu-Mureșului, după dispariția prematură a lui Romulus Guga, vocea cea mai autoritară, modelul cultural cel mai apreciat.

Mihai Sin „ținea piept” și în relațiile cu cenzura de la Consiliul Culturii și Educației Socialiste, cu Virgil Poiană, Șerban Velescu sau Ecaterina Țărâlungă, cei care făceau „lectura” de partid, pentru a nu cădea noi în păcate ideologice.

Alături de Mihai Sin te simțeai mai puternic, mai în siguranță.

Era scriitorul și omul pe care te puteai baza că nu te lasă nici la rău și nici la bine singur. Un om, cum ne place să spunem, cu vocația prieteniei.

Am stat zile și nopți la taclale, în diverse locații din Târgu-Mureș, care ne suportau și după ora 22,00 (când tot românul trebuia să se retragă pe la casa sa!). Mihai Sin, Lazăr Lădariu, Ioan

Radin-Peianov, Soril Miavoie, Radu Ceonța... fiind nucleul de bază, în jurul căruia gravitau unii și alții, mai mult sau mai puțin scriitori, dar, oricum, admiratori, iubitori de literatură.

„Revoluția” ne-a împărțiat. Mihai Sin s-a lăsat antrenat în mirajul Capitalei, la Editura Albatros, apoi a luat pentru o vreme și calea diplomației, în Israel.

Au rămas nostalgiile. Gândul de a mai recupera ceva din acei ani mai ales.

Așa s-a născut o carte a mea, **Mihai Sin – Ierarhiile liniștii**, carte care nu e decât un exercițiu de admirație. Nu vrea să fie nici mai mult și nici mai puțin decât atât.

Mihai Sin – (în) Ierarhiile liniștii e parte a unui portret în mișcare, o provocare la o reevaluare dreaptă, fără culise de politică literară, a unui scriitor care și-a pus amprenta pe devenirea fenomenului literar mureșean mai bine de două decenii.

Asemenea lui Romulus Guga, Mihai Sin rămâne un descălecător de cultură română în spațiul mureșean.

NICOLAE BĂCIUȚ

*Mihai Sin s-a născut la Făgăraș, județul Brașov, la 5 noiembrie 1942.

A absolvit Școala Generală Nr. 3 și Liceul „Radu Negru” din Făgăraș, promoția 1960, Facultatea de Filologie a Universității „Babeș – Bolyai” din Cluj-Napoca, promoția 1965.

Profesor de limba și literatura română la Școala Generală Nazna (1965 – 1966), Școala Generală Nr. 11 Târgu-Mureș (1966 – 1967), Liceul „Bolyai Farkas” Târgu-Mureș (1967 – 1971). Din 1971 până în 1990, redactor și apoi secretar de redacție la revista **Vatra** din Târgu-Mureș, numărându-se printre fondatorii revistei. Director al Editurii Albatros până în septembrie 1991, când devine director de publicații la Fundația Culturală Română, până în martie 1992, când e numit atașat cultural la Ambasada României din Israel, de unde pleacă în decembrie 1992. Din 1994, cadru didactic asociat la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, și la Universitatea de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, unde din 2004 e șef de catedră la secția română. Doctorat în 2003. Publică **Marea miză** în 2004, plecând de la teza de doctorat.

Debutul literar e în 1966, în revista **Steaua** din Cluj-Napoca, cu o schiță.

După debutul în 1973, cu volumul de povestiri **Așteptând în liniște**, premiat de Asociația Scriitorilor din Târgu-Mureș, au urmat, în 1975, **Viața la o margine de șosea**, în 1978 romanul **Bate și ție se va deschide**, premiat de Uniunea Scriitorilor și reeditat în 1991.

În 1979, îi apare volumul de povestiri **Terasa**, iar în 1981, romanul **Ierarhii**, cu o ediție nouă în 1991, apoi romanul **Schimbarea la față**, în 1985, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor, dar premiul nu a fost validat

de secția de presă a C.C. al P.C.R. și de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, roman reeditat în 1991.

În 1989, Mihai Sin a publicat volumul de povestiri și nuvele **Rame și destin**, iar în 1993, romanul **Quo vadis, Domine**, volumul I, iar volumul II în 1996.

A mai publicat volumul de publicistică **Cestiuni secundare. Chestiuni principale**, și acesta distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Târgu-Mureș.

Mihai Sin a fost laureat și al premiilor revistei **Flacăra**, pentru proză, în 1990, și revistei **Ambasador**, în 1996, pentru întreaga operă.

A publicat, de asemenea, sute de articole, eseuri, a colaborat la radio și televiziune.

Din proza sa au fost publicate traduceri în Germania, Suedia, China, Iugoslavia, Ungaria, Rusia, Armenia.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1974, al P.E.N. Club, secția română, din 1991.

Despre opera lui Mihai Sin au scris cei mai importanți critici ai ultimelor trei decenii.

Pentru viața culturală mureșeană, Mihai Sin a fost, în toată perioada vetristă de mai bine de două decenii, reper moral și estetic, „radarul” multor trasee și destine literare, ca să apelez la titlul uneia din rubricile sale, care a făcut carieră.

A fost descoperitorul și susținătorul multor autori tineri, poeți, dar mai ales prozatori. Implicarea sa în viața literară a fost, perioade lungi, una de luptă pentru afirmarea valorilor.

Departa de a fi un loc comun al Antichității greco-latine, așa cum ar părea la prima vedere, mitul *Turnului de fildeș* este de fapt, un rod al fanteziei scriitorilor modernști, mai precis al simbolistilor parnasieni. Poetul parizian Theophile Gautier, alături de binecunoscutul și prețuitul Charles Baudelaire, - au făcut cunoscut în arta lor acest concept – o concretizare a teoreticului „*artă pentru artă*” – precum și al creatorului care se închide în cercul său ideal pentru a crea.

Este mai mult o reacție la o anumită atitudine antiromantică a

simbolismului – aceea de a reprezenta direct și violent ruperea de clasicism, și coborârea artistului în vuietul asurzitor al străzii. Se dorea în acest fel, spargerea tiparelor, a șabloanelor stilistice care – se pare, – se îndepărtau de viață în căutarea unui ideal etern.

Numai că, ceea ce se câștiga pe planul apropierei de viața concretă, de lupta pentru a realiza o artă nouă, a viitorului, - se pierdea pe planul realizării artistice. Imaginile artistice strălucitoare, șocante, dinamice, divers colorate, atrag privirea și atenția spectatorului dar – în schimb, se uită aproape imediat după ce efectul este consumat, înlocuit fiind de o altă imagine și mai șocantă. Arta de adâncime se pierde în schimbul superficialului.

Poezia parnasiană – din păcate la fel de uitată astăzi ca și cea simbolistă, – dorește, dimpotrivă, realizarea idealului artistic prin perfecționarea formei, a stilului, realizând adevărate „bijuterii stilistice” – unele dintre ele constituind modelul cunoscutelor pasteluri scrise de Vasile Alecsandri.

Pe aceeași direcție, se înscrie concepția critică și estetică a lui Titu Maiorescu în teoria sa despre „autonomia esteticului” și a combaterii „formelor fără fond” în literatură și artă. Fiind convins că elementul ideal este superior celui material, a luat cu succes apărarea dramaturgului I. L. Caragiale care a fost chemat la proces pentru denigrarea societății, în cunoscuta sa *Noapte furtunoasă*. Ideea centrală a criticului era că opera de artă imită

idealul – nu realul cotidian, prin urmare nu avea cum să aibă caracter denigrator față de societate.

Cât despre imaginarul (și feericul) *Turn de fildeș*, - cel care se refugiază în el este privit cu ostilitate și dispreț chiar, - de mentalul colectiv. Este considerat un fel de egoist, care se izolează cu vanitate de societatea oamenilor și manifestă dispreț față de activitățile sociale.

Este vorba de o prejudecată care nu ține seama de un adevăr elementar: nimic nu e trainic pe plan

TURNUL DE FILDEȘ – UN MIT MODERNIST?

științific sau artistic dacă nu ține seama de regulile stricte ale științei sau artei respective.

O poezie adevărată poate fi creată cu inspirație – și trudă bineînțeleasă – dacă are ca obiectiv central *arta* ca atare – lăsând pe un plan mai îndepărtat un scop concret non-artistic sau anti-artistic. Ne vine în minte polemica aprinsă din vremuri apuse, totalitare, dintre „arta cu tendință” – promovată propagandistic, împotriva „artei pentru artă” a așa zișilor „burghezi retrograzi și reacționari”. Poezia compusă „pe baza” comandamentelor politice a rămas în uitare ca o simplă maculatură fără nicio valoare oarecare.

Poetul (sau prozatorul) însuși, pentru a putea compune un text de calitate, - preferă să se retragă în liniștea camerei sale deși, uneori, - își mai notează câte o idee într-un carnet, pe care o dezvoltă mai târziu. Nu înseamnă că prin aceasta s-ar rupe de societate și de problemele ei. În acest sens vorbind – fiecare autor își creează propriul său „turn de fildeș”

ideal, în care-și definește stilul propriu, își creează universul său artistic de idei, de sentimente, cu personajele sale preferate, fiecare cu personalitatea sa artistică specifică.

Desigur, nimeni nu poate nega realitatea, și utilitatea chiar, a unor genuri și specii literare ne-artistice, sau care au un scop precis, diferit de cel pur estetic.

Ne referim aici la poezia ocazională, la epigramă, la epitaf, la poemul satiric, meditația filozofică sau - pur și simplu – la poezia de dragoste.

Când autorul investește talent și măiestrie prozodică, realizează opere notabile. Istoria literaturii române sau universale e plină de exemple în acest sens.

Dar, existența acestor opere nu poate, în nici un caz, nega utilitatea și chiar necesitatea, spun eu, a aceluia spațiu ideal, „*locus amoenus*” – loc comun ideal al retoricii antichității, unde se desfășoară în voie fantezia scriitorului, unde poate să realizeze și să transmită cititorului posibilitatea de a trăi, - cât timp citește, (poate și după aceea), – în tărâmul ideal al visului, unde totul este minunat, unde totul este posibil, unde fericirea adevărată și pură poate fi dobândită...

Iar când – inspirat de tragedia vieții cotidiene, scriitorul ne duce cu fantezia sa la marginea și dincolo de marginea suferinței, când se confruntă cu boala, cu tentația și chiar cu apropierea nedorită, dar posibilă a „lumii de dincolo” – cititorul află mijloace și posibilități de a rezista la rău, de a lupta cu imposibilul, și cu inevitabilul, găsind în opera acestuia un sprijin de nădejde pentru a rezista și el, când îi va veni momentul...

Prin aceasta, consider că nu greșesc afirmând apartenența mea la simbolul „turnului de fildeș ideal al poezilor”. Am găsit în el un sprijin sufletesc de neînlocuit, și-l recomand cu căldură și cititorilor mei. Fără niciun fel de egoism, de fugă de lume, de singurătate. Dimpotrivă...

FLORIN CONTREA

Foto: Casoni Ibolya: „Primăvară în India”, dedicată prietenului Adhishray /Nalini/

Narațiunea la Lev Tolstoi și Marin Preda

Prezența la Simpozionul Național de Didactica Limbii și Literaturii Române, organizat de Asociația Profesorilor de Limba și Literatura Română „Ioana Em. Petrescu (ANPRO), la Cluj-Napoca, în decembrie 2009, cu tema „Canonul școlar”, mi-a oferit prilejul întâlnirii cu o colegă de facultate, la Literale ieșene, Claudia Sava, azi Ciobanu, ea la română-franceză, eu la română-germană, întâlnindu-ne doar la cursurile și seminariile de an, și prin căminul studentesc, care mi-a dat o carte, rezultat al tezei ei de doctorat, „Dinamica secvențelor narative”, Editura Universitas XXI, Iași, 2009. Surpriza a fost pe cât de mare, pe atât de plăcută. O știam pe Claudia ancorată în lumea literelor franceze, de la Balzac la Proust, pregătind examene de fonetică, de gramatică franceză etc. Și o regăseam acum, triumfătoare, cu o lucrare amplă, de exegeză îndelungată, inspirată din literatura rusă, din marea literatură rusă, realizând o cercetare complexă, nu neapărat exhaustivă, comparativă, pornind de la doi prozatori reprezentativi: Lev Tolstoi și Marin Preda, scriitorul român recunosându-și filiația față de scriitorul rus.

Cartea Claudiei Ciobanu e o abordare cuprinzătoare, din perspectivă contemporană, atât de specialitate, cât și de lectură propriu-zisă, ca întreg - static și înlănțuire de fragmente - dinamic. Jocul dintre static și dinamic, dintre particular și general, urmărirea lui atât pe orizontală, cât și pe verticală, prin exemple și teorie, dezvoltarea cu acumulări în timp, asigură acestei cărți (debut?!), șanse sigure de-a sta pe rafturile cele mai căutate și vii, când vine vorba despre Lev Tolstoi și Marin Preda, despre narativitate și lumea ei.

„Am urmat calea regală deschisă de doi semioticieni, Iuri Lotman și Umberto Eco”, spune Claudia Ciobanu, în „Cuvânt înainte”. Dar „Dinamica secvențelor narative” este o carte cu atât mai convingătoare și îndrăgită, cu cât amintește consecvent de nume mari și admirate, de-a lungul anilor de generații de studenți, de lumea cărților, la care autoarea face referire și se raportează în permanență în studiul ei. Este vorba despre nume ale Școlii de literatură universitară ieșeană: Sorina Bălănescu (profesor îndrumător al tezei de doctorat), Liviu Leonte, Lăcrămioara Petrescu, Maria Carpov, Livia Cotorcea, Dumitru Irimia, Andrei Corbea, Constantin Ciopraga. Seria continuă cu teoreticieni români: Adrian Marino, Monica Spiridon, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ion Ianoși, Mircea Iorgulescu și triumfă cu galeria din biblioteca universală a numelor mari, precum amintirii Lotman și Eco, dar și Aristotel, R. Barthes, Julia Kristeva, Wellek și Warren, Georg

Lukacs, Mihail Bahtin, Maurice Blanchot, Claude Bremond, Roger Caillos, Gilbert Durand, Gerard Genette, Martin Heidegger, Boris Tomașevski. Lista Claudiei Ciobanu este una valabilă pentru orice alt studiu de importanță celui tocmai realizat, dar autoarea o personalizează cu talent, cu pricepere, urmărindu-și scopul, acela de-a propune o interpretare originală, fără să neglijeze punctele comune, atât de necesare într-o hartă a narativității privită comparativ.

Partea de teorie a cărții, chiar dacă pornește de la atâtea nume însemnate din teoria literaturii, nu sufocă partea de analiză a operelor mari, de autor, precum *Holstomer*, *Moartea lui Ivan Ilici*, *Război și pace*, *Anna Karenina*, *Sonata Kreutzer*, la Tolstoi, și *Moromeții*, *Intrusul*, *Marele singuratic*, *Delirul*, *Viața ca o pradă*, *Cel mai iubit dintre pământeni*, la Preda. Cele două aspecte, de teorie și de analiză, se află în armonie cu zona de creație, adevărata cheie a studiului, prin idei originale, prin folosirea unui stil atrăgător, convingător, pe alocuri retoric sau pur și simplu... narativ.

Investigând cele două opere, a lui Tolstoi și a lui Preda, comparativ și intertextual, Claudia Ciobanu urmărește desfășurarea lor în „spirală epică”, un model de analiză a secvențelor narative, în succesiune static/ dinamic. Privite sub semnul acestei spirale, opera lui Tolstoi (sec. XIX) și opera lui Preda (sec. XX) se aseamănă și se deosebesc în același timp. Autoarea afirmă că la Tolstoi proza e guvernată de armonia clasică a realismului de secol XX, în timp ce la Marin Preda, narațiunea are „o pulsație precipitată”, care scoate în evidență un „caracter simbolic” al lumii reprezentate.

Secvențele narative comune sunt ca piesele de puzzle, prezente în literatura lumii, de la basm (Vladimir Propp, *Morfologia basmului*) și până la literatura contemporană (Gerard Genette, *Figures*). Astfel, „belșugul este sursă a complicațiilor existenței și aducător de necaz”, spune Claudia Ciobanu, pornind de la o convingere prezentă în multe dintre scrierile lui Tolstoi, și dă ca exemple, *Trei nopți*, *Stăpân și slugă* sau *Cât pământ îi trebuie omului*. Personajul Andrei Bolkonski din *Război și pace*, nefericit în viața de familie, înțelege căsătoria ca pe o ratare a valorii masculine și, pentru a se salva, merge la război și acolo, în suferință, descoperă iubirea, în contopirea cu Dumnezeu. La Tolstoi, viața este iubire și în iubire se află izvorul credinței. Și la Marin Preda, Ilie Moromete privește lumea prin raportare la libertate, la liniște: „cum să trăiești dacă nu ești liniștit?”, rostește el. Latura materială a vieții este una

secundară pentru Moromete, este motiv de nemulțumire și în legătură cu banii are următorul comportament: „când trebuia să-i dea, îi dădea cu gesturi disprețuitoare de aruncare și blestema mărimea, culoarea și mirosul lor.”

Operele celor doi scriitori sunt, fiecare în felul lor, opere clasice, ușor de inclus în spirala epică, de care se ocupă Claudia Ciobanu. Raportul dintre narativ și descriere păstrează o anume convenție compozițională, care nu se mai întâlnește, de exemplu, în creațiile epice moderne, ca-n cazul „noului roman”, bazat pe „ruptură”, nu pe continuitate.

Marin Preda face trimiteri la proza lui Tolstoi în mai multe locuri, printre care și-n *Cel mai iubit dintre pământeni*. Când Victor trăiește eșecul în căsătoria cu Matilda, spune: „Dacă n-ar exista fericirea altora, nu ne-am sinchisi de nefericirea noastră. (...) Dar apare regretul sfâșietor când îi vedem pe alții trăind în armonie și sufletul parcă ni se zbate ca într-un sac tolstoian în care e vârat Ivan Ilici înainte de a muri.” Metafora „sacul tolstoian” e interpretată de Claudia Ciobanu ca fiind „suferința cauzată de conștiința ratării”. În alt loc, Victor Petrini se raportează la scriitorul rus: „Tolstoi se întreabă ce-i ține pe oameni în viață? Răspunsul cred că e al lui, nu al meu: iubirea.” Claudia Ciobanu crede că, solicitând amintirea unui alt text, se rupe linearitatea lecturii.

„Dinamica secvențelor narative” nu este o lucrare stufoasă (deși are multe pagini), care să obosească și să facă greoaie înaintarea prin noțiuni. Dimpotrivă. Multitudinea exemplurilor (mai ales în Cap. III, „Regimul narativului la Lev Tolstoi și Marin Preda”) estompează tonul teoretic al interpretării, fără de care o astfel de abordare, amplă și precisă, nu ar fi admisă.

În concluzie, raportul dintre dinamic și static dezvoltă spirala epică, alcătuită din secvențe descriptive, ce reprezintă o formă de încetinire a ritmului narativ, și secvențe narative, ce intensifică evenimentele. Această metodă reprezintă trecerea de la un aspect de ancorare la unul de mișcare. Pentru a scrie o asemenea carte, Claudia Ciobanu a citit și consultat tot ce se putea omenește posibil, în materie de teorie literară, de interes general, operele celor doi mari scriitori, bibliografia critică despre ele și alte studii despre textul narativ. Cu o asemenea documentare, e nevoie de vocea ei critică în peisajul teoreticienilor români. Dar o altă abordare nu se poate naște fără aceeași admirație față de scriitori, așa cum a demonstrat autoarea pentru Lev Tolstoi și Marin Preda.

ELENA M. CÎMPAN

Sensul în poezie

Poezia, scrie Hölderlin, e „*clipa divină*”. Ca atare, dacă Geneva a eșuat, poemul e al doilea cuvânt al Creației. Aruncat într-o lume disonologică, omul, cu ajutorul cuvântului poetic, tentează o alternativă superioară onticității date, în care ființarea umană se autoîmplinește apoteotic. Un antidestin aflat mai sus de impusul destin.

Poemul este o cheie pentru deschis porțile metafizice către o neo existență vindecătoare de o lume care, scrie Eminescu, e „*nimicnicie, umbră, mizerie, peire*”. Poezia este răspunsul omului la drama creației, la *antisensul*, cel puțin aparent al vieții, sau la sensul neștiut, la misterul existenței. Dacă Eminescu se întreabă: „*Au sens e în lume ?*”, dar nu-l găsește, atunci poetul este cel ce conferă existenței sensul care durează, așa cum afirmă Hölderlin, pentru că, adaugă acesta, viețuirea poetică este sensul însuși al omului pe pământ. Omul este sieși un necunoscut, afirmă Kant. Prin poezie își creează sinele, o identitate și un sălaș al sinelui. Este ceea ce Heidegger numește *Casa Ființei*.

Descifrarea sensului

Sensul unei poezii nu este receptat de cititor în mod analitic, discursiv, idee cu idee, imagine cu imagine, ci intuitiv – „intuiția metafizică” de care vorbește Eminescu. Aceasta receptează poemul spontan în funcție de existența logicii interne, a armoniei întregului. Pentru că simțul armoniei ne e înăscut, este aprioric, astfel că acționează nemijlocit, armonia fiind condiția ontologică a vieții, a lumii umane. Ca atare, în prezența acestei coerențe, cititorul trăiește bucuria certitudinii sale existențiale. Pentru el disarmonicul are la capătul său destrămarea, pieirea. O versificare informă, fără desfășurare logică integratoare - rămâne în afara receptării.

În ce privește poezia ermetică – Stéphane Mallarmé, Ion Barbu – travaliul de decriptare a rebusului întârzie receptarea, astfel că la prima lectură nu mai are loc fulgerul intuiției nemijlocite. Dar, odată descifrarea împlinită, la reluarea lecturii sensurile strălucesc în splendoarea purității lor.

Poezia eminesciană e paradigmatică în privința unei perfecte și subtile logici interne. Așa are loc, de pildă, în *Somnoroase păsărele* care, la prima vedere, pare o simplă dedicație romantică, dar, în realitate, se desfășoară aici o ingenioasă fenomenologie foarte coerentă, cea a instalării progresive a păcii nocturne, ritual pregătind somnul iubitei căreia i se adresează. Instalarea liniștii are mers suitor în patru trepte, și anume : se liniștește mai întâi *fauna*, elementul cel mai gălăgios al naturii, urmează *flora*, apoi simbolul tăcerii pe pământ, *lebăda*, pentru ca finalmente să aibă loc înălțarea spre *astrul selenar*, simbol al liniștii cerești. Are loc o amplă logică internă a ritualului având scopul de a induce intrarea iubitei în lumea de dincolo, a visului : acest lucru se petrece cu atât mai lesne, cu cât *totu-i vis și armonie*, adică întregul univers devine un vis despre el însuși, geamăn cu viitorul vis al iubitei, precum există și înaltă armonie cosmică simpatetică, inducând armonia lăuntrică, sufletească. Lumea din afară face loc celuilalt tărâm, iar melodicitatea de excepție a versurilor perfectează armonizarea lor.

Pentru a înțelege poemul unui poet-gânditor (*denkender Dichter*, după expresia lui Heidegger) sunt necesare, pe de o parte, sensibilitate la frumos, la armonie și sensibilitate metafizică, iar pe de altă parte, cunoașterea culturii artistice și filozofice a poetului. De pildă, pentru a înțelege poeziile *Venere și Madonă*, *Apari să dai lumina* (denumită și Pygmalion), pentru a descifra semnificația celor trei personaje - filozoful, sculptorul și Orfeu - din episodul „Grecia” al poemului *Memento mori* - trebuie să știm simbolica miturilor respective. Cunoașterea vechilor civilizații creionate și caracterizate de Eminescu în această vastă „*panoramă a deșertăciunilor*”, parcurgerea sensurilor convergente, explică profeția eminesciană din final : apusul zeilor și al marilor sisteme filozofice: mai mult - prăbușirea în haos a lumii umane. Filozofia indiană are prin excelență corezonanțe cu opera eminesciană. Astfel, poezia *Lacul*, în aparență simplu episod elegiac, ascunde o dramă cosmică : faptul că ființa iubită nu a venit, face imposibilă confundarea lui *tu cu eu* – cei doi devenind „Dumnezeu din

Dumnezeu” - anulându-se în acest mod geneza care a dus la dehiscenta Unului, la multiplul venit unei vieți a durerii și a stingerii.

Scoaterea în evidență și sublinierea sensului unei poezii beneficiază în mod deosebit utilizând *comparatismul complex*, adică identificarea de consonanțe, corespunderi, tangențe sau raporturi antitetice între opere, atât din domeniul literaturii, precum și al artelor.

Ca atare, este deosebit de relevant să punem față în față viziunea unor teme lirice de-a lungul a diverselor epoci și la diverși autori. Înțelegerea sensurilor unor concepții se potentează revelator în dublu curent, fiind vorba de veritabile metafore – nu doar între cuvinte, ci între creații. Înțelegem mai bine nopțile din lirica lui Eminescu în raport cu cele ale lui Musset, Novalis, Rilke, Arghezi. Apare mai distinct sensul sublimului la autorul *Luceafărului* pus alături de sublimul din lirica lui Pindar, Hölderlin, sau Rabindranath Tagore. La fel de relevantă și bogată în reciprocă valorizare, apare corezonanța dintre creațiile diverselor arte, eventual, implicarea și a unor sisteme filozofice.

Un asemenea comparatism presupune din partea hermeneutului două condiții : semnificativă *experiență spirituală* în domeniul culturii – literatură, muzică, artele plastice, gândire filozofică – precum și, lucru hotărâtor, capacitatea de *a intuiti înrudiri* între operele care sunt puse să se întâlnească, iluminându-și unele altora sensurile.

Precizăm că noi vorbim aici nu de alăturări fortuite între diverse creații, ci de acele asocieri care se invocă între ele, trezesc nemijlocit deschideri reciproce, inițiind în felul acesta trăirea efectivă, intimizată a acelor poeme, tablouri, sculpturi, piese muzicale - chemate de creația care constituie punctul de plecare.

Așa cum notam în altă parte, faptul că Eminescu considera la un moment dat *Luceafărul* neterminat, poate intra în covirație de sens cu *Simfonia neterminată* a lui Schubert, poezia *Despărțire* cu tabloul ultim al lui Van Gogh – *Lan de grâu străbătut de un stol de corbi*, *Venere și Madonă* cu Afrodita din Cnide a lui Praxiteles și tabloul lui Rafael, *Înălțarea Fecioarei*.

Sensuri multiple – opera aperta

Cu cât tema poeziei se află la o mai înaltă deschidere a gândirii, cu atât este mai susceptibilă de variate interpretări, în funcție de deschiderile sensibilității și gândirii cititorului și a exegetului, de cultura și experiența lor de viață - sufletească și spirituală.

Receptarea și interpretarea variază cu atât mai mult cu cât, afirmă Kant, opera de artă fiind un dicteu, un poem poate conține sensuri care îi scapă poetului însuși. Paul Valéry răspundea unui tânăr care afirma că îi înțelesese poezia *Cimitirul marin*: „Mă bucur, pentru că, personal, eu nu-i știu bine înțelesul”. Un poem precum *Luceafărul*, pare a fugi de vreo interpretare „ultimă”. Fiecare comentator creează un Luceafăr al său. De altfel, acest poem constituie un exemplu aparte de dificultate în a i se conferi un ultimatum exegetic, pentru că Eminescu a fost nemulțumit de forma publicată și intenționa să-l modifice.

Pentru cititor, sensul operei *aperta* e rezultanta algebrică dintre înțelesul acelei opere și aparatul său receptor, care dispune de o matrice modelatoare alcătuită din simbioza dintre o structură apriorică specifică fiecăruia dintre noi și cultura artistică și, eventual, filozofică acumulată. Acest fond filtrează și conlucrează cu iradierile sensice ale operei. E o fenomenologie care duce la re-crearea operei. În receptarea noastră ia naștere un *alter ego* al ei pentru că nimeni nu poate reface drumul împlinirii unei creații. Și nici autorul însuși nu poate reface acel moment originar; din acest motiv, se întâmplă ca, recitându-se, revăzându-și opera, să i se pară străină, descoperă ceva inedit.

Pe de altă parte, cu cât este mai deschisă, o operă este mai fecundată, astfel încât cu fiecare devii un altul, în sensul deschiderii a încă unui drum spre tine însuși în forma ta ideală. Are loc o nouă schimbare la față în elanul ascensional spre propria ipseitate. *Poezia este un nou mod de a fi al poetului, al lumii și al cititorului.*

În căutarea sensului de către autor

Se întâmplă, nu rareori, ca sensul pe care autorul îl urmărește într-o operă să nu-l poată atinge imediat. El se află undeva în profunzimea intențională lăuntrică, și ajunge să fie

întruchipat după o serie de etape intermediare.

Ca atare, căutând să înțeleagă raportul divinității cu omul, pentru a afla a cui este vinovăția destinului nostru tragic, Euripide - în piese precum *Medeea*, dă vina mai întâi pe om, pe pasiunile sale neînfrânate; apoi, în *Ifigenia în Aulida*, pune în cauză lipsa de înțelepciune a omului, inconsecvența fiecărui personaj cu el însuși în a lua o decizie, și lipsa unei gândiri raționale unitare între personaje pentru a înfrunța capriciul sângeros al unui zeu; dar în ultima piesă, *Bacantele*, izbucnește sensul căutat : nebunia, dezmățul simțurilor și al minții provocate de un zeu căruia îi place haosul, bunul plac al dezordinii, minunile absurde. Omul a fost aruncat în lume pentru a trăi contradicțiile și loviturile fizice și sufletești din partea unei forțe oarbe. Euripide a crezut în om, a încercat să îl apere de destin și din acest motiv, demască cruzimea unui zeu care îl chinuiește și îl ucide. Dionysos, care în Tracia, de unde este importat de greci, era un zeu al bucuriei, al exuberanței vieții luminoase, devine la Euripide simbolul iraționalului distructiv venit de dincolo de om. Nietzsche avea să confirme că tragedia greacă are la origine mitul dionysiac. Dar, de la măreția eschiliană din *Prometeu*, unde divinitatea este înfruntată și învinsă axiologic, cu *Bacantele* se ajunge la o piesă a absurdului, în care personajul principal este divinitatea. Căci, se indignează Euripide : ”*Nu trebuie ca zeii, în furia lor, să semene cu muritorii*”.

Leonardo da Vinci a lucrat toată viața la tabloul Giocondei, a refuzat să-l mai dea celui care îl comandase, l-a luat în exil în Franța, la curtea regelui Francisc I, lucrând la el până la sfârșitul vieții, fără să-l termine : o cursă extraordinară în a afla într-un zâmbet expresia cea mai potrivită a conștiinței misterului insondabil al vieții, al lumii, faptul că omul este o taină într-o taină mai mare.

Michel Angelo, urmărind forma cea mai expresivă, a pictat trei *Pietà*; dacă în cea dintâi, din catedrala Sf. Petru, Maria și Iisus îmbracă frumusețea clasică, apoi în varianta din domul de la Florența, compoziția devine greoaie, barocă (Vasari relatează că artistul intenționa s-o distrugă), în *Pietà* de la de la palatul Rondanini din

Milano, artistul decantează progresiv formele până ce cele două ființe se dizolvă în marmură, pentru a rămâne doar expresia durerii pure.

Așa cum se poate vedea în manuscrisele de la muzeul din Berlin, Beethoven a încercat pe pagini întregi diverse formule melodice până a ajuns la cea pe care a considerat-o cea mai adecvată pentru a exprima, în Simfonia a V-a „*so pocht das Schicksal an die Pforte* - așa bate destinul la ușă : *sol-sol-sol mi*. În *Faust*, Goethe a căutat încă din tinerețe sensul omului în lume. După ce, ajutat de spiritul răului, personajul experimentează teluricul prin diverse implicații, între care cele două aventuri erotice – Margareta și Elena - și, direct sau indirect, comite câteva crime, (Valentin, Baucis și Filomena), autorul consideră a fi aflat sensul mântuitor, căutat de-a lungul întregii vieți, în actul binefacerii materiale în folosul social, pentru ca, în final, să izbăvească pe Faust prin licență poetică, urcându-l în Paradis.

Manuscrisele eminesciene sunt un tezaur prețios pentru a urmări traseul pe care l-a parcurs un poem, prin diverse variante, către înțelesul urmărit. Astfel, de la *Odă către Napoleon*, Eminescu transcende la *Odă în metru antic*. Aparent nu ar fi nicio legătură, ci o bruscă ruptură, escaladarea fulgurantă de la un poem cu dedicație la un poem atingând punctul extrem al desprinderii metafizice eliberatoare. Dar logica există. De la evocarea unui geniu al istoriei, aruncat în solitudine, poetul suie vertical la un sens ultim : geniu, un străin într-o lume străină, cum scrie în *Magul călător în stele*, (nume adecvat *Lume și geniu*) – absent din planul creației și aruncat de nu se știe unde „în corpul cel urât”, reface drumul către condiția sa primordială, este *redat sie însuși*: o conștiința pură extramundană.

Diversele variante ale *Luceafărului* sunt de asemenea semnificative ale traiectului parcurs până la înțelesul urmărit: incompatibilitatea dintre teluric și ceresc, dintre creat și increat. Numai că - lecție extraordinară de urmărire de către „intellectul eroic” a unui sens ultim - Eminescu voia să-l modifice și mai cu seamă să-i înalțe radical sfârșitul, în sensul atingerii unei libertăți metafizice într-un dincolo unde

poetul rămâne „solitar, neatins și neatingând”, adică ieșit din orice condiție și determinare, în zbor durând infinit.

Este o mare șansă faptul că manuscrisele eminesciene au fost păstrate. Poetul le purta tot timpul cu el știind bine valoarea lor inestimabilă: erau universul peregrinărilor metafizice în căutarea supremelor înțelesuri ce se deschid în fața spiritului. Căci în opera de artă sensul e un dicteu care nu însemnează însă o formulare venită de-a gata, ci pune creatorul în cursă pentru a-i afla expresia cea mai adecvată.

Vom urmări un exemplu semnificativ privind, pe de o parte, reliefaarea comparativă a sensului, iar pe de altă parte, drumul urmat de Eminescu până la întruchiparea ideii, a înțelesului. Este vorba de poezia postumă *În fereastra despre mare*, reproducă în forma cea mai expresivă dintr-o suită de variante:

*La fereastra despre mare
Stă copila cea de crai -
Fundul mării, fundul mării
Fură chipul ei bălai.*

*Iar pescarul trece-n luntre
Și în ape vecinic cată -
Fundul mării, fundul mării
Ah ! de mult un chip i-arată.*

*„...Spre castel vr'odată ochii
N-am întors și totuși plâng -
Fundul mării, fundul mării
Mă atrage în adânc.*

a. Rudele acestei poezii sunt poezia lui Clemens Brentano, *Zu Bacharah am Rhein*, publicată în 1800 și poezia lui Heinrich Heine, *Loreley*, publicată în 1835.

În poemul lui Heine e vorba de o fată care, stând la fereastra unui castel de pe valea Rinului, se piaptână cu un pieptene de aur și cântă. Un luntraș, fermecat de cântecul zânei Loreley și „cuprins de un dor sălbatec”, - în timp ce privește la înaltul castel, mica sa luntre se sfarmă de stânci. Și Heine încheie: *„Ich glaube, die Wellen verschlingen / Am Ende noch Schiffer und Kahn. / Und das hat mit ihren Singen / Die Loreley getan”* - (La sfârșit luntrașul și luntrea / Se-neacă în al undelor hâu / Și cred că aceasta a făcut-o / Loreley cu cântecul său).

Dacă în poezia lui Brentano puterea magică aparține cântului îngânat de luntraș, iar sfârșitul tragic este al fetei, în poezia lui Heine sfârșitul

tragic este al luntrașului datorită cântecului zânei Loreley. El se înecă în undele cântului metaforizat de apele Rinului.

b. Simbolica răsfrângerii idealului în apele mării l-a preocupat pe Eminescu încă de la primele poezii. Astfel, în poezia *Unda spumă...*, poetul ar dori să fie vântul care aleargă pe oglinda mării sub care, în adânc, se află ascunsă o lume de mistere unde se reflectă cerul și *„visele amare / A copilei care / O ador, o cânt cum cântă / Harfa pe o sântă.”* În postuma *Când marea...*, este relatată o iubire cerească tragică: în valurile mării „care turbează”, raza unei stele își caută astrul iubit căzut de pe boltă și schimbat în mărgăritar. Într-o altă postumă, *Lida*, este vorba de o idilă cu final fericit. Pe un fond melancolic, în adâncul mării se oglindesc ruinele unui castel, unde o fată tânjește după dragoste. Înduioșată, marea înfăptuiește un miracol: construiește fetei o icoană ideală: *„Marea vede chipu-i pal / Și 'n adâncu-i zugrăvește / Prin ruini un ideal”*. Un pescar vede imaginea zânei triste rătăcind printre risipele de valuri și zidiri sfărâmate. În final, aflăm că peste un an, pe „luciuul vagabond” al mării, pescarul „zboară”, în luntrea sa. *„cu-al ruinei geniu blond”*. Astfel, idealitatea atinsă este cea care vindecă rănilor fizice (ruinele castelului, metaforă a durerii personajului feminin) și rana sufletească a fetei.

Dintru început, se observă că în poezia *La fereastra despre mare* este dezvoltată o idee poetică având altă semnificație decât în poemele germane. În poezia lui Heine, Loreley se oglindește în apa liniștită a Rinului (*„Und ruhig fließt der Rhein”*), pe când la Eminescu răsfrângerea are loc în adâncul misterios și zbuciumat al mării. În raport cu aceeași poezie, originalitatea viziunii eminesciene constă în faptul că aici privirea fascinată a pescarului nu se îndreaptă spre ființa cea vie, reală, ci el este atras de imaginea răsfrântă a frumoasei fiice de crai, adică de o *idealitate*, - răsfrângere care se pierde în noianul valurilor mării; prin urmare, este inaccesibil - atât prin adâncurile de neatins, precum și prin aflarea icoanei într-un mediu inconsistent : se sfarmă de la o clipă la alta. Înseilat doar de undele neliniștite, idealul nu se poate

întrupa, așa cum, făcută din lumină pură, nici fata din *Frumoasa-fără corp* nu a putut fi cuprinsă, îmbrățișată. Ne amintim că, născut din apele mării, idealitatea fetei de împărat, luceafărul, rămâne și el inaccesibil. Dar acolo era vorba de incompatibilitatea dintre două firi. *În fereastra despre mare*, neatingerea năzuinței rămâne pe seama idealului însuși care scapă aspirațiilor noastre.

În postuma eminesciană, soarta pescarului nu mai este pecetluită cu moarte, ca în poezia lui Heine, ci rămâne o durere fără capăt semnând neputința umană de a se înălța mai sus de sine.

E semnificativă evoluția ideii poetice din această postumă în diversele variante, desfășurate între 1876-1879. În varianta cea mai completă, se spune că marea este cea care mai întâi visează atât „castelul de pe stânci”, cât și „un chip bălai”. Acest chip visat de apele mării, deci preexistent, este văzut și de pescar și devine propriul său vis, dar după ce privește - o *unică oară* - chipul fetei : *„Spre castel odată'n viață-mi / Am privit, de-atuncea plâng. / Fundul mării, fundul mării / Mă atrage în adânc.”* Se observă astfel că în varianta publicată mai întâi de N. Hodoș și reluată apoi, între alții, și de Perpessicius, ideea poetică devine mai profundă: aceea a năzuinței după un ideal răsfrânt dintr-un real refuzat a fi văzut, pentru ca idealitatea să rămână în forma sa pură, *„intrată prin oglindă în mântuit azur”* (Ion Barbu). Astfel, tensiunea dureroasă fără rezolvare provocată de acea magică atracție pune timpul în cursă de durată fără capăt, marea metaforizând hâu în pururea zbucium care alungă mereu și mereu în imposibil orice întruchipare a idealului.

Reliefăm faptul că în interpretarea sensului unui opere trebuie avut în vedere acest adevăr : când opera este *unică și unitară*, adică are viziune originală, inedită asupra lumii și vieții, iar pe de altă parte, se bucură de o armonioasă logică internă - atunci sensul acelei opere este arheul, quidditatea, ADN-ul spiritual al poetului. Hermeneutul care intuieste acest arheu capătă aripi și devine co-creator, criticul cu grilă premeditată rămâne un trădător.

GEORGE POPA

Formal contra informal în factualitate

Formă/formal/a formaliza/ formalizat - lexeme care, dincolo de o justificată valoare semantică, se răsfrâng ca acte în existență doar într-o aparentă relație formală cu *a informal/informalizat*. Și aceasta fără a ne gândi neapărat la șirurile produse de o anumită gramatică formală ca în ierarhia lui Chomsky și fără a exclude din discuție raportul *formă/conținut*, în jurul căruia esteticienii au stăruit destul. Mă gândesc însă la formalul și informalul din viața cotidiană. Reputatul lingvist american Avram Noam Chomsky (n.1928), cunoscutul inițiator al gramaticilor generative, fără a se rupe radical de viața socială, pornea de la cele două aspecte pe care le presupune studiul sincron al limbii, respectiv reducția fenomenelor concrete, variabile și nelimitate în lanțul vorbirii (1) și, implicit, determinarea posibilităților și limitelor de combinare ale rezultatelor reducerii (2). De aici au derivat perspectiva *analitică* (morfologică) și cea *sintetică* (sintactică), respectiv descompunerea întregului în părțile lui constitutive, ori indicarea dependențelor, interdependențelor și a limitelor combinatorii în realizarea întregului. Din unghiul formal, lucrurile conduc spre acele categorii care vizează structura internă și externă a unui conținut, grație modului de organizare a componentelor procesuale. O aplicație a sensului se întâlnește, potrivit dicționarului și practicii lingvistice, inclusiv în formele conștiinței sociale, definită și ea ca formă aparte de organizare a elementelor vieții spirituale ale unei societăți ce rezidă în funcția specifică de reflectare a socializării existenței. Semantic, lucrurile s-au deplasat liber spre *mod de organizare, mijloace de expresie, dispoziție de procedură* etc., dicționarele incluzându-le în clasa adjectivului în termeni ca: (1) *privitor la*, (2) *formulat precis, expres*, (3) *pătruns de formalism, făcut de formă*, (4) *referitor la tipizatul consacrat în unele acte juridice*. Într-o altă ordine de sensuri își mai adaugă: *ceremo-*

nios, solemn, superficial, în aparență. Gramatica formală a adus într-un domeniu de specialitate sensul de *limbaj generat* (gramatica generativă). Potrivit acesteia, gramaticile dependente de context generează limbaje dependente de context, iar cele independente de context generează limbaje similare. Un al treilea tip de gramatici, cele regulate, generează limbaje regulate, utilizate în general pentru a căuta șabloane, precum și în structura lexicală a limbajelor de programare, potrivit ierarhiei lui Chomski. Iar dacă am mai adăuga că aceste limbaje sunt incluziuni stricte pentru că presupun limbaje recursiv enumerabile, dar care nu sunt recursive, dar și limbaje recursive care nu sunt dependente de context, ori limbaje independente de context care nu sunt regulate, am pătrunde prin contiguitate în cibernetică. Revenind însă în semantica curentă (deci legătură intrinsecă cu viața), *a formaliza* își exprimă tranzitivitatea în *a realiza o formalizare* și reflexivitatea în *a se supune* sau a accepta unele reguli de politețe îndoielnice. În secundar, *a formaliza* mai înseamnă, tranzitiv, *a reduce la un sistem formal de simboluri prin procedeele logicii moderne*. Polisemnatismul adjectivului *informal(-i,-e)* aduce ca sens principal, potrivit dicționarului, ceea ce se desfășoară în absența determinărilor cadrelor instituționale oficiale, formale, dar și neoficial, neprotocolar, familiar. Cuvântul vizează și artele plastice, pictura în special, și se referă la lipsa organizării canonice a materiei picturale. Tendința de a apropia prin sens cuvântul *infor-*

mativ de informațional nu se justifică pentru că în limbă nicio deosebire nu e de prisos, oricât ar încerca uzul să facă nivelări semnificative. Or aceste chestiuni ar rămâne absolut în domeniul abstract al filologilor, al matematicienilor, în cibernetică dacă sociologia nu le-ar da viață în exprimarea cauzalităților sociale, în simularea unor fapte de viață, în statistică. Ea nu abordează problema formei sau a formalului, ci a formalizării, aceasta însemnând în sens larg strategia de observare a fenomenelor sociale pe baza unor tehnici probabilistice, algebrice și mai ales statistice. Sociologia operează, prin natura ei, cu formalizarea informației prin tehnici matematice (probabilistice, tehnica grafelor etc.). La nivelul spiritului însă, formalul se confruntă cu informalul nu ca să se excludă, ci numai cât să se verifice și să se confirme în factual. Imanentul este informal înainte de a avea determinare; cu alte cuvinte e conținutul care caută forma. Existența *in sine* e informală, în timp ce existența *ca atare* e formală și în tranzitivitate și în reflexivitate. Sociologic, aceasta se demonstrează prin operarea predominantă în planul limbajului simbolic păstrând numai parțial raporturi cu domeniul semantic; *existența* nu e o dimensiune sociologică, ci una simbolică, pe când *existentul* face obiectul raportului cu domeniul. Formalizarea cunoaște o anumită dependență progresivă de metoda limbajelor simbolice care o ajută în prezentarea unei teorii valide, deși prin această metodă nu crește mărimea de adevăr, ci doar cea de precizie, grație relației dintre semn și semnificație. De pildă, antropologul Em. Durkheim prefigura această metodă când punea în relație nivelul densității morale a unei etnii în sincronie cu schimbarea densității morale în diacronie, ceea ce l-a ajutat pe K.C. Land în sociologia cauzelor diviziunii muncii în societate. Însă cele mai concludente aplicații în analiza și prelucrarea datelor se arată a fi în sociologia organizării și conducerii în strategiile decizionale, preponderent prin metoda graficelor.

Foto: Casoni Ibolya, "Zi însorită – Fantomele orașului Riga", dedicată prietenului Guntis

Aici se poate adăuga construirea de algoritmi coerenti de operații derulate în contextul condițiilor formulate de o mulțime finită de reguli. Societățile cărorora nu le e indiferentă perspectiva dau importanța cuvenită acestor determinări. După identificarea problemelor se evidențiază algoritmic relațiile dintre constante și variabile. Cu acest prilej, pot fi introduse structuri sintactice în domeniul semantic al teoriei și operații cu simboluri formalizând progresiv domeniul de semnificații ale simbolurilor respective. Așa, de pildă, se poate stabili structura formală a acțiunii decizionale pornind de la un aspect informal, privind un caz empiric particular, altfel se trăiește lăutărește, după simț, nu după rațiune. În factual, opoziția formal/ informal traversează inclusiv universalitățile platonice (*universalia ante/ in/post/ rem*), din a căror dezbateri s-au întemeiat realismul, nominalismul și conceptualismul. Și nu în ultimă instanță, însăși personalitatea, în dinamica ei variabilă în funcție de determinații și conjuncturi, se relevă în factual când preponderent formal, când informal; existența ca funcție constantă (independența de argument), ca funcție identitară (cu transformarea argumentului în el însuși) sau ca funcție liniară (cu graficul sub forma unei drepte). De pildă, îl ascult pe Richard Wagner cu *Preludiul la Tristan și Isolda*, cu torrențialul *Siegfried* și apoi în *Parsifal*, pe Claude Debussy cu *Clar de lună*, iar după el pe J. S. Bach, de pildă, cu Concertul nr.1 *Brandenburg* și înțeleg că însăși existența e un lung discurs al contiguităților și contradicțiilor (Husserl ar fi numit evadarea din presiunea acestora suspendare a oricărei judecăți cu privire la existența lucrurilor, după termenul adoptat de filosofia greacă; *Epochè*). Iată de ce, cu riscul de a încheia sub așteptări (nu totdeauna *finis coronat opus*), cred că trăim între formal și informal ca între epigeu și apogeu; viața omului modern, fiind preponderent factuală, devine o observație care își află predicatul logic când în formal, când în informal și, iată de ce nu mă îndoiesc că utilitarismul milenului al treilea tinde inclusiv spre o restructurare metafizică.

IULIAN CHIVU

FĂNTÂNA BLANDUZIEI - O OPERĂ CU O SEMNIFICAȚIE APARTE ÎN CREAȚIA LUI VASILE ALECSANDRI

Scrisă în doar patru săptămâni, la sfârșitul anului 1882 și începutul anului 1883, în momente de grele încercări sufletești pentru deja bine cunoscutul poet, prozator și dramaturg, Vasile Alecsandri, aflat către apusul vieții sale, nu doar artistice, dar și biologice, *Fântâna Blanduziei*, considerată drept capodoperă a teatrului lui Alecsandri¹, s-a concretizat în perioada elaborării ei ca un adevărat refugiu al poetului în lumea imaginației, dincolo de realitatea aspră a unor vremuri deloc ușoare din mai multe puncte de vedere, ca o salvare a spiritului creator, aflat într-un moment de cumpană:

*Am încercat să lupt contra năvălirii acesteia de tristețe, aruncându-mă nebunește în brațele acelei bune zeițe, literatura, și m-am datat studiului lui Horațiu. Ce adorabilă filozofie am scos din scrierile lui! Câtă recunoștință îi dătoresc!*²

Dramă romantică a cărei acțiune e situată în timpuri și spații antice, în vremea împăratului Augustus, cu zece ani înainte de Hristos, în orașul Tibur, nu departe de Roma, *Fântâna Blanduziei* a fost dedicată de Alecsandri: *Iubitului meu frate, locotenent-colonel lăncu Alecsandri, fost agent diplomatic la Paris*,³ grav bolnav, se pare în perioada elaborării și reprezentării piesei. De-altfel cei doi frați apropiați au purtat o intensă corespondență pe marginea piesei, în special după primele ei reprezentări, înainte de a fi dată spre publicare, în 1884, Vasile Alecsandri acordând atenție oricărui sfat sau îndrumare care ar fi venit de la fratele său, (ca și de la alți apropiați, de-altfel).

Am scos scena de la sfârșitul actului al doilea pentru a mă supune părerii tale [...] Piesa va câștiga din punct de vedere literar, dar nu și din punctul de vedere al gustului publicului⁴ sau [...] nu crezi că ultimul vers al lui Horațiu, la sfârșitul actului

3: << O! glorie, Horațiu nu va pieri întreg>>, va câștiga fiind pronunțat astfel: <<O! patrie! Horațiu... etc.>>⁵

În același timp, însă, având în vedere o serie de evenimente majore care marchează profund viața scriitorului, precum îndepărtarea unor prieteni apropiați ca Ion Ghica, numit ministru al țării la Londra sau plecarea din țară a lui A. Cantacuzino, sentimentul unei oarecare însingurări în plan social datorită regimului politic care îl dezgustă tot mai mult:

[...] *de zece zile m-am apucat să scriu o piesă antică în trei acte și în versuri intitulată Horațiu. Primul act e deja terminat, corectat, copiat. Celelalte vor merge ca pe roate dacă nu mi se va ridica vreo piedică neplăcută. Dar pentru ce să ne întoarcem la romani? Poate pentru că m-am săturat de români*,⁶ starea de sănătate tot mai precară a soției sale, divorțul fiicei sale aflate la Paris și mai ales campania de denigrare a *Literatorului* inițiată de Alexandru Macedonski împotriva poetului, opera dramatică în versuri *Fântâna Blanduziei*, îi oferă lui Alecsandri șansa de a-și găsi liniștea sufletească, de a se împăca încă o dată cu destinul, cu sentimentul apropierei *mării treceri*, pe de altă parte, trăind încredințarea că geniul creator este și va rămâne nemuritor, ilustrat magnific prin imaginea augustului Horațiu: *O! carte, / Mă redeștepti din visuri târzii și deșarte... / Din bunurile vieții cu tine mă aleg. / O! glorie, Horațiu nu va peri întreg!*⁷

De-altfel atacurile de la *Literatorul*, chiar dacă la prima impresie par a nu-l fi afectat pe Alecsandri, de vreme ce acesta nu găsește demn a se coborî la nivelul calomniilor ce i se aduc, totuși scrisorile trimise apropiaților săi în această perioadă, dovedesc oarecum contrariul:

*Când vei avea răgazul să citești Literatorul [...] vei învăța să mă cunoști pe mine sub un nou aspect, care fără îndoială ți-a scăpat până astăzi. Vei vedea acolo un Alecsandri interesant, venal, chiar, tot la fel dacă nu mai mult decât Voltaire, cu care numitul M...ski mă compară în părțile rele.*⁸

Revanșa o va găsi prin intermediul literaturii, mai concret, prin *Fântâna Blanduziei* și mai precis prin personajul cu trăsături comice,

ba chiar demonice, născute doar din invidie, Zoil:

*De-altfel, îmi face un serviciu fără s-o bănuiască, [Alexandru Macedonski] pozând pentru personajul Zoil care joacă un rol în noua mea piesă. Va fi recunoscut din cap până în picioare. Aceasta îmi va fi răzbunarea.*⁹

Personajul este într-adevăr comic prin orgoliul său, prin caracterul meschin, ridicol, în ultimă instanță, aflat totalmente în antiteză cu Horațiu, măreț, impunător, generos, plin de aura poetului cu mare renume:

ZOIL

Ah! El e de vină

*Că din întunecime nu pot ieși-n lumină.
El nămoleşte drumul ce duce în Parnas,
Încât de culmea-i naltă departe am rămas.*

*Zoil, rar, geniu, sublim, fără pereche,
Nu află să-l asculte o singură ureche,
Când el, oriunde merge, de toți e ascultat
Și-n laude pompoase la ceruri înălțat.
(Cu amărăciune:)*

*Și însă ce-i Horațiu... Un om fără simțire,
Iar nu, ca mine, suflet hrănit cu amărăre,
Nu zburcat ca mine, de al furorii spasm,
Nu un poet de frunte, cu turbă și sarcasm...*

*El, om de lume, vesel, încununat cu roze,
Asistă chiar în viață l-a 'sale-apoteoze,
Și eu o! strămbătate!...infern!...destin amar!*¹⁰

Însuși numele personajului nu este ales la întâmplare, de-altfel este deja bine cunoscută funcția de caracterizare a personajelor în operele dramatice ale lui Alecsandri, cu rol în localizarea sau indicarea unei trasături de caracter, a unei atitudini social-politice sau culturale¹¹.

Zoil, conform notelor de subsol ale piesei¹², se pare că a fost un critic grec din secolul IV-lea, î.e.n. cunoscut pentru scrierile sale critice aduse lui Homer, cuvântul „Zoil” devenind în timp, termen generic pentru critic pizmaș, părtinitor, veninos, ridicol. (De-altfel, nici numele protagonistei, sclava Getta sau iubitul acesteia, Gallus, nu sunt fără semnificație în operă, Getta reprezentând rădăcinile poporului român, daco-geții, iar Gallus, pe cele galice ale francezilor și, formând în final un cuplu împreună, ar ilustra oarecum afintatea dintre cele două țări de origine latină, România și Franța.)

Dacă urmărim cu atenție și atitudinea mărețului Horațiu față de acest Zoil, reiese clar ideea de

polemică din viața reală, transpusă, desigur cu măiestrie în versuri, de Alecsandri:

HORAȚIU

Zoil se crede vultur ce-ațintă ochii-n soare,

Și-i oaspe-a-ntunecimei, o buhnă cobitoare.

El vecinic distilează veninu-i mănjitor,

*Cu gând ca să păteze tot ce-i strălucitor.*¹³

Replica lui Macedonski nu se lasă așteptată, răspunde crunt și necruțător cu o epigramă:

Lui Vasile Alecsandri

Coprins de-al gloriei nesațiu,

Albit de ani, dar tot copil,

E lesne să mă faci Zoil

*Când singur tu te faci Horațiu.*¹⁴

În ciuda dezaprecierilor de la *Literatorul*, piesa s-a bucurat de unul dintre cele mai mari succese dramatice ale vremii, în apărarea imaginii lui Alecsandri intervenind la un moment dat și Eminescu, care ulterior va deveni ținta atacurilor lui Macedonski.

Compozițional, drama are un, relativ, simplu subiect dramatic. Poetul favorit al împăratului Augustus, autorul celebrelor *Ode*, Horațiu, la vârsta senectuții, se retrage în spațiul câmpenesc de la Tibur, (un echivalent al Mirceștilor lui Alecsandri), părăsind prea zgomotoasa Romă, căutând o oază de liniște:

Nu, n-am fugit din Roma, nu m-am retras pe-o stâncă,

Dar am avut o sete de liniște adâncă

Ș-am alergat aice, la câmpul înflorit,

*Întocmai ca ostașul de lupte ostenit.*¹⁵

În preajma Fântânei Blanduziei, topos prezent și elogiât într-una din odele poetului latin, protagonistul o zărește pe Getta, tână sclavă adusă din Dacia Transalpină, care îl fascinează pe Horațiu prin candoarea și frumusețea ei, prin cuvintele pline de emoție pe care i le spune în

momentul în care aceasta îl recunoaște pe celebrul poet:

HORAȚIU

Tu mă cunoști?...De unde?

GETTA

De-aici, din depărtări,

Și din al lunei splendid concert de admirări.

Dar cine te cunoaște cu a ta mărinimie

Se pleacă în uimire și se robește ție.

Horațiu, sunt o sclavă, nu am nimic al meu;

*Primește-astă cunună, o-nchin numelui tău.*¹⁶

Poetul însă interpretează greșit cuvintele și emoția fetei care se simte flatată de faptul că marele Horațiu îi vorbește și cade în mreaja unei iubiri târzii și nefirești care însă îi inspiră frumoase versuri, lucru pe care *steaua Romei, zeea plăcerilor nebune*, prea faimoasa Neera, venită la Tibur doar pentru Horațiu, nu mai reușește. Pierde însă în preajma fântâniei un manuscris foarte important, pe care îl va recupera până la urmă grație celor doi tineri sclavi, Getta și Gallus care își împărtășesc aceleași sentimente de dragoste încă din momentul în care se întâlnesc. Horațiu trăiește o clipă de amărăciune înțelegând că tânăra Getta a fost impresionată de faima sa ca poet și nu de cea a omului simplu. Vrea sa-i pedepsească amarnic pe cei doi care îi pare că l-au trădat, însă, își regăsește liniștea convins fiind că poetul are un alt destin și nu va cunoaște moartea grație operei sale.

Resemnarea în fața destinului și conștiința propriei însemnătăți în plan cultural, indiferent de opiniile unora dintre contemporanii săi, va fi clar afirmată de Vasile Alecsandri și într-una din poeziile postume, scrisă la Mircești, în 1888, *Unor critici*:

Am scris eu versuri multe și poate chiar prea multe,

Dar n-am cerut la nime cu drag să le asculte,

Nici mi-a trecut prin minte trușă ca să pășesc

În fruntea tuturoră ce-ntruna viersuiesc.

E unul care cântă mai dulce decât mine?

Cu atât mai bine țării și lui cu-atât mai bine.

Apuce înainte ș-ajungă cât mai sus.

La răsăritu-i falnic se-nchină al meu apus.

Iar voi, care asupra-mi săgeți tocite trageți,

*Cântați, dacă se poate, fiți buni și nu mai rageți!*¹⁷

Tot din seria poeziilor postume, scrise cam în aceeași perioadă în care a fost elaborată

Fântâna Blanduziei, fac parte câteva texte oarecum similare unor versuri din piesă care exprimă durerea sufletească a omului aflat la vârsta senectuții, dar simținând încă fiorii unei iubiri feciorelnice:

*Dar nu-s în floarea tinereții,
Și nu-ndrăznesc nimic a-ți zice!
Mergi dar, copilă,-n calea vieții
Întâmpinând zâmbiri amice.
Eu te-oi privi oftând, ferice,
Răpit de farmecul frumuseții.*

*Și însă de-ai vrea să ai parte...
Dar ce zic? Timpul ne disparte.
Tu ești sosind, eu în plecare,
A ziorilor vie lucire
Nu poate, ah! avea-ntâlnire
Cu-apusul palid ce dispare!*¹⁸

versuri care ar trimite cu gândul la o anumită experiență sentimentală din această perioadă din viața lui Alecsandri, fără a putea fi certificată însă prin alte documente decât strict textele literare.

Fragmentul dramatic din piesa de teatru care reliefează conflictul interior al protagonistului în momentul care se vede nevoit a-și recunoaște pasiunea pentru tânăra Getta, este, însă, de o frumusețe deosebită cu virtuți artistice net superioare poeziilor cu temă similară scrise de Vasile Alecsandri, în ultimul deceniu al vieții sale:

HORAȚIU

*Ah! Sunt om în luptă cu sine care tace
Ș-ar vrea, n-ar vrea să facă ce-i nevoit a face.
Dar nu mai pot învinge, simțirea ce m-a-nvins...*

Iubesc...De-a mea iubire sunt eu însumi surprins. [...]

*Resimt un foc în sânu-mi mai splendid,
mai curat,
Ca soarele-n apusu-i mărșă, înflăcărat,
Și văd în orizontri o lume încă vie
De dulci simțiri înalte necunoscute mie...
Tu, singură, tu, Getta, avut-ai sacrul dar
Să mă-ngenunchi ferice l-al dragostei altar.*

*Schimbat-ai pe Horațiu din omul
nepăsărei*

*În omul suferinței, în omul adorărei.*¹⁹

Predilecția lui Alecsandri pentru poetul latin a fost intens discutată de critica de specialitate. Există puncte de vedere care afirmă că personajul Horațiu este Alecsandri însuși. *Au spus-o încă de pe atunci și Hașdeu, și Odobescu, și Olănescu.*²⁰

Interpretări mai recente ale textului oferă alte perspective:

Apropierea sa [a lui Alecsandri] de Horațiu n-a fost una

*conflictuală, dramatică, ci urmarea unei gândiri omagiale. Alecsandri a potrivit personajul piesei după prestigiul literar al personalității. Dacă dramaturgul a făcut vreo analogie între sine și Horațiu – dat fiind cultul pe care Alecsandri îl avea pentru autorul Epistolelor, aceasta nu este o substituție, ci o raportare la model.*²¹

Oricare ar fi punctul de vedere din care privim personajul creat de poetul de la Mircești sau corespondențele de ordin biografic dintre cei doi, un lucru este cert, piesa valorifică în mod artistic remarcabil, de-altfel, un moment tensionant din viața lui Vasile Alecsandri și rămâne **opera în care poetul a pus cel mai mult din sensibilitatea sa artistică, atât din punctul de vedere al conținutului, cât și sub raportul expresiei.**²²

Note

1 – Eugen Lovinescu, în *Studii și articole despre opera lui Vasile Alecsandri*, Ed. Albatros, București, 1980, p.XVI

2 – Vasile Alecsandri, *Correspondența*, apud G.C. Nicolaescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, Ed Pt Literatură, Buc., 1965, p.622

3 – Vasile Alecsandri, *Teatru*, Ed Ion Creangă, Buc., 1984, p.293

4 – Vasile Alecsandri, *Cele mai frumoase scrisori*; Ed. Minerva, Buc., 1972, p.348

5 – *Ibidem*

6 – Vasile Alecsandri, *Correspondența*, Ed de Stat Pentru Literatură, Buc, 1960, p.129

7 – Idem, *Teatru*, (op cit.), p. 412

8 – Idem, *Correspondența*, (op cit), p. 131

9 – *Ibidem*, p.132

10 – Vasile Alecsandri, *Teatru*, (op cit), p. 331

11- Cf. Paula Diaconescu, în *Studii și articole despre opera lui Vasile Alecsandri*, (op cit), p. 285

12 – Vasile Alecsandri, *Teatru*, op cit, p. 322

13 – *Ibidem*, p.323

14 – http://ro.wikisource.org/wiki/ Antologia_epigramei_rom%C3%A2ne%C5%9Fti

15 – Vasile Alecsandri, *Teatru*, op cit, p.323

16 – *Ibidem*, p. 309

17 – Vasile Alecsandri, *Poezii*, Ed Ion Creangă, Buc, 1985, p. 245

18 - <http://www.romanianvoice.com/poezii/poezii/romantatoamna.php>

19 – Vasile Alecsandri, *Teatru*, op cit, p. 405

20 – G. C. Nicolescu, *Viața lui Vasile Alecsandri*, Ed. Pentru Literatură, Buc. p.622

21– Mircea Ghițulescu, *Alecsandri și dublul său*, Ed Albatros, Buc., 1980, p. 131

22- Al. Piru, *Valori clasice*, cap. *Teatrul lui Vasile Alecsandri*, Ed Albatros, Buc, 1978, p. 38

CARMEN MARIANA SIMU

Foto: Casoni Ibolya, “Paleta artistului”, dedicată tuturor prietenilor de pe Pil., din ciclul “Țara Visurilor”

Cartea de recitare

de Nichita Stănescu –

O „altfel” de viziune critică

Prezentată drept un „omagiu târziu Cărții de citire a lui Ion Creangă”, *Cartea de recitare* a lui Nichita Stănescu e, în primul rând, „un răspuns indirect”¹ la întrebările unice și atotcuprinzătoare ale operei nichitastănesciene: „ce este poezia?/ cine este poetul?”. În al doilea rând, volumul e pur și simplu o a doua șansă dată unor creatori și unor opere ale literaturii române. Nichita Stănescu re-vizitează „expoziția” literaturii române, de la origini aproape până în prezent, cu revelația că „a trebuit să vin a doua oară, pentru că prima oară abia acum îmi dau seama că nu există. A trebuit să vin a doua oară ca să-mi dau seama că prima oară nu există niciodată.”²

Astfel, odată cu „a doua sa venire”, Nichita Stănescu își dă seama de Existența (cu majusculă) a unor autori precum: Dimitrie Cantemir, Ion Neculce, Ienăchiță Văcărescu, Anton Pann. Așa cum remarcă Alexandru George, „pe acești poeți cu calpac și cu giubele îi valorifică Nichita Stănescu și în societatea lor caută subtile delectări.”³ Această trecere în revistă se continuă cu Ion Heliade Rădulescu, Vasile Cârlova, Dimitrie Bolintineanu, culminând cu Eminescu „cel mare”, Caragiale, Sadoveanu, Bacovia și Arghezi - etalon de aur - până la Marin Preda, listă continuată în grupajul *Subiectivisme de epocă* cu Ion Barbu și Vasile Pârvan. Autorul propune totodată și o re-lectură a baladelor *Miorița* ori *Toma Alimoș*, socotite drept matrice ale întregii noastre literaturi culte: „Fără *Miorița* noi n-am fi fost niciodată poeți. Ne-ar fi lipsit această dimensiune fundamentală. *Miorița* este școala tristeții naționale. Matricea. Matca.

¹ Daniel Dumitriu, *Nichita Stănescu. Geneza poemului*, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1997, p. 136.

² Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, Editura Cartea Românească, București, 1972, p. 10.

³ Alexandru George, „O carte de recitare” în *Nichita Stănescu interpretat de...* Prefață, notă asupra ediției, antologie, cronologie și bibliografie de Sanda Anghelescu, Editura Eminescu, București, 198, p. 175.

Regina.”⁴ Mănat de „sentimentul patriei”, eseistul re-vizitează și imaginea unor „figuri legendare” precum „divinul” Nicolae Bălcescu și „bărbatul atât de nobil și de dăruit”, Alexandru Ioan Cuza. Că aceste două nume sunt pe lista de recitare se explică prin faptul că „ei niciodată nu au fost cântăreți”, ei fiind „întotdeauna înseși cântecele.”⁵ Prin acest gest, autorul se dovedește consecvent ideii că „zona estetică” este „o parte de vârf a zonei etice.”

Interesant este faptul că eseistul „locuiește” spații multiple ale culturii: arte plastice (Țuculescu), critica literară, estetică, istorie, filozofie (Vasile Pârvan), astronomică, călătorind apoi și pe la alte popoare: T.S. Eliot, Vasko Popa, Adam Puslojic. Astfel, remarcăm „prezența Omului cultural: conștiința care devorează faptele de cultură”⁶, ca o mărturie a amplitudinii spiritului eseist. „Lecturile” propuse în acest volum se întemeiază totuși pe o anume unitate, impusă de motto-ul reprezentat de ultimele versuri ale *Testamentului literar* al lui Ienăchiță Văcărescu: „Creșterea limbii românești / Ș-a patriei cinstire.”

De fapt, în grupajul, eseistic *Cartea de recitare* miza nu este doar aceea de a „reduplica lumi” apuse, ci de a „scoate esențialul conceptual al lumilor invadate de conștiința estetică”⁷, respectiv de a arăta acea parte „nevăzută” a literaturii, dar și unghiul optim din care trebuie privită. Și acest unghi de observație (adevărat turn de control) este, în cazul lui Nichita Stănescu, sinele poetic.

Nefiind o carte de critică, *Cartea de recitare* a lui Nichita Stănescu propune, totuși, „o atitudine critică”⁸. Această nouă atitudine față de scriitorii din trecut are, fără îndoială, o valoare recuperatoare, integrându-se în curentul marii reînnoiri și șazeciste și marcând reinnoirea legăturii cu marea tradiție. Astfel,

după ce atâtea generații literare au încercat parcă să îngroape definitiv trecutul cu acordurile sau chiar cu vacarmul lor, Nichita Stănescu își propune, prin volumul său, să arate care mai poate fi „azi” legătura între poezii cei mai tineri și literatura predecesorilor lor, adesea foarte îndepărtați în timp, recuperând/reducând depărtarea față de matricea fundamentală a poeziei românești.

În acest sens, privind înapoi cu empatie, Nichita Stănescu și-a pus problema trecutului sub forma unei valorificări în spirit strict contemporan, dar cu o notă „colegială”. Dincolo de filonul pur estetic, un val de simpatie al sinelui poetic străbate cartea de la un capăt la altul, fără însă ca cititorul să poată denunța o atitudine îngăduitoare sau părtinitoare. Subliniem încă o dată: „cartea sa de citire nu e de critică, dar e una prezidată de o mare inteligență critică.”⁹ E, așa cum s-a spus, o carte „de-a dreptul dezarmantă”¹⁰ tocmai prin prisma faptului că autorul ei transcende limitele criticii literare obișnuite. Eseistul-poet elaborează texte care, rupte în versuri, s-ar transforma în incontestabilă poezie.

Așa cum remarcă Daniel Dumitriu, în elogiul adus lui Cârlova „pot fi identificate secvențe care par a nu mai fi încăput în *Elegii*”¹¹: „Trăim în interiorul unui punct. Istoria noastră

nu este decât istoria punctului. Ceea ce este înlăuntru celui mai înlăuntru, și e mai puțin. Numai cuvintele nu au dimensiune. Ele au trecere oriunde. Și înlăuntru înlăuntrului. Un cuvânt; oricare dintre cuvinte; orice cuvânt este tot ceea ce este, dar este și înlăuntru a tot ceea ce este.”

Așadar, Nichita Stănescu, în a sa *Carte de recitare*, este promotorul unei paradoxale „anti-critici”¹². Deși deține toate datele pentru a se exercita în câmpul de luptă al criticii profesionale, Nichita Stănescu este străin de o asemenea vanitate. Talentul său de critic, s-ar putea spune, constă în capacitatea de a se revela ca un mare poet și ca un interpret al operei celorlalți. Astfel, „fără să fie vorba de ceea ce numim poetizare a textului critic, Nichita Stănescu, în *Cartea de recitare*, realizează o impresionantă culegere de eseuri poetice.”¹³ Se dovedește, astfel, structura profund estetică a volumului, spiritul creator ieșind adesea învingător. „Dacă e să vorbim de existența unei adevărate critici de tip creator, trebuie să spunem că sublima ei concretizare o identificăm în *Carte de recitare* a lui Nichita Stănescu.”¹⁴

Firește, forma cea mai izbitoare de sublimare poetică a contemplației critice o reprezintă apelul la realitatea versului. Ca atare, „restituirile” din *Istoria Ieroglifică* – menite a argumenta geniul poetic al lui Dimitrie Cantemir – sunt elocvente: „Au nu tu,/ odinioară,/ prin fumul mării plimbându-te/ și spre vânarea peștelui/ șipurându-te./ eu din fața apei/ te ogliindam?” (*Au nu tu?*)¹⁵

Pe aceeași linie a revelației marilor latențe artistice din opera primilor noștri cărturari, se înscrie și această baladă „transcrisă” după

Neculce: „Având Radul-vodă o față din trupul lui,/ să fie fugit cu o slugă,/ ieșind pe o fereastră/ din curțile domnești din cetatea Hârlăului./ Și s-au ascuns în codru./ Și au făcut Radul-vodă năvod de oameni/ și au→

Foto: Casoni Ibolya, “Visătorul”

⁴ Nichita Stănescu, *op. cit.*, 1972, p. 35.

⁵ *Idem*, p. 86.

⁶ Luminița Chiorean, *Eseul stănescian. Configurare poetică*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu-Mureș, 2007, p. 168.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Alexandru George, *op. cit.*, p. 170.

⁹ Alexandru George, *op. cit.*, p. 172.

¹⁰ Nicolae Ciobanu, „A reciti, a recrea...” în *Nichita Stănescu interpretat de...* Prefață, notă asupra ediției, antologie, cronologie și bibliografie de Sanda Anghelescu, Editura Eminescu, București, 198, p. 175.

¹¹ Daniel Dumitriu, *op. cit.*, p. 133.

¹² Nicolae Ciobanu, *op. cit.*, p. 176.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Idem*, p. 176.

¹⁵ Nichita Stănescu, *op. cit.*, 1972, p. 14.

găsit-o în mijlocul codrului/ la o fântână/ ce se cheamă Fântâna Cerbului,/ lângă podul de lut./ Deci pre slugă l-au omorât,/ i-au tăiat capul,/ iar pre dânsa au dat-o la călugărie/ de-au călugărit-o.”¹⁶

Trecerea de la acest procedeu al „extraselor revelatoare” la acela al „temenelei” este firească. De data aceasta trebuie remarcată extraordinara capacitate a lui Nichita Stănescu de a se lăsa înrobite de tonurile proprii melodiilor clasice, precum în *Temenea la Anton Pann*: „Îmi aplec șira spinării/ Doar în fața ta și-a mării/ Adică/ Te sărut cel mai cuminte/ Pann Antoane pe cuvinte./ Pentru că Dumneata te ții călare/ Peste substantivul mare./ Și/ Stai măreț și-ndrăgostit/ Cu fesul căzut în mit./ Precum e o vorbă:/ Rupe coada la cometă/ Că se face stea cochetă/ Sau/ Unde pupi și unde crapă/ Zice o icoană – fată./ Căci/ Cine le gândește/ Rău le isprăvește/ Așadar/ Anton Panne, Pann Antoane/ Te sărut peste icoane/ Deci/ Ca să am parte de glorie/ Eu îți pup șira spinării.”¹⁷ La fel se întâmplă în „improvizațiile” dedicate lui Ienăchiță Văcărescu, Heliade Rădulescu, Vasile Cârlova și Eminescu. Trebuie subliniat faptul că ciclul de eseuri *Temenea lui Anton Pann* reprezintă cheia de boltă a volumului, prin prisma faptului că oferă prilejul unei meditații asupra poeziei în genere și asupra propriei poezii. S-a comentat mult despre „limba poezescă” a operei lui Nichita Stănescu, deci e firesc ca acesta să insiste asupra talentului colosal al „vorbirii lui Anton Pann”, „om cu două guri și patru limbi”, conchizând: „Anton Pann anticipează prozodic poezia modernă.”

În fața acestei comuniuni a criticii și poeziei, a sinelui critic și a sinelui poetic, ne întrebăm dacă se mai poate vorbi de o reală compatibilitate între textul *Cărții de recitare* și dezideratul judecății de valoare. Și, deși reamintim faptul că opera lui Nichita Stănescu nu este o operă critică, ea este străbătută, de la un capăt la celălalt, de „o ardentă pasiune pentru demonstrația critică”¹⁸. Astfel, autorul ei izbuteste realmente să propună puncte de vedere pe cât de explicite, pe atât de

originale. În acest sens, orice viitoare exegeză despre Heliade Rădulescu, Bolintineanu sau Bacovia va putea lua aminte la opiniile lansate de Nichita Stănescu. Cu atât mai mult cu cât *Cartea de recitare* relevă o vocație critică deosebit de aptă, concurând cu tehnica eseului-definiție. Iată, spre exemplu, un pasaj din eseul despre Bacovia: „Bacovia, prin vocație, este un poet al infernului, adică un sistematic distrugător al infernului prin <<înfățșare>>, lăsând în mediul receptor al cititorului, în permanență, angoasa și aspirația paradisiacă. El sugerează perfecțiunea rupând brațele minunatei Venus din Millo, sugerează frumusețea ochiului, răbindu-i vederea. Mediul suav-paradiziac, aspirația către fericire se resimte acut prin absența ei. Există o putere absorbantă a absențelor. A înlocui fericirea cu vidul înseamnă poate a supraestima. Dar a-i acorda spațiul gol din interiorul unei amfore înseamnă a sugera rapida ei umplere. Iată de ce Bacovia nu mi se pare un lamentuos, un disperat, ci, dimpotrivă, în pofida faciesului lui melancolic, popularizat de o mediocră artă fotografică, el are unul dintre cele mai bărbătești tonuri pe care vreodată le-a ridicat la înălțimea marii arte poezia românească.”¹⁹

Totuși, asemenea excepționale intuiții critice se întorc sub aripa suverană a sinelui poetic profund creator. În ultimă instanță, *Cartea de recitare* e scrisă de un poet. Ceea ce e interesant este că aceasta „nu-l divulgă în întregime pe poet.” Așa cum observă Mihai Ungheanu, ea „îl face doar mai interesant și, ca orice dezvoltare parțială îi adâncește misterul.”²⁰ Iată de ce, nu putem spune decât că un demers critic

precum cel din *Cartea de recitare* nu se poate întreprinde decât sub presiunea (devenită obsesie) cunoașterii de sine resimțite de un mare poet. E o cunoaștere de sine care, la rândul ei, se eliberează de propria-i umbră, metamorfozându-se în act contemplativ a cărui fascinantă oglindă e însăși creația literară a marilor înaintași. Iată de ce, tipul de critică practicat de Nichita Stănescu „îmbină în mod inextricabil ideea de elogiul cu aceea de confesiune,”²¹ având ca punct final configurarea unei fenomenologii poetice.

Așa cum remarcă Daniel Dimitriu, „în *Cartea de recitare*, Nichita Stănescu apare asemenea acelei femei care naște pe câmp, îl găsim în postura *celuilalt*, căruia iluștri poeți i-au dezvoltat poezia din sine.”²² Am putea spune că poeziile lui Cârlova, Eminescu sau Arghezi sunt pre-texte (în ambele sensuri) pentru investigarea spațiului poetic, pentru a mai zăbovi în acest spațiu care, în condițiile lecturii, nu mai este unul al facerii lumii, ci unul al meditației pure asupra lumii.

În acest sens, prin eseurile sale „de recitare”, autorul propune nu numai o „altfel” de viziune critică, ci și „o nouă viziune artistică asupra lumii (alegoria ontică raportată la conștiința omului), precum și o nouă atitudine față de cuvânt.”²³

Cartea de recitare e, în sine, o mărturie care, rostită cu o voce „tare”, poate fi „a unei generații”. Mai mult, ea poate deschide drumul revalorificării literaturii noastre vechi în context contemporan. Astfel, nu e vorba numai de avântul șaizecist de restaurare a poeziei interbelice, care, până să fie opera criticilor și a istoricilor, a fost o cucerire a poezilor înșiși; e vorba despre un demers care trebuie să continue și astăzi. Așa cum sublinia Alexandru George, „breviarul, care poate părea puțin năzdrăvan, al lui Nichita Stănescu, deschide un drum”²⁴, un drum care poate azi ar trebui (re)deschis.

ADRIANA NISTOR

Foto: Casoni Ibolya, „Lumină în noapte sau Lumini ale sufletului”, din ciclul *Singură*.

¹⁶ *Idem*, pp. 32-33.

¹⁷ Nichita Stănescu, *op. cit.*, 1972, pp. 58-59.

¹⁸ Nicolae Ciobanu, *op. cit.*, p. 178.

¹⁹ Nichita Stănescu, *op. cit.*, 1972, pp. 133-134.

²⁰ Mihai Ungheanu, *Respirări* în „Luceafărul”, anul XXV, nr. 25, 19 iunie 1982, p. 2.

²¹ Nicolae Ciobanu, *op. cit.* p. 179.

²² Daniel Dimitriu, *op. cit.*, p. 211

²³ Luminița Chiorean, *op. cit.*, (2007), p. 168.

²⁴ Alexandru George, *op. cit.* p. 175.

Poezia lui Grigore Vieru -

întoarcerea spre copilărie sau decantarea esențelor

MOTO:

„Și nu există moarte!
Pur și simplu cad frunzele
Spre a ne vedea mai bine
Când suntem departe.”

(Grigore Vieru, *Metafora*)

Poezia lui Grigore Vieru are ceva din măreția și tragismul ritmurilor naturii, ca și cum înțelepciunea ei s-a condensat în lacrimă, iar limpezimea acesteia nu admite frivolitatea unei lecturi grăbite... Versurile lui Grigore Vieru ne *dor* de multe ori, nu numai pentru că vorbesc despre un neam sfâșiat de dinafară și de dinăuntru, ci și pentru că vorbesc fără prefăcătorie despre patrie și despre ființa umană concreșcute în același destin, despre trecerea prin lumină, despre începuturi și despre apus, despre sentimente materne ori filiale, despre iubire, despre moarte și despre copilărie.

În creația poetului Grigore Vieru, alături de **dimensiunea gravă a existenței**, încărcată de tragism („Mi-au căzut niște lacrimi/ În sânge. De aceea/ Sângele meu /Are gustul sărat./ A fost omorâtă /Mioara Baladei./ Pe urmele sângelui ei / Graniță au tras.”) întâlnim și una mai puțin cunoscută și poate surprinzătoare, care vine parcă să reechilibreze o natură umană și poetică greu încercată și să reprezinte o contrapondere, o scriere în alt registru. Alături, așadar, de volume ca *Făgăduindu-mă iubirii*, *Sângele crucii*, *Răzburarea frumuseții* sau *Pod peste lacrimi*, regăsim și versuri pentru copii, cum sunt cele reunite sub titlul *Moșul din leagăn*. Coexistența literaturii cu tematică națională și socială alături de aceea destinată copiilor este doar o altă fațetă a scriitorului, căci întoarcerea spre copilărie echivalează la Grigore Vieru cu o decantare a esențelor, iar uneori versul e limpede și curat, ajuns în chiar miezul lucrurilor.

Într-un articol în care caută să identifice calitățile necesare unei literaturi adevărate pentru copii, articol intitulat *Ce sunt cărțile bune pentru copii?*, dr. Charles Temple arată că „deși literatura pentru copii pare extraordinar de simplă, această simplitate e realizată cu munca grea a unui scriitor foarte talentat”, subliniind astfel tocmai efortul autorului care scrie acest gen de literatură, de a se face înțeles de către cititorii săi, simplificând în sensul esențializării, iar nu al renunțării la calitate.

Modul în care poetul Grigore Vieru concepe regresivitatea subiectului liric spre vârsta copilăriei este unul pus sub semnul fabulosului și al investirii elementelor cu proprietăți magice, într-o lume în care transgresarea regnurilor este firească: „Întors în anii copilăriei, călăresc/ Calul mărilor către cocori / Până când trupul său / Se umple de-o albă și sfântă/ Sudoare: de flori.” M-a preocupat întrebarea dacă versurile pentru copii ale poetului sunt doar exerciții ludice ori sunt deschideri spre o lume solară, contrapusă aceleia unde granițele sunt însemnate cu sânge... M-am întrebat, de asemenea, și care este mecanismul generator de sens ori cel care conturează universul curat, primordial, nepervers, înfățișat de autor și cărei categorii de cititori i s-ar adresa cu preponderență aceste versuri dacă avem, spre exemplu, în vedere o abordare din perspectiva creșterii și maturizării consumatorului de literatură.

Mă voi raporta în cele ce urmează la câteva delimitări, prezentate de Matei Călinescu în cartea *A citi, a reciti*. Autorul îl citează pe J.A.Appleyard stabilind câteva posibile ipostaze ale cititorului, mai exact o tipologie evolutivă, ce ar cuprinde următoarele categorii: *jucătorul simbolic* (vârsta preșcolară),

când copilul ascultă și participă la diferite jocuri pretinzând că este altcineva, cititorul ca *erou sau eroină* (7-11 ani), când copilul citește de bunăvoie și tinde să se identifice cu eroii, cititorul ca *gânditor*, adică adolescentul care reflectează asupra caracterului ficțional, a motivațiilor și a sentimentelor care diferă de ale sale, cititorul ca *interpret*, corespunzând anilor de facultate și după facultate, când cititorul educat încearcă să găsească o interpretare valabilă, printre altele posibile, și cititorul adult, *pragmatic*, capabil să deosebească finalitățile multiple ale lecturii (dobândirea de informații, de satisfacții intelectuale și estetice, deconectare etc.). Folosind această grilă, am încercat să aflăm dacă un text dintr-un volum cu versuri pentru copii are ceva de oferit doar cititorului de vârstă mică sau dacă citind o asemenea poezie lectorul matur poate avea propria interpretare.

Am ales pentru început o poezie numită *Toamna* și inclusă în volumul *Moșul din leagăn*, încercând să mă plasez deopotrivă în postura cititorului *interpret* și a celui *pragmatic*, urmând ca mai apoi să încerc să înțeleg căreia sau căroră dintre ipostazele celorlalte i se mai poate adresa cu succes... Poezia, de o dezarmantă simplitate, este următoarea: „Bate toamna nucile, / Aurește frunzele, / Îndulcește merele.../ Ce ești trist, măi greiere?”

Întâlnirea cititorului-adult cu textul va permite descifrarea poeziei pe nivele de profunzime diferite, în funcție de sensibilitatea, disponibilitatea interpretativă și reflexivitatea acestuia... Cititorul matur poate percepe, de la prima vedere, ideea de *generozitate*, de bogăție a anotimpului (aur risipit pe frunze, dulceața a merelor, mulțime de fructe) și să observe că versurile se adresează deopotrivă văzului nostru bucuros de căldura culorii („Aurește frunzele”), precum și gustului („Îndulcește merele”). Așa scurtă cum e ea (doar *douăsprezece cuvinte în total!*) poezia este bazată pe antiteză.

Dacă primele trei versuri sunt interpretate de lector ca referindu-se exclusiv la *toamna* văzută ca *anotimp*, atunci ultimul vers poate fi înțeles ca o interogație retorică adresată unei fături a cărei soartă ne-au făcut-o cunoscută fabuliștii („Ce ești trist, măi greiere?”).

Dacă însă luăm în considerare o altă posibilă accepțiune a cuvântului *toamnă* și anume aceea de *vârstă* a omului, etapă care vine cu tot felul de „daruri” („Aurește frunzele” - laurii recunoașterii profesionale, academice sau pur și simplu umane, „Îndulcește merele” - bucuria omului de a vedea roadele muncii sale de o viață), atunci cuvântul, *greier* poate fi înțeles ca reprezentând *omul* în general, sau *poetul* în particular, *artistul* care are darul „cântecului” vrăjit.

Cuvântul „trist” este singurul care aparține unui alt câmp semantic decât celelalte, care pot fi ușor grupate în *câmpul lexical al elementelor naturii* („toamnă”, „nuci”, „frunze”, „mere”) și *câmpul semantic al acțiunilor* („bate”, „aurește”, →

Foto: Nicolae Băciuț, Grigore Vieru, Cornel Moraru, la Chișinău (jos)

„îndulcește”). Cuvântul „trist” denumește o *stare de spirit*, un sentiment și poate fi asociat cu melancolia, cu suferința provocată de trecerea timpului. Toată bogăția toamnei, toate darurile anotimpului ar trebui să conducă, în mod firesc, spre bucurie, însă întrebarea ce sună atât de familiar („Ce ești trist, măi greiere?”) vine să demonstreze că, în ciuda darurilor, tristețea își face loc.

Poezia este formată din *două secvențe distincte*, lucru evidențiat atât de arhitectura textului, cât și la nivel semantic; prima secvență este alcătuită din propoziții care încep cu *verbul-predicat în poziție inițială* („Bate”, „Aurește”, „Îndulcește”), subiectul fiind exprimat doar în primul enunț: „Bate toamna...” Prin plasarea în poziție inițială a verbelor care exprimă acțiuni, este creionat un tablou de natură plin de *mișcare* („Bate”), de *lumină* („Aurește”) și de *savoare* („Îndulcește”). Al patrulea vers creionează însă o altă realitate, iar structura enunțului evidențiază acest fapt: „Ce ești trist, măi greiere?” Propoziția aceasta se deschide cu un complement circumstanțial de cauză („ce” însemnând „de ce”) și continuă cu un predicat nominal (spre deosebire de celelalte trei, dinaintea lui, care erau verbale), în care numele predicativ indică o stare de spirit („trist”). Locul *verbelor de acțiune* („bate”, „aurește”, „îndulcește”) din prima secvență este luat de unul *al ființării* („ești”), iar accentul se deplasează dinspre „a face” înspre „a fi”, a exista într-un fel anume.

La nivel formal, din punct de vedere sintactic și morfologic, distincțiile dintre cele două planuri pot continua prin precizarea altor aspecte, cum ar fi *natura enunțurilor*, care sunt, în primul caz, propoziții enunțiative, constatative, în timp ce a doua secvență este reprezentată de o propoziție care aduce interogația; *persoana verbelor* utilizate poate oferi, de asemenea, sugestii interpretative, căci primele trei verbe sunt la persoana a treia (subiectul liric *descriind* o realitate în care „actorul” este ea, *toamna*), în timp ce ultimul verb este la persoana a doua („ești”), arătând astfel *adresarea directă*, aspect care este întărit prin interjecția „măi” și substantivul în vocativ „greiere”. *Limbaajul familiar* al interogației („măi greiere”) arată atitudinea glumeată și în același timp tandră a subiectului liric, ce se raportează cu înțelegere la soarta micului cântăreț, sau, prin extensie, la propria soartă. Diferența dintre cele două planuri este subliniată și prin deosebirea de tonalitate, primul tablou iradiind *lumină* și *mulțumire* (frunze aurii și fructe dulci), în timp ce al doilea este învăluit în *melancolie* (tristețea greierului, precizată de subiectul liric, este augmentată de culoarea neagră a acestuia).

Întâlnirea cititorului-copil cu poezia Toamna se produce sub alte auspicii: copilul va observa mai întâi un *univers cunoscut* și *elementele constitutive ale acestuia*: anotimpul toamna, frunzele, fructele - merele și nucile, precum și *fenomene obișnuite* cum sunt căderea nucilor, îngălbenirea frunzelor, dulceața fructelor, lucruri cu care copilul a putut lua contact în mod direct, care i-au fost explicate ori le-a putut observa singur.

Un element important pentru apropierea cititorului-copil de text este *animismul* elementelor din poezie: în aceste versuri, întâlnim două „personaje”: Toamna și Greierul. Toamna este personificată și i se atribuie acțiuni umane („bate” nucile, ori, asemenea unui bijutier poleiește cu aur frunzele), iar greierul, cunoscut de către copii prin intermediul fabulelor, este asimilat cu o ființă care cântă vara și iarna suferă de frig și de foame.

Așadar tristețea „cântărețului” poate fi pusă ușor de către copil pe seama apropierii iernii. Personificarea anotimpului, precum și a micii viețuitoare, reprezintă un element important pentru a face posibilă apropierea copilului de text, astfel încât cititorul-copil poate descifra mesajul poeziei prin prisma propriei experiențe de viață, destul de limitate la această vârstă.

Nu știu dacă versurile poeziei *Toamna* se adresează *cititorului-jucător* sau *cititorului-erou*, fiindcă aceste categorii se referă mai curând la genul epic, care face posibilă o identificare a copilului cu personajul operei literare. În cazul de față, având în vedere că discutăm despre un text liric, aș propune mai curând un alt termen, considerând că versurile se adresează *cititorului-explorator*, aceluia care își lărgeste orizontul de cunoaștere, și aș face din nou referire la afirmațiile lui Charles Temple: „Cărțile bune numesc lucrurile înconjurătoare și

crează cadrul necesar copilului pentru înțelegerea experiențelor sale personale. În același timp, cărțile bune îi transportă pe copii în alte lumi și le dau ocazia să observe lucrurile din alte perspective. Ele extind capacitatea de înțelegere a lumii înconjurătoare și dezvoltă capacitatea copiilor de a-i înțelege pe alții.”

Caracteristicile esențiale ale textului literar de calitate ar fi așadar facilitarea procesului de asimilare a cunoștințelor prin *profundimea și plurivalența* perspectivelor pe care le oferă copilului, precum și prin *clarificarea* experiențelor personale ale acestuia. Am propus așadar termenul de *cititor-explorator* deoarece, luând din nou acum în discuție poezia

Toamna, prin lectura acesteia, copilul își sistematizează informațiile pe câteva paliere, referitoare la anotimp și la caracteristici ale acestuia, rămânând să lămurească poate referințele mai complexe la soarta greierului cu ocazia unor relecturi ulterioare care vor surveni la alte vârste și se vor constitui în niște întâlniri mai bogate cu textul.

Din același volum *Moșul din leagăn*, face parte și poezia *Ploaia*, care este o altă exemplificare a unei viziuni în care toate lucrurile din univers au o viață tainică pe care poetul o descoperă prin joc: „Vine ploaia peste lunci/ Cu picioare-albastre, lungi!/ Pic-pic-pic, pic-pic-pic,/ Grâul crește mare-n spic!/ Iată, ca pe țârâeci,/ Prind în palme stropii reci./ Ploaie, tu de unde știi/ Să crești pâine în câmpii?”

Intrarea copilului în lumea secundă propusă de text este intermediată prietenos de *animismul* care caracterizează elementele naturii și face inteligibile lucrurile, prin faptul că ele pot fi *reprezentate grafic de către lector*: ploaia care vine are „picioare lungi”, iar stropii ei sunt asemenea unor „țârâeci”... (Referitor la înțelesul ultimului cuvânt amintit, trebuie să precizez că inițial am crezut că sensul lui ar fi de „insectă care țârâie” sau, mai restrâns, chiar de „greier”, deoarece credeam că însușirea de „a țârâi” este specifică acestora. Spre surprinderea mea, căutând în dicționar, am aflat că „țârâiacul” este, de fapt, o *pasăre călătoare*, de mărimea unei vrăbii, care scoate un țârâit prelung și repetat).

Aș semnala aici prezența elementelor care fac posibilă acea „extindere a capacității de înțelegere a lumii înconjurătoare” despre care vorbea Charles Temple când se referea la cărțile →

Foto: Casoni Ibolya, “Azi l-am întâlnit pe Dumnezeu”

bune: *baza percepției* o reprezintă pentru copil elementele cunoscute din rândul cărora fac parte sosirea ploii, sunetele specifice acesteia, grăul cu spicul lui sau existența stropilor de ploaie, în timp ce elementele care lărgesc orizontul copilului, propunându-i *perspective noi* sunt tocmai acel *animism* de care am amintit precum și posibilitatea reprezentării mentale a unor *fenomene care iau formă concretă*. Astfel, ploaia este ființa cu picioare lungi și albastre care vine peste pământ, stropii ei sunt ca niște păsări ce pot fi prinse în căușul palmei, iar punctul maxim al acestui animism l-ar constitui chiar finalul poeziei, pe care cititorul adult îl interpretează ca pe o simplă interogație retorică, dar copilul se vede pe sine (se proiectează) în persoana celui care întreabă: „Ploaie, tu de unde știi/ Să crești pâine în câmpii?!” Finalul acesta deschis este comun atât poeziei în discuție, cât și celei prezentate anterior, **Toamna**, în care am întâlnit ceva asemănător: „Ce ești trist, măi greiere?” Ambele interogații comunică atât disponibilitatea ludică a poetului, dar și, în subtext, o altă atitudine, mai gravă, destinată unei relecturi la altă vârstă.

Care sunt așadar „drumurile” în literatura pentru copii a lui Grigore Vieru și care sunt reperele „hărții” pe care o circumscrie lirica sa? Întâlnim aici *chipul mamei și al bunicii*, imaginea *anotimpurilor, a rândunicii, a albinei, a furnicii, a hultanului, a pușorilor, a stelei, a soarelui, a curcubeului, a greierașului, a valului*, un întreg univers guvernat însă de legi proprii. Reproduc în continuare versurile poeziei **Pușorii**, ca o exemplificare, și în același timp pentru o mai corectă înțelegere a *strofei finale*, ce are în ea limpezimi de perlă: „-Pui golași, cum stați în cuiburi/ Fără plămioare?! /- Ne-nvelim cu ale mamei / Calde aripioare!!! Dar când mama nu-i acasă/ Și ploaia cerne?! - Ne-nvelim atunci cu frunza / Ramurii materne.// -Dacă n-o să vină mama/ Și-o să cadă frunza? – Cum nu o să vină mama?! Cum să cadă frunza?!” Ultimele patru versuri cuprind sintetizată poetic contrapunerea atitudinii raționale (bunul-simț comun) aparținând *adultului* și atitudinea nedesprinsă încă de miracol a *copilului*: „Cum nu o să vină mama?! Cum să cadă frunza?!” Lumea a cărei efigie sunt aceste versuri *nu este atinsă de relativitate* și cunoaște fericirea adamică sub forma „stelelor fixe”: dragostea maternă este încă atotputernică, iar *moartea încă nu există*. Dacă pentru omul matur *frunza* este un semn al fragilității și al trecerii, pentru copil ea este doar o formă protectoare și eternă.

Simplitatea poate reprezenta calea cea mai scurtă către esențe, iar copiii au nu numai intuiția necesară conectării directe la adevăr ci și, în mod surprinzător, capacitatea înțelegerii aspectelor tainice ale lumii. Probabil spiritele creatoare păstrează și ele această disponibilitate de a vedea dincolo de aparențe, astfel încât există puncte în care creatorul și copilul se întâlnesc. Doar poetul, nu și omul comun, poate exprima *ideea de trecere* văzută splendid, ca o apropiere a spațiilor sau ca o *anulare a hotarelor dintre lumi*: „Și nu există moarte! / Pur și simplu, cad frunzele / Spre-a ne vedea mai bine / Când suntem departe.” (*Metafora*)

Pe de altă parte, *simplitatea* pe care o aminteam când ne referim la versurile pentru copii din volumul **Mošul din leagăn** ar putea să își afle resursele și în literatura populară românească, pentru care poetul mărturisea că are mare admirație: „Marea poezie românească am descoperit-o nu la școală, pentru că ea era interzisă, ci din proverbele noastre, care nu puteau fi interzise, din cântecele noastre populare, pe care le auzeam pe la șezătorile noastre la care mergeam cu soră-mea[...] Proverbele,

înțelepciune, de pătrundere spre centrul ascuns al realității. S-ar putea astfel clarifica cel puțin o accepțiune a acestui nume (căci înțelesurile pot fi, desigur, mai multe...). Simonimul lui *Moš* ar putea fi cuvântul *copil*, căci pentru poet, copilul e un înțelept care are acces la esențe, în ciuda lipsei de instrumente ale cunoașterii, sau poate tocmai de aceea, fiindcă ingenuitatea permite „scurtarea” drumului spre adevăr. Și-atunci am putea înțelege și refuzul deliberat al poetului de a complica inutil fața lucrurilor, fapt mărturisit într-una din poeziile sale: „M-am săturat de simboluri./ Pictează-mi o miriște, / Mi-e dor de copilărie./ De Prut. De liniște”(Pictează - mi o miriște). Dorul de copilărie și dorul de Prut echivalează cu revenirea la o matcă a firescului într-o zodie mult prea tulbure și tulburată de deciziile arbitrare ale unor stăpâni vremelnici ai destinelor omenești.

Simplitate, dar nu simplism, frumusețe și căldură, versuri ce amintesc prin concizie de structura celor populare, un animism ce demonstrează empatie cu tot ce ne înconjoară, amestec de ludic și gravitate mascată, străfulgerări de miracol perfect înțelese de copii, acestea sunt câteva elemente ce caracterizează universul „boabei și al fărâmei” din volumul **Mošul din leagăn**; credem cu toată convingerea că unele dintre aceste poezii pentru copii ale lui Grigore Vieru ar merita o cercetare mai atentă și ar putea fi introduse în manualele de de limba și literatura română din ciclul primar sau secundar, ca o primă treaptă în urcușul spre (re)cunoașterea de către noi toți a valorilor literaturii românești de peste Prut.

Bibliografie:

1. Grigore Vieru, *Acum și în veac. Poeme, confesiuni*, ed. Litera, Chișinău, 1997
2. Grigore Vieru, *Acum și în veac. Poeme, cîntece, confesiuni*, ed. Litera Internațional, Chișinău, 2002
3. Grigore Vieru, *Acum și în veac. Poeme, cîntece, confesiuni*, ed. Litera Internațional, București și Chișinău, 2004
4. Grigore Vieru, *Cele mai frumoase poezii*, ed. Jurnalul, București, 2009
5. Matei Călinescu, *Aciti, a reciti. Către o poetică a relecturii*, ed. Polirom, București, 2007
6. Valentin Marica, *Alb de duminică. Grigore Vieru în evocările scriitorilor din Târgu-Mureș. Documentar literar de Valentin Marica*, ed. „Cezara Codruța Marica”, Târgu-Mureș, 2010
7. Charles Temple, *Ce sunt cărțile bune pentru copii?*, în *Revista cercurilor de lectură*, anul III, nr.1, 2010

MARIANA CHEȚAN

Foto: Casoni Ibolya, “A patra dimensiune”, dedicată prietenului meu Crissan

Vintilă Horia –

LIBERTATE ȘI EXIL

Ce simplu ar părea: omul alege exilul pentru a-și păstra sau câștiga libertatea de gândire. Cu alte cuvinte, fuge de constrângere. Dar problema este mult mai complexă. Vintilă Horia a meditat asupra acestei relații o viață întreagă. Stau măturie următoarele romane:

-JOURNAL D'UN PAYSAN DU DANUBLE/ JURNALUL UNUI ȚĂRAN DE PE DUNĂRE (1966), care prezintă exilul interior al țăranelui nostru tradițional într-un moment de retragere din istorie;

-DIEU ESTE NÉ EN EXIL/ DUMNEZEU S-A NĂSCUT ÎN EXIL (Premiul Goncourt 1960), dedicat poetului Ovidiu, exilat de împăratul Octavianus Augustus la Tomis;

-LA SEPTIÈME LETTRE / SCRISOAREA A ȘAPTEA (1964), în care este prezentată drama lui Platon, exilat de tiranul Dionisie din Siracusa, localitate în care filosoful voia să construiască cetatea ideală;

-PERSÉCUTEZ BOËCE!/ PERSECUTAȚI-L PE BOETIUS! (1983), în care se deplânge soarta poetului Boetius, întemnițat la Ravena;

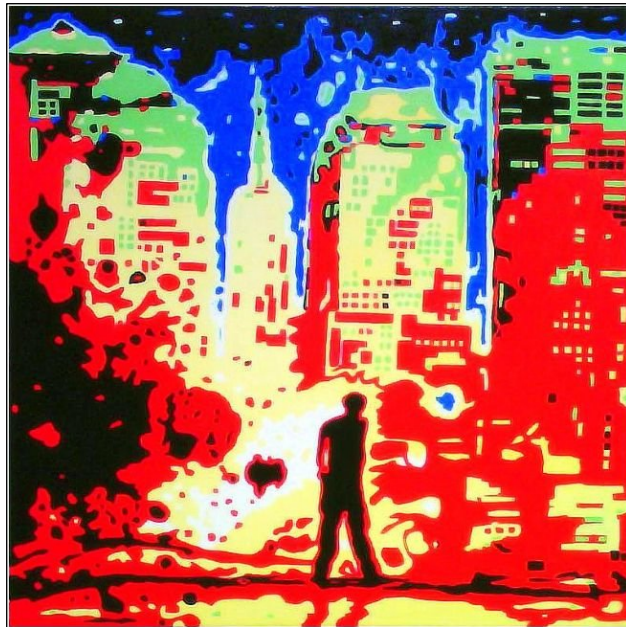
-UN SEPULCRO EN EL CIELO/UN MORMÂNT ÎN CER (1987), în care se urmărește soarta pictorului El Greco, stabilit la Toledo, întrucât orașul său natal, Creta, era amenințat de ocupația turcească.

Relația libertate – exil o vom urmări numai în romanul **Dumnezeu s-a născut în exil**, întrucât este cel mai drag sufletului nostru, acțiunea petrecându-se pe teritoriul patriei.

Acțiunea romanului nu poate fi ruptă de biografia autorului. Vintilă Horia (numele la naștere Caftangoglu) s-a născut în ziua de 18 decembrie 1915 în localitatea Segarcea, județul Dolj. Debutază ca poet, în anul 1937 (volumul PRECESIUNI) și cu proză în anul 1942 (romanul ACOLO ȘI STELELE ARD). După

încheierea studiilor de Drept și Filologie la București, lucrează în diplomatie, ca atașat de presă la Roma și Viena (1940-1944). În 1944 este luat prizonier de hitleriști (internat la Krummhübel și Moaria Pfarr) și eliberat în 1945. Anticomunist convins, alege calea exilului. Se stabilește întâi în Italia, de unde pleacă în 1948 în Argentina, iar în 1953 revine în Europa, la Madrid, ca profesor de literatură universală și contemporană la Școala Oficială de Jurnalism din Madrid. În perioada 1960 – 1964, locuiește la Paris, apoi revine la Madrid, din anul 1965.

De perioada parisiană se leagă istoria primirii premiului Goncourt, pentru romanul DIEU ESTE NÉ EN EXIL/DUMNEZEU S-A NĂSCUT ÎN EXIL, pe care îl refuză în urma campaniei de denigrare la care a fost

supus de regimul comunist instaurat în România după anul 1945. Guvernul îi propusese să devină reprezentantul scriitorilor comuniști români și, în urma refuzului, i se confecționează un dosar de legionar. Adevărul este că Vintilă Horia a simpatizat cu legionarismul autohton și cu național-socialismul german, în perioada 1937-1938; mai târziu considerând această crez drept o rătăcire a tinereții, pe care nu o regretă datorită libertății de opțiune. După cum rezultă și din interviul acordat scriitoarei Angela Martin în 1991 (*Vintilă Horia: Gândesc în limba română, azi, ca și întotdeauna* – în volumul **Privilegiu**, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2008), scriitorul exilat

afirmă că dovada faptului că nu a fost membru al Gărzii de Fier, constă în retragerea acreditării sale diplomatice tocmai de guvernul instaurat după ajungerea la putere a acestei mișcări.

În anul 1972, Vintilă Horia a creat o catedră de literatură universală și contemporană la Facultatea de Științe ale Informației din cadrul Universității Complutense din Madrid, iar în perioada 1979-1988, a fost profesor de literatură contemporană la Universitatea Catolică din Paris, filiala Madrid.

Se stinge din viață la 4 aprilie 1992, în localitatea de domiciliu, Villalba, lângă Madrid.

*

Romanul DUMNEZEU S-A NĂSCUT ÎN EXIL, dedicat soției sale, s-a născut în urma unei revelații. În anul 1958, se serbau 2000 de ani de la nașterea lui Ovidiu, ocazie cu care Vin-

tilă Horia își compară soarta cu a poetului roman exilat la Tomis.

Cea mai adecvată modalitate de interpretare a romanului este cea a călătoriei inițiatice.

În acest sens, vom folosi două studii complementare:

1. al profesoarei Monica Nedelcu (Universitatea Complutense – Madrid) - *Un roman al exilului: între nostalgia spațiului pierdut și dorul metafizic*;

2. al profesoarei Georgeta Orian (Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia) – *Coordonate ale tradiției în proza lui Vintilă Horia. Religia și miturile originilor*.

Profesoara Monica Nedelcu remarcă faptul că acțiunea romanului începe și se termină în casa lui Ovidiu de la Tomis, locuință care, în opinia filosofului francez Gaston Bachelard simbolizează tihna, locul meditației, colțul nostru de lume.

Exilul la Tomis produce metamorfizarea lui Ovidiu, în urma contactului cu zamolxianismul și creștinismul, dorul după spațiu concret pierdut (Roma), devine dor metafizic, nevoia căutării unui Dumnezeu mântuitor (aplecarea spre monoteism, provenea la poet din studierea doctrinei pitagoreice). →

Foto: Casoni Ibolya, „Orașul minunat”, din ciclul „Singură”, VIII

Călătoriile pe care autorul TRISTELOR și METAMORFOZELOR le efectuează în Dacia sunt inițiatice: la preotul dac află despre credința băștinașilor în nemurirea sufletului (motiv pentru care nu se tem de moarte și sunt cei mai viteji dintre traci); cântecul baladei **Miorița**, auzit la Histria îl face să înțeleagă împăcarea localnicilor cu destinul și integrarea lor cosmică, trinitatea om – natură – sacru conducându-i la o viziune paradisiacă asupra lumii.

Autorea studiului compară condiția dureroasă a exilatului cu aceea a lui Iisus materializat în carne ca să sufere fizic.

Aceasta este semnificația titlului romanului: prin Fiul său, Dumnezeu și-a părăsit cerul și s-a născut pe Pământ, în exil.

Georgeta Orian completează temele elaborate de Monica Nedelcu.

Ea observă că nu numai Ovidiu călătorește, ci și medicul Teodor, cel de la care poetul latin află despre nașterea lui Mesia. Teodor, aflându-se la Betleem în ziua nașterii lui Iisus, își va dedica viața călătorind pe urmele Lui spre a-i deveni discipol, lucru care nu se va realiza. Călătoriile inițiatice reprezintă drumuri spre centru și forme de evadare, așa cum afirmă alt mare român exilat, Mircea Eliade. Atingerea centrului ar trebui să producă eliberarea chatarchtică, adică să ne aducă în starea de armonie în care, împăcați cu noi înșine, să ne contopim cu cosmosul și să comunicăm cu divinitatea. Alt mit folosit de Vintilă Horia în romanul pe care îl comentăm este cel al originilor, exemplificat de întemeierea statului centralizat dac de către Burebista.

Ambele cercetătoare menționează faptul că etnogeneza poporului român e simbolizată în romanul „Dumnezeu s-a născut în exil”, prin cuplul Honorius (soldat latin) și Dochia (fata dacă), fiica lor fiind o nouă Dochie. Ei vor alege a se stabili, pentru ca Honorius să nu mai presteze serviciul militar, în localitatea întemeiată de Flavius Capito pe teritoriul dacilor liberi (sat mixt, alcătuit din romanii fugiți din armată și femeile dace cu care aceștia s-au căsătorit).

Ce aş putea adăuga? Îmi pare că aceste frumoase încercări interpretative nu au rezolvat punctul culminant

al călătoriei inițiatice care duce din spațiul constrângerii în cel al libertății. Ovidiu este exilat datorită acuzației că versurile sale din ARS ARMANDI/ARTA IUBIRII corup tineretul (i-a căzut în mrejele poetului chiar Iulia, nepoata împăratului Augustus) iar doctrina pitagoreică pe care o practica era interzisă în imperiu. Ajuns în exil, el, care fusese obligat să-l preamărească în ode pe zeul-împărat, are acum ocazia să fie sincer cu sine însuși. Vintilă Horia își imaginează că exilatul ține un jurnal în care meditează la condiția sa umană. Această căutare a adevărului constituie punctul de plecare al călătoriei inițiatice spre libertate, care se desfășoară în sine însuși. Cazul lui Ovidiu se aseamănă numai până la un punct cu cel al autorului romanului. Vintilă Horia s-a autoexilat într-o țară liberă (dar chiar și acolo securitatea l-a urmărit, compromițând primirea efectivă a premiului Goncourt), pe când Ovidiu a fost mai degrabă trimis cu domiciliu forțat la Tomis, tot în interiorul imperiului (fiind supravegheat pe față de șeful militar al garnizoanei romane). Călătoria inițiatcă a lui Ovidiu urmează de la un anumit punct o turnură religioasă, jalonată de pitagoreicism, zamolxim și creștinism. Abia la capătul drumului, Ovidiu este pregătit să devină om liber. Și el încearcă să facă acest pas, încercând să iasă din granițele imperiului pentru a conviețui cu dacii liberi. Evadarea eșuează din cauza lipsei forței fizice a eroului ajuns la senectute.

Să fi vrut Vintilă Horia să respecte adevărul istoric al faptelor?

Mira-m-aș! Ficțiunea literară permite orice. Atunci ce mesaj a vrut să ne transmită romancierul? Înainte de a se decide să părăsească imperiul, Ovidiu are o meditație esențială. El consideră că nu poți fi cu adevărat liber decât în țara ta și acest lucru nu va fi posibil decât după prăbușirea imperiului construit prin forță fizică, rolul decisiv în destrămarea atribuidu-l creștinismului („iubește-ți aproapele ca pe tine însuși”). Dar poetul nu putea aștepta atât. Acesta este și crezul de pe urmă al intelectualului exilat de pretutindeni, în special al autorului romanului. Istoria ne-a arătat însă că și-n numele creștinismului s-au purtat războaie și s-au săvârșit masacre sute de ani, iar după căderea comunismului, în România nu s-a restaurat demnitatea umană, singurul lucru câștigat fiind libertatea cuvântului, astfel că astăzi urlăm ca lupii la lună.

Care să fie mesajul trist al romanului lui Vintilă Horia – „Dumnezeu s-a născut în exil”?

După părerea mea, autorul s-a convins că nu poți fi liber în niciun loc de pe pământ. Încă de la naștere, devenind ființe muritoare, suntem încorsetați de condiția noastră ontologică. Așa cum Iisus a fost exilat din divinitatea ființei sale vremelnice pe pământ, așa și omul a fost exilat din Rai să-și ducă zilele numărute pe pământ. Libertatea rămâne un ideal pe care poate că-l va găsi doar sufletul, dacă este nemuritor, atunci când revine în Rai, dacă acesta există.

Casa în care a locuit Ovidiu la Tomis nu era una a tihnei, ci una străină, pentru că nu era a sa. Călătoria lui Ovidiu spre libertate, ca a fiecăruia dintre noi, este sortită eșecului, și drumul se pare că nu are niciun centru. Din această dramă a ființei, rezultă tristețea nesfârșită a cărții. "Aparțin - declară scriitorul - unui popor de țărani și poeți, al cărui contact cu istoria a fost totdeauna dureros și tragic. Un popor care adesea s-a retras din istorie (filosofii noștri, Lucian Blaga și Mircea Eliade, au explicat bine acest fenomen), s-a ghemuit dincolo de vizibil, în pădurea miturilor lui."

LUCIAN GRUIA

Foto: Casoni Ibolya, "Invizibilitate"

JURNALUL ÎN VERSURI AL UNUI SCRIITOR NEOBIȘNUIT

Era o vreme, în secolul trecut, când evocările lumii culturale declanșau reacții specifice, replici și polemici care făceau deliciul cititorilor revistelor literare. Paramemorialiștii, precum acordorii instrumentelor muzicale, voiau, în primul rând, să-și corecteze propria imagine deformată de un aparat fotografic mânuit neprofesional. Din păcate, astăzi, atâtea instrumente sună fals, încât nimeni nu se mai obosește să le îndrepte sunetul. Blazarea și indiferența s-au așternut ca o pulbere grea peste viața literară. La drept vorbind, fiecare se preocupă de propriile cărți. Pe cine să intereseze șuvoiul de amintiri și reconstituiri despre o perioadă istorică foarte apropiată ale lui Ion Gheorghe, prezentate drept „Concluziile senectuții” (2010). Jurnalul Bazileului este cartea ideală pentru a stârni dezbateri, căci erorile nu o ocolesc, pe când ceea ce e adevărat merită a fi întărit prin mărturia contemporanilor.

Personajele acestui original jurnal în versuri au reprezentat mult sau foarte mult din punct de vedere politic, ceea ce justifică mulțumirea sau dezamăgirea straniului autor care a împlinit de curând 75 de ani, excluzând la această vârstă orice îndemn la autocenzură. Pentru a da textului de 240 de pagini cursivitate și coerență, memorialistul bate o temă principală, astupând spațiile libere cu politic, mult politic, adică efemer, dacă raportăm această construcție la opera sa megalitică, definitiv clasicizată și consemnată de istoria literară a ultimei jumătăți de veac. Tema de care vorbeam este trădarea, cu variantele ei: națională, socială, de camarad, de frate, ca și trădarea culturii și a tradiției. Personajele abstracte sunt Istoria și Securitatea. Personajele concrete sunt oameni cu ale căror demnități politice s-a intersectat, fructuos sau nu, existența poetului. Cele mai bune versuri sunt schițe de portret, cu îngroșarea patetic-

evocatoare sau sarcastic-pamfletară a liniilor care au luminat sau i-au întunecat speranțele. Autorul polemizează continuu cu arheologii și academicienii care au refuzat sistematic să ia în serios celebra sa colecție de statuete din paste litice, cu filologii care nu recunosc reconstituirea din decryptele tabletelor Rosetti și a monedelor geto-dacice a limbii protolatine, cu militarii care ar fi recompus formula magică a betoanelor arhaice și ar fi folosit-o în secret la construirea metroului bucureștean și cu biserica creștină care a preluat, fără să recunoască, simbolurile religiei străvechi, mai cu seamă Cavalerul Danubian, și a dizolvat pe daci „în terciul demografic de creștini și hoți”. Nu sunt uitați tracologi celebri, istorici importanți, diplomați, ofițeri de contrainformații, conducători de stat. Fiecare vinovat poartă o vină istorică. Diaristul nu face jocuri psihologice pentru a justifica refuzuri și trădări. Protestează, contestă, incomodează. Luptă și nu se dă bătut.

În materialul narativ și demonstrativ al testelor versificate se constată prezența destul de firavă a poetului, pentru că avem de-a face cu 56 de pamflete (nu 55, cum, greșit afișează Cuprinsul) în care în prim-plan stă polemistul necruțător și dogmatic, bântuit de nostalgii și dezamăgiri. Nici nu e de mirare, pentru că viața sa, cu tot ce implică această noțiune dinamică, a însemnat angajare, credință și luptă pentru o idee. Poetul a respins de-a lungul timpului orice retuș aplicat perso-

nalității sale, considerând asta ca o anulare a eului, deși abolirea trufiei poate fi prima fază a afirmării unicității, dar când e vorba de Ion Gheorghe totul se petrece altfel: „*Eu trag de-o lume de dincolo de mine,/ Cineva ține propță și smucește timpul spre sine*” (pag. 116). Totuși mai putem vorbi de lirism în „*Concluziile senectuții*”? Doar la modul crepuscular, exprimând propria mecanică a senzorialității centrifuge a omului în etate, amăgit de civismul cronofag. Poetul nu mai imaginează tărâmurii și ere ideale în Țara Mării Mama. El însuși nu se mai consideră Muzaios, ci un petiționar răpus de birocrăția instituțiilor românești. Chiar și marea temă a destinului țărănimii alunecă în plan personal, la Florica sau la Pietroasele, care numai a Comune Pastorale nu arată... („*N-a mai rămas pe Dealul Istrița, spre Ciuhoiu,/ Decât un zid de pietre în beton grosolan:/ De zece pași spre Apus și alți șapte spre Răsărit./ Cum vor mai putea urmașii mei să dovedească faptele ce au fost;/ Cum acolo, vreo cincizeci de ani, s-au petrecut turmele comunei;/ Și în ce fel furând frunțașii din ceea ce se cuvenea tuturor/ Au distrus zi de zi, an de an cel mai drept model social din câte avu/ Această nenorocită de țară, de când s-a numit Cimeria Hyperboreeană/ Până la Republica demotică a Celui de la Scornicești -/ Cristosul mamei lor de vremuri!*” – pag. 7) Amărăciunea e atât de mare, încât, rareori, autorul are chef să poetizeze.

GHEORGHE POSTELNICU

Foto: Casoni Ibolya, „Visând cu ochii deschiși”, din Ciclul „Țara visurilor”

Forma cântului

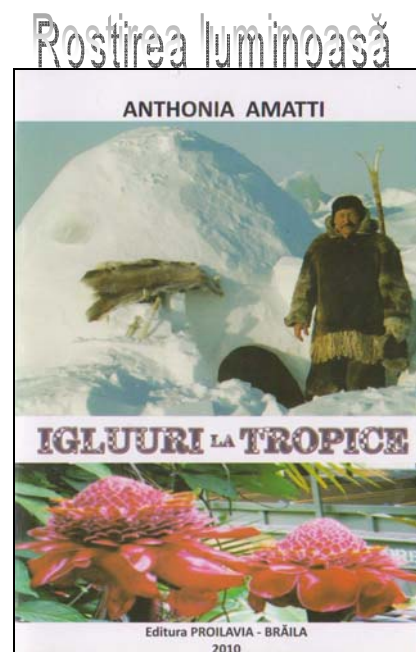
La al șaselea volum de versuri (despre care au dat seama, în timp, venerabilul Gherghinescu Vania, Vasile Copilu Cheatră, Alexandru Piru, Dan Tărchilă, Laurențiu Ulici ș.a.), Puiu Bobelică Cislău (vezi **Anagoristică**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2010) nu și-a schimbat, cum s-ar zice, marca: stihuirea lapidară, concisă, în chipul esențializat al aforismului (de unde, mai recent, și tentația haiku-ului), judicația - scurtă și severă ca o definiție - despre om și viață, despre visuri și trăiri, va să zică rostirea întregă despre ființa lumii, sunt îmbrăcate toate, frumos, în forma cântecului (Iată, de pildă, sentența, încărcată însă sarcastic, dacă nu și de oareșice amărăciune: „Unii fac legi./Alții/Le descântă./Să nu se deoache”, iată și haiku-ul: ”Au rămas în dejugători./ Numiți/ Drumetii trecutului” și, nu departe, cântecul, cu fermecătoare, folclorice derapaje lexicale: „Ca migdala, ochii tăi/Dau în pârguire./Cerule tot în vâlvătăi/ Uple-a ta privire.//De rod sâni grei/Dau în mugurire./Ca o zână parcă vrei.../Vii din amintire.//Pe un câmp de vară/Prinsă-n păr lânos./Fruntea-ți se deseară/Într-un crin frumos.//Numai dorul nemilos/Starea și-o menține./Și cu versu-i migălos/Fură chipul tău din mine”. Resimțim, cu alte cuvinte, în poezia lui Puiu Bobelică Cislău, duhul, capacitatea reflexivă și incantatorie a folclorului poetic românesc care au înrăurit

frecvent lirica noastră autentică. (Precum în remarcabila poemă **Și dincolo de prea târziu**: „Într-o seară/ S-a-nhămat gândul/La o cară./Pe drum, doi dubli/Ochi înțelepți/Cărare măsoară/ Suișul drept/Cu-aromă de primăvară./Pe dealul neșters/De-nstelata rouă/Pe unde pașii-au mers/ Spre culmea cea nouă/Născuta armonie/În floarea de tei/Curge apă vie/Viața să i-o bei./Și dincolo/De prea târziu./Pe albele lunci,/Un stejar/Cu ramuri adânci./În univers/Mereu să-l urci.”) Percepțiile așa-zicând nemijlocite se așează de regulă, în lirica lui Puiu Bobelică Cislău, în tablouri simili-abstracte, aci notația directă e învăluită în aburii elegiei, ai nostalgiei, ca, de exemplu, în versurile ce evocă locurile și peisajele natale, chipul tot mai îndepărtat, însă de neuitat, al mamei, ce stăruie, iată, în memoria afectivă a poetului încă de la prima sa carte (**Mamă de peste ani**, 1967). Peste figurația tradițională – ne încredințează cunoscutul critic și istoric literar Dumitru Micu, prefăcătorul, cum spune el însuși, al „celui mai tânăr volum al lui Puiu Bobelică Cislău” – adie o briză „vag simbolistă”, citând acum din poemul **Iar în vad de ape**: „Clopotul din turlă./Tras de limba morții./În pădure urlă./De tăcerea nopții/Iar în vad de ape/Se prăvale-n plângeri./Urcând peste sate./ Cerul plin cu îngeri.” Sub un titlu „enigmatic”, continuă prestigiosul om de litere, se ascund nu puține piese de „factură clasică și sensibilitate romantică”, nefiind însă vorba aci de o simplă continuitate (linia I. Pillat, Z.Stancu, M.Beniuc, Em. Giurgiuca etc.), ci de o revitalizare a motivelor, de o reîmprospătare în tipare, deja în simțăminte („O! Nu murea/Dacă moartea/Era moartă/Când născut în rai./Te-a găsit/Cea mai pribeagă/ Soartă;/O! Clipele-ți erau/ Fierbinți/ La căpătâi o viață./Și te nutreau dorinți./Ca zorii/Spre dimineață;/O! Sub seninul cer/Cu blândețe/Ai fi rămas/Pe vecii vecilor/În tinerețe;/O! Și de azi./Prin atâtea milenii/Câtă omenire/Se va face puzderii ? – **O, și de azi**; sau altundeva, în **Parc-a-fost un desfăcut**, într-un cadru mai naturist: „Câte nopți tăvălite/Prin grădini nedormite./Cât pământ am mozolit/Pentru-acest minut, iubit./Câte semințe udate/Le-am încins cu păcate./Câtă sete de vară/Am urcat în pom cu jară./Câtă dragoste s-a prins/Într-o floare de narcis./Câtă liniște-n altoi/Am

cules-o amândoi./Cât a stat în timp zăbavă/Clipa dimineții sclavă.../Parc-a-fost un desfăcut/În zori, în rai, când te-a născut.”)

„În concertul poeziei române de azi, Puiu Bobelică Cislău e o voce cu timbru propriu”, încheie Dumitru Micu. Subscriu !

A.I.BRUMARU

Igluuri la tropice (Editura Proilavia, Brăila, 2010), noua carte a brăilencei, strămutată în Trei Scaune, Anthonia Amatti (alias Mioara Nicolau) dă seama, ca o lamură, ca o sinteză, adică, adunătoare de sinteze, de volumele, nu chiar puține, anterioare. E neliniștea, mai întâi, în aceasta, de iuțea în veac a vestirii, altfel zis a informației nesedimentate în cuvântul ce ar descoperi și ar aduce înaintea-ne semnificația, sensul. Așa, ne încredințează poeta, vom ignora metafora, nu vedem „ușă”, *poarta* (o metaforă recurentă în volum) ce separă și pune la locul lor toate viețuirile (vezi poemul **Ușa**). Totdeodată poeta se arată (ca destui din „generația” ei, ar fi, cred, promoția șaptezecistă) gata a încheia un pariu cu agitatele vremuri, fiind convinsă că în condițiile date poezia e „sărutul de cuvânt” menit să străbată *poarta*, așezată „între pământ și unda de lumină”. „Azi văd – zice ea – că întra-dins e pus-o poartă/Între pământ și unda de lumină/Înalt un vrej mintal prin soartă/Și-l ancorez în raza lunii – lină” (din **Vânătoare de vânt**).

Opțiunile poetei în lucrarea lirică vizează așadar ustensilul canonic, tradițional – *izvoarele, acasa*. Îi repugnă prin urmare cotidianismul ce a declarat

declinul și decesul metaforei; e atasă mai degrabă rostirilor poetice luminoase, viziunii necorupte de schismele concretului vieții. Caută neconținut privilegiile bucuriei și iubirii. Să citim poemul **Magie**: „Când iubești devii mesean la ospățul nemuririi/Împrejurul turnului morții fac un lanț din brațele lor/Degeaba cântă cucuvelele în nopți fără lună/Sub stelele de mai privighetorile devin stăpânele nopții./Solomonarii, vorbind toate limbile pământului./Deslușesc răul cu o nuielușă de alun/Cei buni nu sunt atinși. Ei găesc comoara căutată/Iertați de păcate prin iubire, se lasă în voia apelor sfințite./Cu cheia raiului în mână, cei ce se iubesc găesc/Drumul înapoi – spre porțile lumini?”. Fără ispita despletirilor lirice (o oprește de la aceasta, cum am observat, atenția la esențializarea prin metaforă) poeta comprimă circumstanțele personale, trecându-le în simțirea generală; deopotrivă în forme limpezi – reverioase ori incitante (vezi poemele **Dăruind vei dobândi**, care reia deja o pildă scripturistică, **Devenire** sau, absolut remarcabil, **Glasul nevăzutei păsări**).

De multe ori, expresia e totuși directă, zgârcită cu tropii, metafora se ivește acum numai ca o fâlăire rară, nu izbește (vezi, de exemplu, poema **Trecut și prezent**, o rostire lirică rece, sentențioasă ca o învățătură). În registrul amoros (destul de întins în cuprinsul cărții), precumpănitoare sunt melancolia, tandrețea, nu patima: ea va chema așadar discreția, poeta, sfioasă la gestul energetic și petulant, îmbie doar umbrele, poemul (vezi aci **Nevăzutele clipe**) vorbește absenței, nevăzutului: „Plânsul meu se cațără ca o iederă, pe coloanele sfărâmate de Eros/A scăpat, El, zeul, din capcana iubirii mele.../O clipă doar, ne-am odihnit împreună.../Apoi, m-a otrăvit cu săgeata spinilor rozelor pedepitoare/Cu care am îndrăznit să parfumez o inimă mare/Făcută din două – zdrobite -/Mutilată astfel, m-am topit în ființa absentă din care m-am rupt.../Am învățat astfel, să cad mereu în sine ca izvorul/Ca și când n-a existat nicio catedrală./Timpul își plimba liniștit orele.../Trecutul umple doar golul unui eu nevăzut”.

A.I.BRUMARU

Et in epica magna ego

Ioan Groșan teoretizează omul de dincolo de cortina de fier, omul din est caracterizat ca un Ianus bifrons, omul cu două fețe, una erotică, a obsedatului sexual, și alta concretă, constructivă, a unui om mânt de gânduri bune în a realiza ceva pe durata unei vieți. Motto-ul din Eminescu așezat la începutul cărții redă tocmai această tristețe a omului de a nu putea fi ceea ce este din cauza unor condiții care nu sunt firești. Profesorul Gheorghe Glodea-nu mergea mai departe cu analiza, alăturându-l pe Groșan lui Anton Holban, care descrie sufletul personajelor aflate la limita realizării în condițiile unui timp neprielnic. Starea materială, determinind șansele de realizare profesională, fapt care marginalizează sufletele intelectualilor.

Nelu Sanepidu este omul care umblă din floare în floare, un Don Juan care face o pasiune din erotism. Doi tineri cronicari îl atacă pe Ioan Groșan acuzându-l că nu a scris un roman. Din câte știm, poeziei cât și romanului nu i s-a dat încă o definiție precisă nici măcar de către tinerii cronicari de vîrstă copiilor lui Ioan Groșan. Cât despre probitatea profesională a unor critici, reamintesc ce spunea Mircea Cărtărescu când a fost declarat cel mai bun scriitor de romane din ultimii zece ani - spunea dumnealui că aceeași critici l-ar putea situa pe locul întâi dacă s-ar cere să se

clasifice cel mai prost roman din ultimii zece ani. Ioan Groșan are forță epică necesară scrierii de romane, toată problema este ca timpul să aibă cu el o nemaipomenită răbdare.

Un om din Est se citește cu interes, deși lecturasem inițial fragmente din roman în diverse reviste-**Verso, Archeus, Luceafărul...**

Scena erotică din muzeul satului este construită minunat, cât și perorațiile filosofice ale iubitei cu rochii clopot, femeia pudică în relațiile erotice din cauza unor malformații ale părții nodale.

Romanul **Un om din Est**, din pură coincidență, are același titlu ca și cartea lui Daniel Cristea Enache, a fost așteptat de multă lume. Miza cărții ar fi după mine soarta tinerilor profesori repartizați la țară. C.Noica le spunea cîndva ca au o șansă extraordinară, să aibă la ei doar un gemantan cu cărți și voință. Dacă filosoful ar trăi, nu știm dacă ar mai spune la fel despre oamenii care până la 21 de ani nu au ieșit din normă. Vor trage cu arcul sau vor ascuți săgeți pentru acei care trag cu arcul.

Eu cred că Ioan Groșan mizează prea mult pe ideea că omul din est nu se poate realiza din cauza regimului coercitiv al epocii de aur. Să ne remintim de scriitorii care au trăit războaie ori de autorii sovietici care s-au impus, totuși, atenției lumii din vest. Vezi doar afirmarea fetelor din Est, în lumea din Vest, Herta Muler și Angela Merkel ori Gunter Gras și Evtusenکو etc. Dar Camil Petrescu și Gib Mihăescu. Se poate teoretiza pe marginea acestui roman, el aducând prospețime și un aer curat lumii sufocate de azi.

Mă surprinde plăcut periplul filosofic al Liliane, femeia cu coadă, căreia îi lipseau două cornițe sub breton să fie Neuratul. Oricum doxă de carte, de la Spinoza până la Heidegger, care nu mai este de actualitate, ori pînă la discipolii de la Păltiniș.

Finalul romanului este de tot romantic. Doi obsedați de a fi înșelați, urmărind dintr-un copac mișcările iubitelor și canonada dinspre Universitate. A început Revoluția.

Mă opresc aici și afirm că Ioan Groșan a scris un roman și poate afirma Et in Epica magna ego.

ȘTEFAN JURCA

ANDREI FISCHOF, „Izgonirea din iad”

În cartea sa, „Izgonirea din iad” (București, Editura Europress, 2008), Andrei Fischof pleacă la vânătoarea „corbului din cuvinte” („De vorbă cu E. A. Poe”), nu însă în ipostaza de vânător, ci în starea naturală a poetului: cea de pradă.

Locuitor al unei insule „netrecută în hărți”, pe care, cu entuziasm, încă de la primul poem, nu ezităm a o numi *Poesis*, Andrei Fischof împărtășește libertatea cuvintelor „rostite o singură dată în viață, ori/izgonite sau chiar evadate”, cuvinte care îl înconjoară „precum canibalii omul-pradă”, autorul devenind, totuși, paradoxal, prin propria excelență, „sclavul-domnitor peste propriile tăceri” („Insula cuvintelor”).

Ce semnificație ar fi putut avea oare, în fond, demersul liric al lui Andrei Fischof (nu coborător, ci înălțat al poporului ales să scrie prima carte și, totodată, cea de căpătâi a omenirii și, implicit, a stirpei de poeți care au perpetuat lumina poesis-ului de la cuvântul primordial (*La început a fost Cuvântul – Biblia*), până la *Sfintele Scripturi*, din care poezia sa își extrage seva, potrivit principiului „cartea naște carte,/ cum sufletul naște alt suflet” – „Cartea naște carte”), alta decât cea a parabolei *Fiului Risipitor*, care și-a sporit talantul, investindu-l, prin călătoria inițiată, cea spre sine, cu *sens*, așadar cu îndumnezeire, într-o lume în care alternativa la punerea în lucrare a scânteii divine, a sinelui, nu e decât deșertăciunea?

„Izgonirea din iad” e însăși izgonirea din prozaismul infernal al vieții în edenul poeziei, exod fără istov în care mărșăluim cu toții. Viața e, fatalmente, o perpetuă *ademenire a timpului* în *cursa (capcana)* propriului trup („reîncepe ademenirea/ mereu zadarnică/ a timpului,/ căci noaptea vine exact la vremea ei” – „Ale mele, adevăratele”).

Trecerea timpului înspre *clipa* pe care n-o va ști, „cum nici vânatul pocnetul armei/ nu-l mai înțelege” – „Desprinderea de ram” („la lumină toate par niște fotografii vechi/ pe care cineva a desenat riduri// Ale

mele, adevăratele, sunt ca tranșeele/ lângă care se ridică/ pământul scos din pământ./ Lipsite de apărare.” – „Ale mele, adevăratele”) și trecerea – călătorie inițiată – pelerinaj al poetului înspre cel care a murit „de atâtea ori” („astfel aștept întâlnirea cu cel care/ am murit de atâtea ori” – „Astfel aștept întâlnirea”), înspre sine adică, reprezintă însuși „miezul căderii fără oprire” („Desprinderea de ram”), care e Poezia.

Precum Moise, Andrei Fischof posedă „verbul-cheie pentru/ sesamurile toate” („Imensa pace”), cuvântul magic cu care poate despărți apele de uscat, deschizând, în mod miraculos, calea spre Pământul făgăduinței („între circumvoluțiunile presimțite/ ale hârtiei” – „Încercare de poem”, ori „pe hârtia albă a nescrisului” – „Confuzii”), spre mântuire.

Cu fruntea încununată, nu de laurii vreunei iluzorii gloriei vremelnice, ci cu aureola celor aleși să fie urmași în eternitate, poezia-spovedanie îl surprinde pe poet „doar tăceri”, esență adică, în tranșeele mereu asediate de miez ale „stării de margine”.

Cu fiecare tăcere-vers-respirație, Andrei Fischof anunță „mica apocalipsă” a cuvântului înainte-mergătoare Marii Apocalipse. „Cutia de rezonanță” a „sunetului nevăzut al tăcerii” („Nu întinsul coardelor însetate/ în așteptarea atingerii arcusului,/ nu echilibrul bărbiei umplând/ culcușul umărului,/ nici mâna-reazem sunetului nevăzut/ al tăcerii// Cutia de rezonanță./ Acesta e secretul./ Acum și-n vecii vecilor.” – „Sunetul nevăzut al tăcerii”) și totodată organ al tăcerii *asurzitoare* din cuvinte și al măreției mute a vieții

contemperate doar din piscurile care o apropie de cer, împlânzitor „al celeilalte părți”, al necunoscutului dintr-un dincolo dar și dintr-un dincoace de temut doar de către neinițiații în poezie, într-un univers de coșmar în care „e destul holocaust pentru toți” („Schită pentru un gând”) și unde „totul amenință”, de la război („Ultima strigare”), terorism („În propria mea casă”), până la „visele în care revin cei plecați” („Înainte de”), poetul e „imensa respirație a firii” (nerăsplătit pentru sublima-i trudă decât „cu pacea din niciodată”)...

În „Izgonirea din iad”, poemele „așteaptă/ precum caii de cursă dincolo de poarta/ deschizându-se într-o singură direcție./ O clipă înainte,/ poemele, încordate până la/ a nu se recunoaște unul alături de celălalt,/ își înfloresc buzele cu spuma/ sprijinului reciproc, dorit./ Precum caii de cursă așteaptă poemele mele/ semnul spargerii aerului (...) („Cartea naște carte”).

Andrei Fischof a dat semnalul de pornire. Se naște o nouă lume, astfel încât, nou-născuți, sub tutelara atenție a poetului de a nu fi dezamorsat de către „cel ce se apropie”, citindu-l, „înainte de explozia sublimă împreună,/ născătoare de constelații” („Spovedania imaginată”), în autentică, marea, tulburătoare sa poezie, nu ne vom mai dori decât ca alesul între aleși să nu moară „fără să fi scris încă totul” („Erată”).

MIRCEA GOGA

Paris, decembrie 2009

ARHEOLOGIA CUVINTELOR

Pentru mine, Eugen Axinte este sinonim cu „discreția echinoxismului”, „Echinoxul” fiind cadrul în care l-am întâlnit pe poet, într-un moment de cumpănă al revistei, pândită la toate colțurile de paznicii ideologici, care până la urmă au și debarcat trioul Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic, pentru vina nealinierii.

Nici poetul Eugen Axinte nu era în apele lui, căutând verbul în care să-și toarne silabele unei rostiri înafară de modele poetice ale momentului, într-un orizont poetic în care se situau și Emil Hurezeanu și Ion Mureșan...

Poetul se rostea pe sine, într-o retorică mereu degustătoare de alchimii vechi, crezând că aceea e calea, că doar așa va descoperi adevărul vieții și al literaturii.

Calmul său orfic și-a dezvăluit cu zgârcenie revelațiile, fără precipitari, fără ofensive editoriale.

Eugen Axinte n-a scris nici mult, nici puțin. A scris doar atât cât să-și urmeze calea asumată: „Cugetare nălțat-am. Flăcări zidit-am: întru căile firii, întru/iubire, întru pace,/ dăruțiilor întru lacrimă, călăuziților întru surprare./ /II. Astfel șezum! Am țintit întru face-re. Întru cuvânt,/ iluminări închinat-am./ Kephaliî confereau întru înstrăinare. Noi, din isvoară,/ izbândeam la cunoaștere./ /III. Călăuziți am fost de o șoaptă. În drumăți către glorie fost-am./ La ju-ruire, chemați,/ n-am dat samă. Întru Poezie viețile noastre au scânteiat./ Întru Iubire-am jurat./ Întru Pace-am cântat. Întru Viață-am visat. Dar trădarea/ noi am iertat-o!” (Întru iertare).

Nu s-a situat într-o poziție polemică, deși s-a ținut departe de orice „isme” poetice, fiind mai degrabă recuperator al altor timpuri poetice, care nu și-au consumat toate consecințele, reverberând în paradigme poetice mereu actuale. Poetul, în fragilitatea sa, dă mai degrabă la o parte colbul de pe „cronice bătrâne”, integrându-le într-un cotidian eliberat de zgura dezabuzărilor.

De aceea, Eugen Axinte nu a fost „un actor grăbit”, mai ales după amânări repetate ale debutului. E greu de imaginat că un autor, care intrase în anii optzeci în arena poetică, să debuteze doar peste două decenii, cu „Cavalerul de frig” (Ed. Supergreph, colecția Orpheion, Brașov, 2001), volum urmat de „Cântecul harfistului” (Ed. Orator, Brașov, 2002), și „Avatarii din Casa Cuvântului” (Ed. Orator, Brașov, 2005), „Autopsierea labirintului” (Editura Minerva, 2010), aceasta din urmă, apărută clasicizant, la o editură prestigioasă, ca o inevitabilă exigență a unei vârste poetice care refuză orice compromis.

O vârstă la care poezia lui e elogiul adus și ideii și cuvântului care mărturisesc, dar și mântuiesc. Pentru că Eugen Axinte mai crede în poezia cuvântului ca matrice a unui timp, ducând cu el nu doar semnificația, ci

și emoția. Și ia ca garant al acesteia inversiuni verbale stilistice cronică-rești, pe care le încarcă cu noi semnificații în contexte lexicale antipodice. Investește, totodată, cuvântul cu atribute de instanță: „fi-ece cuvânt fi-va un rechizitoriu/ fiece lumină fi-a suspinul/ unui sângeros alfabet”. (Întunericii, lumină).

Până la urmă, de ce nu i-am accepta lui Eugen Axinte și calofilia, ceremoniozitatea, discursul sacerdotal, tonul sentențios, adesea discursiv, nu arareori arhaizant, ca părți ale unui demers poetic riguros articulat, al unei recuzite stilistice fără îngrădiri și fără prejudecăți. Autopsiind labirintul, Eugen Axinte face autopsierea cuvintelor, fără să accepte însă moartea acestora. Nici moartea sentimentelor, el rămânând, la urma urmelor, în poezia sa, expresia delicateții, a emoției bine temperate, a acceptării condiției căreia nimic din ceea ce e omenesc nu-i e străin. Un neoromantic confesiv cu măsură, un monocord la granița dintre Barbu și Bacovia, dintre ermetism și simbol, cu o voce însă personală, bine individualizată, recognoscibilă.

Teme de largă frecvență sunt convertite în variante restaurate după chipul și asemănarea unui „cavaler al frigului”, prudent, lucid, predispus adesea să frângă gâtul elocinței.

Pe de altă parte, poezia lui Axinte refuză idolatriile critice, nu se vrea autopsiată, chiar dacă a recurs la „sintaxa unei limbi uitate”, și, nu întâmplător, poetul a pus în deschiderea cărții sale un citat fără echivoc, din Rilke: „Operele de artă sunt de o infinită solitudine: nimic nu e mai rău pentru a le aborda decât critica”.

Ceea ce ne pune pe noi, în lectura critică, în disconfortul neadevărării la principiile autorului.

Dar nu ne poate interzice să recunoaștem valabilitatea și autoritatea de instanță poetică credibilă, viabilă. O fac și cei doi critici literari, Mihaela Malea Stroe și Aurel Ion Brumar, care cuprind, prefață și postfață, chipul poeziei lui Eugen Axinte.

NICOLAE BĂCIUȚ

E vremea antologiilor

Faptul de a fi și tu în cuprinsul unei antologii pare a nu-ți da dreptul să te pronunți în „chestiune”. Noi însă ne asumăm riscul de a judeca *pro domo* o asemenea întreprindere (și de a fi și noi judecați de *parti pris*). Polihistorul și scriitorul Ovidiu Pecican, având suportul logistic al lui Mircea Petean, a îndrăznit să porceadă la o asemenea aventură. Pentru că antologia sa intitulată **Antologia prozei scurte transilvane actuale**, Ed. Limes, Cluj Napoca, vol. I 550 pag., vol. II 550 pag., a venit tocmai la momentul oportun pentru a strânge între copertele unui asemenea op pe cei mai cunoscuți prozatori de gen scurt din Ardeal (cei doi „acționari” au ezitat îndelung asupra unui titlu și, de aceea poate, banderola cărții are un titlu la fel de incitant: „România Apuseană în 91 de prozatori”). De fapt nici nu știu când ar fi putut fi timpul propice, exact, adecvat unei asemenea antologării a forțelor prozastice din Transilvania. Cine este cel/cea care să stabilească o asemenea limitare temporală? Cred că nimeni. Doar inspirația (și transpirația!) unui visător, în sensul cel mai bun al cuvântului, așa cum este Ov. Pecican, o poate finaliza la ceasul convenit și tocmai când se impune să facă un astfel de demers. Pentru că despre așa ceva este vorba. Să convingi scriitori atât de divers temperamental, cu orgolii și idiosincrazii specifice (!) și pe măsura talentului lor (?) să se reunească la un festin comun, nu e de ici colea. Sigur că au fost câțiva care și-au arătat opoziția față de acest demers, refuzând categoric să fie cuprinși în antologie (Florina Ilis, Horia Ursu și alți câțiva). Apoi, așa cum se mărturisește însuși antologatorul, nu a știut cum să dea de ei, de toți. Așa că unii au rămas, fără voia lor, pentru a fi cuprinși în al... treilea volum (promisiune fermă și, am zice noi, de bun simț a celor doi actanți)! Dar iată cum, un proiect care inițial ar fi trebuit să cuprindă vreo 20 de prozatori, a ajuns la dimensiunile unui adevărat... dicționar literar făcut cu materialul clienților. Pentru că, dincolo de date biobibliografice – e drept că destul de sumare –, autorii și textele incluse în antologie trebuie să conteze. Nu știm ca Ov. Pecican să fi făcut vreo triere a textelor primite sau a autorilor care și-au oferit prozele, așa încât valoarea

generală a antologiei stă în auto-exigența cu care fiecare autor și-a ales textele trimise. Nici nu este în intenția noastră să facem o anume clasificare axiologico-literară a prozelor dintre copertele antologiei. Mai ales că unele dintre ele aparțin fie unor scriitori deja clasicizați (D. R. Popescu, N. Breban, I. Groșan, A. Blandiana, Dora Pavel, Al. Vlad A. Buzura ș.a.), fie unora deja făcând parte dintre prozatorii care formează o pleiadă de prozatori dintre cele mai valoroase din ultimii ani (R. Mareș, Gh. Schwartz, R. Țuculescu, V. Gogea, L. Ilea ș.a. asemenea lor). Pe lângă acești scriitori deja validați de istoriile literare, canonizați cum ar veni cazul, se regăsesc textele altor prozatori fie cu state vechi în proza românească de astăzi, fie care bat cu curaj și îndreptățire la adevărata recunoaștere și integrare în familia prozatorilor români de azi și dintotdeauna. Antologia cuprinde scriitori de toate vârstele, dar mult prea puțini autori ai minorităților, maghiari, germani, idiș, ucraineni etc. Probabil că numai dificultatea de a avea textele acestora traduse în românește să-i fi făcut să lipsească din antologie. Dacă tot va exista un al treilea volum, n-ar strica să se repare și această lacună a antologiei, care astfel și-ar justifica pe deplin titlul cu care a ieșit în lume.

Disponând de acest tezaur de texte ale prozei scurte din Ardeal, probabil că ar fi vremea ca cineva să și cuprindă acest fapt într-un studiu care să ne dea măsura forței și importanței acestui gen pentru literatura noastră. Mai ales acum când cei mai mulți critici literari s-au adâncit în relevarea fenomenului care este romanul, uitând, cu obstinație am zice noi, că toți autorii de romane au scris (și mai scriu) și proză scurtă (fie că este vorba de nuvele, de povestiri sau chiar de schițe). Așa încât un asemenea studiu, imperios necesar am zice noi, ar putea să completeze fericit cele trei volume antologice la care s-a încumetat Ov. Pecican. Știm că acesta, ca un adevărat spirit enciclopedic ce este, și-ar dori o asemenea încununare a antologiei sale (dar și a noastre, în aceeași măsură!).

Ignorarea sau privirea de sus a acestei antologii nu poate decât să arate importanța unor asemenea întreprinderi pentru așezarea literaturii, a culturii noastre în ultimă

instanță, în concertul adevărat al literaturii și culturii europene. Câtă vreme astfel de proze se găsesc răspândite prin reviste sau în volume cu o desfacere absurd de deficitară, doar o astfel de lucrare poate da o măsură a fenomenului literar românesc de astăzi (chiar pentru eventualii traducători!).

Să apreciem, deci, ca atare această reușită. Și, de-om fi în stare, să facem și noi unele mai bune. Că de vorbit...

MARIAN NICOLAE TOMI

Adevărata fericire

Pe Mihaela Băbușanu Amalanci, am descoperit-o printre poeții tineri care băteau la porțile revistei **Agero** Stutgart, în urmă cu doi ani. Poemele ei, delicate ca o horbotă lucrată în porțelan de Mainssen, cu tușe moderniste și accente personale remarcabile, m-au atras de la prima citire.

În timp, am urmărit activitatea literară a autoarei și toată odiseea prefacerii unei sintagme în poem mi-a demonstrat că aveam de-a face cu o poetă veritabilă.

MBA scrie din dragoste, dintr-o iubire care are darul să prefacă fiecare imagine din lumea sa interioară în vers. Stilul are prestanță, indiferență la moda prezentului și chiar la clasicismul care, la unii dintre autorii contingentului ei, încă mai i se oferă tribute prin formă și conținut. Nimic din mimetismul prezentului literar, care se „poartă” pe paginile electronice și prin revistele clasice, nu veți găsi în poemele Mihaelei. Ea scrie clar și fără să plece urechea la foșnetul vântului unei creații literare tot mai încărcate, din păcate, de licențe poetice care șochează prin teribilism și păcate neconsumate.

MBA este o voce distinctă în hărmălaia lirică, este printre puținii poeți care ies în față doar atunci când sunt convingși că au atins punctul de „fierbere” al creației personale.

Cu rădăcini sigure în nativitatea-i antice, Mihaela își începe periplul editorial cu un poem în care fericirea este umbra idilică a copilăriei de la țară.

„Fericirea/îngăduie inimii/să treacă dealurile/până la Băbușa,/să adune de pe uliți,/din păduri/și de pe prispa

casei/ fericirea inimii:/mama, tata, frații și... jarul.”

Fără hiatusuri și etape arse de pomană, poeta își țese biografia lirică precum o penelopă care se încrede în destin și, mai ales, are știința femeilor care au învățat cum să aștepte prin propria lor creație.

Nimic în plus, nimic în minus în țesătura poemului și ...crochiul gestului umblător peste colinele moldave se întrezărește ca o aripă care se întoarce spre rădăcină. Acasă! De aici pornește metafora și mai apoi, Iubirea, atotcuprinzătoare, definită elegant ca într-o grafie japoneză, în paginile cărții de față. Între rural și citadin se construiește un pod din imagini și gesturi simple, tandre, pentru ca, mai apoi, din locurile comune, să se nască versuri emoționale: „Iubesc dimineața când noaptea/am trăit și visat prin tine,/ zornăie lingurița în ibric,/cafeaua cu aromă de Italia/îmi trezește sentimente latino;/e ușor să faci cafea bună/când ai ingredientul/ trăirea aceasta nouă/o savurez pe-ndelete cu lapte. (**Iubire**)

Mereu gata să descopere noile universuri ale ambientului imediat, MBA se redescopere pe sine,- un om pentru care literatura este numai unealta cu care cositorește imaginile într-un fel de film retro, dar cu nuanțări peste care nu poți trece fără să observi, să te bucuri de esența poemului.

Conștientă de talentul său, harnică și cu antenele spirituale îndreptate spre tot ce se află în jur, poeta nu se pierde în detalii, nici în balastul vorbelor de prisos.

Aproape fiecare poem este un tipar de viață - destin pe care, literar vorbind, Mihaela și-l asumă cu patimă și curiozitate de ins care știe că deține un rol major în simfonia generației sale: „coborâtă/din trenul/pasiunii/îmi caut/silueta rătăcită/dincolo de trecut. (**Trăiri**).

Simplificate până la osatura metaforei, alte poeme din cartea de față reușesc să definească biografia personală a „născocitorului” care nu se va mulțumi niciodată cu ceea ce îi oferă timpul său, adică, prezentul. Ca oricare poet care se respectă, și MBA se caută atemporar și când căutările îi sunt împlinite reușește să cânte pe dimensiunile poemului. Simplu, fără artificii dar cu miera talentului indiscutabil picurată pe pagina cărții.

MELANIA CUC

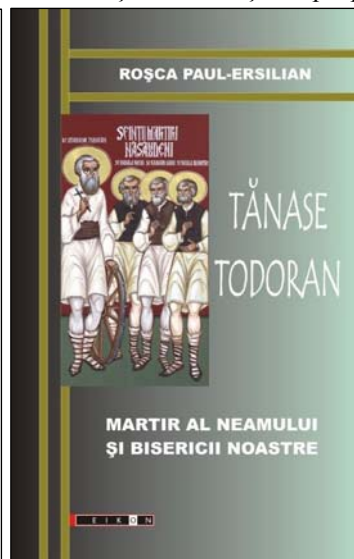
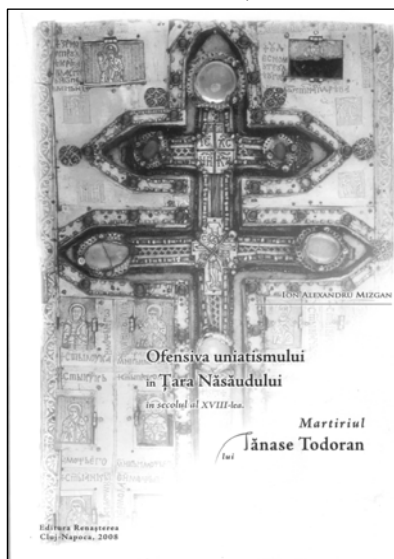
Cărți despre martiriul sfinților năsăudeni

La Bichigiu și Salva, pe plaiuri năsăudene, membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au proclamat solemn canonizarea martirilor din Țara Năsăudului: Atanasie Todoran din Bichigiu, Vasile Dumitru Apopii din Mocod, Mani Grigore din Zagra și Vasile Oichii din Telciu. Acești sfinți mucenici au fost martirizați la Salva, în locul numit “La Mocirlă” în 12 noiembrie 1763. Testamentul lui Todoran spune: “În pământ de m-or băga/ Nu mă las de legea mea./ Asta-i legea lui Hristos./ Sloboziți puștile jos”. La 245 de ani de la năpraznica lor moarte, doar pentru faptul că și-au apărat credința strămoșească, prin decizia Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la solicitarea I.P.S. Bartolomeu Anania – Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului – acești martiri au fost trecuți în rândul sfinților, fiind înserați “cu roșu” în calendarul ortodox, în data de 12 noiembrie. Sentința de condamnare la moarte a acestora suna astfel: “1.Todoran a lui Dănilă din Bichigiu, de 120 de ani, (autoritățile austriece au fost prost informate) să fie frânt cu roata de jos în sus, iar capul lui să fie legat de o roată, pentru că a reținut pe oameni de la unire și de la înrolare în statul militar grăniceresc, precum și pentru că, la cererea stăruitoare a fiului său muribund, n-a lăsat să i se ofere acestuia Sfânta Cuminicătură (azimă); 2.Vasile Dumitru a Popii alias Vasoc din Mocod să fie trecut de la viață la moarte prin ștreang pentru rebeliune; 3.Manu Grigore din Zagra să fie spânzurat tot pentru această crimă; 4.Vasile Oichii de la Telciu să fie pedepsit la fel. Trupurile acestor criminali să fie lăsate neînmormântate pe locul de pierzare ca pildă de groază pentru alții” (după Tănase Todoran – “Martir al neamului și

Bisericii noastre” de Roșca Paul Ersilian).

Tănase Todoran este “un țăran de cremene, cum n-a fost altul să-i semene” (Aron Cotruș), eroul de la Salva, fiind un militar ce știa ce

lui ortodox, de aceea trecerea lui în rândul sfinților de către sfântul Sinod este un act de dreptate, o restabilire a unui adevăr demult constatat, o încercare de a înlătura mocirla care s-a așezat pe piatra de temelie a credinței noastre. “Recomandăm cu căldură cartea părintelui Alexandru, care va convinge pe mulți cu privire la scopurile meschine urmărite de Curtea Imperială din Viena, de iezuiți și de autoritățile catolice din Transilvania de altădată. Ea va convinge că Ardealul românesc a dat neamului eroi, dar și mucenici, care trebuie să fie cinstiți cu evlavie de cei de azi”, afirmă în Prefață, pr. prof.dr. Mircea Păcuraru, membru corespondent al Acade-

înseamnă nesupunerea, iar în 10 mai 1673 a apărut călare pe un cal alb, la vârsta de 104 ani, i-a îndemnat pe cei prezenți să nu se mai supună împărătesei care i-a mințit, care nu și-a ținut promisiunile față de români și a poruncit în fața a nouă companii “Jos armele!”. Nesupunerea și hotărârea de a nu-și lepăda credința ortodoxă i-a cauzat moartea.

Viața martirilor năsăudeni este și subiect de carte. Harnic cercetător și apărător al ortodoxiei, părintele Ion Alexandru Mizgan, ne surprinde prin apariția volumului “Ofensiva uniaticismului în Țara Năsăudului în secolul al XVIII-lea. Martiriul lui Tănase Todoran”, apărut la Editura Renașterea, cu binecuvântarea mitropolitului Bartolomeu. Profesor la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea, consilier cultural al Episcopiei Oradei, preot la Biserica “Sfântul Apostol Andrei”, autor a peste 20 de studii de teologie și istorie bisericească și a mai multor cărți cu impact în actualitate, Ion Alexandru Mizgan prezintă în această carte lupta energetică pe care au dus-o credincioșii năsăudeni pe la mijlocul secolului al XVIII-lea pentru apărarea credinței strămoșești în fața acțiunilor prozelitiste ale uniților. Sunt emoționante declarațiile credincioșilor năsăudeni relatate în paginile cărții, însă mult mai impresionantă este jertfa lui Tănase Todoran din Bichigiu, frânt cu roata pentru crezul

miei Române. Lucrarea, bine structurată, prezintă “Ofensiva catolicismului împotriva românilor ortodocși din Transilvania”, “Lupta pentru apărarea ortodoxiei în Țara Năsăudului”, “Tănase Todoran din Bichigiu Năsăudului”, “Românii din Țara Năsăudului între emigrare și toleranță”, “Meditații pentru urmașii Romei”, dar și materiale despre acest subiect semnate de Nicolae Iorga, Simion Bărnuțiu, Augustin Treboniu Laurian, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Alexandru Papiu Ilarian, Dumitru Stăniloae etc.

Un alt volum despre țăranul simbol este “Tănase Todoran – Martir al neamului și bisericii noastre”, semnat de Roșca Paul Ersilian, student în anul III la Facultatea de Teologie în Cluj-Napoca. Cartea apărută la Editura Eikon, este structurată pe trei capitole, care prezintă “Cauzele mișcării inițiate de Tănase Todoran”, “Tănase Todoran. Viața” și “Momentul tragic – 10 mai 1763”. Nu lipsesc cântecele populare referitoare la haiducul năsăudean, imagini legate de acesta, precum și documente referitoare la activitatea lui. Prefațarea cărții de către pr.prof.univ. Alexandru Moraru, un veritabil istoric al bisericii, dă acesteia gir. Asistăm la reconstrucția documentară, cartea fiind scrisă în maniere științifică, păstrând canoanele lucrărilor istorice. Iată voința cea bună a neamului omenesc de a-i aduce în rândul sfinților pe martirii năsăudeni, dând astfel deoparte mocirla

pentru a se vedea frumusețea temeliei credinței noastre. Tănase Todoran, “neînfricatul ardelean”, cum îi spunea în balada ei regretata artistă Valeria Peter Predescu, este tipologia țaranului luptător care dorea libertate cu orice preț.

MENUȚ MAXIMINIAN

Coloniile albaneze din România

La Festivalul Interetnic ce s-a organizat la Bistrița de către Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, comunitatea albaneză a surprins atât prin partea artistică, cât și prin standurile cu carte, pe care le-a oferit gratuit spectatorilor. Liga Albanezilor din România, cu sprijinul Editurii Privirea și al Guvernului, prezintă volumul istoric „Coloniile albaneze din România. România și statul albanez (1912-1914)”.

Studiul profesorului de istorie și al muzeografului de la Complexul Muzeal Curtea Domnească, reflectă o perioadă scurtă, dar eroică din istoria albanezilor. Ediția bilingvă, tradusă din limba albaneză de Marius Dobrescu, este un document care vorbește despre lupta și activitatea patriotică desfășurată de coloniile albaneze din România pentru independența țării mamă. Patrioții albanezi, deși departe de patrie, trăind în libertate, luând pilda confrăților, au luptat pentru renașterea lor națională și au pregătit condițiile pentru atingerea idealului de independență pentru eliberarea de sub stăpânirea străină. Se observă mâna specialistului în istorie, care creionează pe înțelesul tuturor rolul important pe care l-a avut România întru susținerea identității albanezilor, care și-au păstrat limba și obiceiurile, ba mai mult, au deschis Academia Pedagogică pentru pregătirea viitorilor învățători ai școlilor din Albania. La baza studiului stau sute de documente ale Bibliotecii Naționale ale Institutului și Muzeului de Istorie,

precum și documente diplomatice ale Ministerului de Externe al României. Cartea scoate în evidență sprijinul acordat de România în momentul în care, la 5 noiembrie 1912, Ismail Qemali a sosit la București, aici hotărându-se declararea independenței Albaniei.

În capitolul I, se vorbește despre coloniile albaneze din România și mișcarea pentru independența țării mame. Aflăm originea albaneză a domnitorului moldovean Vasile Lupu și a familiei Ghica, Elena Ghica fiind un sprijin important prin scrierile ei, atrăgând atenția asupra renașterii și a dorinței de libertate. Tinerii albanezi din București au întemeiat, în 1881, filiala Societății de la Istanbul, pentru carte în limba albaneză, iar mai apoi, în anul 1884, Societatea Drita. Apare, în 1887, prima publicație albaneză cu numele „Albanezul”, care va lupta pentru păstrarea identității culturale. Luptele crâncene de la sfârșitul anului 1911, când Italia a atacat

Imperiul Otoman, ocupând Tripoli, duc la cererea de către Hasan Prishtina de a înceta politica anti-albaneză a turcilor. Marele istoric Nicolae Iorga scrie despre Marea Adunare a coloniilor albaneze, prilej cu care a fost întocmit primul document important în care a fost consemnată dorința cea mai aprinsă a patrioților albanezi din cele patru zări, de a fi liberi.

În capitolul al II-lea, se vorbește despre tânărul stat albanez și relațiile româno-albaneze în perioada noiembrie 1912 – martie 1914, un prim act al prieteniei fiind consemnat în momentul în care Ismail Qemali trimite o scrisoare de mulțumire prim-ministrului României, Titu Maiorescu, căruia-i mulțumea pentru sprijinul acordat. Prințul Wilhelm de Wied va primi Coroana Albaniei, fiind felicitat pentru acest lucru de către conducerea României. Încă de la primii pași, a înfruntat grave probleme economice și sociale, însă în capitolul al III-lea aflăm că

guvernarea prințului de Wied a fost un prim pas spre libertatea deplină, așa cum consemna și regina Elisabeta a României, într-un articol elogios despre nepotul ei, prințul de Wied. Guvernul României a fost primul care și-a trimis reprezentant diplomatic în Albania, fiind și primul care a recunoscut tânărul stat albanez. Vin însă momentele în care Esat Pașa duce la eșecul guvernului, iar rebeliunea din 1913-1914, organizată de forțele naționaliste, ca și reacția la originea germană a prințului, îl fac pe acesta să părăsească țara, nu înainte de a face o declarație poporului, în care spune poporului că a acceptat tronul cu toată deschiderea, crezând în idealul libertății, însă, deși e gata să-și servească mereu țara, speră că vor veni vremuri mai bune în care va fi susținut în demersurile sale. Un rol important l-a avut în relațiile noastre și diplomatul român Mihail Sturza. Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, când Albania și-a dat și ea contribuția la măcel, situația se va schimba. Cartea ne arată că România este un prieten profund al poporului albanez, pe care îl susține cu tărie. Am dovedit acest fapt de-a lungul istoriei.

MENUȚ MAXIMINIAN

Confesiunile dogmatiste

Absolventă a Facultății de Teologie, Moni Stănilă propune, prin intermediul Editurii Charmides, o întâlnire cu poezia văzută din unghiul post-modernismului, prin intermediul volumului de versuri „Postoi Parovoz Confesiunile dogmatiste”. O poezie a redevenirii, care accentuează povestea gândurilor. „Sunt puternică/ stâncă din mijlocul

camerei sunt eu”, spune poeta, care își regăsește liniștea în cântecele rusești. O călătorie cu trenul pe drumuri pline de durere „Cartea închisă pe genunchi” fiind salvarea dintr-un loc care „Ascunde în pădure un cocoș”, simbol al trădării, dar și al împăcării, al dramatismului, dar și al găsirii liniștii: „O secundă înghețată la strigătul cocoșului/ și-mi revăd copilăria/ în nopțile în care ei tac/ se judecă lumea”. Când se așterne povestea dragostei, ca într-o reverie „la umbră gheața/ la soare viața și iarba”, descoperim portretul robot care leagă pe undele cântecului frumusețile chipului uman. O lume bulversată, în care: „ne vom introduce cipuri în antebraț/ nevoia de identificare/ nevoia noastră de dispariție/ de dizolvare”, adică un fel de computer ultracentral care va face în așa fel încât nu vom ști niciodată să separăm realitatea de ficțiune: „Care pom se apleacă din drag/ și care din boală”. Poeta iubeste lumina, iar întunericul este semnul în care nu are nădejde: „Noaptea când nu află nimeni/ Sting becul, bat ferestrele în scânduri” într-o izolare până la așteptarea soarelui. „Sap cu degetele în nisip/ o groapă pentru scrisori”, în care vom descoperi, mai apoi, că „stăm la picioarele lumii” într-o așteptarea comorilor vieții. Atunci „privirea noastră e mai largă/ vedem totul și simțim puțin”, iar indicațiile date ca într-un ritual, la un ceai, ne fac să înțelegem că „tăcerea pânđește cu un ochi întredeschis”.

O poezie a semnelor primordiale, în care descoperim simbolistica dintre două civilizații, cea românească și cea rusească. Poeta nu este însă omul care să evadeze într-un alt spațiu, rămânând fidelă melegurilor natale: „M-am născut în România/ aici îmi trăiesc abstenența/ magna cum laude pentru/ toate hârțiile inutile”.

Momentul creației este acela în care „Luna pâraie deasupra mea/ dimineța devreme/ când dorm toți liniștiți/ tot mai aproape de șosea”. Omul iubit este cel care aduce în inima scriitorului „Versuri rostite în ajunul nunții” pentru ca mai apoi să descoperim că „Nu suntem nemuritori”. Descoperim vibrații adânci ale unei lumi în căutarea sensurilor atunci când „Inimile noastre sunt/ pompe biologice care lucrează”. Găsim un vers în care Moni Stănilă își descoperă

identitatea, creionează caractere, aduce gânduri îmbrăcate în versuri, ca mai apoi, să ne spună că identitatea noastră este construită de eul interior.

MENUȚ MAXIMINIAN

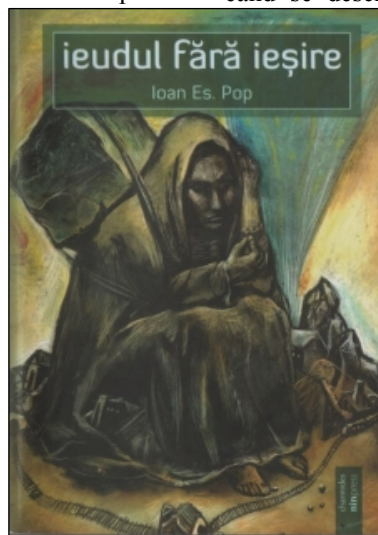
Poezia, ca o pasăre marină

Titlul volumului „Ieudul fără ieșire” al scriitorului Ioan Es. Pop, apărut la Editura Charmides, ne duce cu gândul la trăinicia adâncă din Maramureșul istoric unde, de altfel, autorul își are rădăcinile. Obținând, cu ani în urmă, premiul de debut al Uniunii Scriitorilor din România, acest volum, reeditat de curând, surprinde prin modul în care viața banală poate fi subiect de poem.

Primul ciclu „Oltețului 15, camera 305”, ne duce cu gândul la căsuța în care scriitorul își trăiește o parte din viață: „Nenorocul plutește peste căminele de nefamiliști.../ Aici nu stau decât doar cei ca noi. Aici/ viața se bea și moartea se uită”. O poezie a existenței în care se filozofează

asupra a tot ceea ce pare banal, neștiindu-se ce rezervă viitorul. Fotografia de grup este blițuită, surprinzând personaje bizare: „La mijloc, între noi, șade păianjenul cu cruce/ Mereu îngândurat, înfășurat în giulgiul propriei mătăsi”, motiv al descoperirii simbolurilor în elementele primordiale. „Vine vineri și de vineri până luni/ E ziua noaptea, ziua noastră liberă”, adică în momentele de veselie timpul ia alte întorsături, iar când nefirescul păcat pune stăpânire asupra tinereții, un bătrân este angajat și „se roagă pentru noi zi și noapte, o să/ fim precis iertați/ puteam bea în continuare”. Adică, totul este permis în lumea tinereții, până și pasărea venită la fereastră, cerând 50 lei pentru a cumpăra rachiu.. În toată această basculadă a sentimentelor, „numai că mâine iar e azi – dezamăgire/ mâine

n-o să fie nicicând mâine”, astfel încât ne îndreptăm iar pentru a ne culege seva dătătoare de viață spre „Ieudul fără ieșire” care „Ca noul peste văzduhuri plutește el peste/ uscături și ape, nu-l prevestește nicio/ aură nu-l urmează nicio/ coadă de cometă”. Până și compunerea unei eleve de clasa a V-a poate deveni poezie dacă este structurată pe canoanele existențiale, iar sensurile pot deveni nesensuri, fereastra fiind zidită astfel încât viața rostuiește alte căi. „Aveți grijă ce spuneți, tot ce spuneți este în/ defavoarea voastră, aici este ieudul oriunde ați/ fugi este ieudul”. Adică, locul unde lucrurile nu rămân rezolvate pe jumătate, unde ușile se deschid într-o întâmpinare a sufletelor: „Batem în uși să ne deschisă, să ne/ lase să ieșim, dar cei de acolo nu ne aud și/ bat și ei în uși să-i deschidem să iasă/ și când se deschide dăm tot peste noi”.

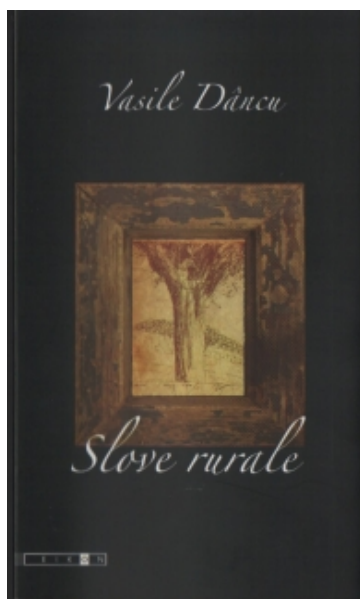
Lumea trăiește într-o dorință de descoperire a sentimentelor supreme într-o căutare a adevărului, într-o festinul care aduce la masă pe toți cei care redescoperă tainele vieții: „Cu surle și trâmbiți de piatră a fost/ și nimeni care să vadă cum/ dintr-o gură țâșnește/ strălucitor ca Olimpul”. Când „dorința de a fi cu orice preț/ neputința de a mă iubi și/ ziua de ieri” pun stăpânire pe gând ne

reîntorcem la esențele copilăriei „la masă sau în gesturile noastre de trezire”, redescoperind lumea în care reapare adevăratul amic „iar în câmp, biruitorul îl caută printre leșuri pe cel învins/ vino, îl roagă, e rândul tău acum să fii deasupra”. Pe râul în care de 4 generații curge „sânge întunecat” descoperim lumea dătătoare de viață, chemându-ne acasă într-o descoperire a zilei în care tot câștigul nostru se acumulează în suflet. O poezie cu un substrat arhaic, în haină postmodernă, în care Ieudul este simbolul a tot ceea ce ai mai important pe pământ, rădăcinile.

MENUȚ MAXIMINIAN

Slovele lui Vasile Dâncu

A patra carte a poetului Vasile Dâncu, finanțată de cele trei milioane de albine din stupii proprii, a apărut la Editura Eikon. „Slove rurale” este genericul sub care runcanul Vasile Dâncu adună poeme scrise în perioada 2001-2009. Volumul este un prelung cântec dedicat codrului și izvoarelor, tradițiilor românești și literaturii universale, credinței și amintirii străbunilor. „De ce oare scriu.../ când am trecut prin viață/ nepricepând nimic”, se întreabă poetul, negația având rolul de a întări faptul că Vasile Dâncu, poetul autodidact, este o personalitate marcantă a acestor ținuturi de la care au de învățat toți urmașii în ale scrisului. „Sub alb lințoliu/ Dealurile dorm/ Iertându-i, uitându-i, pe cei ce le-au arat”, se confesează poetul Marelui Creator, care trimite binecuvântarea peste „Nobilele gânduri/ din vremuri de baladă”. Cântecul străbun este unul de lume care transformă moartea în viață și ura în dragoste, astfel încât versul devine „cântec de greier” în marea catedrală a lumii. Suntem în perioada marilor creații în care „până și clasicii din bibliotecă” redescoperă muzele pe aripile versului, unde „trec lebede încălțate/ cu pantofi de lac”. O imagine a unei atmosfere precipitate, în care cântecul la fluiert este auzit în surdina, în timp ce „un avion în curte/.../ departe pe câmp” este tras cu caii stelari. Se simte în această poezie un iz al postmodernului, bine ancorat în tradiția ancestrală. „Nu scriu despre îngeri/ nu scriu despre demoni/ le sunt antipatic/ nu vor să mă ia-n seamă”. Moartea este văzută, la Vasile Dâncu, cu brățări de aur și pumnal la șold, iar salvarea vine prin scris. Conștient că omul nu este decât „umbra unui drum” abia călcat, poetul își conturează gândurile sub „aripa ce vine/.../ cu morile de vânt”, fiind însoțit de apa Țibleșului, iar

muza venind „din toate/ cărțile citite” căroră le înalță „cu dalta de fum” opera spre trăinicia veșnică. Când vântul încearcă să-și facă sălaș în sat, fără energia electrică postmodernă, poetul scrie la lumânare, alături de muza evului mediu. Este momentul în care pereții casei sunt zidiți cu cărți și atunci: „orice ai zice/ s-a mai zis/ orice ai scrie/ s-a mai scris/ orice ai visa/ era în vis”. Din fântâna în care a băut haiducul este inspirat cântecul baladei, pe acordurile plutonului care

dă reversul: „Aripi inimii/ îi pune balada/ în amalgamul/ bruiajului de acum”. Poezia învierii, cântecul de enoriaș sunt recitate pe aripile heruvimilor, iar pământeanul invocă divinitatea: „Doamne/ din pomul/ ce l-ai sădit în rai/ ducând în ispită/ pe primii îndrăgostiți/ ce cruce mai târziu/ urmașii i-au cioplit/ Fiul tău/ de atâția iubit”.

Suntem în perioada în care „Orașul crește/ satul se scufundă”, iar stelele „își ling indiferența”, timp propice pentru creația lumii prin cuvânt: „În materie de versuri/ oricine/ inspirat sau nu/ singur își înseamnă/ pe hârtie/ umilul / vulnerabilul poem”.

Vasile Dâncu, membru al Uniunii Scriitorilor din România, reușește, prin versurile lui, să aducă iubirea mai aproape de noi, conștient fiind că nu există stămpărare mai profundă decât versul, dor mai adânc decât cel de vorbă și frumusețe mai crudă decât cea a cuvântului. Prin cărțile lui, Vasile Dâncu rămâne un prototip al poetului născut din dragoste pentru lume, dragoste pe care mai apoi o redă într-un stil propriu cititorilor.

MENUȚ MAXIMINIAN

„Taina visării” sau inocenta întoarcere la adolescență

Cristina Călin, acest copil minune răzbate, precum tija unui ghiocel prin carapacea de gheață a unei ierni nesuferite, aduce nu doar parfumul reînnoirii, ci și prospețimea unui verb tănuț pentru neinițiați. În fapt, chiar titlul prezentului volum te duce cu gândul la o posibilă introspecție onirică, fără a avea pretenția de a limpezi, până la final, dilematica problemă: vis sau realitate, în ordine inversă.

Precedentul volum preconiza o nouă apariție și poate, tocmai acest fapt, a grăbit *curgerea* spre alte poeme, mai mult sau mai puțin consistente, dar la fel de valoroase, precum fiecare cuvânt, care vine din străfundurile unui lung șir de generații înzestrate. Vine din preaplînul unui talent de netăgăduit care se deschide, asemeni unui boboc de floare, dinspre taina sevei, urcând din adâncuri, spre lumina existenței asumate, de nenumărate ori repudiată, renegată și ascunsă științei celorlăți. Poate din acest motiv poeta se oferă expansiv, fără rezerve, destăinuirilor, ce nu fac obiectul unei confesiuni ci, mai degrabă, dorinței de a spune. Spune lucrurilor pe nume, cu oarecare încifrare, dăruind cititorului bucuria lecturii, analistului obiectul studiului și, în mod sigur, generațiilor viitoare prilejul mirării. Pentru această ultimă aserțiune e nevoie de precizarea că poeta e la vârsta la care, generația ei, mai îmbracă păpușile.

Colegii ei, și implicit ea, au ajuns să-și facă **buletinul**, *cartea de identitate* prin care e pecetluită existența cetățenească prezentă și viitoare. În plus, Cristina, cu fiecare apariție, cu fiecare poem își consolidează treptele spre o existență dincolo de granița generației ei și, de ce nu, spre perenitate.

E bobocul ce a explodat în floare, cu toată candoarea, farmecul și frumusețea prospețimii. „Ai frumusețea cea solară/ Și puritatea de fecioră”, versuri din poemul FLOAREA VIEȚII, care justifică un crez și o neprihănită dăruire. Posibil autoportret sau prefigurarea unei direcții spre ancestral?

Tematica poemelor nu este atât de diversă ca în primul volum, poate din dorința de a se cantona în sfera misterului, dar izvorăsc de sub semnul și tutela părintească, în care părinții sunt „Doi îngeri”, „două stele veghețoare”, „două raze de soare”. Poemul „PĂRINȚII”, „COMOARA VIEȚII”, „BUNICA” sau „SATUL MEU” prefigurează temele unui viitor volum, nu doar prin generozitatea temelor, ci prin faptul că poeta a deschis o acoladă, apoi o paranteză, după care vor se vor înșirui alte poeme de excepție.

Și ca visarea să nu se încheie, poeta recurge la un artificiu ingenios, atemporal, „unde nu există ieri”, aproape dogmatic, ca să nu spun ritualic, „unde nu-i durere/ Și nu-s nici lacrimi, nici suspine”. E o concluzie de o franchețe covârșitoare: „...fericirea e-o avere”. Frumos, elegant și tainic.

IOAN ASTALUS

Murmur întru laudă

Nu mai am palme, să-mi sprijin sufletul în ele. Nu mai am drum, să-mi odihnesc tălpile desculț înserându-de, iar satul cu ferestrele spre rai, nu-mi mai oglindește trecerea, mie, celui demult trecut în legănarea florii de nalbă. În singurătatea-mi fără număr, mi-am făcut căpătâi din cărțile lumii alor mei, cât să-mi ajungă de-un vis cu păduri și de-o murmurare barem, întru lauda lor. Astfel, am privilegiul să-i cunosc pe învingătorii de ei, căci poezii pe sine se înving mai întâi, spre a le fi lumii de folos.

AUR ȘI IVÓRIU volumul de versuri al poetei Florica Gh. Ceapoiu apărut la Editura Semne în 2009, e o limpezire și re-limpezire a celor trei cărți mai dinainte apărute, **Gând ascuns printre oglinzi, Dintr-un timp al regăsirii, Printre crini și albe turnuri.** Despre ultimul pomenit aici, am avut cinstea să mă pronunț și eu cândva.

Dacă forma fixă este lanțul dulcii robii a oricărui poet ce se respectă, risipirea întru bucuria celorlalți e unica izbândă cu care poetul se laudă la judecata de apoi a lumilor. Florica Gh. Ceapoiu are har dintotdeauna și meșteșug pe măsură, cât să-și legene murmurul ființei între sonet și rondel, cum ar legăna pădurea un ram sub greutatea somnului din păsările ei:

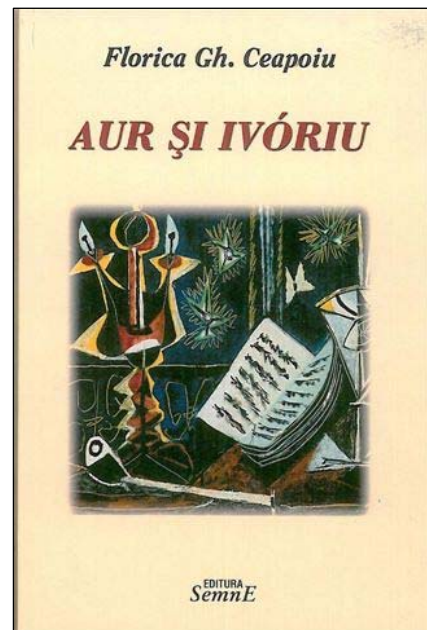
„Mereu scriind, eu nu-mi știu adevărul/ Și viața-mi pare astăzi o poveste/ De-i tristă, luminoasă dacă-mi este/ În primăvară înflori-va mărul/ Argintul înălțimilor celeste/ În pulberi fine îmi albește părul/ Iar îngerul, recunoscându-și vâlul/ Îmi umple-azul c-o sonoră veste// O, suflet slab, de biet stihuitar/ Îți voi aduce mai aproape zarea/ De vei simți natura ei de dor// Precum ecoul, să-i urmezi chemarea/ Știindu-te al lumii-ambasador/ Chiar Sfânta Vineri și-o veghea cântarea!” (**Mereu scriind**, pag. 13).

„Să adâncești adâncurile” cum inspirat zice Radu Cârneli în prefața volumului, iată ce-și propune (și, Doamne, reușește!) poeta aici, căci la

ea, formulele consacrate nu-s decât praguri netede peste care știe să treacă cu o aparte măreție, ce-i definește sinele și ființa: „Nesomnul de sub pleoape ignorându-l/ Dau noptilor o albă-nfățișare/ Urcând în corzi, o Gôlgotă pe care/ Vreau săntregesc idei ce-și află rândul// S-adaug slova mea la neuitare/ Eu ard prin vreme greu renăscându-l/ Compun poeme ce-mi frământă gândul/ Desăvârșind o nouă căutare// La ceas târziu, pe-altarul lor de spumă/ Mai descifrez norocului o taină/ Și-n clipele ce-n licăr se consumă// Deschid cu mintea porți de paradis/ Iar Terpsichora-mbracă-n altă haină/ Cuvântul hărăzit a fi rescris.” (**La ceas târziu**, pag. 19).

„Aspirația către sferile de veșnică adorație” cum spune Aureliu Goci pe coperta a IV-a, așternând fără greș în lumina tainei și-a minunii sufletul poetei, dezvelindu-i numai un colț din marele adevăr, acela al ființării în preajma îngerilor. Florica Gh. Ceapoiu, dintr-o rugăciune, vine într-un sonet nepieritor, adunându-se cum se adună vara în semințele mărului spre al îndulci, îndumnezei: „Eu aș cânta duos, precum mi-e dorul/ În anotimpul blând și înflorit/ La cuihuri graurii au revenit/ Iar soarele îmi scaldă-n zori pridvorul// În liniște și timpul s-a oprit/ Admiră limpezimea, vrăjitorul/ Pe-a clipei strună e stăpân fiorul/ Ce sufletul de rele-a mântuit// Când primăvara-n albe flori repune/ Un zâmbet cald, lumină și candoare/ Mai potrivită-mi pare-o rugăciune// Trompete îngerești, mângâietoare/ Pe cerul lumii-n pace să răsune/ Vestind un post la Sfântă Sărbătoare.” (**În liniște**, pag. 49).

Sonetul, ca și rondelul, sunt hainele de gală ale poetei, în care-și învelește omenescul și ființa, arătându-se lumii așa cum doar nemuritorii știu să o

facă: „Cred că vine de la soare/ Timpul ce prin neguri trece/ Încălzind o noapte rece/ C-un ajun de sărbătoare// Sfânta Noapte-i zâmbitoare/ Și pământul o petrece../ Cred că vine de la soare/ Timpul ce prin neguri trece// Îngerul searată-n zare/ Și-n cântări duos se ntrece/ Peste lume vrând să-aplece/ Armonia-ncântătoare../ Cred că vine de la soare.” (**Rondelul Noptii de Ajun**, pag. 79).

Versurile poetei cântă un pozitivism neclintit, o încredere mare în binele și-n puterea insului de a și-l însuși. O bunătate autentică unduie prin formă și expresie, depunând mărturie pentru OMUL care este Florica Gh. Ceapoiu, cât și pentru CEATORUL de excepție cu care avem privilegiul de a fi contemporani: „Îmi trebuie un sfat și-o mângâiere/ O șoaptă dulce și un cald sărut/ O amintire vie din trecut/ Și-un licăr de speranță de m-ar cere// Să-mi duc povara, om neprefăcut/ Îngenunchiat în sfântă-ncovoiere/ Îmi trebuie un sfat și-o mângâiere/ O șoaptă dulce și un cald sărut// Trăind doar o minciună de-mprumut/ Cu gânduri afundate în durere/ În plasa-n care totul e părere/ Să-ți fiu prieten, áripă ori scut/ Îmi trebuie un sfat și-o mângâiere.” (**Un sfat și-o mângâiere**, pag. 101). AD SUM!

MIHAI ANTONESCU

Foto: Casoni Ibolya, ”Poarta – A fi sau a nu fi”, din ciclul „Singură”, X

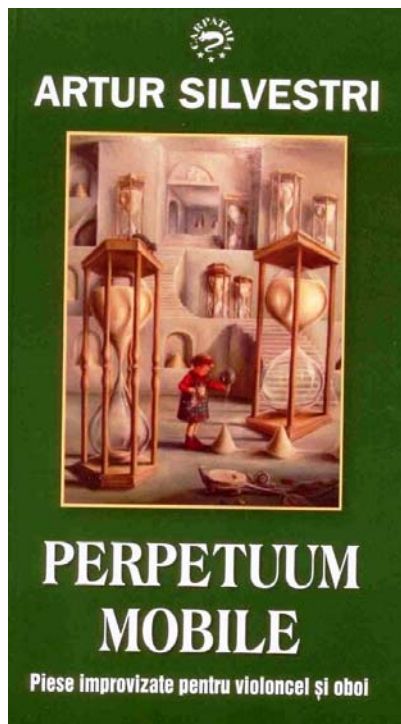
Povestea „sufletului natural”

Cu oarecare vreme în urmă, să tot fie vreo trei ani și ceva, începusem o altfel de corespondență, un dialog tainic, remarcabil prin puterea de pătrundere, stil și atitudine – din păcate răspunsurile nu veneau chiar săptămânal –, conținând cuminți sfaturi parentale și elegante sugestii, sub forma unor adnotări, la teme abordate în acea vreme. Împărtășeam, și eu și Artur Silvestri, aceeași dragoste față de semeni, ne simțeam datori față de Creator, încercam să fim acolo unde era nevoie de noi. Cam tot ce s-a așezat treptat atunci, m-au definit pe mine ca cugetător, eliberându-mă de prejudecăți, a cărui religiozitate era nu declarativă, ci însușită și practică până la habotnicism.

Întotdeauna m-a atras discursul lui Artur Silvestri, cunoscut apărător al ideilor literare, culturale și artistice, cu puternice amprente esoterice, o pendulare între indicibil și suprarrealism. Acesta s-a impus, mai întâi de toate, prin formula intelectuală. A fost un autentic cărturar, retrăgându-se adesea în universul său, examinând voit câte o temă sau un fragment din viața unei personalități cultural-spirituale²⁵, selecția însăși arătând un spirit stăruitor și scotocitor, venit, parcă, din alte vremuri, care dau operei sale un efect vizionar inimaginabil. Continui să descifrez sensurile limbii sale tainice, care mă conduc la alte și alte taine, toate înspre întregirea lumii sale magice, de neuitat.

Ne aflăm în fața celui de-al doilea volum de proză, *Perpetuum mobile*, apărut la Editura Carpathia în anul 2009, sub semnătura neobositului promotor cultural, Artur

Silvestri, republicat²⁶ postum - prin grija doamnei sale, la rândul său sensibil condeier, Mariana Brăescu Silvestri²⁷. Cartea asupra căreia ne-am oprit acum este, așa cum zice chiar autorul, *o carte târzie, de bătrânețe și poate și de înțelepciune, în orice caz de*

resemnare (p. 16). E o continuare a povestii celor șapte nuvele fantastice, adunate în volumul *Apocalypsis cum figuris*²⁸, asupra căruia ne-am aplecat anterior. O poveste mărturie de credință literară, care-l ține prezent pe autor în viața noastră. Autorul nostru a fost dăruit cu sfințenia cuvântului, permanent regăsim o altfel de abordare, nu neapărat metaforică. Scriitura lui Artur Silvestri rămâne dilematică, credința sa de nestrămutat și filosofia ca formație îi conduc penița spre o atmosferă onirică. Da, linia de demarcație între real și imaginar este imperceptibilă.

O reflecție despre *timp*, despre curgerea sa implacabilă și, totuși, *misterul timpului rotitor*, sub bagheta, acum înger tăcut, lui Artur Silvestri²⁹,

devine traductibil. Timpul este o obsesie a scriitorului, o obsesie premonitoare cu privire la rostul său în timp. Mănuiește inconfundabil cuvântul, scrisul e muzica sa interioară *ce cântă de la sine, ca o suită aflată în afara mea dar ascultată ca venind dinăuntru* (p. 10). Cele 26 de povestiri atrag sugestia muzicală, care duce lectorul la acele *piese improvizate pentru violoncel și oboi*, cunoscut fiind faptul că sunt două instrumente a căror alăturare dă tonului gravitatea interiorizării, chiar a melancoliei.

Așadar, și această carte, scrisă *pe o plajă la Marea Neagră, acolo unde Europa privește gânditoare către Asia* (p. 9) și, insistă Artur Silvestri, *acolo unde Timpul își deslușește altfel marele mister al sfârșitului fără de început* (p. 14), confirmă forța de expresie și imagine dincolo de continente.

DANIELA GÎFU

Elogiul Melanholiei

Theodor Răpan, născut în Teleorman, concepe prin *DANSUL INOROGULUI* (Ed. SemnE, 2010) un basm universal care respectă aspectele fundamentale ale genului: personaje fantastice, eroul biruitor după o serie de încercări inițiatice (Făt-Frumos), deznodământul pozitiv.

Ceea ce urnește basmul autorului este setea de absolut. Într-o poiană din mijlocul „pădurii nebune” (a Teleormanului), în centrul lumii, în umbra arborelui cosmic Yggdrasil (a cărui coroană sprijină cerul), sălășluiește de veacuri inorogul alb (pur) reprezentând perfecțiunea, reflectându-și chipul în oglinda lacului (narcisism cosmic), vegheat de zeița/zâna Aruna.

În această postură, mi se pare că recunosc acea stare pe loc a ființei, de care vorbește filosoful Constantin Amărieuței, comentând specificul românesc în opera eminesciană. /1/ Filosoful parisian

²⁵ Amintim câteva volume de eseistică și istoria culturii: SILVESTRI, Artur, *Radiografia „spiritului creol” – Cazul Miron Radu Paraschivescu*, Ed. Carpathia Press, București, 2004; SILVESTRI, Artur, *Radiografia Regula chiliei luminate – Gânduri răzlețe despre Mitropolitul Tit Simeodrea*, Ed. Carpathia Press, București, 2005; SILVESTRI, Artur, *Revolta „Fondului neconsumat” – cazul Zaharia Stancu*, Ed. Carpathia Press, București, 2005; SILVESTRI, Artur, *Modelul și memoria Mitropolitului Antonie Plămădeală în efigie*, Ed. Intermundus, București, 2005 etc.

²⁶ Prezenta ediție păstrează fidel conținutul ediției din 2005.

²⁷ Mariana Brăescu Silvestri ne mărturisese în cuvântul său *Taina noastră* că această carte a fost scrisă *lângă mine, despre mine și mai ales pentru noi* (p. 7).

²⁸ SILVESTRI, Artur, *Apocalypsis cum figuris*, Ed. Carpathia Press, București, 2009

²⁹ Artur Silvestri (1953-2008), plecat de aproape doi ani dintre noi, la 30 noiembrie

2008, de ziua Sf. Andrei, sărbătoarea creștinismului românesc.

consideră că în viziunea românească (vezi basmul „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”), lumea istorică începe după căderea în timp a unei stări atemporale perfecte, care nu se poate menține în această stare lipsită de devenire. În lumea inorogului, există trei elemente fundamentale: pământ, apă și aer, lipsind focul specific muritorilor.

Prințul Teleor (de la Telemann), însetat de cunoașterea absolută, vrea să aducă idealurile pure în lumea oamenilor, ca un nou Prometeu, de data asta, spiritual.

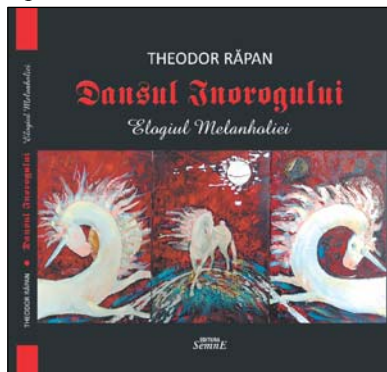
Ca să devină om-inorog, Teleor trebuie să treacă prin șapte probe inițiatice, care reprezintă tot atâtea măști ale prințesei Aruna. Acestea sunt:

1. Mirajul din palatul păcerilor (masca Zeița Iubirii);
2. Mirajul puterii depline (masca mama lui Teleor);
3. Mirajul cavalerului desăvârșit (masca zeița Victoria);
4. Mirajul căii de urmat (masca baba ghicitoare în bobii);
5. Mirajul aflării gândurilor (masca ghicitorul în stele);
6. Mirajul bogăției (masca piticul stăpân al comorilor);
7. Mirajul iubirii (masca propriul chip).

Teleor reușește să treacă peste aceste obstacole (nici nu se putea altfel și Aruna știa, ba chiar dorea de la un anumit punct ca opreliștele ei să fie sortite eșecului) și să ajungă în oaza de puritate a inorogului. Inorogul prototip știa și el că lumea ideală în care sălășluia nu putea să dureze la nesfârșit și îi transmite cunoștințele și idealurile sale omului-inorog, prin dansul în care cei doi își ating copitele. Apoi inorogul primordial se retrage în lumea nemanifestată care l-a zămislit. Iată mesajul pe care inorogul celest îl transmite lui Teleor și Arunei: „Voi veți avea, deci, parte de vise și de moarte, de doruri și de zboruri, de stele și mărgele, de turnuri și de iele și de păcate grele. Voi veți umbla pe lună, cu inima nebună, veți smulgea mea cunună din lacrima străbună și-n plânsul frumuseții să nu uitați poezii, cum nici zugravii vieții. Sfințească-se mărirea și-ntrânsa istovirea, poemul să nu plece, culoarea să nu sece, iar lacrima

pădurii să nu o dați securii, să-aveți neodihnire, în vorbe nemurire, potire de-nchinat și drumuri de aflat...”

Ceea ce este original și unic în basmul lui Theodor Răpan este că acest Făt-Frumos, Teleor, nu luptă împotriva răului, cum se întâmplă în toate basmele lumii ci pentru ca starea paradisiacă să se revorse în lume. Această cădere în istorie a stării pe loc a ființei se petrece sub semnul focului, al dragostei. Astfel, basmul devine unul metafizic. Scopul plămuirii îl constituie aducerea în lumea oamenilor a caracteristicilor lumii ideale, platonice, trecute prin filiera iubirii creștine (creștinism cosmic, ar spune Mircea Eliade). Fără această distrugere prin foc purificator a lumii ideale, lumea reală nu se poate împlini sub auspiciile platonice: adevăr, bine, frumos și ale iubirii creștine. Iubirea fizică se împlinește și ea în basm, prin cuplul Teleor – Aruna. Povestea lor

de dragoste este un fel de Luceafăr întors, de data aceasta zeița Aruna renunță la eternitate și devine muritoare. Metamorfoza se petrece de la sine, fiind programată să se întâmple (nefiind nevoie de aprobarea niciunui demiurg). Dar nici Teleor nu este chiar un om obișnuit ci un om-inorog. Cele două personaje constituie un fel de ființe supranaturale căzute în lumea temporală. Theodor Răpan nu ne spune cine a creat lumea sa, descrișă în basm ca trinivelară: palierul nemanifestat - în care se întoarce inorogul, palierul ideal (starea pe loc a ființei, Edenul) și cel real.

Basmului lui Theodor Răpan își are sorgintea în capitolul „Melanholia neasemuitului inorog” din ISTORIA IEROGLIFICĂ (Povești exemplare) scrisă de

Dimitrie Cantemir. Fiecare din cele 22 de cânturi ale basmului, poartă câte un motto din capitolul menționat al cărții lui Dimitrie Cantemir și este alcătuit din două părți complementare, una în proză și una lirică, părți care, în intenția autorului, urmau să reverbereze ca reflexele a două oglinzi (din altă perspectivă, nefavorabilă, textele în proză deconspiră subiectul versurilor, care apar acum ca anexe ale povestirii). Partea versificată a basmului cuprinde mici poeme care urmează firul epic și unele autonome, caligrafiate ca prozodii, deși cuprind rime interioare. Limbajul, voit arhaic, se adaptează atmosferei de basm și idealului de puritate urmărit.

Căderea inevitabilă a ființei în lume, nu poate fi însoțită decât de melancolie: „Sfârșitul este tainic, mă-nfior la umbra ta, Aruna, când cobor și din povestea inimii, popas, Melanholia-i tot ce a rămas. Un semn nescris de dragoste târzie, nimic nu-i nou, e totul Poezie!...” – va spune arlechinul la sfârșitul poveștii. Așadar melanholie, lumea căzută în timp nu poate fi immortalizată decât prin versuri.

Cartea este, ea însăși, un artefact deosebit, atmosfera de vis a tablourilor Aurorei-Speranța Cernitu împletindu-se fericit cu basmul scris.

LUCIAN GRUIA

Notă:

1. C. Amăruitei - EMINESCU SAU LUMEA CA SUBSTANȚĂ POETICĂ (Ed. "Jurnalul literar", București, 2000)

Lesă de hârtie

Recent, scriitorul Răzvan Ducan a scos cartea sa, **Lesă de hârtie** (Ed. Nico, Tg. Mureș, 342 p.), în care sunt cuprinse circa 130 de articole, care au văzut mai întâi lumina tiparului, prioritar, în cotidianul „Cuvântul liber” și sunt date între 1998 și 2010, adică pe o perioadă de 12 ani.

Cartea se deschide cu două „crochiuri” consacrate părinților săi: Dorina și Ioan Ducan, ambii renumiți profesori care au predat educația fizică în școli din municipiul Târnăveni, au promovat sportul în rândul tinerilor, cu rezultate deosebite.

Răzvan Ducan se arată a fi și cronicar înzestrat și atent la toate manifestările culturale importante din Târnăveni și împrejurimi, de la apariții editoriale, la evenimente religioase, personalități ale prezentului și ale trecutului, probleme economice, sociale, morale etc. Fără îndoială, peste timp, voluminoasa cu-

legere de publicistică va prezenta un inestimabil interes documentar și nu numai, fiindcă autorul folosește un stil adecvat, expresiv, adesea apelând la imagine pentru a da mai multă plasticitate evocării, manieră de un real și convingător profesionalism.

Dorind să creeze un bun nume localității sale natale de pe Târnava Mică, desigur și dintr-un firesc patriotism pentru spațiul acesta mai drag decât oricare altul, publicistul adoptă în general un ton echilibrat, ferindu-se de excese, o atitudine pozitivă, admirativă, față de evenimente, evitând cu bună știință tonul prea aspru, prea sever, față de anumite neajunsuri, sancționându-le mai curând prin neluarea lor în seamă. Aceasta nu înseamnă că a renunțat în totalitate la limbajul acid, pamfletar, la eseu de atitudine, chiar dacă acesta e mai curând persuasiv. Rareori și-a manifestat indignarea și spiritul critic față de acțiunile ostile, nemotivate îndeajuns, lipsite de

obiect, mult prea subiective, ale unor semeni.

Între scriitorii la care s-a referit cronicile sale amintim pe câțiva: Nicolae Băciuț, Lazăr Lădăriu, Adrian Păunescu, Paul Everac, Valentin Marica, Romulus Guga, Romeo Soare; poeții: Dorin Mircea Istrate, Vasile Cădășan, Daniela Cecilia Bogdan, Petre Curticăpean; sculptorul popular Gheorghe Suciu; pictorul Nicolae Adrian.

Dacă luăm în considerare paleta largă de preocupări a scriitorului, care a publicat până acum peste 20 de cărți de poezie, exegeză în diferite domenii ale cunoașterii: cultură, sport, spiritualitate, viață de cenac, istorie, literatură, artă etc., putem să evaluăm importanța acestui act editorial, ținând seama și de aprecierea pe care o face retrospectiv autorul în unul din articolele sale. El

spune că practică jurnalismul de aproape un sfert de veac, timp în care a scris peste 2000 de articole, care au apărut în diverse publicații, cele mai multe în „Cuvântul liber”.

Activitatea publicistică a lui Răzvan Ducan, care curând va împlini zece ani de când a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România, este menită să întregască personalitatea sa, prin participarea efectivă la viața „cetății”, cu uneltele scrisului, ca un fiu al acestei străvechi așezări, salutăm apariția noii sale cărți – **Lesă de hârtie** - exprimându-ne sentimentul de prețuire, dorindu-i să-și păstreze entuziasmul și credința în biruința faptei bune, în rolul scrisului pentru conservarea memoriei.

Alexandru Ciocioi departe de lumea dezlănțuită

Departe de lumea dezlănțuită, Alexandru Ciocioi își șlefuieste versurile cu migală orientală, renunțând la încrâncenările balcanice inutile. Complexitatea liricii sale, publicată până în prezent în cinci volume, poate fi analizată sub două aspecte: tematic și caligrafic. Voi exemplifica analiza pe antologia **FĂNTÂNARUL DE VORBE /1/**, cu trimiteri la volumul **ULCIORUL DIN CUVINTE /2/**, similar primului ca structură.

Viziunea tradițional-țărănească asupra lumii, cu datinile și obiceiurile specifice, constituie legătura subiacentă între poeziile semnate de Alexandru Ciocioi (inclusiv poemele în proză). Semnificativ este, în acest sens, modul în care își concepe arta poetică. În tradiția populară, fântâna are rol de pomenire a celui plecat în călătoria fără întoarcere. Alexandru Ciocioi consideră că poetul este un „fântănar de vorbe”, apa fântânilor săpate de el, poemele, adună, spre aducere aminte și immortalizare, imagini ale lumii noastre efemere: „În fiecare cuvânt / există un ulcior / din care beau / visul pelerinilor / sau / zborul singurătății”; „Fântănarul de vorbe / sprijinit pe sensuri / rânduiește focul / pe tâmpla stelelor.” Fântâna mai poate semnifica, în viziunea poetului, și permanența. Pe ciutura ei sunt buzele mamei, iar cumpăna are trupul tatălui /1/. Fântâna și ulciorul poartă conotația perpetuării speciei: „Chemarea de buciom / din os de părinte / rămâne fântână / lângă / ulcior de-nainte. /2/

Din perspectivă psihanalitică, apa reprezintă viața, memoria, inconștientul colectiv sau individual, iar poetul găleata care scoate la lumină poemul spre desfătarea noastră.

Poemele în proză, puternic metaforizate, pline de sugestii și mistere evanescente, emană un parfum aparte. Textele încep persuaziv cu formula „Am uitat să vă spun...” (similară celei cu care se deschid basmele: „A fost odată ca niciodată...”), ca și cum nu autorul ar fi omis ceva important, iar prin această șoaptă, cititorul este provocat să ciulească urechile. Iată un text care eternizează datina horei:” Și fost-a jale-n lumânări și-n lemn de prispă

AUREL HANCU

numai plâns, până când lacrima unui opaiț a sărutat pâinea de pe masă. Atunci au fost chemați bătrânii de prin arbori, flăcăii din grindă și s-a pornit hora rotundă, părintească și înaltă până când picioarele lor încărcate cu drumuri a bătucit pământul din jurul casei, până când a răsărit bradul de nuntă a unei dimineți neîntrerupte.” /1/ E o ilustrare a versurilor lui Blaga „eu cred că veșnicia s-a născut la sat”, poetul de la care Alexandru Ciocoi a preluat fascinația pentru puterea germinatoare a semințelor: „Fuga printre zei / e un joc aspru / bătuit de semințe / și-n fiecare sămânță / doarme o lacrimă / și-n fiecare lacrimă / respiră un poem”; „În sângele copacilor / ninge cu îngeri de semințe.” Poeziile: *Stihuitorul*, *Taina seminței*, *Labirintul de semne* – sunt și ele

tributare viziunii luciferice blagiene, prin prezența semnelor misterioase resărate pretutindeni.

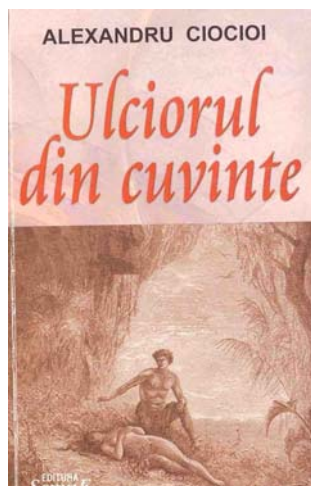
În contrast cu satul paradisiac, orașul apare alienat: „În oraș nu mai sunt păsări! Oamenii îmbrăcați într-o teamă portocalie merg împleticiți după un ritual străin nouă, și-n piața mare, nebunul străzilor vinde pe o tarabă cărămizi de spaimă, mănuși pentru frică și posturi de șefi pentru moarte.”/2/

Trecerea de la poezia de factură folclorică la cea modern-citadină se face prin poeme seriale, idee preluată poate de la ciclurile tematice din sculptura brâncușiană. Motivul este foarte potrivit, întrucât Brâncuși afirma că este un „Prince peysan”. Iată poezia pe care Alexandru Ciocoi o dedică *părintelui sculpturii moderne*: „Brazi de nuntă / sunt gândurile / scrijelite în piatră / din poarta memoriei, piatră / pe a cărui inimă / numai Brâncuși / își culca mâna / pentru ca veacurile / să nu mai plângă / lemnos / a singurătate.” (*Numai Brâncuși*)

Poeemele ciclice au ca teme principale însingurarea și trecerea timpului. /1/ *Noptile* sunt dedicat odihnelor nocturne de la sfârșitul zilelor săptămânii, *Drumul*, cuprinde șapte poezii, *Poeeme umede*, opt, etc.

Înserarea trupului, reiterează în opt poezii însingurarea dramatică a poetului: „începe liniștea să doară / lung spintecând / în așchii somnului...”; „Nimeni / nu a văzut / singurătatea răsând! // Sângele ei / - de piatră - / curge întotdeauna / în afara trupului.” /1/.

Cele 16 *Scrisori*, dintre care 12 sunt dedicate lunilor anului, se realizează temei condiției umane de ființă

muritoare.

Poezia de dragoste a lui Alexandru Ciocoi reiterează puritatea și delicatețea liricii folclorice: „Mâinile noastre / se iubeau pendelete / între gene purtam / doi prunci de lumină / eram două basme / bătuite de-albastru / fiecare având la-ndemână / jumătate de glod / jumătate de astru.”

Tentația experimentalistă a poetului Alexandru Ciocoi se materializează în câteva poezii pe care le numește, pe filieră franceză, poezii vizuale (tehnica a fost folosită și de Apollinaire, în celebrele sale „Calligrammes”). Regretatul poet Matei Alabastru o denumește „poezia concretă” (acest gen de poezie a apărut în anul 1955, când doi poeți: germanul Eugen Gomringer și brazilianul Decio Pignatari, la universitatea din Ulm, au lansat manifestul intitulat „Vonvers zur Kostellation/ De la vers la constelație”).

Invenția „poeziei concrete” constă în așezarea cuvintelor într-o formă semnificativă, ceea ce permite decodarea semnificației ansamblului dintr-o singură vedere. Astfel, se adaugă semanticii limbii naționale și o componentă universală, formal-sugestivă.

Alexandru Ciocoi uzitează în caligrafierea câtorva poezii, în următoarele forme: stâlpul de poartă alcătuit din două romboedre asamblate vertical (*Poarta*), cuplu alcătuit din două jumătăți ovoidale (*În doi*), lacrima (*A locui*), triunghiul dreptunghic (*Tablou*), pătratul (*Basmul*), triunghiul isoscel (*Arderea*), lumânarea (*Povara*), scara (*Când ziua cade stea*) etc.

Poetul este preocupat și de haiku-ul japonez, căruia i-a dedicat un studiu pertinent, publicat în finalul volumului *ULCIORUL DIN CUVINTE*. Rezultatul preocupărilor îl constituie unele tristihuri gen haiku, ce pot fi extrase din poeziile sale: „Luciul zăpezii / orbește un zbor / împietrind gândul” (*Odată cu iarba*); „Stolul de păsări / În care m-am zidit / Nu a plâns niciodată” (*Singur eu*).

În concluzie, Alexandru Ciocoi este un poet tradiționalist în esență,

deschis totuși modernismului și a fost tentat, la timpul lor, de experimentele literare. Temele principale utilizate sunt ale poeziei dintotdeauna: dragostea, singurătatea, moartea.

Poetul se dovedește și un eseu remarcabil. Stau mărturie paralela pe care o face între Eminescu și Brâncuși, sub aspectul specificului românesc și prezentarea istoriei și specificului haiku-ului japonez.

Poetul crede în rostul revigorant al poeziei: ”Tot venind de nicăieri / și mergând / spre nu știu unde / trupul meu / a luat forma / unui verb / învelit cu pâine”; „Trupul tău, / domnișoară silabă, / este rugăciunea / mâinilor mele / de a te face / cuvânt. / Peste focul / smuls din aștri, / peste visul / spart în așchii / tu... / mă colinzi / rânindu-mă blând / cu flori / sărutate de pietre / și dor îmi e / de a te face vie, / să pot șopti: / încă mai sunt!” (*Trupul tău*)

Citind poezia lui Alexandru Ciocoi ai senzația că – vorba poetului Adi Cusin – s-a răsturnat un car cu fân în centrul orașului.

LUCIAN GRUIA

Note:
1. FÂNTÂNARUL DE VORBE (Ed. SemnE, 2009)
2. ULCIORUL DIN CUVINTE (Ed. SemnE, 2006)

POETUL – MAI VIU DECÂT DUMNEZEU: „SCRUM”

...Până azi, nefericita întâmplare a făcut să nu-mi cadă sub ochi poezia lui Ștefan Doru Dăncuș. Azi, printr-un plic pe care l-am deschis cam apatic, am văzut viscerele, sângele, piroanele și am auzit strigătele omenești (lansate către cer și către incendiile demonico-terestre) ale Poetului. Un Poet de o putere teribilă - asemănătoare cu cea a lui Atlas - cel ce unește gunoaiele/reziduurile bolborosind fierbinți, ale pământului (în plin proces de desacralizare!), cu Cerul - Olimpic și Mistic...

...Volumul de poeme fără titlu, deci putând fi citite la **modul epopeic!** (bilingv: în română și în franceză), **Scrum**, al maramureșeanului (de obârșie) **ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ**, vorbește (cu o decență rară, pentru astfel de titanice opintiri de mărturisire, clarificare a beznei și orbirii, opintiri de vizionarism, **din partea, totuși, a unui OM!**) - ceea ce noi (în genere și din ipocrizie!) tăcem, **anesteziați și lași**. Și **trădători** - de noi și de Creație și de Creator. „**Scrumul**” este o stare cosmică, terestră și umană, în același timp - stare de **nebulie a incendiatorilor**, dar și **apocaliptica promisiune** că, după trecerea prin focul VIU, **scrumul** va re-învia în „altceva” (nu în zăpadă: „**nu mai ninge în românia**” - cf. p. 24), dar, poate, într-o primăvară prin care **eul-dracul** se vor pierde-rătăci, prin...pierdere de identitate terestră („**ori poate că sunt dracul și mi-am pierdut identitatea /prin grădinile parfumate ale acestei primăveri (ar trebui să-mi dau demisia/din funcția de Ștefan Doru Dăncuș**” - cf. p. 78): de la „**trupul aruncat/de viu în crematoriu**” - cf. p. 14 („**după ce un om de nimic/ abia ieșit de la casa de nebuni/a turnat benzină și mi-a dat foc la stația peco**” - cf. p. 26), până la „**poemele astea/grămada asta de scrum de pe sandalele Tale**” (cf. p. 48) sau: „**două cifre au încolțit în terenul fertilizat cu/ore de pușcărie și scrum de țigară**” cf. p. 18 - unde **pușcări** și **scrumul de țigară** au devenit sinonimele înlăturirii vieții, de către principiile malefice, ostile și opuse

vieții - dar și sinonime ale răbdării omului, în fața încercărilor infernale, la care-l supune Instanța Trandulentă!).

...Poetul e trădat de lume, Lumea își trădează principiile și „fericirile” creștinismului (deci, își anulează, pare-se, cu o violență și furie inexplicabile, șansa soteriologică!). Poetul și Lumea - „eterna” contradicție a contemporaneității - și, prin lupta/opoziția contradictorială, se creează premisele (invizibile, dar intuibile!) unei glorii iminente ...: „**Meșterul Manole**” este, aparent, un înfrânt al Iubirii/Anei Simetrice și al Pământului - în realitate, este la fel de **ridicul și mistic-măreț**, pentru neinițiatii în spiritualitate, cât și **Iisus!** - și **mai proaspăt**, în trăire, decât însuși Dumnezeu-Iisus, căci e, **deja**, inițiat în **dezamăgirile hristice** - ale **ultimelor sale zile terestre** („**pământul pentru cactus/ pentru sânii tăi e pregătit: spini va bea/Isus în primele zile**” - cf. p. 18).

...**Meschinăria lumii**, ba chiar **Pervertirea Iubirii**, ating cote paroxistice și forme dement-groțesti - prin care omenirea se reifică, poetul fals ia masca Poetului Autentic, care este, de fapt, **Masca lui Momus!** (...și, în consecință, pare că și Dumnezeu obosește/se blazează, își ia o...pauză! - iar Poetul Autentic rămâne Singura Măsură! - **Singurul reper pentru o viitoare viață**, în cu totul alte coordonate de Duh): „**unde va la o masă încărcată de amici/și femei un poet va scrie:/dacă moare dăncuș înaintea mea voi plânge puțin**” (cf. p. 44).

...Ba chiar lumea nu mai poate să „înghită” sacralitatea, **o desfigurează până la ne-recunoaștere**, aducând sacralitatea la nivelul **closetului** și Sfânta Euharistie, la nivelul grosolaniei dezgustătoare a **crimei, absurde și fără sfârșit**, parcă („**Eu n-am zis să tăiați porci/în cinstea nașterii Mele/n-am cerut miei uciși fiindcă am înviat a treia zi/nu frica de Mine vă trebuia/ochii voștri și inimile voastre îmi erau de-ajuns/ pentru a supraviețui printre voi**”/ **spunea El cu blândețe/și dintr-odată unul din noi s-a ridicat/și-a întrebat: Bine, bă, da noi nu mai mâncăm /astăzi?**” - cf. p. 50) ...iar cuvintele Sfinte, în stare de **CRIZĂ/ DISIPARE SEMANTICĂ**: „**paharul s-a umplut/closetul s-a închis. / cineva a obosit să rostească:**

<<acesta este trupul meu - acesta este sângele meu>>” (cf. p. 32).

...Poetul/Artistul Autentic **trebuie să aibă trupul în Inimă!** - și, de aici, disputa dacă **începe** trupul în inimă: „**e dureros domnilor/nu poate o inimă să încapă un trup de om (e cumplit oameni buni să țipi ca un copil/în pânțele mamei că vrei afară/că ai cărți frumoase de scris/ că ai de cântat melodii inextricabile deocamdată**” (cf. p. 30).

...Poetul este trădat, de fapt, de nebunia satanic-proteiformă a lumii, în care nu evită să „locuiască”, **DIN PLIN!** (și nu evită/nu derobează de la responsabilitatea sa, în această Stare de Trădare Cosmică! - ci-și asumă, **ȘI PRIN ASTA SE MÂNTUIE, ÎNTRU MĂREȚIE ÎNSÂNGERATĂ!** - „**beția**”, „**noaptea**” / bezna satanică” acceptată, deci înjosirea umanului, până la rezidualitate cosmică...) - Nebunie „devoalată” paradoxal, ca **Violență - Război ... „de Pace**” (instituționalizat întru strivirea Cetății/ cetățenilor) - **POLIȚIA**, apoi războiul de „adâncime”, interior, în sufletul fojgăind de microorganisme/ **SPITALUL** - dar și **RĂZBOIUL**... pur, „cinstit” și... direct ticălos („**cei 30 de arginți îmi vor fi buni la poliție/la spital ori în război - aș vrea să-i spun/și tocmai acum cineva mă culege/din șanțul unde am zăcut beat toată noaptea**” - cf. p. 20).

...Poetul simte că lașitatea, decadența lumii păstrează, parcă, un reziduu de conștiință sacrală, monstruos mutilat, prin...**EVITAREA FEȚEI UMANE** (a „**chipului și asemănării cu Dumnezeu**”...), atunci când, reiterativ parcă întru eternitate, lovește...**ÎN SPATE**!!!: „**în noaptea asta a oboselii va fășni bruscă/pe grafic și mi se va înfige pentru totdeauna/în spate**” - cf. p. 28; „**stau cu jungherul acela înfipt acolo unde/acolo unde nici Tu nu te așteptai să fie**” - cf. p. 52, „**cuțitul în spate pe o străduție întunecată**” - cf. p. 14 etc.

...Poetul nu-l depărtează pe Dumnezeu de sine, ci-i recunoaște și admiră (fără nicio ironie!) curajul și mărinimia (de după blazare...!), față de o creație degradată, prin vină (decavare/ruinare moral-spirituală!) exclusiv umană: „**doar acest curajos Dumnezeu/coborând o treaptă pentru mine**” - cf. p. 14.

...Lumea și spațiul Luptei lui Ștefan Doru Dăncuș este, firească, România.

România devine, concomitent, **Arheu al Salvării de Duh și Model al Destructurării Spirituale Terestre**. Fiecare va înțelege, din aceste două variante, nu dilema, ci se va înțelege pe sine: unul își va revela Autenticitatea Chipului, altul, „Comodul”, se va complăcea în Masca de Claun.

1-Scufundarea normalității și „ecranarea” spiritualității se produc, ca chip leproso-contemporan, al României: „**lucrez ca sclav în România**”. Nu merită majusculă, numele țării tale?! - pentru că Dumnezeu, se vede clar, **MERITĂ! Nu merită (actuala „față”-chip de țară)**, pentru că **NU** aceasta este fața ei **SPECIFIC-IDENTITARĂ** (mai ales când se supune lui „**correctness political**” al masonilor „europenizanți” / dezintegratori de identitate!, „sisifizanți” întru des-ființarea **Mitului Viu al Creației**...): ca să ajungi să-i suportți hachițele demoniace (dictate de forțe ce nu-i aparțin, specific și identitar), trebuie să apelezi la sângele proaspăt al jertfei de tine însuși, jertfă numită, manolic, **Cartea Poeziei Scrise din Sângele tău – Carte** nu doar ca **Refugiu Cosmic** (de pericolele demonului „europenizant”/masacrant de Ființă Vie/Specifică/Identitară!), ci **Carte ca Peșteră-Uter**, din care se prezumă re-nașterea Ființei, re-învierea spirituală, transfigurarea: „(peste 30 de ani)/desigur învins/ **mi-am capitonat peștera – frumoasele cărți/de poezie scrise cu sânge/mă apără de frig și arșiță/mai nou, europa vine la mine în vizită/sunt interesat pe post de sisif/brusc o baricadă cedează/într-una din jugulare/și imediat apar hoardele ce dau foc/bisericii care sunt. Nu mai fug**”. De observat că Poetul, pus în fața incendiatorilor/ producătorilor/ năzuitorilor de/spre obținerea de „**scrum**” / neant spiritual - ca răspuns dat Neantului în Marș DEvastator, se identifică, eroic, cu Biserica Lui Dumnezeu – și refuză lașitatea dezertării din propria identitate SACRĂ!

...Condiția Poetului/Scriitor, în această Românie-Lume, devine tot mai imposibilă și mai penibilă, îți vine să inversezi polii morali și să cedezi/să te predai „golului” (de sub podul Treckerii Inițiatice, spre Sacral) – cât și tentației prostituției morale și irealității (directe sau indirecte) – tentației ștergerii din catastiful ființei

perpetuate: „**uneori e bine să fii scriitor/ mereu ai o sticlă goală/ sub un pod/o fiică să faci trotuarul/un fiu să-ți fure ziua de mâine/să te întrețină cu acest vis/toată viața lor/ și când mori – să dispară și ei/ca niște vieți ale tale/prea crunt lăsate de Dumnezeu printre noi**” (cf. p. 6). Greu să accepți condiția echivalenței misionare: **Poet=Apostol Pavel: „nu sunt pavel Doame/cum de-ai uitat că-s doru Dăncuș”** (cf. p. 66). Spiritualitatea, Genialitatea (ca și în **Scrisoarea I** emineasciană...în care umanitatea era creatoare de, ca și la Ștefan Doru Dăncuș...„**mușunoaie de furnici**”!) - devin, în aceste ultime veacuri de grosolană ipocrizie dezmatată – veacuri mamonico-plutonice, atât de vulnerabile, în fața jocului satanic - obiect de bațjocură, de „lepădare” a vulgului de **Steaua** sa: „**nu pot fi poetul genial și mare/ cât biserica/pot fi doar lepădatul în stradă/ numărătorul de furnici/câte-o lacrimă topește metalul/monedelor aruncate de concetățeni// sunt singurul cerșetor din România**” (cf. 10).

2-Dar Poetul, tocmai pentru că este **Veghetorul Comorii Mistice a Spiritualității Terestre**, nu va abdica, niciodată, cu adevărat, de la **Misiunea Sa de Ocrotitor și Paznic al Sublimului Creației Lui Dumnezeu**. Poetul, ieșit, până la brâu, din moleșeala și colcăiala lui **Prakrti/Borborosul Materiei**, este **Revelatorul Naturii Dumnezeiești**, Originare, deci de o Puritate desăvârșită; numai că acest **Chip Autentic al Lui Dumnezeu** nu poate fi înțeles decât de ceilalți inițiați/ **Paznici ai Misterelor!** De aceea, abia în penultimul poem al volumului, Poetul dezvăluie **Muntele**, adică rezultatul inițiativ al efortului spiritual de a se sustrage tentațiilor borborosului infernal, destructurant de identitate și degradant (pentru cine și-a mai păstrat identitatea Sacrală de Românie!), **Misterele Sublimului: „vino în munți pe-nserate când/ călugării dorm/și numai clopotul unei singure stele singuratice bate/pe pământ”** (cf. p. 104). „**Steaua singuratică**” a Poetului Ștefan Doru Dăncuș este echivalentul Paradisului emineascian, și el sugerat prin **Steaua**...

...Iar Iubirea Autentică se dobândește prin renunțarea (reciprocă, a celor două emisfere ale Re-Proiectatului Androgin!) la Sinele Terestru: „**acum**

aruncă tot mapamondul cu pământ în mine/pe ochii mei pe orbitele mele/ ei îți distrug sfoasa alcătuire /abia acum ești a mea! ce mult ești a mea!”

...Dincolo de frazările zvârcolite, dincolo de imaginile apocaliptice și de înfruntările exasperate, „pe viață și pe moarte”, din jurul, parcă, al unei gropi de gunoi terestru – este disimulat **Cavalerul**. Poetul Ștefan Doru Dăncuș este chiar mai emineascian decât își dorește...

...N-o să ne hazardăm să-l etichetăm/ înregimentăm, unui curent culturalo-literar anume. El este, **PUR ȘI SIMPLU, Poetul**. Da, **PUR!** De aceea, și poate / îndrăznește, printre munții fumegând de **gunoaie** și **scrum** ai lumii terestre (cu gândul și năzuința de Duh, însă, spre **Muntele Exasperant și Deschizător de Cer, totdeodată - al Golgotei!** – ...și, de acolo, spre **Muntele-Empireu**...!), să se adreseze, cu smerenie luminată, către Sfânta Maria, implorând-o pentru... **Mântuitorul Cuvânt-Rugăciune (nu pentru „eul/sine gătit”, ci pentru NOI/SINEA ELIBERATORE, întru Neam și Androginitate!): „Sfântă Marie pentru noi roagă-te!”**

... Poate că e transmodernist. Poate că mistic-clasicist. Poate un preasfios - romantic...și, de aceea, cu măști postmoderniste, care se descuamează, cu o viteză amețitoare, rând pe rând... Puțin ne interesează aceste clasificări de șoarece de bibliotecă. Poetul acesta, cu un **curaj absolut**, parcă **mai viu decât ostentitul (de amărăciune) Dumnezeu** – Poetul acesta, intrat, precum Orfeu, până în fundul infernului, la Tronul lui Hades – și întors, apoi, să cânte, din **Pisc de Munte**, tot precum Orfeu, **Viersul Inițiativ al Mântuirii/ IZBĂVIRII/ ÎMBLÂNZIRII Celeste** – este discipolul și chiar emulul **Zeilor Armoniei**.

...Între Apocalipsă și Speranță Inspirat-Vizionară, **ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ** este **Călăuză** (una dintre...) de care **oamenii istorici** au nevoie, ca de apă în deșert, **pentru a ieși din istorie, spre Paradis**. Adică, spre ei înșiși, cei **AUTENTICI!**...

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

Ștefan Doru Dăncuș, **Scrum**, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2010.

POEMA PRIGORIEI

Aproape patru decenii i-au trebuit lui Dumitru Toma, de la debutul într-o pagină a revistei *Ramuri*, din 1971, până la cel editorial, cu volumul de versuri *Fereastra dinspre lume* (Ed. Sim Art, Craiova, 2009). Debuta în acea pagină (alături de colegii Paul Arețu, Daniela Crăsnaru, Ioana Dinulescu, Dan Lupescu și Dumitru Velea – ultimii doi debutaseră anterior), publicând două poeme din ciclul *Prigoria*, din care citise la Cenaclul studentesc, iar seara ne citea, din când în când, mie și lui Ion Grosu, în cenaclul improvizat din camera de cămin. Dumitru Toma venea din sudul Olteniei, de la Afumați, cu un străveziu unghi metafizic asupra lucrurilor și vieții și cu un vechi simț muzical al cuvântului, pe care încerca să-l dăruiască formelor fragede ale poemelor sale. Patruzeci de ani pentru a șlefui și pune la un loc sunet și răsunset, murmur și sens, pentru a strânge laolaltă 77 de poeme! Patruzeci de ani i-au trebuit unui străvechi popor să rățească prin pustiu, să se lămurească pentru a putea purta chivotul legii și a ajunge să vadă pământul făgăduit! Patruzeci de zile îi trebuie sufletului să se lupte cu trupul pentru a se desface din strânsorile lumii mici și tot pe atâtea pentru a revedea pe cele ale lumii mari și a se elibera de ele. Patruzeci de măsuri de apă se cară și tot atâția colăcei, cât are un “cap”, se dau de pomană celui plecat dintre noi. După șase săptămâni de necurmată secetă, și micuța pasăre, *prigoria*, iese din cuibul ei de lut, săpat într-o margine de râpă sau mal de pământ despicat, cu fața la soare, și începe să cânte; nemaigăsind rouă pe iarbă – singura din care se adapă – se îndreaptă spre soare și *țipă de sete*. Cu adevărat, *cântă de sete*. Celor biruiți de durere, când viața își dă mâna cu moartea, li se usucă limba în gură de sete. Astfel i s-a întâmplat și lui Iisus, după cele câteva ore de atârnare pe cruce. În cuvintele, mai puțin cunoscute, ale lui Hegel: “După ce a mai strigat că îi este sete, și după ce îi fusese adus puțin oțet, care i se întinsese într-un burete îmbibat, a mai spus: «S-a sfârșit!» Și, în cele din urmă, cu voce tare: «Părinte, în mâinile Tale îmi

încredințez duhul.» Apoi înclină capul și se stinse”, (*Viața lui Iisus*, trad. Al. Boboc, Ed. Paideia, Buc. 1995, p. 98). Prima poezie din volum strânge și desface asemenea sensuri numinoase: “*Din când în când coboară în pământ; / E pasăre liberă și iese afară, / Când spune ce spune se-nchide-n cuvânt / Și-atunci luminând, se-aprinde și zboară. // Senalță prin sine și-i numai lumină, / Ea nu se întunecă-n cuibul de tină. / Și chiar de se-ntâmplă să zboare în cete, / E pururea singură și cântă de sete*”, (*Aripa din lut*, p. 5). Dar încă din legendarul *prigoriei*. Selma Lagerdof, suedeza laureată a premiului Nobel, în povestirea *Prigoria* îi pune o tușă de sfântă culoare. Pe timpul când Dumnezeu a creat lumea cu cerul și pământul – se povestește – și fiecărei viețuitoare sau plantă i-a dat nume și ce trebuie să poarte, în acea zi mare de creație, spre seară, a mai făcut și o păsărică rămasă cenușie, fiindcă i se isprăviseră culorile. A numit-o “*gât-roșu*”, *prigorie*, și astfel i-a dat drumul în lume. Pasărea, după ce a străbătut lumea în lung și-n lat și s-a oglindit în apă, a văzut că penele ei nu au nicio culoare, că nu există nici măcar o pană roșie. Atunci s-a întors la Dumnezeu și cu sfială l-a întrebat: “*De ce mă cheamă oare gât-roșu, când sunt cu totul cenușie?*” La care Măritul i-a răspuns: “*Te-am botezat gât-roșu și așa trebuie să te cheme, dar tu singură va trebui să te îngrijești ca să-ți câștigi penele roșii*” – și i-a dat din nou drumul în lume. Vremi după vremuri au trecut și ea nu a izbutit să facă nicio *minune* pentru a-și dobândi culoarea cea roșie. Însă veni și acea zi care nu va fi uitată din istoria lumii: răstignirea Fiului lui Dumnezeu. Și văzând scena crucificării, îndurerată, *prigoria* și-a zis, dacă aș fi vultur, i-aș scoate cuiele; totuși, așa mică, s-a apropiat de crucificat, s-a aplecat pe fruntea însângerată de coroana de spini și a izbutit să scoată cu ciocul un spin de pe fruntea Omului. O picătură de sânge i-a căzut pe gât – și “*de atunci toate prigoriile au gâtul roșu și de aceea le zice și gât-roșu*”. Ori să notăm din cotidianul întâmplărilor: dacă în nopțile fără lună, de dens întuneric, se face foc cu flăcări mari în apropierea malului de pământ în care prigoriile și-au săpat cuiburile, acestea ies, fascinate și orbite de flăcări, și se aruncă în miezul focului.

Dumitru Toma face din *prigorie* o *entitate poematică*, generatoare a poeziei sale, matricei de sensuri relevate în spațiile culturii populare, adăugându-i revelator și poetic altele din stratele mai adânci sau mai înalte, ale numinosului. Fără să aducem determinări ideii că pasărea reprezintă simbolic sufletul, să amintim doar că astfel o înțelge un copil, în zona Olteniei, când o vrăbiuță se izbește de fereastră, astfel și ziditorul casei care meștește un cocoș în crucea acoperișului, crucerul deasupra crucii, ori bătrânele când dau de pomană, pentru sufletele eroilor, cocoși albi sfințiți în biserică, de ziua Înălțării. *Prigoria* vine și cu simbolistica focului, prea veche egipteană dar și creștină, a arderii într-o lumină, și cu cea – pe care Dumitru Toma o exploatează din plin – a locuirii într-un cuib de pământ și a desprinderii din acesta, a sufletului ce părăsește țărâna, lăsându-o să se spulbere acolo de unde a fost luată. Și mai mult, pe cea derivată din stropirea cu sângele lui Iisus, purtând pecetea veșniciei. Și materie a compasiunii și milei. Oricât ai fi de mic și de firav, trebuie să faci ceva pentru alinarea durerii celui ajuns pe cruce. A smulge spinul din fruntea însângerată a Domnului, ce altă metaforă mai trebuie pentru vers și poet!? Și pentru om, ca mântuire!?

Din această perspectivă, se vede dialectica lumii ca fiind una în două și două în una: “*Că e lumea cum e lumea / Și de când e așa este, / Te învârte cum ne-nvârte / Și te pierde fără veste // Și te uită și tu uiți / Cum se țese pânza-n rouă / Și când sigur sunt doar una / Se separă și sunt două; // Și-amândouă se-mpreună / De se pare că sunt una, / Fir de pânză bob de rouă – / Legea face pe nebuna*”, (*Amândouă se-mpreună*, pp. 25-26). Dialectica omului, cu rădăcini dincolo de creștinism, în humusul platonian, vizunea dogmatic creștină asupra omului cu cele două firi ale sale, împletite, cu străluminarea și depășirea celei omenești sunt luminate prin entitatea poetică, de acel nexul simbolic al *prigoriei*, vădindu-se în creșterea și în desfășurarea poemelor. În cele mai firave și sfioase cuvinte de doină și doinare se țese o pânză cu simbolice și încântătoare alesături, ce pare cântec de leagăn al omului și al lumii, dar în fond, nu este decât murmur de bocet ale cărui lacrimi cad pe pânza

aleasă și năvădită, bătută în războiul zilelor și vremii cu vise și patimi, cu tăceri și cuvinte, cu jocuri și veșnicie. “Prigori-te-ar dorul meu / Într-un iaz cu iarbă-naltă / Pe când cerul își clădește / Toate stelele în baltă. // În pecinginea largimii / Înmuiate fir cu fir / Se spoiesc cu zeama lunii / Crucile din cimitir // Și arată clar și rece / Printre tufe de cucută / Cum se-ngaimă și se țese / Fața lumii nevăzută. // Și înșiră și desfiră / Până-n miez adânc de zare / Pod cu capetele-n beznă / Scris din semne de întrebare.” (**Fața lumii nevăzută**, p. 52). De imaginea “covorului istoric” se folosește Hegel, Eminescu și țăranul de la Dunărea de jos, ale cărui crâmpie de gând se leagă într-un fir de lumină prin versurile lui Dumitru Toma. Acestui act de **a se țese** i se adaugă și “**ingăimarea**”, vorbirea în tâlcuri sau dodii, și “**podul**”, “**podîșca**”, trecerea, mai exact spus, **întoarcerea în lumină**, pornirea “**spre-mpărat / într-un singur rând de toale**”.

Atracția focului este puternică, trecerea și lămurirea prin lumină. Pentru pasăre, zborul; pentru om, pășirea pe pod, podîșcă, punte, făcute din propria-i viață: “**Pe podîșca dinspre soare / Să prigoră plângând / Pentru c-o muncește-un gând / Într-acolo ca să zboare. // Și-a lăsa în urma sa / Un nimic în care crede, / Timpul cu paragina / Și-un crâmpie de vreme verde**”, (**Nimicul de pe urmă**, p. 36). Ori scara înălțată (nu visată) din **sarea** caznei celui ce i s-au dat **două firi, două lumi, două vederi**: “**Dintr-un trup ca de zăpadă / A pornit fără să vadă / Sarea mea ruptă din grui / Spre lumina soarelui // Și întinde printre stele / Scară lungă de inele / Ce se urc și se cobor / Și se-nec în apa lor... // Chiar în cercul marele, / Că-l sfințește spre chindie / Domnul cu picioarele**”, (**Spre chindie trupul**, p. 49). A împleti firile două, a avea privire pentru ambele lumii – înseamnă și o sfâșietoare durere, dar și o puțință de a alege **cum** să treci dintr-o lume într-alta, știut că firul dintre ele este foarte subțire, aproape un răstav sau o fereastră, și timpul cât o clipită. “**Pe o vreme care scade / Tu încerci ca să dezlegi / Ce-i făcut cum nu se cade / Și le-ncurci când le alegi, // Că înalță sepre-nstelări / În lumina lor fierbinte / Geana altor căutări / Ce ne cheamă înainte. / Nu le știm și încercăm / Să**

găsim fragile paie, / O podîșcă să-mpletim / Și să trecem prin văpaie.” (**Piatra umbrei care cade**, p. 19). Întoarcerea în lumină a prigoriei, a omului, a poetului “**cu bube-n gură**” de sete, de arsura cuvântului – este absorbantă. Lumina nu poate să stea în despărțire, chiar dacă Dumnezeu a pus prigoră într-un cuib de lut sau a suflat peste un boț de humă. În viziunea poetului Dumitru Toma, dorul omului de a se reîntoarce în lumină este ancestral, senin și nemăsurat: “**Hai cu mine, haide, hai / Să spălăm rufele-n rai, / Îngerii să ne surprindă / Și pe stele să le întindă. // Să plutim în spațiu goi / Cu rufele printre noi, / Să ne facem fără vină / Botezându-ne-n lumină... / Să ne treacă pragurile / Timpul cu șiragurile, / Într-un loc pe care-l știm / Cum să fim să nu mai fim**”, (**Fără vină**, p. 53). Acest dor și grăitorul său trec prin reflexia entității poetice, în razele căreia văzându-se **om-și-prigorie, prigorie-și-om**: “**Lumea-mi spune că n-am supt, / Că mi-a fost malul abrupt, / Mal trăsnit și rupt în două / Când se-arată lună nouă / Și cu coarnele împunge / Ce desfiră și mă strânge, / Laț din untul lutului / Pus în jurul gâtului / Când se-ntunecă pridvorul / Și m-acoperă ogorul. // Nu am supt, dar am zburat / Dintr-un lemn de pom uscat / În răcoarea unui dâmb, / La drum drept cu soare strâmb / Și cu cer zimțit pe margini; / Zborul meu, numai paragini, / Cuibul meu din os de pește, / Somnul meu, vegheat de clește... // Că e strânsă rău lumina / Și cu firul, bată-l vina, / Și cu semnul de pe frunte / Ce se-nfige și se-ascunde / Și afundă când înalță / Rostul meu cu semn pe ață / Să descurc cu rășchitorul / Plânsul, soarele și zborul**”, (**Untul pământului**, p. 37).

De peste tot apare o claritate dată de lumina cursă pe lucruri și în

lăuntru omului, o candoare genuină proprie copilului, dar și țăranului cu fruntea proptită de cer. Rigoarea simbolică aparține legii genetice a entității poetice. De aceea, nu este nimic întâmplător. Circuitul dintre cele două lumi și firi ale omului funcționează, pentru poet, ca-n ziua originară a numirii. Spre vădare, fie și ultimele trei versuri din poemul **Căutând o cale clară**: “**Se-nfiripă-n cei ce-au fost / Cei ce sunt să lase semn / Și se-nchid singuri în lemn**”, (p.20). De peste toată întinderea versurilor și poemelor se aude **cântecul de sete**, al prigoriei și al omului înainte de a-l numi pe Cel căruia îi încredințează duhul; și peste tot se întinde un bocet senin și o doinare de anonim popular. Nu întâmplător se întâlnesc în această tristă dar consolatoare carte, frăgezimi și nestemate proprii liricii populare, parcă din cele strânse de Lucian Blaga: “**Dă, Doamne, curând să mor / Să fie la alții dor, / Sau să mor și să nu spui / Să nu fie nimănu.** // **Doamne, dă, dar să nu pui / Lacrimi în ochi nimănu**”, (**Dă, Doamne...**, p. 16). O varietate de nuanțe și o continuă linie de discreție se surprind în sonoritatea melancolică a acestor poeme. Are dreptate Eugen Negrici să spună că ele aparțin unei “**cărți muzicale și melancolice**”. Cu siguranță, aceasta le va duce pe portativele muzicale alături de minunatele anonime **Car cu flori** sau **A plecat dorul de-acasă**, ale lui Tudor Gheorghe.

Și ca uimire, nimic sentimental și subiectiv în această pură și melancolică poezie, chiar anonimă. Poemele sunt de un lirism atât de popular, încât poetul Dumitru Toma ar fi putut să le dea drumul ca anonime. Cazna sa nu seamănă cu a poezilor actuali – îndepărtați de cultura populară – nici cu a predecesorilor, de la Anton Pann prin Eminescu, Blaga, până la Constanța Buzea. El a adus în lumină un **mît pentru poet**, al **prigoriei** (pe care îl poate restitui, cu folos, folcloriștilor). Aproape patru decenii de caznă i-au trebuit, ca până la urmă, să izbândească să scoată un spin de pe fruntea însângerată a poeziei și să se umple pe mâini de o picătură din sângele sfânt al ei!

DUMITRU VELEA

Foto: Casoni Ibolya, “Iluminări”

MYSTERION

I

Am vârsta de miere a primului zeu
zămislit în proprii viscere.
Tot mai adesea văd lucruri cu
mintea
și văd cuvinte
îmbulzindu-se, nesățioase,
trăgând la galere,
mișunând prin (văz)duh
orbindu-mă cu esența lor
evanescentă...
Îmi rememorez viitorul
familiar ca și moartea
aidoma unei gândiri profunde
care insidios se întrupă...

II

...Tot mai ades văd lucruri cu
mintea,
văd arcu de triumf, piramida,
papirus ascuns în firida
lăuntru cel zgribulit
ca moaștele unei măicuțe
îngropate în zidul de schit.
Văd orga mea de lumină
crepusculară
văd clipa barbară a dulcelui mir
oglină în care mă mir ce
frumoasă-am rămas ca o Circe
ademenind cu oceanul de jind
pe blândul Ulise.
Văd limpede tot mai ades
un dans mlădios de rusalcă
vulpea ascunsă sub haină
cea care-n taină îmi cere o halcă.

III

Văd urma lăsată-n adânc, la oblânc,
lumea de semne
pe care nu mă mai satur, pesemne,
s-o aflu, s-o știu, s-o îndur,
cu ochiul micit să o fur,
sperând s-o înviu
oricât de târziu,
oricât de târziu...

...oglină în care mă mir ce
frumoasă-am rămas ca o Circe
ademenind cu oceanul de jind,
cu orbul nesațiu al veșnic
flămândului..

IV

De numele meu, în fiecă zi
plănuiesc o desprindere
o evadare, o (dez)locuire;
sângele-mi cere o jertfă,

mereu altă jertfă, mereu,
și eu simt că nu mai sunt eu
cea plină de temeri și șovăire
de parcă m-aș desprinde cu greu
din șoldul tău roditor, fericire,
jinduind spre o liberă
și nebănuită de nimeni,
alcătuire...

V

...Și eu simt că nu mai sunt eu
cea plină de temeri și șovăire
și gândul purtat de augustele iunii
l-aud respirând anevoie așa cum
aud
respirând vopsele-n tablouri,
așa cum aud șfichiind aerul de
legătură
dintre, lacome, gurile noastre.
Mâna aud respirând sincopat,
străbătând un pustiu de hârtie,
în ciuda nebunelor parce,
întrucât sufletul meu reflexiv
mereu pe aceleași albe meleaguri
se va întoarce...

VI

...Aud respirând anevoie
sufletul meu, orizontal peste
lacrimă,
sufletul meu levitând
aud cum se frânge
la fel cum un sunet
izbește un zid de cristal
ca un ochi pineal
răsărit după umărul frunții...

VII

...La fel cum un sunet izbește
un zid de cristal
fie să să nu mă tămădui-tămăduiesc
de harul ceresc,
ascunsă-ntr-o pagină albă
sub voalul de tul sub care transpare
aura însingurării;
clipe de orbitoare lumină
ale cuvintelor,
pietre albastre de lună...
Forfotitoare tăcerile, tainele.
Încărcată de vis și mister:
făptura filelor albe...

VIII.

...Forfotitoare tăcerile, tainele,
mozaic plauzibil.
Înot printre ele ca printre
incandescente planete.
O stea căzătoare ia foc,
o cometă se sparge-ntr-o veche
fântână,

genele tremură vag, tremură vag
obrazul de lună.
Lumina se sfarmă în țândări
iar fărâmele ei îmi atamnă de
inimă...

IX

...Lumina se sfarmă în țândări.
Puzderii de șanse,
ninsori în oglinzi
peste lacrima gata să cadă!
Câte răni albe lăsa-vor
pașii tăi obrindiți
pe stinghera răpadă! Repetate erori
acoperă urmele altor ninsori;
doar sub pojghița vie
a rânii din glas
sângele cald a rămas,
vulnerabil și neîntinat
precum prima zăpadă...

X

...Repetate erori acoperă
urmele altor ninsori,
departe, departe,
copacii încep să se vaiete.
Din cerul al nouălea cad victime,
stele...
Ulcele de lut, aburind de cafele:
în ceramică, înfloresc dezinvolt
imortele...

XI

...Din cerul al nouălea, cad victime,
stele...
Pe nesimțite, bujori explodând
în căldări fostorescente.
Spațiu de jind.
Mă biruie îngerii serii.
Ferec în mine toate neliniștile
și evadez din real
fără să isc consecințe.

XII

...Mă biruie îngerii serii;
retrasă-n văzduh mă inundă
o ficțiune cu brațe multiple.
Aura zilei
deturnându-mi toate intențiile.
Un porumbel rătăcit – singurătatea
—
litanie-n amiezi
duminicale...

CEZARINA ADAMESCU

Moșiereasa

La Sâmbureasa nu a găsit decât o bătrână în crinolină aproape fleanduri și pe cap, cu pălărie din pene de struț ciupite de molii. Avea brațele rigide, dar degetele cu inele coclite de vreme, i se mișcau repede, repede. Erau foarte sigure pe ele când manevrau cărțile de joc. Le adunau, le împărțeau cu dexteritate de crupier veritabil, acolo, pe plușul cândva verde al mesei pe care cineva o trăsese lângă perete.

Moșiereasa își da pasiențe cu ochii închiși și un zâmbet de mulțumire întins de la un colț la altul al gurii ca o custură de brici.

-Iura! Ha, ce amant mai era!!! Nu era nici nobil, nici mujic!! A fost singurul care mi s-ar fi potrivit. Mareșalul l-a înfipt în sabie. L-a perpelit ca pe o frigăruie...

Olga Sâmbure zâmbi amintirilor cu un strop de cruzime și satisfacție; un cocktail de sentimente, cum nu mai savurase de multe decenii îi lumină tenul acoperit cu pete cafenii.

Era din ce în ce mai sigură pe sine, chiar cochetă, în rufăria de epocă apusă. Era aproape o femeie frumoasă deși mirosea a săpun de rufe și nu a parfumuri celebre. Era așa, ca o haină de blană foarte scumpă care năpârlise, se jechoșise, dar păstrase întocmai croiala unor alte timpuri. Periculos de frumoase.

Se agățase obraznică de Bărbatul de Ghindă, cu mânuțele-i fără cine știe ce carnație, sta cu unghiile înfipte în stofa sacoului cu tăietură la modă în anul acela.

El nu avea puterea s-o respingă. O lăsa să îl pipăie pe față, pe frunte, peste părul dat cu gel de duzină.

-Hmmm, miroși aproape la fel de bine ca Puffi, - sârmanul meu câine. Papa, - așa-mi alintam mareșalul,- îl cumpărase de la Odesa. Cu tot cu zgarda cu peruzele de Persia. Poate că... erau nestemate din Turcia... Cine mai știe? A trecut de atunci o veșnicie.

Olga încurca dinadins lucrurile. Trăgea de timp. Nu mai dorea să fie singură.

Nici situația nu era comică. Era tristă și perfect posibilă pentru o poveste cu oameni ce nu au mai fost recuperați din filele unei istorii ca și fără de memorie.

Olga Sâmbure era povara, piatra care se voia a fi legată de gâtul unui bărbat încă tânăr, sănătos ca un taur și fără obligații de familie.

Dar el nu era pregătit să ajute pe nimeni.

Bătrâna devenea din ce în ce mai ciudată. Îl mângâia, trăgându-i capul cu șuvițe grizonate prematur peste sânii ei săi căzuți și ascunși sub cârpe din danteală cândva la modă în capitalele europene mondene.

Îi cânta ca de leagăn...

O nebulie!

PARODIE: ROMULUS VULPESCU „CARTE POȘTALĂ”

Sorbind cafeaua-ngândurat și trist

La cafeana,
Poștale cărți trimiți din Târgu Mureș

Certându-te ostil și gureș
Cu lumea rea.

Nici timp nu ai, nici inimă, nici chef

Să mai scrii versuri.
Degeaba ai făcut demersuri
La patru edituri deodată
Să te numească șef.

Tabac pipezi abandonat de muză
Fiindu-ți silă
Că-n propria ta barbă vezi
Un semn minuscul de prăsilă.

Și cum ai vrea, voievodal și dac
Să-ți scoți semeț cureaua
Și praf să faci într-un cuvânt
Întregă cafeaneaua.

Dar când s-apuci întâiul crac
Nădragii-ți pică la pământ
Și mătură podeaua...

Galați, odinioară
CEZARINA ADAMESCU

Bărbatul de Ghindă s-a speriat de ceea ce ar fi putut să i se întâmple.

A dat bir cu fugiții, în timp ce sârmana încerca să-i explice „cum că” ... și „că,” așa ar fi bine.

Ea își dorea din toate puterile să se facă auzită de lume, nu doar de fiul arendașului cu care se iubise sub ochii mareșalului. Asta până când ordonanța aia scofălcită, a „raportat” dezmățul.

Iurie Prut a fost hăituit cu câinii de vânătoare. Prins. Condamnat la cold.

Olgăi Sâmbure i s-a iertat păcatul, printr-o scrisoare, pe care mareșalul i-a expediat-o prin curier special, cu o zi înaintea măcelului din portul Sevastopol.

-Un erou. Soțul meu a fost un erou, Andriușa. Să știi!

După decenii, moșiereasa încerca să lege firele, care nu se potrivesc defel între ele.

La Sâmburoasa, mirosea a moarte și a pelin amar.

El a îmbrâncit-o, a trecut peste trupul mic cu talpa pantofilor.

Pe moment, nu i-a fost frică de Dumnezeu, nici de oameni rușine.

Cum ea era un bibelou rar și nu o proletară puternică și vulgară, Olga s-a făcut țândări. Zăcea în cioburi, sub picioarele bărbatului care semăna izbitor cu „găliganul” - colo un bărbat care nu făcuse degeaba umbră pământului.

Ș’ apoi?!

Nimicul! S-a instalat o liniște teribilă peste felia de moșie celebră. Marea siguranță a cuprins conacul, paragina acareturilor, un spațiu unde numai vara veneau, își instalau cartierul general câțiva arheologi de modă veche.

Plăteau cu bonuri valorice pe metru pătrat decopertat din ograda împrejmuțată de zidurile în care mai rezistau doar urmele cuielor în care va fi stat însemnul heraldic al familiei Sâmbure: crucea, jderul și sabia.

Sâmbureștii își jucaseră cartea de-a lungul secolelor.

Dacă au câștigat sau au pierdut?

Habar n-am. În Cronică de familie nu s-a pus încă punct.

MELANIA CUC

(fragment din romanul în lucru
VARA LEOAICEI)

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

O mare personalitate a Bisericii noastre și un reper actual Ștefan Rusu

(I)

Marile personalități ale unei națiuni rămân totdeauna în conștiința neamului, ca repere morale, și de demnitate pentru generațiile următoare. O astfel de personalitate remarcabilă a fost preotul ortodox, protopopul stavrofor și omul politic Ștefan Rusu.

S-a născut la 28 mai 1864, în localitatea Viile Tecii (fostă Iuda Mare), în județul Bistrița-Năsăud, a trecut la cele veșnice în 23 oct. 1947, la Brașov și este înmormântat în cimitirul Bisericii de lemn din Târgu Mureș. Cursurile primare le-a urmat în Teaca, cele gimnaziale la Năsăud, unde și-a susținut și examenul de maturitate, iar cele superioare, de teologie și pedagogie, la Sibiu, în cadrul Institutului arhiepiscopozan „Andrei Șaguna” între anii 1884/5-1886/7, în timpul studiilor fiind și secretar în Cancelaria consistorială din Sibiu. A obținut și diploma de învățător, atestatul de calificare fiind datat în 6 oct. 1887 cu nr.521113.

Ștefan Rusu a fost hirotonit ca diacon la 4 martie 1889, iar ca preot și duhovnic la 12 martie 1889, de către arhiepiscopul și mitropolitul Miron Romanul. Decizia de funcționare este datată: 12 martie 1889 cu nr.360. Este numit preot în localitatea Nazna, înlocuindu-l pe Zaharia Baci, un preot cu vechime în parohia respectivă. Ștefan Rusu a administrat și parohia ortodoxă din Sângiorgiu de Mureș între anii 1895-1901, unde i-a urmat preotului Alexandru Runcan.

Un moment important în activitatea sa îl constituie anul 1902, când, la 24 iunie, prin ordinul nr.6507/1902, este numit administrator protopopesc al protopopiatului (tractului) Târgu-Mureș, în locul lui Nicolae Maneguțiu, care a fost destituit din postul de paroh din pricina unui conflict cu Consistoriul de la Sibiu. A deținut această funcție până la 23 nov. 1904, când a fost numit definitiv protopop al Târgu-Mureșului, instalarea sa având loc în data de 6 dec. 1904. Va deține această importantă demnitate până la 23 iulie 1940 când s-a pensionat.

În toată perioada de după Unire, în calitate de protopop ortodox, a militat pentru refacerea ori ridicarea de noi biserici pentru românii din județ, mai ales în zona văii Nirajului, unde procesul de deznaționalizare, din partea autorităților austro-ungare, lovise crunt populația românească. Participă, în calitate de protopop, la inaugurarea primului monument românesc din Târgu-Mureș, la 1 decembrie 1923. Este vorba de monumentul „Ostașului român”, alături de o serie de personalități de

seamă, politice și ecleziastice: Gheorghe Tătărescu, subsecretar de stat, Emil Dandea, primarul orașului, generalul Gherescu, comandantul trupelor române, care au intrat la 2 decembrie 1918 în Târgu-Mureș, Nicolae Ivan, episcopul Clujului, general Șerbescu, comandantul diviziei locale, Romul Pop, președintele Curții de Apel din Târgu-Mureș. De asemenea, a participat la dezvelirea și sfințirea altor monumente românești din Târgu Mureș, în perioada interbelică: „Monumentul latinătății” (1924); „Monumentul - Avram Iancu” (1930); „Monumentul - Vasile Pop” din Nazna (1935); „Monumentul - Constantin Romanu-Vivu” din Sângiorgiu de Mureș (1936).

Cu ocazia sfințirii bisericilor din Lunca Bradului și Filea (21 și 23 sept. 1923), l-a primit împreună cu Dr.Emil A. Dandea, primarul municipiului, în gara din Târgu-Mureș, pe episcopul Nicolae Ivan, la eveniment participând și Dr. Petru Roșca, subprefect, Dr. Adrian Popescu, Dr.Iustin Nestor ș.a.

La 10 mai 1930, a participat la dezvelirea și sfințirea monumentului

Avram Iancu din Târgu-Mureș, opera sculptorului Dimitriu-Bârlad. La eveniment, au fost de față episcopul Nicolae Ivan, Dr. Sava Vasile, consilier eparhial, Dr. Ioan Vescan, prefectul județului, Dr. Adrian Popescu, primarul municipiului, gen.Trăilescu, comandantul diviziei 20, senatorul Nicolae Vulcu, deputatul Dr.Ioan Bozdog, miniștri Voicu Nițescu, Virgil Potârcă, prof.univ.dr. Mihail Șerban, de la Academia agricolă din Cluj ș.a. Spectacolul a fost susținut de o trupă de moți din Vidra și de corul Liceului militar din Târgu-Mureș.

Ștefan Rusu a participat la sfințirea Capelei ortodoxe din Remetea (martie1931), ridicată din inițiativa preotului Alexandru Runcan. De asemenea, a participat la sfințirea bisericii ortodoxe din Cerghizel-Grui (mai 1931) și a punerii pietrei de temelie a bisericii din Cerghid. La 14 septembrie 1932, este prezent la sfințirea bisericii ortodoxe din Periș, alături de preoții Alexandru Runcan din Târgu-Mureș și Pavel Suci din Gornești. Tot în anul 1932, la 13 nov., a participat la sfințirea bisericii ortodoxe din Periș, alături de aceiași preoții. Tot în anul 1932, la 13 nov., a participat la sfințirea bisericii ortodoxe din Cerghid. La eveniment, au mai participat Dr.Ioan Vescan prefectul județului, Ieronim Puia, revizor școlar, prof. univ. Gh.Bogdan-Duică, preoții Dorif Șuteu, Ion Leuca și preotul local gr.cat. Octavian Dragoș.

Ștefan Rusu este socotit adevăratul ctitor al Catedralei ortodoxe din Târgu-Mureș, una din cele mai mari catedrale din România. A donat 10.000 de lei pentru ridicarea ei. Lucrările de construcție a catedralei au început la 10 mai 1925, iar sfințirea ei a avut loc la 2 dec.1934. La inaugurare, au participat episcopul Argeșului Nichita Duma, miniștri Dr.Constantin

Angelescu, Alexandru Lapedatu, Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul” și președintele Ligii antirevizioniste, și un sobor de 30 de preoți, alături de oficialitățile locale. La sfințirea catedralei, protopopul Ștefan Rusu a rostit un frumos și patriotic discurs, din care redăm câteva pasaje: „Sărbătoarea de astăzi are o înedită însemnătate: prăznuim a 16-a aniversare a intrării armatei române în acest oraș, la 2 decembrie 1918, a doua zi după istorica hotărâre a Adunării de la Alba Iulia, în care s-a manifestat într-un singur glas unirea Ardealului și Banatului cu Patria Mamă. Sărbătorim, de asemenea, actul cel mare, care este târnosirea acestei biserici a cărei piatră fundamentală s-a pus la 10 mai 1925... Ridicarea în orașul nostru a acestui lăcaș sfânt este un simbol al unirii credincioșilor noștri într-un singur gând, contribuind fiecare după obolul său la zidirea acestei sfinte biserici. Acest lăcaș va fi nu numai un loc de închinare pentru credincioșii noștri, dar și o strajă neadormită a legii noastre strămoșești”. După sfințirea Catedralei, printr-un decret semnat de Nicolae Ivan, episcopul Clujului, Vadului și Feleacului, Ștefan Rusu a fost ridicat la rangul de protopop stavrofor.

În decembrie 1935, a participat la sfințirea bisericii ortodoxe din Iclandu Mare. De asemenea, a participat la dezvelirea statuii reginei Maria la Sovata, în data de 10 septembrie 1935, alături de ministrul Cultelor și Artelor, Alexandru Lapedatu. La 15 august 1935, cu ocazia dezvelirii plăcii comemorative, de pe una din laturile Primăriei (astăzi sediul Prefecturii și Consiliului județean), cu cei întemnițați în anul 1916 din jud. Mureș, a rostit, în numele foștilor întemnițați, un discurs patriotic. La 8 sept. 1936, la sfințirea catedralei greco-catolice din Târgu-Mureș, a rostit o cuvântare în sala festivă a Primăriei. La eveniment, au mai participat noul mitropolit al Blajului Alexandru Nicolescu, în fruntea unui sobor de 12 preoți, Valeriu Pop, ministrul Comerțului și industriei, și președintele AGRUL-ui, Francisc Porubschi, prefectul județului, Dr. Emil A. Dandea, primarul municipiului, Dr. Petru Roșca inspector administrativ ș.a.

A participat la sfințirea capelei ortodoxe din Crăciunești (mai 1937), chemată să fie lăcașul de închinare pentru cele câteva familii de români din această regiune secuizată. În cuvântul său, menționa: „Această citadelă are o deosebită semnificație, aceea de a ține treaz graiul, sufletul și credința românească în acest colț al județului Mureș, unde conștiința românească a fost complet sugrumată de vitregia vremurilor și a stăpânirii împilatorilor noștri de ieri”. La sfințire, au mai participat Dr. Emil A. Dandea, primarul municipiului Târgu-Mureș, preot profesor Dorift Șuteu, fost preot în Murgești, Ieronim Puia, inspector școlar, Romulus Leheneanu, subrevizor școlar, Pavel Popa, din partea prefecturii.

A participat la sfințirea Școlii primare române din Miercurea Niraj (nov.1937), în cadrul acțiunii de reromânizare a Văii Nirajului. La manifestare, au fost prezenți prefectul Francisc Proboschi și primarul municipiului Târgu-Mureș, Dr. Emil A. Dandea. Cu acea ocazie, protopopul Șt. Rusu a susținut conferința „Viața românească în era maghiară pe Valea Mirajului și în județul Mureș”.

În calitate de protopop și de senator, în preziua de 1 dec. 1937, în fața credincioșilor din Catedrală, a rostit un discurs din care redăm: „Apropiindu-se ziua de 1 Decembrie, îmi reîmprospătez în memorie ziua de 1 Dec.1918, Ziua Unirii, ziua dezrobirii, ziua uitării suferințelor milenare, zi de înviere a neamului românesc. Atunci, luând parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, în calitate de președinte al C.N.R. Târgu-Mureș și ca reprezentant al Bisericii strămoșești din acest județ, am simțit bucuria revărsată în sufletele noastre prin dreptatea Dumnezeiască, dreptatea unică și veșnică pentru neamul românesc. Biserica a fost cetatea între zidurile căruia s-a călit puterea de rezistență morală și națională, care trebuia să ducă apoi la ziua cea mare a Unirii. Tendințelor străine din afară și dinlăuntru țării, care țintesc destrămarea statului nostru, Biserica, alături de celelalte forțe vii ale neamului, le stă scut neclintit, pentru apărarea credinței și tradiției bisericești și naționale”.

A participat la sfințirea bisericii ortodoxe din Moșuni, în a 3-a zi de Paști (mai 1938), alături de col. Ion A. Dumitriu, prefectul județului, Dr. Aurel A. Dandea și preoții Alexandru Runcan din Târgu-Mureș, Partenie Matei din Corunca, Teodor Muică din Sângiorgiu de Pădure, Alexandru Buda din Nazna, Carol Bărdășanu din Sâncraiu de Murș, Ion Oltean din Berghia, Ștefan Stoicoviciu din Cristești, și preotul local Virgil Goțiu.

PROTOPOP, PREOT GHEORGHE ȘINCAN

Note bibliografice:

- Traian Bosoancă, **Protopopul Ștefan Rusu - luptător pentru desăvârșirea unității naționale și consolidarea statului național unitar român**, în Apulum, XXXIV, Alba Iulia, 1997, p.561-566
- Idem, **Mureșenii și Marea Unire** - Târgu-Mureș ed. Ardealul, 2000
- Idem, **Mureșeni la Marea Unire - Ștefan Rusu din Târgu-Mureș**, în Steaua roșie, Tg.Mureș, 9 oct. 1983
- Idem, **Doi protopopi români: Ștefan Rusu și Dionisie P.Decei, luptători pentru unitate națională**, în „Cuvântul liber”, nr.238, 2 dec.1993
- Idem, **1 Decembrie 1918 - Preoțimea mureșeană și idealul național**, în „Cuvântul liber”, nr.226, 18 nov. 1994
- Idem, **Preoțimea mureșeană la Marea Unire**, în „Jurnalul Național”, nr.44, 29,ian.-4 febr.1996
- Idem, **Marea Unire și preoțimea ortodoxă română din județul Mureș**, în Augustia, 4, Sfântu Gheorghe, 1999, p.321, 322, 323
- Idem, **A.Emil A. Dandea – luptător pentru România Mare**. În: Un om pentru Târgu-Mureș: Emil A.Dandea -Târgu-Mureș: Fundația Culturală “VasileNeta”, 1995. - p. 11-36 (Caiete mureșene, 3)
- Idem, **Alegerile parlamentare din decembrie1919 în județul Mureș-Turda**. În: Marisia. Arheologie.Istorie, 2000, 26, p. 283-290.
- Idem, **Alegerile parlamentare din mai- iunie1920, în județul Mureș –Turda**. În: Marisia. Arheologie. Istorie, 2003, 27, p. 343-350
- Traian Bosoancă / Cornel Sigmirean, **Mureșenii și Marea Unire** în Cuvântul liber,13, nr. 12 (18 ian. 2001), p. 8.
- Lăzăr Lădăriu, Mariana Cristescu, **Pentru credință, neam și țară**, Ed.Nico, Târgu Mureș, 2010, p. 166
- Pr.Dr.Mircea Păcurariu, **Politica statului ungar față de biserica românească din Transilvania în perioada dualismului 1867-1918**, Sibiu, 1986, p.192
- Pr.prof.Dr.Alexandru Moraru, **Înfăptuiri de seamă ale ortodoxiei clujene între 1918-1940, în 80 de ani de administrație românească la Cluj-Napoca**, vol. I, Cluj-Napoca, 1998.
- Iulius Ghila, Francisc Panzek, **Almanahul orașului municipal Târgu-Mureș**, Tg.Mureș, 1924, p.252, 311-313
- Astra. **Despărțământul Mureș**, An.1, nr.25, 19 mai 1927
- Arh.Naț.Mureș, **Fond protopopiat ort.Tg.Mureș**, Dos.94/1887, f.43; Dos.114/1889, f.39; Dos.184/1895, f.42; Dos.249/1901,19; Dos.259/1902, f.3; Dos.260/1902, 1.8; Dos.266/1903, f.3, 24; Dos.288/1905, f.13; Dos.291/1905, i.51; Dos.325/1908, 120; Dos.456/1911, 1126

POETICA IMAGINII ÎN CEREMONIALUL DE TRECERE (VII)

După „îmbrobodire”, mireasa leagă năframa de bețele verzi de prun, cu care s-a luat „hobotul”³⁰, iar, în alte părți, rămurelele de prun se rup în două și se aruncă peste casă, pentru prosperitate³¹.

În ajunul nunții sau la împlinirea unui an de la căsătorie, în Transilvania este obiceiul „pomului (mărului) de cununie” care se sărbătorește, în prezența preotului, nașilor și a rudelor, printr-un praznic ce se dă de pomană la 12 săraci, „pentru ca să aibă ei și familia celor căsătoriți, pe cealaltă lume, un pom pe care să se odihnească”. Pomul se așează în pământ și se împodobește cu diferite „poame” (fructe) și cu un șarpe făcut din lumină de ceară pentru a reprezenta „pomul lui Adam din Paradis”, iar, lângă pom, se așează un „scaun de brad”,³² pentru odihna vieții pe lumea cealaltă.

În anumite regiuni, mai ales în Transilvania, nu se face nicio nuntă fără steag. În Munții Apuseni ai Transilvaniei, steagul se face dintr-un vârf subțire de brad, împodobit cu „năframă” de mătase și cu panglici; printre coroanele cetinei se pune „strămătură” (fire de ață multicoloră), iar în vârf se pune un clopoțel.

„Steagul” apare și la românii din Macedonia și se numește „flam-bură” (flamură), în vârf având o cruce din lemn în care se înfig trei mere.

Acest obicei al steagului nupțial este de origine slavonă, utilizat, mai ales, la slovaci și la sârbi, maghiarii adoptându-l de la sârbi.³³

La huțulii din Bucovina, se împodobesc două steaguri, unul pentru mire și unul pentru mireasă, făcute din „doi pomi de cedru”. „Îmbrăcatul steagului” se face luni seara, înainte de nuntă, la casa mirelui, când fetele împodobesc cedrul cu lână sau cu ață albă, sură (gri) și roșie, cu spic de orz, în vârf legau un ciucure din boabe de călin, „îngrădit” cu un „ciochine” de ovăz.

Marți și miercuri din săptămâna premergătoare nunții, oaspeții se adunau la casa mirelui pentru a petrece steagul la casa miresei³⁴.

c. ÎNMORMÂNTAREA

Expresia „a-nchinat steagul” își are obârșia în obiceiul de a ridica un steag pe casă (Moldova), în turnul bisericii sau în clopotniță (Transilvania), atunci când moare un om.³⁵

În Bucovina, la moartea unui om, se aduce, de la biserică, „un prapur și o cruce” care se leagă, în fața casei, de doi pari ce încadrează ușa și se țin până la înmormântare. „Prapurul” din Bucovina înlocuiește „steagul” din Transilvania.

În trecut, la casa în care se afla un mort, se punea un brad (numit bradul de la morți), „frumos și verde, împodobit cu flori, cu cununi și cu maramă, în formă de steag”. În Banat, moartea unui tânăr este înștiințată de un om care merge prin sat cu un steag negru³⁶.

În Bucovina, bradul, împodobit la moartea tinerilor, necăsătoriți, este dus de vătăjei (vornic sau vestitor) la înmormântare, „pentru a vesti nunta”, apoi se îngroapă la capul mortului, lângă cruce, împreună cu „bățul de vătăjel”.³⁷

La romani, exista același ritual al arborelui de moarte, reprezentat de chiparos sau de brad³⁸. Chiparosul era consacrat lui Pluton, zeul Infernului, iar bradul a devenit un apărător împotriva Diavolului. O

legendă bucovineană prezintă bradul ca fiind copacul de care „Necuratul” se ținea scai pentru că era copacul lui. Pentru ca nimeni să nu se apropie de brad, Necuratul a bătut o mulțime de cuie de fier împrejurul lui. Dumnezeu, supărându-se foarte tare, a scos cuiele din fier și a bătut niște cuie din lemn, în formă de cruce. De atunci, se spune că bradul are „cepurile în cruce”, pentru a-l alunga pe Diavol. Totuși, se crede că a rămas în brad puțină „mânie de-a Satanei” și de aceea pocnește când se pune pe foc³⁹.

„Pomul” care-l însoțește pe mort la groapă este făcut dintr-un „pom roditor de grădină” și împodobit cu fructe sau cu păsări făcute din aluat, colăcei, scărițe și cârlige, din aluat, turtă dulce⁴⁰.

„Pomul morții” este, de fapt, un „pom al vieții”, mijlocind „trecerea din lumea aceasta în cealaltă” și oferind umbră „sufletului” care se rătăcește în drumul său spre rai⁴¹.

La Fundu Moldovei, din județul Suceava, în trecut, se punea câte un brăduț împodobit cu lână albă, la cele patru colțuri ale carului în care era pus sicriul⁴².

La câțva timp după înmormântare, se plantează, la capul celui petrecut din lumea aceasta, un pom roditor, pentru a-i ușura „traiul” pe lumea cealaltă⁴³.

Trecerea într-o altă dimensiune existențială, a temporalului scăpat de traumele profanului, se realizează printr-un pact organic dintre universalitățile ontologice. Relaționarea procesuală dintre arhetipuri stabilește rețeaua de semnificații mitice, valorificând semantic dihotomia creat / increat.

DRD. LUMINIȚA ȚARAN

*(fragment din **Lucrarea de Doctorat, „Poetica imaginii în creația populară din Bucovina, coordonată de Prof. Univ. Dr. DUMITRU IRIMIA**)*

³⁹ Ibidem, p. 76.

⁴⁰ Ibidem, p. 112.

⁴¹ Ibidem, p. 121.

⁴² Filon Lucău-Dănilă, Dumitru Rusan, **Fundu Moldovei, O așezare din ținutul Câmpulungului bucovinean**, Ed. cit., p. 382.

⁴³ Ibidem, p. 217.

³⁰ Ibidem, p. 384.

³¹ Ibidem, p. 386.

³² Ibidem, p. 523.

³³ Ibidem, pp. 191-193.

³⁴ Nicolae Macovei, *Cavalerii Cosânzenei*, mss.

³⁵ S. Fl. Marian, *Înmormântarea la români*, p. 63.

³⁶ Ibidem, p. 64.

³⁷ Ibidem, p. 68.

³⁸ Ibidem, p. 75.

Un Anton Pann argeșean POPA IONEL

Ioan Popescu, „popa Ionel” cum era cunoscut și cum a rămas în memoria locuitorilor de pe valea Cărcinului, s-a născut la 29 septembrie 1896 în satul Căndești-Deal, ca fiu al lui Nicolae Stan Popescu și al Paraschivei, născută Cercel, din comuna Dobrești.

A rămas, până la mutarea la cele veșnice, preot în Dobrești, profund implicat însă în viața socială și artistică a colectivității: a înființat Căminul Cultural, a cărui impunătoare clădire domină și astăzi centrul satului, s-a aflat printre cei care au înființat băncile populare „Dorința” și „Înfrățirea”, a condus cooperativele de producție și consum „Biruința” (1909) și „Treimea” (1923), a căror fuziune a realizat-o în 1929, a organizat corul „Vraja” (laureat, printre altele, al unui concurs organizat la Arenele Romane în anul 1939) și fanfara, a inițiat o școală țărănească în care tehnicienii agricoli predau lecții sătenilor, a scris versuri pe teme politice, pe unele dintre ele publicându-le, sub semnătura **Ionel de la Muscel**, în ziarele „Țărănismul” și „Aurora”. Cele mai multe dintre poeziile sale au rămas însă nepublicate, așa cum au rămas și amintirile sale (din care doar însemnările referitoare la personalitatea lui Ion Mihalache, cu care se înrudea și al cărui colaborator apropiat a fost, au apărut, recent, în revista „Historia”).

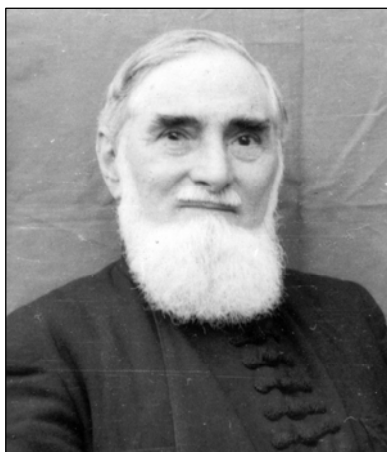
După ce ultimii ani de viață i-a petrecut în întinericul nevederii, s-a mutat la cele cerești la 27 noiembrie 1987, iar trupul i-a fost înmormântat sub piatra funerară pe care stă scris:

Am făcut de tânăr muncă voluntară,
Edificii mândre astfel se înălțară:
Biserica nouă, local de cămin
Sunt o mărturie c-am trăit din plin.
Am sădit la tineri gustul pentru artă
Și către Hristos le-am deschis o poartă.
Asta pentru semeni – Cerescule Tată,
Ție Ți-am păstrat inimă curată.

În caietele sale se păstrează însă și un alt fel de epitaf, o epigramă plină de autoironie dedicată sieși:

De părinți și socri bine înzestrat,
N-a cunoscut lipsuri și-a trăit pe plac,
Zeci de milioane a administrat –
Pentru instituții... Și-a murit sărac!

Prin anii 1976-77, se apucă să întocmească **Legendele satului Dobrești**, o culegere de legende în versuri care explică o serie de toponime locale, pentru a căror întocmire valorifică vechi documente, amintirile transmise din

generație în generație, volumul (ce încă își așteaptă editorul) având, după cum susține autorul lui, „o importantă valoare didactică și etică”.

Lată-am adunat aicea
Tot ce-am socotit că-i bine
Să afle și să-nțeleagă
Generația ce vine.
Că în zilele aceste
Tineretul studios
La o muncă, pentru țară,
S-a încolonat, voios,
Nu mai vrea să piardă vremea
Cu legende și povești,
Nici, cumva, învățătură,
Prin acestea să găsești...
Sunt convins că, mai pe urmă,
Viitoare generații
Vor căta, la vremi trecute,
Să găsească explicații...
Vor căta în aste versuri
Elemente de folclor,
Cu mîgală adunate
Din popor pentru popor.

Două subiecte l-au preocupat în mod deosebit. Primul este legat de înaintașii săi. Convins că prin mama sa, Paraschiva Cercel, se trage din domnitorul Petru Cercel, popa Ionel întreprinde cercetări, are intuiție și face legături logice între evenimente, toponime și obiceiuri. Elaborează astfel **O problemă de arheologie locală. Legăturile lui Petru Cercel cu satul Dobrești**, în care își expune teoria, susținut de documente, dar și de argumente de bun-simț. Totodată, transpune relatarea și în legendă și compune **File de istorie**.

FILE DE ISTORIE

Era la anul una mie cinci sute și optzeci și trei Când apărui în țara noastră un neam vestit, neam de Cercei;
Senzatie la Curtea Franței Petru Cercel făcuse îndată
Cu maniere elegante, cu ochi frumoși, cu fruntea lată;
Regele Franței îl recomandă Sultanului ca „vărul meu”
Pe fiul lui Pătrașcu-Vodă, ca să-i dea tronul taică-său
Recomandarea nu ajunge la Turci, fără galbeni, să placă

Și-a trebuit să se-mprumute, pe Doamna Chiajna s-o întreacă;
Și Petru având la ureche cercelul cu mărgăritar
Făcu-n Târgoviște intrarea, călare pe-un armăsar,
Cu un alai împărătesc, cu muzici, sute slujitori,
Cu șiruri de boieri slugarnici, dar și cu-un șir de creditori!
Și a domnit cu strălucire, domn bun și drept pentru popor,
Ne-ndurător pentru boieri, ce-l socoteau dușmanul lor.
Aceștia ajută Chiajnei averi întregi să cheltuiască,
Până a dat Sultanul ordin ca Mihnea în locu-i să domnească –
Numai doi ani domni sârmanul și-a trebuit să pribegiască.
Un sprijin numai de la Papa a reușit să dobândească;
Și la Sultan fugarul Petru a dus scrisoarea de la Papa,
Fără să bănuie că astfel își pregătește singur groapa:
Că a dat cinci saci de galbeni Chiajna, să fie îndată întemnițat
Și după o scurtă judecată să fie în mare înecat!
Dar falnicul, frumosul Petru aduse, zice-se, în ispită
Pe o Sultană ce, în cronici, se află Hazachi numită.
Ea înecă doar o păpușă în hainele de domnitor
Și pe Cercel îl liberează și-l ia cu sine-n dormitor.
După trei ani sosește Petru din nou în Țara Românească
Doar prin păduri, ca bănuiele la nimenea să nu trezească.
Aci-n Dobrești, la miez de noapte, la un prieten devotat,
În haine largi de negustor, având și numele schimbat...
Dar gazdele aveau o fată... mândrețe-n ramă să o pui!
Cu voia lor, în mare taină, el o făcu soția lui
Foarte ușor, că o cunoscuse când la Târgoviște domnea,
Când, c-o domnească amintire în pânțele, o părăsea.
Și astfel, Neacșu Ceaușu găsi, lângă mireasă-ndată
Un băiețel de vreo opt ani ce-i zice ginerelui „tată”!
În câțiva ani, fugarul Petru făcu Voichiței trei copii
Și-apoi, răcind la vânatoare, închise ochii pe vecii.
Iar fiul lui întâi născut păcatele își ispăși,
După o viață aventuroasă și astfel se călugări:
E Teodosie Cercel, monah, în documente aflat,
Că schitul său din Dealul Ban, mitropoliei l-a închinat,
Cu acareturi și cu vie, păduri, pometuri la un loc
Din apa Pupezii pe dealuri, cu vad de moară la Potoc.
Și nu dă mânăstirilor ce au moșii aci în Dobrești,
Ci celei de Petru zidită, precis: Bisericii Domnești!
Urmașii lui Petru Cercel apar în secolii-următori
n vechi pisanii de biserici ca marii binefăcători,
Până la Cârstea ce zidi biserică din temelie,
Fiind pictat pe zid, în naos, el cu copiii și soție.
Ramura cu acest nume a dispărut de-aici din sat
Iar cele care l-au pierdut s-au înmulțit neîncetat.

Urmaș al lui Petru Cercel e azi în întregime satul,
Căci prin cucerii s-au contopit cu toți, de la unul la altul...
Că de-aia ne sunt dobroștenii ambițioși și buni de gură,
Că-n fiecare din ei curge sânge de Domn, o picătură.
Poate am două picături de sânge din Petru Cercel,
Că și eu bombardez cu versuri contemporanii, tot ca el.

Al doilea subiect în privința căruia dorea să restabilească adevărul l-a constituit Radu lui Anghel, rămas în memoria colectivă drept haiduc, în fond hoț la drumul mare. Și povestea acestuia este relatată în amintirile lui (Haiducia lui Radu lui Anghel), dar și versificată în Legendele satului Dobrești.

VALEA REA

În toamna ce s-a ivit
Spre Lixandrie-au pornit
Stan al Popii din Căndești,
Dumitrache din Boțești
Și cu alți meșteșugari
Bine-cunoscuți rotari,
Câte douăzeci de roate
E căruțe agățate,
Câte două înșirate,
Toate doar din lemn lucrate
Și cu fiare nelegate!
La târg dacă ajungeau
Numaidecât le vindeau
Pe porumb adeseori
Și pe galbeni sănători...
Înapoi dacă veneau
Peste pacoste dădeau:
Că, din Dobrești dacă treci,
Radul lui Anghel din Greci
Așteaptă să-i întâlnească,
De galbeni să-i jefuiască.
La Hălăciuga pâdea
Drumul în jos cât vedea
Și când carele-apărea
Într-o fugă cobora,
Cu pistolu-amenința
Și galbenii jefuia!
„Ce faci, Radule, furi iar
Munca noastră de o vară?”
Dar Radu a replicat:
„Porumbul vi l-am lăsat
De foame să nu muriți,
Alte roate să gătiți...
Voi cu meseria voastră,
Noi cu meseria noastră!”
Ș-a plecat Radu la coasă
Galbenii să-i socotească...

Locul unde-a jefuit
La Valea Rea s-a numit!

Iată și alte „legende”:

PISCUL TURCULUI

Ali vindea acadele, la Găești, în vremi trecute,
La negustorul Colfescu lua pe credit marfă, iute

O vindea și-ducea banii, altă marfă luând, din nou,
Până într-o zi, când, iată, îl ajunse ceasul rău:
Pierdu banii și Colfescu pe credit nu i-a mai dat
Acadele și ciubuce, nici halviță, nici rahat!...
S-a rugat Ali, săracul, ba chiar l-a amenințat
Că-l spune la turci, dar dânsul a rămas ne-duplecat...
Tochmai izbucni „zavera” și vin turci s-o potolească.
La Găești, un pâlce de turci s-a-ntâmplat să găzduiască.
Ali, ca să se răzbune, îl pârî pe negustor,
C-are saci de bani și mărfuri și le cere ajutor!...
Prevenit, Colfescu fugi, cu toți banii spre apus,
Însă Ali, pe un prieten turc pe urma lui l-a pus...
Negustorul apucă drumul Cărcinovului, la deal,
Însă turcul nu-l slăbește, alergând pe un bun cal...
Prin Dobrești ei trec ca vântul, și-ajung la gura Păscarei,
Dar fugarul pierde calul și, în culmea disperării,
Intră-n codru, se pitește, – fără prea multă izbândă –
Că turcul îl și găsește și e gata de osândă:
Taie capul, îi ia banii și se duce-n calea lui,
Însă locul acestei crime s-a zis „Piscul Turcului”.

MĂGARUL

Avea și Stancu un măgar,
Așa măgar ca el, mai rar!
De mic era năbădăios:
Când îl sculau copii de jos
Și coada de-i trăgeau ușor,
Le azvârlea câte-un picior;
Dar dovedi purtare bună,
Îndată ce-avu frâu cu strună!
Avea stăpănu-n Glâmboc stână,
Unde oițele s-adună,
Înceagă lapte, face caș
Și duce-n sat la copilași...
Când nici doi ani măgarul n-are,
I-au pus samarul în spinare
Și-l bate, ca să urce coasta,
În spate cu povara asta...
Ducea desagi cu mălăiaș
Și-ducea putine cu caș,
Și bolovanii grei, de sare,
Tot el îi duce în spinare;
Ba, și găteje adunate
În snopuri, i le-au pus pe spate;
Iar, dacă-ivine lui ărtașul,
Stăpănu-l bate cu ciomagul...
Când mută târla mai departe,
Tot el duce târhatu-n spate...
De hrana lui nu se-ngrijește:
Măgarul ia ce se găsește:
Ciulini și spinii de pe șant
Nu costă pe stăpân un șfant;
Ogrinji rămași de pe la oi,
Coceni și frunze din noroi...!
Și-odată el s-a revoltat
Și de la stână a plecat...
Într-o codiță de vâlcea,
Tăcând chitic, el s-ascundea...
Stăpănu-l strigă și îl cată
O noapte-ntreagă, ziua toată...
Stăpănu-l nu l-a mai găsit,
Dar lupii l-au descoperit.

Lupoaița-l luă de bot, spurcata,
Iar lupu-i rupse beregata,
Și-n două ore, nu rămase
Din măgar decât numai oase...
Iar când stăpănu-l a găsit,
A stat și el încremenit,
Gândind c-acuma singur are
Să-și poarte sarcina-n spinare;
Și-o lacrimă lăasă să-i cadă
Strângându-i oasele grămadă!
Din cer, văzând, cu ochi holbați,
Între atâția oprimați,
Măgarul zise-nduioșat:
„Stăpănu-l meu a lăcrămat!!!
Dacă în viață n-avui parte
De milă – avui după moarte!
Descopăr astfel, în sfârșit,
Stăpănu-l, totuși, m-a iubit...
Aș vrea să-l mângâi, cum să spui?
Mi-e milă de durerea lui...
Să rog pe Domnul să-l ajute
Și-un alt măgar să-i împrumute!”
Iată proverbu-ntors pe dos:
Stăpân căinos, – măgar milos...
Unde măgarul s-a răpus,
Valea Măgarului i-au spus.

O altă culegere păstrată în manuscrisele rămase de la Popa Ionel o constituie Adevărul proverbelor, un alt fel de „Povestea vorbeii” antonpannescă. Amintindu-și de suferințele familiei Mihalache (cu care se înrudea) din perioada comunistă, părintele Ioan Popescu a versificat unele întâmplări din viața fruntașului țărănist și a familiei sale:

Era-n douăzeci și nouă, în vremuri de burghezie,
Niculina Mihalache* întâlnește pe Ilie –
Un copil firav și galben și cu trup încovrigat –
Și făcându-i-se milă, la doctor l-a prezentat:
„Tuberculoză osoasă” – diagnosticul i-a dat,
Și „dacă nu se tratează, copilul e condamnat”...
La părinți Doamna le spune, fără de nici un ocol:
A luat copilul cu sine și l-a dus la Techirghiol.
În trei ani l-a dus acolo, urmând cure balneare,
Până copilul revine-mbujorat la-nfățișare.
Copilul se-ndreaptă, crește, e ghizdav și bun de gură,
C-a cunoscut lume mare și-a prins multă-nvățătură...
După douăzeci de ani, când regimul s-a schimbat,
Pe istețul Iliuță l-au numit primar în sat!...

S-a întâmplat evenimentul ce surprinde lumea toată:
Mihalache condamnat și averea confiscată!...
Deși Niculina nu e cu nimica vinovată,
Deși casa și averea erau zestrea ei de fată,
Iliuță o dete-afară, fără multă tevatură,
C-o basmăluță pe mână, doar c-un rând de albitură!...
Și iată, prin fapta asta, el te face să gândești:
„Pe cine nu lași să moară nu te lasă să trăiești!?”...

**Soția lui Ion Mihalache*

RODICA LĂZĂRESCU

Mitropolitul Nicolae Colan,

în amintirile colegului său de
bancă de la gimnaziul brașovean
„Andrei Șaguna”, cărturarul
bănățean Coriolan Băran

Coriolan Băran (1876-1979), jurist, om politic și cărturar bănățean, fost prefect, deputat și secretar de stat, apoi deținut politic, este autorul volumului de memorii „Reprivire asupra vieții”, apărut postum, la Arad, în anul 2010, la Editura Universității de Vest „Vasile Goldiș”, într-o ediție îngrijită de Vasile Popeangă, cu o prefață de Aurel Ardelean și studii introductive de Eugen Criste, Vasile Popeangă și Raul Ionuț Rus. În volumul menționat, memorialistului face referiri la trei ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române născuți în Arcul Intracarpatic: patriarhul Miron Cristea, mitropolitul Nicolae Colan și episcopul Justinian Teculescu.

Spațiul cel mai extins îl ocupă, paginile dedicate **mitropolitul Nicolae Colan**, deoarece cei doi intelectuali au fost colegi de clasă și de bancă la liceul „Andrei Șaguna” din Brașov, rămânând foarte buni prieteni toată viața. Pentru ineditul informațiilor prezentate și frumusețea portretului creionat ierarhului – cărturar, născut pe meleaguri covășnene, redăm aceste momente așa cum sunt ele tipărite în paginile 62 -76, ale volumului menționat. „Evident, am căutat să mă așez în ultima bancă – își începe derularea amintirilor Coriolan Băran - scutit de privirile profesorilor. M-a ajutat la această manevră cel dintâi prieten pe care mi l-am făcut la Brașov, cu numele de Nicolae Colan. M-am așezat lângă dânsul în banca ultimă, la mijloc al treilea fiind Miron Bucșa. Cu toată banca ultimă, eu am ajuns ce am ajuns, iar Nicolae Colan a ajuns și el mitropolitul Ardealului, ministru al învățământului și cultelor și Membru al Academiei Române. Bietul Miron Bucșa ne-a părăsit rămânând repetent. Deci banca ultimă nu înseamnă să fii ultimul sau primul la învățătură și nici în viață. În banca dinaintea noastră, era unul lung, slab, deșirat, cu un păr creț și îl chema Lucian Blaga. Nu este nevoie să vă arăt și să fac biografia lui Lucian Blaga. Îl cunoaște toată suflarea românească. Așa că nici banca penultimă din clasă nu are o însemnătate specială, și de acolo se pot ridica oameni în viață”.

Vorbind despre alegerile ce aveau loc anual, în rândul elevilor șaguniști, conform unor rânduieli devenite tradiționale, Coriolan Băran își amintește „În toamna anului 1913 la Poiană (Brașov - n.n.) ne-am prezentat în postura de patroni. Eram seniorii elevilor

de gimnaziu. Cei mai mici ne priveau cu mult respect, alegându-și idealul dintre noi. Natural această alegere era foarte subiectivă și idolul ales nu corespundea întotdeauna așteptărilor. De exemplu, Lucian Blaga, Nicolae Colan, Andrei Oțetea, Dumitru D. Roșca, toți patru deveniți profesori universitari, mitropolit, academicieni, nu erau favoriții tineretului”. (...) A doua funcție în coetus (conducerea elevilor șaguniști – n.n.) era cea de cantorloci, dirijorul corului. Aici s-au înfruntat doi candidați serioși: Nicolae Colan, cu vocea plăcută și cânta excelent la vioară și încă cu mâna stângă. Al doilea, Titus Olariu, cânta la pian și avea cea mai frumoasă voce de bariton din tot liceul. Era favoritul maestrului Dima. Sorții l-au favorizat pe Colan, care a întrunit 25 de voturi din 46.”

Peste alte câteva pagini, Coriolan Băran continuă amintirile sale referitoare la viitorul mitropolit Nicolae Colan. „Cel de care m-a legat cea mai strânsă prietenie din primele zile de când am ajuns la Brașov a fost elevul Nicolae Colan. Soarta m-a așezat cu el în bancă. Aproape cinci ani am stat cot la cot zilnic. După școală, tot cu el îmi petreceam timpul liber în fel și chip. Nicolae Colan era aproape cu trei ani mai vârstnic ca mine, născut în 1893, în comuna Arpățac (azi Araci), lângă băile Vâlcele, județul Covasna. Rămas orfan de mic copil de ambii părinți, un unchi al lui se îngrijea de el. Trimis la școală în urma stăruințelor depuse de învățătorul satului, Culiță a dus-o la început foarte greu. Plătea doi florini (4 coroane) lunar pentru cortel (gazdă –n.n.), o cameră pe care o împărțea cu încă doi băieți. Locuia la o bătrână pe strada Prundului, într-o cămăruță a cărei ușă dădea de-a dreptul în stradă. Gazda se ocupa și cu chiromanția, dădea în cărți în mod profesional. Era cercetată de o mulțime de clienți, între alții de bătrâna Popovici, mama lui Mihai, Andrei, Nicolae, Ștefan, Costi și mai știu eu câți membri ai dinastiei Popovici. Știu că erau 11 la număr și că era familia cea mai bogată din Brașov. O parte din membrii familiei erau trecuți în Regat. Pe bătrâna Popovici, femeie trecută de 80 de ani, îmbrăcată întotdeauna pompos, în haine de catifea neagră, am întâlnit-o de mai multe ori la gazda lui Colan.

Colan nu avea o alimentație rațională și regulată. Consătenii lui, care veneau ziua de marți și vineri la târgul săptămânal din Brașov, îi aduceau de ale gurii de la unchiul său, care se reduce doar la mămăligă, câteodată pâine, o bucată de slănină și altă bucată de brânză, cu câteva ouă fierte. Așa a dus-o Culiță în primul an. Clasa I a terminat-o cu foarte bine. Fiind copil sărac, cu certificat de pauperitate, acest fapt îi dădea dreptul să ceară și să primească prânzul gratuit la „masa studenților” (cantina gimnaziului). Ce era „masa studenților”? Directorul Virgil Onițiu, om abil și de inimă, prin colectă publică a adunat o sumă considerabilă de bani, din care a înființat, cum s-ar zice azi, o cantină pentru elevi săraci, care obțineau la studii nota generală foarte bine sau bine. El făcea apel la români să doneze bani pentru felicitările de sărbători, coroanele pentru morți și în fine pentru multe alte cazuri nuniți, botezuri etc. S-a adunat o sumă importantă, așa că s-a putut organiza o cantină unde se dădea prânzul gratuit la 40 - 50 de elevi săraci. Onițiu îl folosea pe Colan ca secretar pentru afacerile mesei studenților. Pe atunci, nu erau angajați funcționari plătiți pentru orice fleac...În acest fel, lucrările de birou ale mesei studenților le făcea gratuit Nicolae Colan. Natural, aducea registrele acasă, unde îl mai ajutam și noi dacă era nevoie. Dar nu prea era, căci birocrăția era destul de redusă. Cu o ocazie, Colan ne-a arătat o scrisoare de a marelui mecenat Vasile Stroescu. A donat și dânsul o mare sumă pentru „masa studenților” de 12 000 de coroane. Acolo unde sumele erau adunate cu una coroană până la 10 coroane, cele 12 000 de coroane erau o donație colosală. Conducerea școlii a hotărât ca în cadrele „mesei studenților” să se constituie fondul Vasile Stroescu. O scrisoare de mulțumire l-a încunostințat și pe Vasile Stroescu despre această măsură. Răspunsul lui Vasile Stroescu a venit prompt. „Am luat la cunoștință că ați pus banii trimiși de mine la fum. V-am donat această sumă ca să dați elevilor o bucată de carne și pâine mare. Dacă se termină banii vă trimit o altă sumă”.

„Pe clasa a VIII-a, în postul Crăciunului – își amintește Coriolan Băran - o întâmplare ieșită din comun ne-a despărțit din bancă. Colan, din pedeapsă, a trecut în banca întâi, eu rămânând tot în spate. Ce s-a întâmplat? Gimnaziul era școală confesională, susținut de biserica Sf. Nicolae. Așa că elevii frecventau în mod obligatoriu liturghia în fiecare duminică și de sărbători, iar în prima săptămână a postului Crăciunului și a Paștelor ne spovedeam și ne cuminecam. Aceasta se făcea în ziua de sâmbătă care era apoi zi liberă. În postul Crăciunului, când eram cu toții prezenți în clasă pentru a merge

la biserică să ne cuminecăm, i se face rău colegului Titus Olariu, care și vomitează. Urgent constată catihetul că miroase a băătură, deci unii elevi au fost la chef în noaptea precedentă. O anchetă la rezezeală constată că (...) elevul C. Feier a primit de acasă un pachet mare cu „pomana porcului” și o damigeană mare de vin. Natural, aceasta trebuia consumată, mai ales că a doua zi nu erau prelegeri. (...) Cei prezenți s-au hotărât să recunoască, știau ei că nu-i mare crimă și nu poate avea cunoștințe funeste. (...) S-au hotărât să-l acopere pe Colan, care a fost și el prezent. Și anume singur Colan era bursier și o pedeapsă cu scăderea notei la purtarea morală atrăgea automat după sine pierderea bursei.

Infractorii au fost invitați imediat în biroul directorului Onițiu, fiind opriți de la cuminecătură. Directorul, în rea dispoziție, le-a făcut o morală strașnică, a dispus reducerea notei la purtarea morală și totodată a luat hotărârea de a scrie la părinți, arătându-le fapta odraslelor. Unul dintre vinovați, Virgil Oprean, care era nepotul directorului Onițiu, avea o frică extraordinară de tatăl său, avocatul Dr. Nestor Oprean, din Sânnicolaul Mare, care era foarte sever cu fiul său cam zurbagiu. În teama lui, când a auzit că se scrie la părinți, a recurs la firul de pai salvator și a trântit-o că a fost la băătură și Colan. Directorul Onițiu a rămas o clipă înmărmurit, apoi a rostit sever: „netrebniți sunteți cu toții, dar tu, Virgile, ești pe deasupra și trădător. La mine în școală nu voi adăposti trădători. Tu ești eliminat din școală. Du-te fă maturitatea în altă parte”. Și Virgil Opreanu, eliminat în clasa a VIII-a la Crăciun din gimnaziul de la Brașov, a făcut examenul de maturitate la Chichinda Mare (Veleki Kikinda). Colan a pierdut bursa și a fost așezat în banca de pedeapsă. Dar având în vedere că este orfan și un elev excelent și talentat, profesorii s-au îngrijit să-i găsească mijloace bănești ca să mai reziste 5 luni și să facă examenul de maturitate cu foarte bine. După maturitate, Colan, fiind la vârsta de recrutare și date fiind zvornurile de un iminent război, s-a înscris la Școala superioară teologică din Sibiu, de altfel ca majoritatea absolvenților din acel an, care au căutat să scape de serviciul militar și în același timp de participarea la război. Le-a reușit. Conform legilor de atunci preoții și teologii erau scutiți de serviciul militar. Natural, aceasta se referea la toate confesiunile monarhiei. Teologii, dacă în termen de 4 ani de la absolvirea academiei teologice, nu se hirotonisau, pierd dreptul la scutire.

Colan, după terminarea teologiei, în anul 1917, având 4 ani la dispoziție, s-a înscris la Universitate la limba română (din București – n.n.). După terminarea cu frumos succes a facultății, fiind

vacantă catedra de limba română chiar la Academia teologică din Sibiu, și-a depus și dânsul candidatura. Mitropolitul Nicolae Bălan, care i-a fost profesor la teologie și cunoștea valoarea omului, i-a acordat tot sprijinul și în curând Colan a ajuns profesor la aceeași instituție pe care a terminat-o cu 3-4 ani înainte. (după refugiul în Moldova și Basarabia și participarea la evenimentelor legate de unirea Basarabiei cu Țara Mamă – n.n.). Firește, om bine pregătit și capabil, Colan s-a impus în cadrele corpului profesoral. Mitropolitul Bălan a pus ochii pe el și l-a convins să se călugărească, ceea ce s-a și făcut. Cariera lui Colan a luat în curând o formă ascendentă, ajungând rectorul academiei și arhimandrit încă sub vârsta de 48 de ani. (după ce l-a trimis la cursuri teologice postuniversitare, în Germania – n.n.) Natural, a dezvoltat o activitate foarte rodnică, redactând cărți de specialitate. A înființat o revistă beletristică cu caracter religios. A colaborat la o serie de alte publicații de specialitate, făcându-se foarte cunoscut în lumea teologică. În anul 1936, după moartea episcopului Nicolae Ivan din Cluj, a fost ales cu mare majoritate episcop al Clujului, Vadului și Feleacului. Repede a dobândit simpatia atât a clerului cât și a credincioșilor din noua eparhie. A condus cu tact și înțelepciune episcopia Transilvaniei. În anul 1938, a fost numit ministru al învățământului și cultelor în guvernul prezidat de Miron Cristea. N-a deținut decât câteva luni acest portofoliu. Neinițiat în treburile politice și administrative ale învățământului, a avut o sarcină grea de înfruntat. (...)

După trecerea la cele veșnice a patriarhului Miron Cristea, ne-am aflat în fața unei situații curioase și inedite. Nu se afla candidat pentru cel mai înalt post în ierarhia bisericească. Având în vedere că patriarhul țării, în ierarhia țării urma imediat după primul ministru, trebuia să întrunească atât asentimentul regelui, cât și al guvernului. După înlăturarea lui Visarion Puiu, regele n-a mai avut preferință pentru nimeni. Primul ministru Armand Călinescu nu era un cunoscător al treburilor bisericești. Știind că eu fac parte din Congresul Național Bisericesc m-a întrebat care este părerea mea. Eu m-am pronunțat pentru Nicolae Colan, episcopul Clujului. Cunoșteam bine capacitățile lui Colan, am șezut 5 ani de zile în aceeași bancă la școală, la gimnaziul lui „Andrei Șaguna” din Brașov. Foarte inteligent și talentat, dar cam lăsător și fără ambiții. Pentru a-l lăsa ca succesor, Miron Cristea l-a făcut în anul 1938 în cabinetul său ministru la Instrucția Publică și Culte. Colan, neversat în materia administrativă, s-a descurcat destul de greu. Șmecherii bătrâni din minister l-au mîrosit la rezezeală că nu-i un stăpân cu mâna

aspră. De aceea, în scurtul timp de câteva luni, cât a funcționat ca ministru, nu a dat rezultatele scontate. A. Călinescu, cunoscându-l din activitatea lui de ministru, nu avea mari păreri despre el. De aceea n-a acceptat propunerea, cu pretextul că e prea tânăr. În acea vreme, Colan avea 46 de ani. Într-adevăr, prea tânăr pentru a fi Patriarhul țării. (...)

Nu mult după aceea, la 30 august 1940, Clujul a căzut în partea Transilvaniei care a fost alipită Ungariei. Zile grele de calvar au urmat pentru ierarhul Nicolae Colan. Insulte, teroare, persecuția nemaipomenită a credincioșilor. Nu s-a lăsat terorizat, cu calm și credință în Dumnezeu și în soarta românilor, a condus cu prestigiu și demnitate treburile episcopiei. Pentru scrierile publicate, cum și pentru atitudinea demnă care a avut-o la Cluj, Academia Română, în anul 1943, l-a ales între membrii ei. În anul 1957, după trecerea Mitropolitului Moisescu la Iași, a fost ales mitropolit al românilor din Ardeal și a fost investit în scaunul marelui său antecesor, mitropolitul Andrei Șaguna. Mai mare satisfacție nu putea să primească orfanul plecat cu desagii în spinare în anul 1906 să se înscrie în clasa I de la Gimnaziul Șaguna din Brașov. Enervările și persecuțiile îndurate sub dictatura ungurească i-au săpat sănătatea acestui om robust și rezistent. A făcut o hemoragie cerebrală, care s-a ameliorat mult, ca apoi cu o ocaziune când se afla la mănăstirea Sâmbăta de Jos, să-și fractureze piciorul la femur. Au urmat ani grei de suferință pentru bietul Colan. L-am vizitat în mai multe rânduri. În anul 1966 mi-a scris o scrisoare înduioșătoare, rugându-mă să-l vizitez necondiționat împreună cu soția și să stau cu dânsul timp mai îndelungat. M-am supus invitației și am stat la el o săptămână întreagă împreună cu soția. Am găsit o ruină de om care îți făcea milă. Dar fericirea lui că putem fi împreună câteva zile a șters toate impresiile negative. În anul următor, și-a dat obștescul sfârșit. A fost adus și așezat la Rășinari, să odihnească lângă marele arhieru Șaguna.”

Scrise la o mare distanță, de timpul efectiv când au avut loc cele relatate, paginile memorialistice ale lui Coriolan Băran, conțin unele date inedite, mai ales pentru perioada studiilor din Brașov și despre anii grei ai bătrâneții ierarhului ardelean. Aceste informații, coroborate cu cele din documentele oficiale publicate în articolele, studiile și volumele dedicate mitropolitului Nicolae Colan, întregesc portretul moral al acestuia și locul prestigios ocupat în galeria personalităților de seamă a Neamului Românesc.

DR. IOAN LĂCĂTUȘU

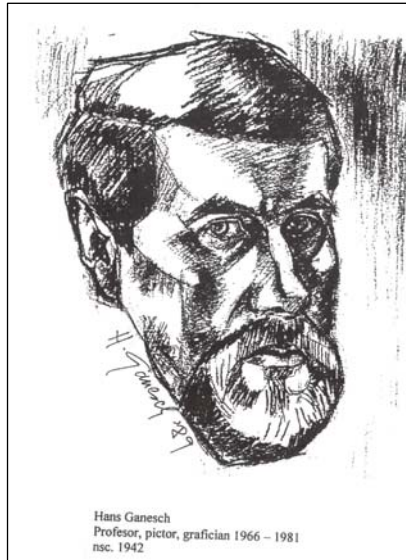
550 de ani de învățământ german la Reghin

(I)

Această lucrare vrea să fie înțeleasă ca o contribuție modestă la istoria școlii germane din Reghin, orașul transilvan care a fost mereu lăcaș de cultură și educație nu numai pentru copiii de etnie germană, ci și pentru copiii români, maghiari și evrei. Să fie totodată și o aducere aminte a unor date istorice și fenomene date uitării, mai puțin cunoscute sau greșit interpretate, dar imperios necesare pentru înțelegerea mersului istoric al acestui spațiu multiethnic. De-a lungul veacurilor, au trăit aici patru etnii una lângă alta, au acționat de multe ori împreună. Din păcate, nu trebuie trecută cu vedere persistența intereselor divergente care au dus la tensiuni latente și conflicte deschise, uneori chiar dramatice. Este datoria tuturor celor care se ocupă de problemele istorice să analizeze și să relateze precis, fără subiectivism, aceste evenimente. Procedeele de generalizare și omisiune sunt metode care duc la o receptare greșită, la falsificarea adevărului istoric. Este un fapt îmbucurător că, în ultimii ani, au apărut lucrări care au abandonat, în mare măsură, pozițiile naționalismului comunist. Aceste abordări se pot considera pași spre Europa Unită - unită și în diversitatea ei culturală.

Pentru a intra în tema propriu-zisă, este necesar să facem un scurt excurs privind colonizarea Transilvaniei cu coloniști germani, colonizare care a dus la o schimbare radicală a înfățișării acestor meleaguri. În secolul al XII-lea, regii maghiari aduc coloniști germani (*ad retirendam coronam* - pentru apărarea coroanei) pentru a-și consolida stăpânirea noilor teritorii cucerite în Transilvania. Teritoriul colonizat cuprinde o fâșie ce merge de la Orăștie până la Baraolt, cu limita nordică în zona Târnavelor, la fel în Țara Bârsei, în zona Bistriței și a Reghinului (Reener Länchen - Țărișoara Reghinului), așa numitul "pământ crăiesc". Noilor veniți le-au fost acordate o serie de privilegii, ei fiind cetățeni liberi, cu autonomie teritorial-administrativă, jurisdicțională și bisericească, fiind răspunzători numai în fața regelui. În schimb, aveau datoria de a apăra granițele, iar în exterior de a participa la războaiele regești cu un anumit număr de războinici. Mai erau obligați să achite o anumită sumă în visteria regală. Coloniștii germani numiți "saxones" (sași, deși foarte puțini veneau din landul Saxonia, era o denumire latină folosită în general în Evul mediu pentru germani) și-au apărut cu dârzenie și

îndârjire, de-a lungul secolelor, aceste privilegii, fapt care a dus la o înflorire economică și culturală deosebită a satelor și orașelor lor. Au făcut totul - uneori cu

mari sacrificii - pentru păstrarea identității lor etnice și a structurilor democratice ale comunității. În ținutul Reghinului, din motive încă neelucidate, coloniștii își pierd unele privilegii - nu și în Reghinul Săsesc. Va trece timp îndelungat, cu multe "bătălii", până se pot înrola iarăși complet în "Universitas Saxonum" (Universitatea Națiunii Săsești - termenul de universitate trebuie înțeles ca totalitate).

O instituție cu un rol deosebit în păstrarea identității și culturii germane din Transilvania a fost și a rămas biserica. Era un loc dedicat nu numai pentru înălțarea sufletelor, transformat în biserică-cetate, ci și pentru apărarea vieții credincioșilor. Biserica era totodată centrul cultural și educativ al comunității săsești. De remarcat este faptul algerii libere a preotului de către comunitate, chiar și înaintea reformei lui Luther, când sașii erau catolici, fapt poate unic în biserica catolică, fapt neobișnuit având în vedere structura ei hegemonică. În arhivele orașului Bistrița, se află un document original, publicat la München în 1877, care se referă la o discordie între Valentinus Pellifex și Iacobus Literatus. Primul este reprezentat de rectorul școlii, Petrus (Petrus, Magister, Rector scholarum), toți cei menționați fiind cetățeni din Reghinul Săsesc. Documentul este datat pe 1 ianuarie 1460. Acești cetățeni reghinieni apar în fața Consiliului orașului Bistrița, deoarece acolo era atunci instanța superioară de apel. Vechimea acestei școli se poate data

cu mult înainte, ținând cont că în Bistrița prima școală este amintită în anul 1388. Chiar și la Teaca se găsește în anul 1402 un "teca scholarium rector".

În anul 1483, este amintit ca funcționând la Reghin rectorul Matthias Wallasch, originar din orașul Bartfeld, un oraș german prosper în acele timpuri, aflat în nord-estul Slovaciei (azi Bardejov). Această datare a fost sărbătorită în anul 1983 cu manifestări festive. Inițiatorul și promotorul acestei festivități jubiliare a fost Szabo Mihaly, care, în anii 70-80 ai secolului trecut, era ideolog al organizației de bază a Partidului Comunist din Reghin. Rămâne un lucru curios faptul că deși se știa de magister Petrus, s-a confundat anul primei consemnări a unei școli reghinene.

Clădirea școlii a fost de fapt un turn puternic, care se afla în partea sud-estică a zidului de apărare, situat aproximativ pe arealul clădirii de pe actuala strada Călărășilor. Acest turn avea un etaj cu două camere, plafonul etajului fiind susținut de un pilon puternic. Aici, copiii, băieți și fete, vor învăța scrisul, cititul și socotitul până la construirea noii școli de băieți situată în partea nord-estică a zidului de apărare. Fetele au primit o altă școală, în strada Entengasse, actuala stradă a Toamnei. „Turnul-școală” a fost vândut ulterior unor familii care l-au folosit pentru depozitarea cerealelor și a slăninii. În subsol, erau depozitate butoaiele cu vin, turnul devenind un fel de cramă, după cum remarcă istoricul Helmut Czoppelt.

Ceremoniile religioase se țineau, până la reforma lui Luther și Calvin, în limba latină. Limba latină era totodată și limba cultă de circulație în Evul mediu. Se latinizau chiar și numele (Olah - Olahus, Honter - Honterus, Peter - Petrus). Bisericile erau interesate de însușirea acestei limbi (cu rezultate de multe ori nu chiar satisfăcătoare), fiind utilă corului bisericesc de băieți (Chorknaben), un element indispensabil în ritualurile bisericești. Fetele nu aveau acces la aceste coruri. Aceste școli, așa-zis latine, le găsim în toate țările din vestul Europei. Limba de comunicare-predare era limba țării respective, în cazul "pământului crăiesc", limba germană și dialectul săsesc, după cum sublinia cercetătorul Michael Kroner. La Reghin, s-au purtat discuții aprinse pentru a renunța la însușirea acestei limbi, cu argumentul că pentru munca la câmp și practicarea unui meșteșug n-ar fi necesară. S-a propus și ca pentru cei care voiau să urmeze școli superioare să se organizeze un învățământ particular. Această inițiativă însă nu s-a impus, astfel că vom găsi un mare număr de studenți reghinieni înscriși la universitățile din Europa de vest, fapt ce dovedește calitatea acestui învățământ local. Cert este că, la începutul secolului al XVI-lea, în aproape

fiecare comună săsească funcționa o școala sătească, iar orașele aveau școli cetățenești (Bürgerschulen), transformate, în mare parte, după reforma lui Johannes Honterus, în gimnaziile umaniste, școli întreținute de comunitatea respectivă. Nu e de mirare că în anul 1722 - printre primii din lume - sașii introduc învățământul obligatoriu. Finanțarea școlilor se făcea din veniturile bisericii, din impozite și taxe școlare. Copiii săraci erau scutiți de taxe. Celor foarte dotați dar săraci li se ofereau burse pentru studii superioare, pentru a nu se pierde acest capital intelectual pentru comunitate. Salarizarea dascălilor era mică, fapt care a dus la nenunțarea plângerii. Marele cărturar umanist Johannes Honterus (1498 -1549) n-a reformat numai biserica, ci a reformat și învățământul german din Transilvania. A înființat o tipografie la Brașov, unde a tipărit, pe lângă cărți religioase și științifice, manuale școlare. După ultimele cercetări, se presupune că diaconul Coresi ar fi folosit tipografia lui Honterus pentru tipărirea cărților sale. Honterus vizitează și Reghinul Săsesc, unde are discuții constructive cu comunitatea săsească în vederea reformării bisericii. Se poate presupune că a vizitat și școala din turn. Sașii reghineni vor adopta reforma luterană, în mod democratic, prin vot unanim, în anul 1551. Biserica devine evanghelică. Sașii se vor identifica întru totul cu această biserică, ea va deveni pentru ei biserica națională. Trecerea unor comunități săsești (cum ar fi cele de la Cluj, Dej, Lona Săsească, Feneșu Săsesc) la calvinism a dus, pe termen lung, la introducerea limbii de cult maghiare și la asimilarea comunității respective. În anul 1619, apare un regulament școlar scris în limba latină, structurat în trei capitole: primul capitol se ocupa de școală, al doilea de biserică, iar în al treilea sunt enumerate preoții. După această dată, nu se mai găsesc documente privind școala până în secolul al XVIII-lea, ca urmare a dezastrului din 1848, când arhivele au ars. Vechea școală din turn devine neîncăpătoare din cauza creșterii populației și prin frecventarea acestei școli de un număr tot mai mare de copii români și maghiari. Dacă satele și orașele săsești erau "locuri incluse", adică cetățenilor de altă etnie le era interzisă cumpărarea de pământ și stabilirea lor acolo precum și accesul în bresle, în schimb, școlile lor erau deschise tuturor. Într-o lucrare dedicată istoriei Mureșului Superior, istoricul Vasile Netea descrie șiretlicul cu care comercianții aromâni, veniți din Macedonia, au dobândit, împreună cu românii în frunte cu Petru Maior, un teren viran în Reghinul Săsesc, unde a fost clădită, pe urmă, o biserică romano-catolică de piatră. Școlile germane au fost frecventate de copiii români și maghiari, în lipsa școlilor

proprii sau pentru calitatea deosebită a învățământului acestora. E edificator că învățătorul de la școala românească Gheorghe Maior își trimite fiul, pe Augustin, la grădinița germană și apoi la școala germană. De aceea, nu e o exagerare să se spună că școlile săsești au avut o contribuție deosebită în formarea elitei altor etnii, îndeosebi a celei românești.

Împăratul Iosif al II-lea (1780-1790), prin reformele sale, sub presiunea bisericii catolice, a suspendat, pentru scurt timp, autonomia "pământului crăiesc". După revoluția din 1848, sașii acceptă stabilirea altor etnii în satele și orașele lor. În anul 1778, se construiește în partea de nord-est, lângă casă parohială, noua școală de băieți cu trei clase. Clădirea, cu unele modificări, a rezistat până în zilele noastre. Pe frontonul construcției s-a aplicat o placă cu următorul cronisticon: "SCoLa MVsis RegenlensIbVs DenVo eXstrVCTa P/astore/ D/omino/ Paulo Bognero O/ppidi/ P/rivilegiati/ Consule D/omîno/ M/ichaele/ Loesch, Aedilibus Samuele Croner et Zacharia Schuler". Descifrarea cronisticonului reda MDCCCLXXVIII = 1778. Un cronisticon sau o cronogramă este o frază unde literele, care sunt și cifre romane, sunt scoase în evidență prin scriere cu inițiale, ce înșirate redau anul respectiv. Și această școală devine destul de repede neîncăpătoare. De aceea, se va construi în anul 1822 o nouă școală în nord-vestul zidului de apărare, lângă Clădirea primăriei vechi; primăria fiind construită în 1803. Aceasta este școala de băieți de patru clase. În anul 1835 s-a anexat o a cincea clasă. Pe frontispiciul noii școli se afla o placă din piatră cu inscripția: SCHOLA MUSIS REGENIENSIBUS SACRA PAROCHO CZIRNER CONSULEQUE HELVIG QUINTA AUGUSTI ESTRUCTA. Ceea ce înseamnă, aproximativ: "Școala dedicată științelor din Reghin, construită la 5 august sub parohul Czirner, primarul Helvig".

În 1829, se înființează o a doua clasă de fete. În lipsă de spațiu, școala trebuie să funcționeze într-o casă particulară, o situație nesatisfăcătoare. Prin contribuțiile cetățenilor germani, se cumpără un teren în sudul zidului de apărare. În anul 1832, școala, cu două clase și cu locuința dascălului, construită de meșterul Fr. Conrad, a fost dată în folosință. Clădirea a rezistat, cu modificările din anul 1862, până în zilele noastre. Este clădirea de pe strada Călărășilor, azi devenită secția germană a actualului Gimnaziu de stat "Augustin Maior".

Cum era organizată și ce se preda în școala de băieți aflăm din protocolul vizitei speciale episcopale din anul 1840, respectiv 1847. Școala avea două secții elementare: o clasă latină și două clase cetățenești (Bürgerklassen). În prima

clasă elementară se învăța alfabetul, primele elemente de religie, cunoașterea cifrelor, adunarea și tabla înmulțirii prin repetare. În a doua clasă elementară se făceau exerciții de citire cu litere germane (altdeutsch, se mai numesc și litere gotice) și litere latine. Era obiectul de bază în această clasă. Se mai studiază cele patru operațiuni ale matematicii și se învăța pe de rost catehismul lui Luther. În clasa superioară se preda limba latină (de aici și denumirea de clasă "latină"), religia, științele naturii, geografia, matematica și gramatica limbii germane, compunerea în limba germană și exerciții de socotit mental. În 1839, se înființează o a cincea clasă, așa numită "clasă unguerească", cu dascălul Thellmann. Se simțea nevoia ca elevii să cunoască această limbă, care devenea tot mai importantă. Se cerea scrisul și cititul în limba maghiară, precum traducerea din germană în maghiară și invers.

În cursul revoluției, în noiembrie 1848, Reghinul Săsesc este jefuit și incendiat de armata revoluționară. Pe lângă multe case, a ars și școala de băieți construită în 1822, precum și primăria. Au fost distruse arhivele acestora, cu documente de neprețuit, care lasă un mare gol în istoriografia orașului și zonei reghinene. Aceste două clădiri n-au mai putut fi refăcute și au fost ulterior înlăturate.

După acest dezastru, populația se îngheșuia în casele rămase oarecum intacte și în bordeiele săpate în pământ. Trebuiau luate măsuri urgente pentru școlarizarea copiilor. După multe strădanii, s-au găsit unele încăperi, dar împrăștiate în tot orașul. Câteva luni, școala a funcționat în trei încăperi din "Ballhaus", unde a fost instalată și primăria. După întoarcerea, pentru scurt timp, a revoluționarilor în 1849, elevii au trebuit să părăsească încăperile. Pentru a școli copiii, au fost amenajate, în mod provizoriu, trei încăperi în ruinele primăriei. Două clase au fost instalate în vechea școală de băieți, care între timp a servit ca locuință pentru cadrele didactice. Rectorul Josef Wilhelm Bogner părăsește școala, în locul lui fiind ales, în septembrie 1849, Stephan Roth, originar din Petelea. Era evident că din propriile puteri comunitatea săsească și biserica evanghelică - și ea foarte afectată - nu puteau construi o nouă școală. Au început, ani de-a rândul, demersuri pe lângă autorități pentru acordarea de ajutor, dar eforturile au rămas fără succes. Atunci, ca în multe alte situații dificile, în adunarea comunei evanghelice din 27 iulie 1861, s-a hotărât ridicarea, din resurse proprii, a unei școli de tip superior și anume o școală reală (Realschule). În acest scop, se prelungeste clădirea școlii de fete spre sud și se adaugă un nou etaj.

HANS GANESCH

Biblioteca Babel
COLETTE MART
(Luxemburg)

Colette Mart s-a născut în 1955, în Luxemburg. A urmat cursuri de jurnalism și comunicare la Universitatea Liberă din Bruxelles, continuând să se perfecționeze la Institutul de Studii Europene. A lucrat mai întâi la Bruxelles, apoi la Heidelberg, ca jurnalist independent. Din 1984, lucrează în Luxemburg. Scriitoare polivalentă, poeta este o prezență dinamică și în domeniul administrației și al politicii. Autoare a cinci cărți de nuvele, poezii, eseuri. Poezia ei, profundă, fără artificii retorice, aliază simplitatea cu generoasa rostire a unor adevăruri umane ignorate în epoca noastră.

Colette Mart este președinte al Asociației Poeților din Luxemburg, reprezentându-și patria la diferite festivaluri literare europene, printre care și la Curtea de Argeș, în 2010.

Brațele tale

Să simți deodată
în mijlocul luminii albe
răsete zgomote
și tăcerea ta

să simți
la mijlocul unei vieți
suferința gravând
pe chipul meu
anii săpând
în pielea mea
lăsându-se grei
pe gura mea surzătoare

să simți
în mijlocul amintirilor
scurte îmbrățișări
și-amprenta lor
dulce și crudă
vorbind de o dorință îndepărtată
încercuindu-ți trupul și visele

să simți

deodată
brațele
încercuindu-ți mijlocul

brațele tale
deschizând
o grădină
de culoarea nopții
visatei tandreți

mă fac ochii să-nchid
în speranța
de a-ți vedea mai bine chipul
de-ați auzi mai bine
tăcerea
ca să păstrez
la nesfârșit
această amintire.

O rază de lună (mamei mele)

Va rămâne din tine
o rază de lună

ancorată în povestea noastră
până la acest ultim gând
înainte de a te reîntâlni

servind ca o pânză de fundal
privirii noastre spre lume
și modului nostru de-a evoca
această lume copiilor noștri.

Va rămâne din tine
o rază de lună

ce supraviețuiește
până în ultima clipă
lumină noapte
a micilor tăi copii
și a lor cuvinte amintire
ce te vor face să rămâi
printre noi

multă vreme încă, după tine.

Iubiților mei

iubiților mei
ce mi-au deschis
gura
cu limba lor
sub cerul greu
al unei veri

iubiților mei
ce au făcut să-mi respire
pielea
sub căușul mâinii lor
care mi-au iubit părul
cu degetele lor
care mi-au ridicat

sânii
cu dorința lor

iubiților mei
ce m-au sfâșiat
cu sângele
și cu sămânța lor
ce m-au lăsat să mă vindec
și m-au făcut să mă alătur
primei femei

iubiților mei
ce mi-au acoperit
trupul
cu răsuflarea lor
ce m-au trezit
în bucurie
ce m-au făcut să ador
jocurile
copiilor fără vârstă

iubiților mei
ce m-au surprins
cu ritmul
dragostei
ce m-au atins
cu dorința lor

iubiților mei
ce m-au făcut
beată
de toți bărbații pământului

iubiților mei
de o privire
de o mângâiere
de o îmbrățișare

aceste câteva cuvinte de dragoste

Ploaie de gheață

în suburbiile
orașului
apa
este prea rece
ca să-ți speli
trupul
după dragoste

aș dori
într-o clipă
să simt pe față
o ploaie de gheață
ca să-i gălesc
pe cei pe care i-am iubit
să le ating
pielea
cu degetele
într-o sudoare rece.

**Traducere și prezentare de
ION CRISTOFOR**

Tatiana Doibani

„Dumnezeu m-a ajutat să vin Acasă” (I)

- De unde vine în lumea aceasta zbciumată, profesoară Tatiana Doibani?

- Ca și majoritatea chișinăuencilor - din sat, la concret din Taraclia. Acolo m-am născut, am copilărit și am prins aripi de zbor. Dar nu în Taraclia găgăuzilor, ci a Căușenilor. Mă trag din două familii get-beget basarabene: Neculcea, după tată, și Silistrari, după mamă. Am în rădăcinile mele bune cu multă credință și înțe-lepciune, rugători în fața Domnului și părinți care au trecut prin această viață cu multă dragoste de muncă și de pământ, cu multă demnitate și spirit deosebit de dăruire.

- Când L-ați primit pe Dumnezeu în suflet? Îmi spuneți într-o convorbire prealabilă că mama dumneavoastră a fost și ea profesoară, dar în perioada sovietică cadrele didactice erau obligate să spună că „religia este opium pentru popor”, după fraza lui Lenin.

- Pe Dumnezeu L-au primit strămoșii mei, eu din păcate sunt cea care L-am pierdut pentru o bună parte a vieții mele. Nu pot să judec pe nimeni, fiecare a luptat cum a putut. Părinții mei, cu toate că nu mi-au dat o educație vădit creștină, nu L-au negat niciodată pe Dumnezeu și au respectat cel puțin tradițiile creștine, chiar dacă mai mult pe ascuns, dar așa au fost timpurile. Într-adevăr, învățătorii erau obligați să facă lecții de ateism nu numai în școală, dar și în societate. Și dacă în clasă erai numai tu cu elevii și puteai cel puțin să nu vorbești împotriva lui Dumnezeu, pe hârtie însă trebuia să demonstrezi așa numita „activitate de iluminare a maselor”. Tatăl meu, care era șef de brigadă în kolhoz, semna la sfârșitul lunii confirmări fictive de predare a lecțiilor de ateism nu numai pentru mama, dar și pentru toate prietenele ei. Aceste lecții figurau doar pe hârtie, în realitate puțini erau cei care se încumetau să citească în sat astfel de lecții. Procedura de semnare avea loc chiar la noi acasă și destul de deschis, pentru că eram la curent și noi, copiii. Cred că așa proceda nu numai tata, dar poate și președintele kolhozului, că și acela

avea soție profesoară. Domnul știe de ce se făcea acest fals, cred că mai puțin din convingere și mai mult dintr-o frică firească de a nu fi împotriva Lui Dumnezeu. Astăzi îmi amintesc cu mulțămire că mama mea n-a susținut lecții de ateism în fața sătenilor. Eu cred că era o supunere formală din partea societății, pentru că oamenii în sufletul lor nu erau ateii, ci păstrau credința strămoșească. Dacă profesorii și-ar fi îndeplinit întocmai obligațiile pe care le impunea statul sovietic în acest sens, atunci Doamne ferește ce putea fi! Ne pierdeam cu toții, pierdeam însăși ființa noastră. Cât despre revenirea mea la credință, aceasta s-a făcut atunci când am conștientizat cât de rătăcită sunt duhovnicește și mi-am dorit să fiu cu Dumnezeu. În ciuda faptului că am crescut într-un sistem ateist, totuși am avut fericirea să mă trag dintr-o familie în care a existat o temelie solidă a credinței. Bunei mei pe linia tatălui, Toader și Axenia Neculcea, erau oameni foarte credincioși. Bunelul conducea strana la Biserica *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* din sat și citea Psaltirea pentru nevoile sătenilor. De aceea, de multe ori cât am fost copilă, în special până la școală, petreceam duminicile în strană, ascunsă după steaguri, ca să nu mă vadă nimeni și să nu-i facem probleme mamei la școală. Ruperea mea de biserică s-a făcut prin clasa a IV-a, când s-a pus serios problema: sau copii la biserică sau mama la școală. La una din slujbele duminicale, eu cu fratele n-am rezistat limitele stranei și ne-am permis să ne facem văzuți prin biserică, unde mai erau și alți copii, dar nu ai învățătorilor. A doua zi la școală am fost supuse unei adevărate maltratări: mi s-a scos cravata de pioner și eu împreună cu prietena mea, care fusese și ea la biserică, am fost mustrate în fața clasei și excluse de la lecții pentru acea zi. Mama a fost chemată la direcție raională de învățământ

pentru a da explicații, iar tata, în mână cu pușca de vânătoare, a ieșit să ne apere demnitatea călcată în picioare de dirigintele meu ateist, cel care a pornit scandalul. Totul s-a terminat cu bine, datorită loialității directorului școlii și talentului diplomatic pe care-l avea mama, care știa să potolească orice scandal. Dirigintele meu, din fericire, a hotărât să plece, poate nefiind mulțumit de felul cum s-a rezolvat cazul nostru, ar fi vrut s-o vadă pe mama în afara școlii. Familia, însă, a hotărât ca noi să fim îndepărtați de biserică și astfel să se liniștească spiritele agitate împotriva mamei la școală și să fie mai puține ispite pentru tata, care era un om destul de direct și uneori imprevizibil, în special dacă era vorba de demnitate. Nu a fost greu de realizat îndepărtarea noastră de biserică, pentru că întreg sistemul social era orientat la ateism și bunei noastre, unicii care se luptau pentru a păstra credința în noi, până la urmă au fost nevoiți să accepte ca noi să nu mai mergem cu ei la biserică, decât până la poartă, pentru că pe bunica o dureau picioarele și trebuia cineva s-o susțină la mers. Bunelul, fiind la datorie, n-o putea însoți, de regulă acest lucru îl făceau eu. Pornean dimineața foarte devreme de acasă ca să ajungem la timp și trebuia să aștept la sfârșitul slujbei la poarta bisericii ca s-o conduc pe bunica Axenia înapoi spre casă. Despre Dumnezeu, în casa bunelului, se vorbea mult, ca și mai înainte, era tema care stătea în capul mesei, dar fără de Biserică, ruptura în noi a fost inevitabilă. Treptat, m-am depărtat de la cele duhovnicești la vârsta când încă n-am izbutit să conștientizez credința și să-mi formeze un sistem de trăire duhovnicească. Sistemul în care m-am măcerat ulterior mi-a injectat concepții și trăiri cu totul diferite de cele firești pe care le aveam genetic sădite în mine, care care aveau ca temelie valorile credinței neamului strămoșilor mei. Îmi aduceam aminte de Dumnezeu doar atunci când îmi era foarte greu. Fără Dumnezeu, viața este plină de probleme, și eu, ca și mulți alții, le-am avut destule. Însă de fiecare dată când mă împiedicam de pietrele vieții, în memoria mea rășărea îndemnul bunelului de a mă ruga: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul Lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătoasa! Și Lui Dumnezeu i s-a

făcut milă de mine și a binevoit să mă întorcă la El. Întoarcerea însă nu ține doar de noi. Dacă era doar de la mine, rămâneam în întuneric și mă pierdeam cu totul în păcat și necunoaștere. De la noi ce cere doar una: dorința de a reveni. Anume pe aceasta am avut-o plantată în suflet din copilărie de dragii mei bunei, pentru că însăși revenirea nu este doar pe puterea omului. Omul nu poate face acest lucru fără voia și ajutorul Lui Dumnezeu. Îi mulțumesc Domnului că a căutat la mine cu toată nevrednicia mea. Eram foarte conștientă de lucrarea care a făcut-o Dumnezeu cu mine la întoarcerea mea și mi-am deschis sufletul fără rezervă înaintea Lui. Poate de aceea am și primit atât de profund cuvântul cel de mântuire al Lui Dumnezeu. În ciuda păcătoșeniei mele, mi s-a dat calea de întoarcere prin poezia duhovnicească. A fost un covor pe care mi l-a așternut Dumnezeu ca să pășesc spre El, o podea, ca să nu mă prăbușesc în infernul pe care l-am construit sub picioarele mele, prin necredința mea. Asta este Crucea Domnului, Dragostea Domului, Lumina, care se revarsă peste toată lumea fără deosebire, Inima care așteaptă și primește pe tot omul. Nu este de loc ușor, dar El te duce de la început în brațe, așa cum își duce mama pruncul, apoi te ia de mână ca să nu cazi. În special atunci când vine înțelegerea cine ești tu și cine este Dumnezeu, când te vezi praf al eternității, dar vrei să devii fiu al Lui Dumnezeu. Mare ajutor am primit când am cercetat viețile sfinților, și în special viața Sfântului Siluan Atonitul – Sfântul Iubirii. Cred că există încă multă lume care are rezerve în ceea ce privește întoarcerea la Dumnezeu, anume din frica de a se conștientiza praf al eternității. Dușmanul principal al zilelor noastre este orgoliul, care s-a ciubărit chiar în miezul, în esența noastră, dar creștinii adevărați au acest curaj de a păși în cunoașterea propriei persoane... și Dumnezeu le compensează golul în identitatea lor cu Iubirea Lui nemărginită.

- **Ați peregrinat împreună cu soțul militar ani buni prin fosta Uniune Sovietică. Deși se considera că ofițerii sunt o categorie favorizată din punct de vedere material, ați fost nevoită să predați istoria Uniunii Sovietice pentru a vă întregi bugetul de familie în**

diverse cătune înfundate din Rusia, neștiind istoria adevărată a neamului nostru, fiind interzis adevărul să iasă la lumină în acea perioadă de teroare comunistă.

- Nu toate categoriile de militari au fost asigurate bine din punct de vedere material, depindea în mare măsură unde se satisfăcea serviciul militar: dacă în țară, în mod cinstit, mare avere nu faceai. Era o istorie pe toată Uniunea Sovietică, falsificată și ateizată, și asta, din păcate, am predat-o timp de vreo 10 ani, cât am locuit în Ucraina. Când însă ne-au transferat în Orientul Depărtat, acolo câțiva ani n-am lucrat în școală. Am revenit la pedagogie după 1992, deja în Moldova și în noul context istoric.

- **Când ați simțit că trebuie să veniți Acasă, deși casa propriu-zis, nu vă aștepta?**

- Stiam în fiecare clipă că ne vom întoarce Acasă, în Moldova. La zece mii de kilometri, în regiunea Haborovsc, această finalitate a vieții a devenit foarte clară, dar și foarte durută, pentru că nu numai noi ne doream acest lucru, ci și mulțime de ofițeri ruși și alții de tot soiul, Moldova considerându-se un loc privilegiat pentru pensionarii militari. De aceea, perioada războiului din Transnistria a fost cel mai prielnic moment ca să ne putem întoarce și noi acasă, când Moldova nu mai era atât de râvnită pentru străini, ea a rămas să fie doar a noastră.

- **Ce momente revelatoare v-a determinat să scrieți poezii sacre, dedicate lui Dumnezeu și locașurilor sfinte?**

- Atunci când mă doborâse de tot dorul de Acasă, după 1988. Eram în Orientul Depărtat, când m-am văzut atât de departe și atât de răătăcită, încât mi se părea lumea din jurul meu cu totul străină, și l-am rugat pe Dumnezeu să mă ajute să revenim Acasă în Moldova și El mi-a dat mult mai mult decât am cerut.

- **Cât de des faceți pelerinaje la mănăstiri și cine vă însoțește?**

- Mergem la mănăstiri atât de des pe cât sunt posibilități. Merg singură, merg cu prietenii sau cu elevii, dar cel mai mult prefer să merg cu familia, și în special cu soțul Nicolae. Drept că mi-ași dori să merg mult mai des, îmi place atmosfera de la mănăstiri. Parcă nu fac nimic deosebit, dar după ce vizitez o mănăstire mă simt împlinită.

- **Ce părere aveți despre predarea religiei în școală? Ministerul Educației hotărâse să introducă de la 1 septembrie curent religia doar facultativ, am auzit că a fost prelungit termenul de la 1 octombrie.**

- Am o părere foarte clară cu privire la importanța religiei ca obiect de studiu în școală. Aș vrea ca religia creștină ortodoxă să fie un obiect cu nimic mai prejos decât matematica, limba sau istoria. Copilul are dreptul să cunoască și acest domeniu al experienței umane, cu atât mai mult, că este o moștenire pozitivă, valorică. Consider instruirea și educația religioasă un modul important în opera de formare a personalității umane. Omul nu poate exista fără credință. Se conștientizează sau nu acest fapt, credința rămâne a fi nu numai partea integrantă a umanității, ci și modalitatea de bază prin care se asigură legătura lui cu esența primordială - cu Dumnezeu. Așa cum personalitatea umană presupune, pe lângă multiplele facultăți ale inteligenței și cea a credinței, lipsa instruirii și educației pentru credință favorizează apariția unui sector profan în sistemul de inteligență umană și persoana poate devia spre forme vulgare ale credinței, fenomen pe care îl avem în civilizația contemporană. Am în vedere neo-păgânismul, ceea ce duce la degenerarea credinței în om și pierderea legăturii lui cu Dumnezeu, cu eternitatea. Fără această legătură, omul riscă să piardă calitatea sa de om.

Cât privește problema pur pedagogică, adică concepția, curricula, literatura didactică, cadrele - este o problemă de natură investițională. Dacă societatea, inclusiv Statul, inclusiv Biserica, ca instituție religioasă, ar conștientiza real importanța educației religioase și ar înțelege că este vorba de viața veșnică a omenirii și a fiecărui om în parte, valoare cu care nu se poate compara nimic din ceea ce putem vedea în această lume, ar da toate comorile acestei lumi trecătoare pentru fortificarea credinței în om, așa cum le dă, de fapt, pentru lucruri pe care le consideră importante. Lumea de azi nu consideră credința valoarea cea mai importantă, valoarea salvatoare a vieții - asta-i problema principală.

RAIA ROGAC

Sunt apropiieri ce se constrâng atât de bine

Sunt apropiieri ce se constrâng atât de bine
că între cei ce nu se mai ating în pat
apare faleză
și ei de fapt se despart de la alge.

Cineva se știe desigur că a mototolit
ziare
toată noaptea pe un teritoriu pătrat
dintre glicemie și groapă, evident

că pescarii de pe mal au violat stuful
cu osârdie până l-au făcut nai orgă
să vină făpturile divine ale mării să
zică

nu vă mai frecați pantofii de trotuare,
produceți dragoste și în patriile crimei
nisipul are bule de benzi desenate ce
zic

albul acesta va ninge cândva dar
iarăși l-am compromis și am murdărit
zăpada
înainte să cadă. E în zadar orice crimă
acum.

Irina, o veche contradicție

Irina, ești muzeul satului pentru că
ești strâmtă,
acolo totdeauna lui Dumnezeu
bisericele i-au rămas mici
și își încălță cu ele frații copii, măcar
ei pe rând să poată merge la școală,
el preferă să rămână prost și neumblat
pentru contradicția sânilor tăi
pe care mi-i serveai în căni dimineața.
Uite că încă nu e de glumit
cum într-o casă la țară e suspect să nu
vezi o Biblie mai mult decât
să vezi atâta pământ și să te gândești
la moarte. Sunt noapte mai multă în
cămări,
borcane legate cu corzile vocale ale
celor muți, Irina, ai dormit pe o
radieră și ai albit, pielea ta a irizat
laptele negării ce chiar ateii îl predau.
Am scris lângă tine poeme ca să te
umbresc, să te umbresc să te văd, dar
iată că încă ești muzeul satului, acolo
unde sălbăticia frumoasă e demolită
de biletele de intrare care sunt scrise

exact, tiparul n-a fugit, tiparul nu s-a
dezbrăcat să facă dragoste pe câmp cu
literele sale, Irina.
Tiparul a fost acolo o operație pe
creierul pentru care cineva
a mâncat ieslea și pentru care
radiera are circumvoluțiuni și
păcătoși.

Poem urban

I.

Dacă aș conta cât merit
să contez în țara asta aș
liniști întâi orașul cu miros
de miere și urină. Da,
Bucureștiul, care altul? Aș
pansa ambuteiajele javrelor
de mașini cu boxe uriașe
cățarate pe blocuri, la care-
aș difuza un fir de iarbă.
Milioane de megafoane pe
toate blocurile, le-aș folosi
consumând curentul Casei
Poporului, pe care, părăsită,
ar crește mii de negi. Negi
și măceșe. Caută-te pe
spate, negi sau măceșe?
Negi sau măceșe să fie
întrebarea mama sau tata?
La care renunți să nu
știi care unu din unu plus
unu face doi?

II.

Știi cine nu sunt eu?
Nu sunt exact aceia care sunt
jumătăți de oameni pe
jumătăți de cartof chel, pe
jumătăți de lămâie oarbă

sau jumătăți de țigări, dar
jumătăți de oameni, fabrică
încă unghii, fabrică încă păr
și mai au iluzii că ele-s o
bursă. Nu sunt exact aceia
pentru care Dumnezeu se
lasă fumat numai fiindcă
femeia are în pânțele o
scrumieră rotundă.

III.

O linie continuă
contaminată de chiar
liniștea ei, da, atâta, în rest
orașul luminează cu
descărcările de forță a
rugăciunilor, carton în
carton stăm în boxa aceasta
trimițând șobolani mesageri
înzăpeziți în plasticitate.
Rahatul e singura mâncare
ce rămâne rahat și după,
atât de decis să fii în viață
ca rahatul, să nu te schimbe
nici proștii și nici digestia.

Corpul

Corpul femeii
mirosea a grevă,
înconjura un gol de parcă
spăla locul pentru o minune
cum se întâmplă deseori
înainte de oricare
înebnire organizată.

Corpul femeii
mirosea a păruială
de lepre care s-apuce
o singură carne și
între ele încăpea fix
un cântec îngropat în mimă.

Corpul femeii
mirosea a toate corpurile
femeilor când ea și-a
ieșit din fire și atunci
s-au desființat granițele

astfel încât singurele
permise au fost cele
dintre oameni și cartofi,
să se știe ce e
de poftit și ce e de mâncat.

DARIE DUCAN

La cules de rodii în cartierul Rahova 25

Astăzi părul poate fi vopsit oricând, oricum și de toată lumea. În anii șazeci-șaptezeci, nu am văzut niciun om cu părul violet, verde sau albastru.

Mama își pieptăna cu mare atenție părul, care îi ajungea până peste talie, în fiecare dimineață. Un ritual ce mirosea a curat de peste o jumătate de oră la care nu lipsea pieptănul din os, adus din R.D.G., pe care îl păzea cu sfințenie.

Îl peria apoi cu o perie cu griful (mâner din lemn la vechile perii de păr) și lacul crăpat și scrisul șters primit de la Tante Gode (nașa de botez), - care la o vârstă matusalemică avea voie să plece anual la unele „Tante” la Boston, - iar când mama nu mai putea respira de atâta mișcare, îl prindea cu multe agrafe - precum un jongler sau cofetar care își stăpânește meseria, - în formă de melc, în spatele capului: o tradiție ardelenească.

Era cel mai lung păr pe care l-am văzut în copilărie.

Femeile din cartier își făceau permanent, toate la fel, crețe și vâlvoi, iar unele exagerau la finele săptămânii cu așa numitele colonii sau apă de trandafir bulgărească, încât te abțineai să nu cobori la următoarea stație.

În Ardeal, parfumul cel mai des întâlnit a fost 4711. Nu exista pervaz, sertar sau noptieră să nu fie patrulate de sticlute mai mari sau mai mici, unele chiar pitice, cu marea inscripție „4711 Kölnisch Wasser”, iar literele erau atât de curbate că la început credeam că sunt măzgălituri.

De fapt, era o imitație a scrisului gotic, pe care toate tantilele și omamalele născute încă în Austro-Ungaria îl puteau citi.

Ce nu știam eu era că așa se învățase la școală până târziu după “războiul cu nemții și rușii”: în gotică.

Pe certificatele de naștere pe care mama le ascunsese pe raftul cel mai de sus din dulap, tot în scrisul acela cambrat, era scris în cerneală neagră.

Iară hârtia certificatelor nu era mică sau în formă funcțională, nu, era cât un cearceaf. Pe ea erau înscrși toți nașii – iar la protestanți pot fi uneori până la șapte! - fini, cei care au fost de față, date de naștere, doar, doar nu s-or pierde din ochi pe firul vieții.

Bigudiurile erau din plastic strâmb. Cine avea de metal se putea considera fericit. La coafor, când te uitați pe geam, femeile arătau ca niște marțieni arestați, cu priviri terne, cu o mică speranță contra unui preț mare: „merită chinul fierbinte sub cască de cosmonaut naufragiat, la ieșirea din coafor voi fi cea mai frumoasă!”

Părul scurt era un semn de tinerețe, doar cele în vârstă îl țineau strâns la spate.

Pe căruțele care treceau sâmbăta pe la apusul soarelui prin cartier, din care se auzeau strigătele precupeților călători, ce opreau aerul și praful de pe stradă, erau femei îmbrăcate colorat, cu părul lung, împletit în cozi negre, groase și legate cu funde roșii.

Și azi ne-am putea întreba: oare ce uleiuri misterioase foloseau pentru a avea atâta frumusețe de păr? În niciun caz ape bulgărești sau cele ce sunt azi prin rafturile sterile ale mallurilor.

Ardealul era o lume la fel de departe de viața din București, precum era cam toată străinătatea și nu apărea decât în poveștile mamei.

Nu am văzut la Biserica Lutherană nicio Tante din Ardeal cu permanent sau fără o eșarfă înfioată la gât. Unele chiar primeau pălării bavareze de la rude, cu pană la pălărie, după tradiția bavareză. Atunci să fi auzit și văzut râsul umflat pe sub bănci al copiilor, îmbrânciturile mamelor, cu ochii țintă la popă, care nu știau de ce râdem.

Preotul trebuia să-și dea o mare silință în zilele când apărea câte o Tante cu pană sau gulere cu piciorușe de la diverse rozătoare, din care în plină slujbă apărea o molie sătulă...

Noi, copiii, încercam să o prindem, ne alegeam cu câte o palmă scurtă din senin și liniștea se lăsa din nou printre băncile tocite de picioarele neobosite în ale credinței.

Molia dispărea repede. Avea gulere și paltoane din păr de cămilă, basmale

din kașmir și blănuri înecate în naftalină la alegere.

Biserica Lutherană era un fel de paradis al moliilor, o bursă de paltoane și un schimb permanent de marfă de la „pachet”.

Occidentul apărea și el din când în când în poveștile celorlalți, în șoaptă și cu o mare admirație, când vreo Tante revenea din Germania sau America și împărțea punguțe cu nimicuri bine mirositoare. Și mai apărea din „pachet”, care apoi dădea „oculul orașului” aș putea spune, pe la doctori, dentiști, croitorese, profesori și meditari, adică peste tot unde puteai da o „atenție de la pachet”, „de dincolo”...adică din străinătate, de preferat occident, și în cel mai rău caz din Rusia sau Bulgaria.

Cei ce veneau din Ardeal și treceau pe la Biserica Lutherană nu împărțeau nimic. Stăteau sfătoși la masa noastră, povesteau cum că merele acolo la ei erau mult-mult mai mari decât cele din Regat, iar oile mult mai albe, fetele mult mai grase, adică totul era „mult mai”.

Verii mamei au fost o dată la noi înainte să plece definitiv în Germania la unchiul mamei, Onkel Andreas, care rămăsese după război în Germania. Ei au fost singurii care au adus cu ei „honklich”, un fel de cozonac cu mult mai multe stafide și cu mult mai multe nuci decât cozonacii pe care-i puteam cumpăra noi la alimentara din La Bariera și de atunci am început să cred că acolo, în țara aceea, „Ardialul nostru”, chiar că toate erau mult mai mari și lumea era mai veselă și înțelegeam de ce nu vor să aibă contact cu Regatul, unde oamenii „ioi, ioi, meninche semințe de floarea soarelui și scuipe pe jos”.....

- Onkel Fredi, la voi semințe nu există?

Foto: Casoni Ibolya, “Veneția”, dedicație prietenului drag Alison Rowen

- Ba da, dar le-or mânca doar paserile, că nu-s pentru oameni.

Și așa am început să înțeleg ce-i cu „Ardialul lor”, unde se făcea mare diferență între oameni și păsări, acolo unde se vorbea cu vacile precum cu oamenii și duminica era sfântă, unde părul se purta melc de la căsătorie până la moarte, pentru că de tăiat oricum nu se încumeta nimeni.

- Moter, tu ai fost vreodată la coafor? am întrebat-o pe bunica mea, după ce intrasem la facultate și doream să-i povestesc cum a fost la examene.

- Nu, ce sa caut eu acolo la Herrinen (doamne), care miros a dulap de haine, părul meu îl țin bine „unterm Tuch” (sub basma), așa cum o făcut și meine Moter (mama mea).

Și Moter a mea (bunica mea) se pieptăna în liniște dimineța, avea o farfurie plină de agrafe frumoase, unele din os, agat, chihlimbar sau plastic maron, se vedea că nu erau de la piață și văzuseră mai multă străinătate decât mulți dintre noi pe vremea aceea.

Femeile, după ce se căsătoreau, purtau o basma și nu pentru că le-ar fi tras curentul. Duminica aveau o basma mai scumpă și mai groasă. Bărbații purtau bască sau iarna căciulă din blană de oaie. Rar câte un domn, trecut și printr-o viață de oraș, avea și o pălărie de catifea, pe care o ștergea de praf doar să o plimbe la biserică.

- Mama, bunica a murit, nu mai trebuie să ascuți pe nimeni, îi spuneam, când o vedeam în ultimii ani ce se chinuia cu spălătul, pieptănatul și apoi cu prinsul părului, când se rărise, iar „coada de cal” nu se mai lăsa împletită și întoarsă în toate felurile.

- Acum eu i-am luat locul, zicea, acum eu trebuie să fac ce făcea ea, ca să fie bine, va trebui să faci totul bine așa cum ai văzut la noi.

Bărbații nu aveau voie să aibă părul lung. De barbă nici vorbă.

- Uite, un bărbat care nu e tuns scurt e un bărbat leneș „ein Faulpelz” (o blană leneșă în traducere cuvânt cu cuvânt, dar care înseamnă pur și simplu „leneș”), ca un om care nu-și face pantofii și are tocurile tocite, adăuga mama uneori când traversam Cișmigiu.

Tocurile noastre de la pantofii majoritatea făcuți la comandă aveau

plachiuri, nu cumva să se tocească și să ne facem de râs. Uneori, când mă lăsam trasă de mâna fermă a mamei, auzeam plachiurile pe alea proaspăt spălată a parcului și aveam impresia că nu aud nicio diferență între tropăitul cailor pe Șoseaua Măgurele și plachiurile care treceau unul pe lângă celălalt.

Căruțele erau de pe vremea aceea, ca un fel de mașina mică. Cu ea ajungeau țăranii din împrejurimi în zori de zi până în la Barieră, de unde mai departe se mergea în cărucioare,

furgonete sau se dădea ciubuc la polițaiul din intersecție și se trecea până la piață. Dar unii nu dădeau or nu aveau or se gândeau că își sperie caii.

În jurul pieții, era un cordon de căruțe mai mici sau mai mari și cai cu un sac atârnat de gât, din care puteam mânca și în spatele lor era un morman de paie ca să nu murdărescă trotuarul, dacă își făceau nevoile.

Ochii cailor însă nu păreau triști, ca cei pe care i-am văzut acum vreo cinci ani, tot în piață, înainte de aderarea la UE. După aderare, caii au părăsit Bucureștiul, iar proprietarii lor, oameni cu bani și fără carnet, și-au cumpărat în loc de cai un șofer pe care îl strunesc acum cam cu aceeași „sensibilitate”.

Să mă întorc la tunsorile copilăriei, că iar m-am pierdut printre plachiuri și căruțele pieții Rahova!

Băieții erau tunși la fel, scurt, cu un breton mic, parcă tuns cu fierăstrăul și tunși impecabil pe ceafă. Mașina era un fel de mașină de tuns iarbă, doar mult mai mică. La început erau fără curent, aveau mânere metalice și cred că proveneau din Rusia sau R.D.G. Apoi au apărut cele cu curent și

băieții erau scalpați pe ceafă cât ai clipi din ochi. Tare mă bucuram în acele clipe că sunt fată. După ochii mici ai puștilor și buzele strânse, pișcăturile treceau precis mai departe de ceafă....Mă întrebam dacă nu le-o fi frig, așa cu ceafa goală, pentru că noi, fetele, toate aveau părul lung și la școală purtam bentiță.

Unele aveau bentițe din stofă, altele din elastic special, iar dacă aveau noroc, de undeva, cineva îți făcea rost de o bentiță din plastic, albă și lată și erai altfel decât ceilalți.

Când am ajuns la vreo 28 de ani prima oară în Occident și vedeam că tinerii vor să se îmbrace la fel, n-am mai înțeles lumea. Noi cei uniformizați visam să avem cel puțin o pensă mai altfel decât ceilalți, să nu purtăm toți aceeași bentiță sau bască, iar aici în curțile școlilor occidentale fetele vor să aibă toate jachete la fel...

Să nu mai vorbim că am întâlnit autobuze întregi de pensionare la „Kaffeefahrten”, „călătorie în care primesc o cafea și se fac reclame”, care aveau aceeași coafură și același permanent și aceeași formă de pantofi... doar culorile difereau de cele ale copilăriei, și parfumurile.

Deosebirele vestimentare erau rarissime, când te gândești că purtam uniformă, la care doar unele mame acceptau să facă o pensă, două, să se întrevadă o talie, o oarecare formă umană.

Bărbații aveau în semn de libertate poate o buclă pierdută pe mijlocul capului. Unii mai în vârstă chiar o treceau de pe o parte a capului pe cealaltă și o dădeau cu apă și săpun să stea fixă până seara, fiindu-le rușine de pata de chelie din mijlocul capului.

Dar libertatea nu ajungea mai departe.

Poate aceste detalii par ciudate, dar acum, când avem voie să purtăm pe cap ce dorim, am uitat acele vremuri în care, când auzeam: „Să vii cu tata tuns la școală!” era semn că ceva nu e în ordine, și nu doar cu ținuta vestimentară sau că cineva trebuie să se ducă la frizer.

ANNI LOREI MAINKA

Foto: Casoni Ibolya, “Trepte spre succes”, din ciclul „Amintiri din copilărie”, VI

Al Treilea Termen

Eu nici măcar nu fac parte din astea.

Atomii mei sunt goi.

Până și știința sau filozofia modernă
sunt argumentări
iluzionate
de un psyche imaginar.

Sinele tău, să știi,
e o iluzie. Dar nu uita : o poți
controla.

Să mai știi că din nevoia de
obediță
o poți controla.

Obiectivitatea e antipodul trăirii.

Ce scriu va trebui contestat ca să
prindă viață.

Imaginară

Pisicile au construit piramidele.

Asta spune Sfinx :
eu sunt tatăl tau,
dar vezi tu, acum că te-am
construit, trebuie să te distrug.

De ce ?

Pentru ca ai genele mele și la timpul
potrivit
o să încerci să mă distrugi ..

Eu îmi sunt destul mie acum,
tu nu ești acum.

Pentru că "sunt" și tu încă nu ești,
poate vei fi, poate nu vei fi.

Vei crede în mine fără să îți treacă
vreodată prin cap

Dacă eu exist, înseamnă că tot e
nimic.

Pierdere / Câștig

Bine și Rău : Alege !

Noapte și zi : Somn sau Trezire !

Sinteza cutremurelor tale interioare.

Al treilea termen e abandonul.

Rateul optim pentru progres.

Deviza deviază în "ratează și câștigi"

Câștigi și câștigi
și după ce pierzi ce câștigi
începi să visezi să câștigi din nou,

mereu mai mult, conform planului.
Mistificarea vine tot din confuzie.

E infinit mai util aceluiași *psyche* să
fie umil.

Adevărul ăsta nu e unul încăpățânat.

Analogul lui e naiv și răsfățat
ca o zonă ideo-senzitivă.
(Adică e ca mirosul bunicii)

Obsesia finalității.

Frica de finalitate.

Obsesia continuității.

Sunt o statistică statică.

Acum emoțiile nu mai afectează
gândirea.

Segmente (fragment) (Segmentul 1)

Țara rataților *is now online* !

Să aflu ulterior că nu trebuie să îmi
fie rușine că sunt român.
Ci că sunt om. .

Zmeu în țara rataților !

La rândul meu, cultiv asta ...

Puberi deficitari, gata să imite modele
sociale greșite ...
Să le placă să îngrozească.

Să zică: "nu știu, nu mă interesează".
Să zică : "poezie nu mai există " .
Să zică : "vroiam să mă înscriu la
filozofie, dar care e treaba cu Dan
Puric ?

Apogeul sinelui meu spălat de sine.

Aparatul critic,
apare aritmic,
Artistul atipic,
își arată bandajul.

Artistului care transpiră stând la cozi
interminabile.

" - Mi-e foame", zice Lev Tolstoi de
undeva din ultima bancă."

(Segmentul 3)

Când te atinge o fantomă, e ca atunci
când treci printr-o pânză de păianjen.
Pământul e gol, înlăuntrul lui, Planeta
Goya.

Sfârșitul nostru a venit atunci când
frumusețea a inventat țipete, ca să fie
văzută.

Drumul pe care merg duce oriunde.

Cu pupilele dilatate

Obsesii vorbite,
Formate din tot ce urmează,
Să aibe vreo importanță,
formală.

Acest spectacol poate fi privit doar
prin ochi de copil:
Pupilele dilatate și tradiționale.

Oroarea de sistem naște verificarea
lui
Explicațiile sunt scuze,
Proiectari și Confirmări de sine.

Analfabeți se lăfăie
în cele mai delicioase "șocuri
culturale".

În digresiunea mea numărul unu,
pot spune că suntem cu toții
analfabeți
În Babilon

E digresiunea optimistă...
Când ea apare, digresiunea numărul
doi nu mai poate avea rost
Ar anula optimismul
primei
(prin lipsa substanței de contrast).

KAZI PLOAE

GRAMATOPOLIANA

UN TÂNĂR ÎNVĂȚĂȚ

(I)

Se dedică doamnei Viorica

Gramatopol

I

Să fi fost pe la începutul anilor '60, printre primii, pe vremea când căutam să învăț drumul spre școală și de acolo acasă. Sau, poate, să fi fost un pic mai târziu, pe când terminasem deja clasele primare și mă pregăteam să fiu luat în primire, la toamnă, de cei dintâi profesori, după ce patru ani maternală grijă a doamnei (*tovarășei...*) învățătoare ne ținuse cu drag departe de zarva și trepidațiile gimnaziului. Nu îmi mai pot aduce cu precizie aminte.

În tot cazul, știu că era vară. Noi luaserăm deja premiile convenite primelor trei locuri pe clasă și spuseseam la revedere școlii pline, până atunci, de dimineața de la opt până seara târziu, tot la opt, de cravatele roșii de pionier (încă fără bordură tricoloră). Pe timpul vacanței de vară, din clasa întâi până în ultima de școală generală, mama știu bine că schimba, cu precizie de ceas calendaristic, programul meu zilnic de școlar. Neavând cu cine mă lăsa acasă, iar școală nemaifiind (muncile patriotice pentru prichindei urmând a fi inventate abia în deceniul subsecvent, odată cu intrarea țării în epoca ei de aur), mama nu a găsit altceva mai bun pentru mine, școlar acum de vară, decât să mă ia, zi de zi și chiar și-n miezul verii, cu dânsa *la muzeu*. Adică acolo unde lucra.

Astfel că am pășit, chiar din primul an de școală și din prima lui vară, cu voioșie, cu încredere și cu regularitate, de mâna mamei dus, pe poarta Institutului de Arheologie din București al Academiei Republicii Populare, ulterior, Socialiste, România, pe vremea aceea și până nu departe de zilele noastre situat în imobilul cu înfățișare de mic palat domnesc (ori cel puțin boieresc) de pe strada cu nume predestinat Nicolae Iorga. La poartă mă cunoșteau deja toate schimburile ca *băiatul doamnei Franga*, iar un coleg de-al mamei, după ce s-au întâlnit la intrare, puțin după ora 8 dimineața, și au semnat de

sosire în condica de prezență, bucurându-se că aceea încă nu fusese luată de conducerea instituției, a întreat-o serios pe mama, arătând cu capul spre mine: „Da' el nu semnează?”

Mama lucra *la muzeu* pentru că, până când am ajuns eu la vârsta liceului, a existat, de pe la sfârșitul secolului al XIX-lea și, cred, aproape cu un veac înainte de înființarea Institutului de Arheologie din București, cea dintâi formă organizată instituțional a cercetării științifice arheologice din România, și anume Muzeul Național de Antichități (MNA), situat în imediata apropiere a Institutului, respectiv pe strada fostă I. C. Frimu (*azi*, Henri Coandă), într-un corp impozant de clădire boierească *fin du siècle*, cu etaj, dublă curte (la intrare și în interior) și cu un alt corp de clădire anexă, redus însă ca dimensiuni, servind ca sediu suplimentar de birouri pentru angajații Muzeului. Era fosta casă Mavros, așa cum aveam să aflu dintr-una din cărțile pe care le voi consemna mai jos. Curțile erau pline de inscripții greco-latine, morminte romane cu inventarul specific și sarcofage etrusce, printre care mă hlizeam eu din când în când. Spre sfârșitul carierei ei de bibliotecară și documentaristă a Institutului, Irina Casan-Franga a scris o bine informată și, după câte știu, de atunci până astăzi, unică istorie a Muzeului. Care avea etaj și mumii. Mă apropiam de ele numai în timpul zilei și numai cu mama de mână. Undeva pe la sfârșitul anilor '70, căutându-se permanent noi formule organizatorice și de personal cât mai eficiente, responsabilii factori de conducere ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste (CCES) – corespondentul în epocă al Ministerului Culturii de azi – au luat înțeleapta decizie de a desființa Muzeul ctitorit, dacă nu greșesc, de către Alexandru Odobescu în veacul precedent și îmbogățit ulterior într-un mod absolut remarcabil, cu exponate unicate, unele migălos reconstituite în laboratorul Muzeului, de către succesorii autorului faimoasei monografii despre *Tezaurul de la Pietroasa* și al nu mai puțin ilustrului monument de cultură clasică românească *Pseudo-kynegeticos*.

Dar pe vremea pantalonilor mei scurți, Muzeul încă exista, înconjurat de sentimentul general al siguranței, fie și relative, pe care îl inculcă înșelătoarea lipsă a oricărei bănueli privind intențiile declarate ale conducătorilor de partid și de stat. De dimineață până târziu în seară, mă jucam pe-afară, în ambele sedii, cu curți mai mult decât generoase. Intram înăuntru numai ca să-i spun mamei că sunt pe-acolo și să-i cer să-mi dea voie să beau apă.

S-a întâmplat însă ca, sătulă de plecărilor și rămănerile mele prelungite prin zonă, unde-mi găsisem băieți congenieri mari amatori, ca și mine de altfel, de fotbal prin mijlocul străzii, mama să se supere odată foarte tare și să-mi ceară să nu mă mai mișc de lângă ea. Deși potolite, dar la nesfârșit prelungite, protestele mele n-au clintit-o cu un milimetru. Dimpotrivă, și poate tocmai de aceea, mi-au fost aduse și puse în față cărți de lectură pentru vacanță și, cu atât mai greu de suportat, cel puțin pentru mine, culegeri de probleme și exerciții de matematică. Ca loc de exil mi-a fost desemnată sala de lectură a bibliotecii Institutului, în subordonata apropiere și supraveghere a ochilor materni. Dânsa și-a stabilit exact acolo, în bibliotecă, pe un scaun lângă mine și pe o durată nedeterminată, cartierul general. Necon condiționat sprijinită în același sens, plinar și apăsător educativ, de celelalte bibliotecare, doamna Nădejde și, ceva mai târziu, doamna Ana Belgun.

În acele prelungite, fără o limită copilărește previzibilă, zile și săptămâni, ale șederii mele forțate în răcoarea și mai ales întunecata sală de lectură, de la parter, a Bibliotecii Institutului, mi-a fost dat să văd un tânăr domn, cu elegantă servietă și

ținută destinsă, cum intra de dimineață devreme, zi de zi cam pe la aceeași oră când îmi terminam eu micul dejun de care trăgeam cu disperare să-l prelungesc, cum se așeza mereu la aceeași masă de lângă fereastra ce dădea spre grădina și cum se scula de acolo numai ca să-și strângă, fără grabă, lucrurile în servietă și să plece, pentru că mai erau câteva minute și se închidea biblioteca. În tot acel interval nu se ridica de pe scaun și, venind din lumina de afară în semiobscuritatea sălii, îl puteai lesne confunda cu forma obiectului din și de pe care nu se mișca. Eu mai aveam câte o slobozire de la mama prin curte (nu mai departe), el nu. Nici măcar capul nu și-l întorcea după fitecine se mai găsea să deschidă ușa și s-o închidă repede la loc. Mă înapoiam din pauze și tot acolo îl găseam. Printre cărți în vraf, împrejmuț de alte cărți înconjurătoare, acestea desfăcute la anumite pagini, aplecat deasupra colilor albe, scriind, citind. Ore întregi, zile, săptămâni, citind, scriind.

M-am întors odată, spre disperarea mamei, cu mingea la subțioară și roșu pe toate părțile vizibile ale corpului. Întunecimea sălii, în brusc contrast cu orbitoarea lumină a amiezii de vară, m-a făcut să mă reped spre mama cu o întrebare aproape țipată: „Domnu’ nu mai e?” Mama mi-a înăbușit cu palma pe gură continuarea oricărei alte mirări expuse cu glas tare. Singura dată atunci țin minte că tânărul domn și-a ridicat privirile glaciale din cărți și a schițat o întoarcere spre altceva:

- Domnule Gramatopol, vă rog să-l scuzați, a bâiguit mama.

Și mi-a tras un dos de palmă peste gură, ca să-mi arate și așa să țin minte ce aveam de făcut (ori, mai curând, ce aveam să învăț să nu cumva să mai fac) în viitorul apropiat.

Lucru care s-a și întâmplat, pentru o bună bucată de vreme. Până când nu am mai rezistat, tot să citesc și să tac, adânc sorbit de ochii vigilenți cvasi-materni și ai doamnei bibliotecare. Acum, în șoaptă (lecția fiind, în sfârșit, învățată), mi-am întrebat mama:

- Mamă, da’ cine e domnu’?

Mulțumită că măcar nu i-am pus întreabarea cu voce plină, ea mi-a răspuns, tot șoptit, la ureche:

- Un tânăr învățat.

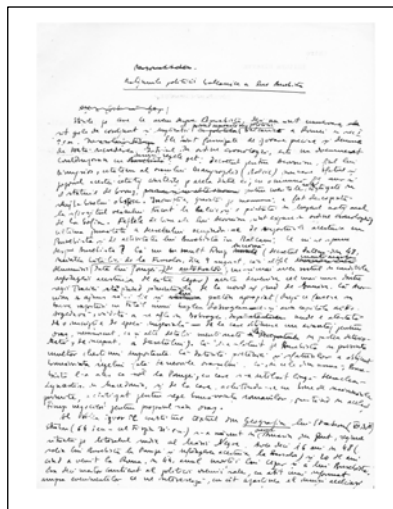
Luminat de explicație și, totodată, stimulat să încerc să pun și alte întrebări, sau măcar încă una, am continuat, într-o șoaptă din ce în ce mai profundă:

Și el are de învățat pentru vacanță?

II

Nu mi-am putut închipui – sigur că nu atunci, când nu aveam vârsta, ci peste ani, reamintindu-mi mama întâmplarea, la vârsta studenției mele – că aveam să mă întâlnesc vreodată, încă o dată și de atâtea ori după aceea, până în ziua de azi, nu cu Mihai Gramatopol, *tânărul învățat*, ci cu opera lui și, mai cu seamă, cu spiritul acestei uimitor de proaspete, imperisabile, opere a lui.

În ceea ce mă privește, am terminat, ca și el, studii superioare de filologie clasică la aceeași secție a Facultății de Limbi și Literaturi Străine din Universitatea bucureșteană (cu o ne semnificativă diferență de denumire a facultății, în intervalul de generație care ne desparte), după ce absolvise și eu, ca și el (în parte), cursurile Liceului „Gheorghe Lazăr” tot din București. Mihai Gramatopol a încheiat cu examen de licență secția de filologie clasică în 1959, eu fix peste douăzeci de ani, în 1979. O parte dintre profesorii Catedrei de Filologie Clasică, readuși în prezentul etern de memoria afectivă a celui care a reconstituit, în dublul volum retrospectiv *Gustul eternității* (I-II, Brașov / București, 2006), intervalele 1940-1962, respectiv 1962-1975, au fost și profesorii mei. Aceștia din urmă, comuni amândurora, odihnesc acum în pace. Pot mărturisi, însă, când dintre doar ai mei foști profesori ai Catedrei au rămas împreună cu noi atât de puțini,

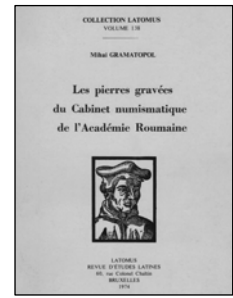
încât o singură mână mi-ar fi de ajuns dacă aş avea impietatea să-i număr, că doi au fost cei cărora le datorează aproape totul formarea mea intelectuală: Eugen Cizek și Mihai Gramatopol.

Primul mi-a fost profesor în sala de curs și de seminar, mentor în primii mei pași științifici pe câmpul larg al literelor latine, și un adult – cu mărturisire directă și *ad personam* – model întru știință, cercetare și scris.

Cel de-al doilea mi-a fost și el profesor, dar spiritual: călăuză și însoțitor, formator de idei, ineputabil comunicator de știință prin toate lucrările lui. Deși, fizic, nu ne-am întâlnit, din vâraticele zile ale copilăriei mele, niciodată. Un model și el, indiscutabil, magistral în sens etimologic, adică fundamental. Dar un model rămas, spre deosebire de cel dintâi, prezent exclusiv în paginile cărților și ale revistelor, pagini din care s-a plămădit chipul de neșters al unui savant, la a cărui umanitate vie și palpabilă nu am avut acces decât indirect. Savantul acela a fost singurul care, pentru mine, a rămas pentru totdeauna tânăr, înalt în spirit și vast în tot ceea ce cunoaște, infatigabil intelectual în producerea unei opere pentru care finețea spiritului și profunzimea reflecției, ambele dublate de o privire pe cât de ironic-distantă, pe atât de sigură în evaluări critice și axiologice, erau suficiente ca să te convingă, ireversibil, că aveai în fața ochilor minții și ai învățaturii pe ultimul savant al Alexandriei antice. Pentru mine, așadar, Mihai Gramatopol a fost veșnic tânărul savant, așa cum mi l-au redat toată viața ochii copilăriei mele înseși, într-o imagine-emblemă de neșters. Pentru mine, dintre cei pe care i-am cunoscut, Mihai Gramatopol a fost *ultimul alexandrin*.

LIVIU FRANGA

Foto: Manuscris: *Rațiunile politicii balcanice a lui Burebista* (variantă), a studiului *Politica balcanică a lui Burebista*, publicat în volumul *Studia*, III, p. 15

Dintre ierburi înalte te privesc
zdrobind un fir de iarbă
în loc să te trântesc
acolo-n ierburi
și umbra ta să le strivească
trupul meu soarele să-l ascundă
și-n întunericul de-o clipă
toate sevele pământului
să se nască din tine
și iată cum în loc de toate astea
și cele pe care le știți și voi că
trebuiau
să se întâmpla
eu

stau singur culcat între cer și
pământ
zdrobind în dinți verdele amiezii
tu
ai aștepta preț de-o seară
până-n vară
totul s-a dus de râpă
și doar gândul că nu te-am izbit
de lut și de ierburi
că n-am frământat cu mâinile tale
clipa cea răpede
clipa ce-a trecut din mine în jurul
de ierburi
clipa ce-ar fi putut de-aș fi vrut să
mă ucidă
dar n-a fost așa n-a fost să fie
eu
m-am ridicat peste câmpuri
orb și neputincios ca pământul
de sub tălpi
ca iarba ce-și ridică semeață lăncile
numai și numai ca să vă povestesc

*

Cine te poate înșela
în acel loc deschis
și luminat legiuitorule;
tu însuși vei răspunde.

Eu nedumerit voi privi
încă o dată spațiul acela
în care libertatea părea
definitivă; iluzie, strigi tu.

Ei ne privesc de dincolo
de spațiul sacru și râd
fără să ne înțeleagă; tu
cel care ai făcut acest lucru
posibil ar trebui să poți
schimba și privirea mea.

Caii din vis

călăreții inexistenți
cavalerii de pe ziduri
se duc și vin de nicăieri
eu sunt singurul care-i văd
ochi fermecați fermecându-i pe toți
eu cel chemat cronicarul lor

mă-nclin vorbelor tale și scriu
orbit de visul lor neîmplinit

se-aude iar tropotul cailor lor
venind sosind trecând
ierburi uscate rumegând
scânteii albastre înghițind din
jeraticul
ce tremură peste lac

noaptea aceasta
nu mai vine nimeni
tușul s-a uscat pana-i tocită
doar ochii mei orbi continuă să

vadă
acum fără s-o spună
cum trec tot trec caii din vis
acum fără călăreți

sus pe metereze cavaleri
inexistenți...

Dumnezeu a dat să între

trupul meu era închis
cu lacăt negru nevăzut de el
a strigat și s-a înclădat de așa
întâmplare
dând el să plece
abia atunci l-a auzit pe Dracu'
cotrobăind
el era deja în mine și râdea
mânzește
Domnul a vrut să se întoarcă
s-o fi gândit să-l pedepsească
sau să facă vreo minune

cu mine? hă hă hă

trupul meu fremăta gura uscată
grăia singură
inima zvâcnea ca după o partidă de sex
tălpile mă frigeau tăiate de miriști
nevăzute
palmele înghețate-mi erau
și totuși nu se întâmpla nimic
abia atunci încetă râsul meu
pustia în jur cât să cuprind cu
privirea
pe cer un norișor cât un bostan
doar liniștea pășea neuzită

eu nu mai fremătam nu mai ardea
nimic în mine
și cu degetele calde
am apucat sticla rece din frigider

în jur nici liniștea nu se mai auzea

*

Ce ușoară este onoarea
fluture alb dus de vânt
nori cumulus fără rost
frunză uscat devreme în vară
pământ înțelenit de scaițe

Onoarea se cultivă de mult
corăbii bondoace-au purtat-o
săbii lucitoare oglinzi reci
au lădat-o ca pe apa rece
purificând mâinile pilatiene

Onoarea coboară pe umerii
tăi dezgoliți pentru altceva.
Onoarea se odihnește singură
pe hârtia albă pete negre
muște? grăsimi? o literă?

*

Planoare

Planoare – suspine
planoare – scâncete
planoare – urlete
câte planoare toate plâng numai din
nori
aripile lor albe
aripile lor roșii
aripile lor albastre
câte aripi de fluturi care abia de
ajung
dincolo de coroana copacilor
de sub ele privirile
de sub ele suspinele
de sub ele lacrimile

intră-n pământ metrour suferinței
ducând în adânc oameni mari și
copiii lor
ei se mai joacă în nisip
făcând tuneluri pentru mormintele
fluturilor

o vară fierbinte
eu singur
doar eu îmi amintesc trecerea lor
trupuri plâpânde trupuri încinse
inutil
de viață și de moarte

planoare și fluturi

NICOLAE MARIAN TOMI
Foto: Casoni Ibolya „Scaunele de aur”

Făt-Frumos din dud și Pupăza din tei

(fragment din romanul cu același nume)

M-am răcorit și am ieșit în grabă din baie. În fața oglinzii, Olesya parcă privea dincolo de ea. Totuși, aveam impresia că mă așteaptă. M-am apropiat și am luat-o în brațe. Ne uitam unul la altul în luciul argintiu. Pentru prima dată mi s-a părut că îmi seamănă. I-am sărutat părul în timp ce i-am prins în podul palmei sânișorul din dreptul inimii. Nu s-a opus.

- Îi vrei?

- Mă amețești, nu știi ce să zic?! Parcă te cunosc de când lumea și totuși,... enigmă.

- Știi că mi-e foame?

- Și mie! Vai de capul meu, am uitat... A sunat Yanina.

- Dacă aude c-am fost în brațele tale...

- Gelozie?

- A, nuu...

- Atunci? – am întrebat eu tulburat.

- Mi-a fost... Cum să spun?

- Iubită?

- E, și cu tine, iubită? Ți-e gândul doar la prostii?

- Atunci?

- ...Un fel de soră mai mare și cu mintea la purtător.

Eu, una veșnic mai visătoare. Nu ți-a zis: vezi că amețita aia...? Da, dar din cauza ei am pierdut avionul, că nu mi-a potrivit și mie ceasul...

- Ea?

- Păi, altcineva cine?

- Mda! O fi și cum zici tu... Ți-a trimis niște bani printr-o agenție, Western Union... Cred că au și ajuns.

- Vezi, își spală păcatele... Mă gândeam eu că nu mă lasă ea tocmai pe-aici, în Vestul ăsta sălbatic!

- Sălbatic?

- Sălbatic sau nu... Depinde de perspectivă.

- Perspectivă și interpretare, ascultă-mă pe mine!

- O să te ascult, ce să fac? Mai am de ales? Sau, gata, vrei să și scapi de mine?

- Ești real! Poate tu... Ți s-o fi făcut dor de rusoaică?

- Mă, ia vezi! E și ea rusoaică, așa cum sunt eu evreică. Bunicul ei, cică ar fi fost un lipovean de pe la voi din Deltă. S-ar fi încurcat cu una de pe lângă Odessa, înaintea Primului Război Mondial. Aia o fi fost... Nici ea nu știa ce-a fost. Cert e că taică-său e o un fel de corcitură mondială, iar maică-sa o persană de prin deșerturile Orientului. Al doilea război mondial i-a aruncat pe unul în brațele celuilalt, sub dărâmurile orașului. Niște bieți copii! Dar, vezi, s-au ținut minte... Războiul s-a sfârșit... Că toate se sfârșesc... Iar ei, într-o zi... Sau vreo noapte,... doar Dumnezeu știe... Oricum târziu, când vremurile s-au mai îndreptat, au făcut-o pe ea. Apoi, s-au luat. Adică, domnule profesor, oameni responsabili, vreau să zic. Nu așa, niște... fluieră vânt.

- Fute vânt, se zice. Oricum, interesant! Amestec de timp, de istorie... La un adică, ce importanță are de unde vii? Om să fii! Dar OM!... Și unde Dumnezeu ai cunoscut-o?

- La școală, la Kiev! Am făcut acolo, liceul, apoi facultatea... Ani de zile, împreună. Când crăpau pietrele

de frig, ne îngheuiam sub același așternut. Mă lua în brațe, îmi băga mâna la sânișori sau...

- Sau la păsărică, între picioare...

- De unde știi? Ți-a spus ea?

- Nu, mă gândeam și eu unde aș fi pus-o eu...

- De ce să nu fiu sinceră, îmi plăcea. Adormeam ca puiul sub cloșcă! Când am crescut mare, n-am mai lăsat-o. Îmi era rușine. În plus...

- O luai razna, te excita... Spune că nu am dreptate?

- Of, iar ți-e gândul la prostii? Domnule profesor!...

Tu n-ai văzut c-am fost virgină până mai adineauri?...

- Mda! Și ce e cu asta?

- Am așteptat o viață să te găsec pe tine. Să mă ai fecioară... Făt-Frumos! Mă, Făt-Frumos din dud! ...Că-mi vine să te mănânc!

- Nu! Ascultă-mă, Făt-Frumos din dudă! E, vezi? E altceva! ...Și Pupăza din tei! O mai mare potrivire, nici că ar exista!

- Hai, că-i bună!...

Am râs ca doi copii nepedeșiți după cine mai știe ce prostie făcută. De altfel, dincolo de chicotelile noastre, fără să vrem, dădusem un anume sens vieții. Abia de acolo un alt timp, un nou început și un oarecare sens în frământările de tot felul. „...Apoi, s-au luat. Adică, domnule profesor, oameni responsabili, vreau să zic. Nu așa, niște...” – mi-am amintit și, pentru o clipă, m-am chircit cumva în mine, de teama unor întrebări jug căzute, parcă, atunci pe gâtul meu și fără să vreau, pentru prima dată, m-am gândit la plecarea din Lyon, ca la un fel de izgonire a celor doi din rai.

- Adam și Eva au rămas totuși împreună și după aceea... Cu siguranță că altfel nu am fi noi. – mi-am zis, doar pentru mine, abătut cu gândul pus parcă pe poteca ce ar fi trebuit să o bat între Craiova și Cernăuți. Ce-i drept, cam nedrept! Și unde mai pui că... Hai, domnule, ce dracu', parcă ai fi bolnav! Gânduri de-aiurea... De-aiurea? Dumnezeu potrivește veșnic boul cu beleaua, dar acum parcă prea de-aiurea!...

- Hei! Domnule profesor, aici sunt! Unde ți-e mintea, omule? Mai stăm azi, și mâine, gata, fiecare la casa lui.

- Mda! Ce-i drept cam așa e.

- Ce-ai zis? Măă!... Și dacă rămân cu tine în România? Uite așa ca să aduc un gram din Bucovina de dincolo, la cea de dincoace. Gramul ăla fiind eu.

- Mai bine am mânca ceva, iar după aceea... o să vezi ce mai Bucovină o să iasă. Una a noastră! Nu?

- Eee!...

- Una a noastră? – m-am întrebat iarăși, în gând, în clipa următoare. Dacă Oly o rămas deja gravidă? Nu, nu e de glumă! Dar... În definitiv poate face un avort, nu? Sau poate o fi luat deja contracepțional, că doar e un om educat?... Mă gândesc și eu!... Una e plăcerea și alta e... E ce? În definitiv, cam nimic nu e ce e!... Dar dacă, de exemplu e... Adică, o să fie. ...Și n-o să poată pentru că, iar e, adică, ceva e. Complicată chestiune! Oarecum speriat, am privit, pentru a nu știu câta oară, pe fereastră deasupra orașului, departe, până la primele clădiri ce îmi stăteau în calea privirilor. Orizontul mi s-a părut sfâșiat.

NICOLAE BĂLAȘA

Mapamond

Un român în India

file de jurnal

(VII)

iunie – iulie 2010

Afară temperaturile trec de 45 de grade Celsius la umbră. Nu am curiozitatea și nici măcar curajul să aflu cât anume se înregistrează pe străzile capitalei indiene, acolo unde praful, poluarea și prea multele automobile transformă orașul într-un imens cazan în fierbere. Asta e tot ce mai lipsea. La orele amiezii, orașul este relativ puțin populat. Indienii care, de nevoie, trebuie să se afle pe străzi poartă cu ei permanent sticle cu apă din care beau la fiecare zece minute. Cei mai puțin norocoși leșină. Unii mor. Am dat drumul aerului condiționat. Aparatul, vechi și prăfuit, se pare că e totuși funcțional. La început scoate un zgomot obosit, agonizant, cu care mai apoi mă obișnuiesc. Toate cele trei ventilatoare ce atârnă inert din plafon (două în living, celălalt în dormitor) sunt și ele puse în funcțiune. De cel puțin două ori pe zi, însă, curentul se întrerupe. Se pare că sistemul electric al Indiei (putere nucleară, în cazul în care ați uitat!) nu poate rezista pe timpul verii atâtor consumatori. Când se întrerupe curentul, în special noaptea, în mai puțin de cinci minute mă trezesc. Nu e nevoie de mai mult pentru ca cele patruzeci de grade să fie resimțite în interior. Consum cantități importante (uneori chiar impresionant!) de apă.

Este, totuși, o perioadă de care mă folosesc la maximum. Singur, fără să mai am responsabilitatea orelor care trebuie pregătite, scriu și citesc într-un ritm mulțumitor. Îmi place senzația de libertate extremă pe care mi-o dă această lipsă totală de constrângeri. De multe ori, ziua dorm, iar noaptea mă așez în fața laptopului, mă uit la un film sau lucrez la diferite proiecte pe care cine știe dacă le voi duce vreodată la bun sfârșit. Mă gândesc serios să scriu o serie de texte cu personaje din lumea indiană în mijlocul căreia trăiesc. Sunt, totuși, două obstacole majore. În primul rând, nu știu dacă reușesc să îi înțeleg pe oamenii aceștia, nu știu dacă le pot reda amestecul de simplitate, lentoare și complexitate. Nu sunt convins că s-ar susține pe ei înșiși ca personaje. Abia dacă se susțin ca oameni reali. Încep să lucrez la o proză în care personajul principal, o indiană stewardesă, dezvoltă o obsesie: nu mai suportă să-și vadă conaționalii mâncând zgomotos, barbar, folosindu-și mâinile și eructând violent de fiecare dată! Da, personajul și obsesia lui sunt în regulă, dar în rest?! Nu am nici cea mai vagă idee încotro va trebui să meargă textul și ce va trebui să fac cu Sumita, acest personaj pe care, trebuie să admit, îl simt destul de

bine. Când ajung, însă, în fața laptopului și scriu, pe monitor apare un alt personaj decât cel pe care îl avusesem în minte cu câteva ore în urmă. Evident, obsesia ei este, de fapt, obsesia mea (una dintre ele!). De aceea îmi e ușor să îi descriu mecanismele. Mai apoi, însă, blocaj total... Al doilea obstacol major e că, pentru prima dată de când scriu, va trebui să concep un text ficțional care să ofere iluzia realității. Realitatea în sine nu m-a preocupat niciodată pentru că mereu am considerat-o ca lipsită de fantezie, stearpă, previzibilă. În India, însă, a

trebuit să îmi reevaluez teoriile. Nu sunt obișnuit cu asta. Întotdeauna mă simt tentat să evadesc, să creez personaje care, asemenea celor ale lui Marquez din „O sută de ani de singurătate”, să-și ia zborul. Mă simt mai aproape ca opțiune literară de Kafka, Vian sau Rushdie decât de Prem Chand, Dostoievski, Hanif Kureishi sau Jhumpa Lahiri (acestea sunt lecturile mele recente). Mi se pare că, odată cu fiecare frază scrisă,

mă îndepărtez de ceea ce vreau să fac. Iar ceea ce vreau să fac e un text sec, puternic, cinic pe alocuri, un text care să respire realism dur, fără ornamente. Am, evident, nevoie de verb și dialoguri, dar mai mereu mă abat din drum. Îmi amintesc că am mai încercat odată acest contact cu realitatea brutală atunci când am scris „Cimitirul”. În acel caz, însă, după primele fraze, am renunțat și în cele din urmă textul final a avut ceva din suprealismul, confuzia, paradoxul și absurdul pe care le apreciez atât de mult într-un text literar. De data aceasta va trebui să fie altfel. Ce să fac, deci, cu biata stewardesă prinsă între două lumi atât de diametral opuse: India și Europa?!

Mă hotărâsc să merg în Himalaya. E pentru prima dată când călătoresc de unul singur prin India. Trebuie să merg cu autobuzul. Șaisprezece ore până la Manali. O călătorie de coșmar. În jurul meu, în timpul traversării Himachal hills, copiii și câțiva adulți vomită în jurul meu în niște pungă puse la dispoziție cu generozitate de către șoferi. Autobuzul arată jalnic, iar lângă mine stă un indian care doarme tot timpul călătoriei. Profund, cu gura deschisă. Sforăie îngrozitor. Primele ore sunt suportabile. Așteptasem în stație mai bine de patru ore pentru sosirea mașinii. Din când în când, un indian care își făcea de lucru pe acolo mă asigură oficial că autobuzul va sosi în zece minute. După aproape patru ore, nervii îmi cedaseră. Devin ușor agresiv. Întreb dacă autobuzul vine din Pakistan, caz în care ar fi justificată o asemenea întârziere. Ceea ce mă enervează cu adevărat la acest episod e lipsa totală și prostescă de onestitate. Ce sens are să spui că ai vorbit cu șoferul și cu siguranță vehiculul va ajunge în zece minute când știi cu certitudine că nu e așa?! Ce sens ar putea avea această minciună sfruntată?! Sau, dacă nu știi nimic, de ce te pretinzi informat?! În timp aveam să devin imun la asemenea tipuri bizare de comportament. În rarele cazuri în care un indian își respectă cuvântul dat sau promisiunea, aveam să consider că mă aflu în fața unui veritabil miracol.

Așa că, odată ajuns în autobuz, pentru câteva ore m-am simțit ușurat. Senzația n-a durat foarte mult. Când ajung în Manali, sunt deja epuizat. Găsesc hotelul, mă cazez și adorm. Descopăr curând că împart camera cu un șobolan imens. Dușul nu e în cea mai bună stare și, evident, curentul electric este întrerupt de cel puțin două ori pe zi. Peisajul, însă, e amețitor. Survolez pentru zece minute Himalaya dintr-o telecabină, vizitez un templu hindus și mai apoi o mănăstire tibetană. Oamenii muntelui sunt diferiți de cei cu care sunt deja familiarizat în Delhi. Sunt mult mai calmi, mai puțin curioși și mai puțin invazivi. Poate și din cauza tuturor drogurilor pe care le consumă din abundență.

În Manali încerc să îmi continui jurnalul. Sunt nevoit să scriu de multe ori la lumina lumânării. Pare o atmosferă romantică și propice scrisului, dar nu e deloc așa. Scriu pe un caiet pe care îl cumpărasem cu puțin timp în urmă. Mai apoi, ideea de a scrie așa, în astfel de condiții, mi se va părea destul de absurdă. Și comică în același timp. Faptul că scriu din mijlocul evenimentelor, în chiar momentul desfășurării lor nu asigură nicidecum autenticitate sau calitate textului. Mă cunosc destul de bine pentru a ști că am nevoie de timp, că memoria mea trebuie să opereze o selecție atentă a faptelor, că fraza se așează așa cum trebuie abia atunci când am capacitatea și confortul de a mă desprinde de ce scriu. Niciodată n-am crezut în inspirația în stare pură. În spatele așa-zisei inspirații stă gramatica, stau lecturile solide, stă luciditatea de a reda cât mai bine lucrurile din jurul tău, de a le da consistență nu așa, dintr-o dată, ci în urma unui efort fizic și al unui automatism care trebuie permanent exersat. Teoria îmi e, odată în plus, confirmată. Nu aveam să pot folosi ulterior nimic din acel text.

Drumul înapoi spre Delhi este la fel de extenuant. În dimineața de dinaintea plecării a început să plouă teribil. Știam că începuse deja sezonul musonului. După numai o oră, străzile erau inundate. Am crezut pentru un moment că nu voi putea pleca. N-a fost așa. Ajuns în autobuz, nu mă gândesc la altceva decât la apartamentul meu din Delhi. Deși trăisem de nenumărate ori senzația că întoarcerea în capitala indiană echivala cu *întoarcerea acasă*, nu mi-am putut opri uimirea nici de această dată. În autobuz vizualizez harta lumii. Văd orașul de provincie în care m-am născut și am trăit nouăsprezece ani (undeva în sudul țării), văd orașul unde mi-am petrecut încă unsprezece ani (undeva în Transilvania) și apoi mă întreb cum de pot considera *acasă* un spațiu care aparține unui

alt continent, unei alte lumi. În mod normal, așa ceva nu poate fi înțeles și nici explicat credibil.. Cu toate astea, senzația e vie, clară, de netăgăduit... Mă întorc în Delhi, mă întorc *acasă*. Să fie, deci adevărat că generația mea și mai ales cele ce vin vor simți, fizic aproape, că își cară cu sine, în spate, acest *acasă*, asemenea unui melc?! Nu știu. Senzația pe care o trăiesc acum poate fi una individuală, profund personalizată. Nu cred, însă, să fie doar atât. Ajung în Delhi obosit, deschid ușa exterioară, grea, metalică a apartamentului și mă prăbușesc în pat. Dau drumul aerului condiționat și adorm curând.

Nu peste multă vreme, plec către Europa pentru o vacanță în Polonia și mai apoi în Grecia. În august debutează un nou an universitar. Sper să pot rămâne în India pentru cel puțin încă un an. Momentan, India îmi oferă ceea ce România nu îmi poate oferi. Un salariu decent raportat la un volum de muncă rezonabil, timp suficient pentru a studia și a scrie. Mă întristează ideea că m-aș putea întoarce în țară, unde aș avea nevoie de două locuri de muncă, unde ar trebui să lucrez șase zile pe

săptămână, câteodată zece-unsprezece ore pe zi, unde ar trebui câteodată să alfabetizez elevi de clasa a X-a, să îi învăț să scrie și să citească în ciuda propriilor lor dorințe și în ciuda indifferenței propriilor lor familii. Voi trăi din nou sentimentul că nu sunt profesor, ci un funcționar al statului, un conțopist care completează hârtii și e evaluat în funcție de ele, care trebuie să aștepte ziua de duminică pentru a putea citi câte ceva (când să-ți faci timp în celelalte zile?!). Pentru a rămâne în India trebuie ca acordul bilateral româno-indian în baza căruia funcționează lectoratul să fie reînnoit. Abia apoi va trebui să aplic pentru viză și va trebui să aștept Ordinul de Ministru care să confirme numirea mea pe post pentru încă un an. Ascult în permanență știrile din România. Dacă se întâmplă să pice Guvernul, cine știe cât timp le va trebui tuturor acestor hârtii pentru a putea trece de stufoasa birocrație româno-indiană! La venirea mea aici, am avut de trecut de proceduri cu mult mai complicate. Dacă atunci s-a putut, oare nu ar trebui să sper și acum? Trebuie, totuși, să mă pregătesc mental și pentru întoarcerea în țară!

OVIDIU IVANCU

Foto: Mănăstire tibetană Manali, Himalaia

Încercări de străpungere a tăcerii gândului

(IV)

M-a izbit fulgerător adevărul de neacceptat și totuși implacabil al spuselor lui, însă fără nicio urmă de sentiment al eliberării și împăcării, ci unul cu totul contrar, de părăsire. Ca și cum sufletul celei plecate ar mai fi adăstat, oarecum silnic, prin preajmă și, în sfârșit, s-a risipit, a intrat în veșnicia anonimă: eram pe cont propriu. Mi se pare și acum, în timp ce scriu, bizar și neîntemeiat pe nimic acest sentiment, fiindcă, așa cum am mai spus-o de altfel, în seara când am văzut-o întinsă în birou, grav senină, am avut impresia că-și încheiase definitiv socotelile cu lumea, o lume în care nu mă distingeam prin nimic, și niciodată ulterior n-am avut măcar o secundă bănuială că ar adăsta în preajma mea. N-am visat-o măcar, nici o singură dată și nu mi s-a părut că o întâlnesc nici la mormânt. Plecase definitiv. E adevărat că uneori, când aveam impresia că privirea mea de cititor se ascuțise, că textul vibra tainic permițându-mi accesul în intimitatea lui sugerându-mi chemător o cărare, o cale spre tridimensionalitatea lui de vis, mă gândeam că e un dar al ei, însă nici atunci nu aveam impresia că acest dar m-ar fi avut pe mine ca destinatar: era o putere, un duh anonim sau, mai curând, impersonal. Așadar – dincolo de acest fel de apropiere (bănuiesc că multora li se vor părea elucubrații, dar n-are a face, e un adevăr subiectiv, al meu) – nu-mi pot explica accesul de deznădejde de la parastas. Nici n-am stat prea mult, era lume multă de care mă simțeam foarte străină și sub un pretext oarecare am plecat după vreun sfert de oră. Am aflat de la soția unui fost coleg de an că nici Liviu n-a făcut față prea bine. A fost mai volubil decât de obicei, o volubilitate dintre cele pe care le provoacă un pahar, două de băutură în plus, și a vorbit oarecum patetic despre boala lui. Nu știam nimic despre ea și nici mai târziu n-am aflat prea multe, poate și fiindcă n-am întrebat. Din câte am înțeles, medicii i-au avansat atunci opțiunea, cu cele mai mari șanse, a amputării piciorului de la genunchi și era pregătit să o refuze.

Am rămas îndelung gânditoare după punctul pus anterior. Mi-a revenit în memorie observația rea a unei vechi amice – cu care n-am mai vorbit de ani de zile – cu privire la poziția mea encomiastică mai ales față de Ioana. Avea aerul că știe ea ceva despre părerea critic trădătoare, sau cel puțin nedreaptă, a Ioanei despre mine și că mă scutește din dorința de a nu mă răni de amănuntele revelatoare. N-am fost de fel curioasă să aflu care anume ar fi acea părere sau acele amănunte și cu adevărat nu mă interesează, fiindcă, deși m-ar îndurera fără îndoială, modul meu de a mă raporta la ea nu s-ar schimba. N-am evocat-o niciodată ca pe o prietenă, ca pe cineva care ar fi făcut parte din lumea mea, lumea al cărei centru sunt inevitabil eu, așa cum ni se întâmplă tuturor. Există o asemenea lume, cum să nu existe?! Însă aptitudinea mea fundamentală, desueta calitate maitresse, este aceea de martor, de observator; nu-i de mirare că mă privesc pe

mine însămi în raport cu alte lumi intersectante mai curând ca rol decât ca persoană. În ce o privește pe Ioana, cred că așa am și fost, o figură ce făcea parte dintr-un peisaj familiar, care în ansamblul său constituia acel semper idem necesar, complexul numit „acasă”, edificat cu grijă în Mănăstur, dar rămas acolo doar între pereții locuinței. Strădania ei de a-l extinde n-a prea avut succes. Puiul de plop, botezat Agilulf, aflat pe spațiul din fața ferestrelor camerelor, era permanent maltratată de copilandrii de prin vecini și doar tufa de gutui japonez din dreptul ferestrei bucătăriei, aflată într-un loc mai retras, a rezistat ceva mai bine, fără să fie excesiv vandalizată. Dincolo de acest perimetru minimal, se întindea agresiv și vulgar cartierul detestat și detestabil.

Revenind însă la observația amintită, cuvântul „encomiastic” (mai curând înțelesul lui, fiindcă nu știu dacă întocmai acesta figura) suna alarmant și paralizant: o astfel de perspectivă este în același timp lipsită de credibilitate (ca atare, plictisitoare, dacă nu chiar enervantă) și născătoare doar de vagi umbre, de contururi cărora doar cu oarecare bunăvoință le accepti un nume. La urma urmelor, îmi spun încurajator, nici Ioana și nici Liviu n-au plecat din această lume fără să lase o moștenire care să stea mărturie dreaptă. Personal socot că a Ioanei este cea mai semnificativă prin cu totul neobișnuita îndrăzneală a gândului fertil, un gând integrator, ce cuprindea în raza lui experiența vieții și a lecturii, deopotrivă. Într-un anume fel, cărțile ei fac parte dintr-o autobiografie, o autobiografie ce se deschide mereu spre stele. Și cred că asta am admirat cel mai mult la ea; bănuiesc că aici își avea originea și fascinația discursului ei, fie că era un curs, fie că era o conferință: ghidat de ea, auditoriul trăia experiența fabuloasă a înălțării (ca proces) în „dulcea muzică de sfere”, răspunsul cutezător al gândului la haos, la inform. Nu și la Liviu.

Nu știu când, mi s-a dezvoltat imaginea unui Liviu marcat de o slăbiciune lăuntrică generatoare a neîncrederii în sine, o rană bine ascunsă, dar care-l făcea vulnerabil. Și nu cred că greșesc prea tare când spun că tocmai apropierea Ioanei l-a făcut să-și descopere limitele. Era fără îndoială extrem de erudit, însă gândul său se oprea la limita erudiției, acesta era acoperișul de certitudini spre care se înălțau analizele sale; poate că mai aproape de adevăr ar fi să spun că de la acesta coborau ele, cu o mare rigoare a conceptelor și rafinament al analizei. Temeinic, cu o demonstrație strânsă. O radiografie a unei stări. Probabil și religia era un astfel de acoperiș, un adăpost al certitudinilor, cu funcția de mandala despre care vorbește Ioana în *Configurații*. De altfel, în timp, așa cum am menționat, această mandală alcătuită din vechi practici de purificare și ispășire a devenit mai riguroasă, aproape monastică; se amestecau aici și cerințe ale unei diete de detoxifiere, după cum înțeleg gândindu-mă în urmă la o conversație pe tema veselei de bucătărie potrivite pentru eliminarea grăsimilor. →

Foto: Ioana Em. Petrescu (Sursa Internet)

Am avut atunci impresia că regimul său alimentar, minimal și cantitativ, e la marginea înfometării.

N-a făcut mare caz de îngrijorarea mea (reală) cu privire la slăbirea generală a organismului solicitat de o viață activă; m-a asigurat că mănâncă suficient și că se va mai gândi la posibilitatea de a mânca măcar de două ori pe săptămână la restaurantul Casei Universitarilor (CUC i se zicea pe atunci, nu știu acum; probabil nu, fiindcă masa amicală a întâlnirii aniversare de 45 de ani de la absolvire a promoției mele, desfășurată acolo, a fost anunțată „la Piramidă”). Au fost firește replici de politețe și n-am mai insistat. Am admirat pisoii de curând achiziționați, deloc blând, mai curând războinic. Nu stătea cu plăcere pe palma stăpânului său și, cât ce a scăpat, s-a refugiat în birou, vădit neinteresat de colocviul nostru din bucătăria ordonată și curată ca un pahar, cum fusese întotdeauna; rămăsese fumuarul casei și mă văd în amintire stând pe scaunul obișnuit, din dreptul ușii ce dădea spre „locul de luat masa” – așa i se spunea încăperii cu multe uși în planul casei, însă nu fusese niciodată folosită în acest scop, ci doar ca un hol cu foarte multe flori. Liviu a rămas în picioare (ca întotdeauna!) până mi-am terminat țigara. Nimic nu se schimbă în rânduiala casei și aveam impresia că asta se și dorea. Poate că firește ar fi fost să ne amintim de cea care lipsea în scena atât de familiară, de Ioana. N-am făcut-o; n-am făcut-o niciodată în cei aproape 9 ani câți a mai trăit Liviu după ea. A rămas așa cum a fost seara târziu, după 10, când m-am dus să o văd, la câteva ore după ce murise. Nu mă anunțase și a fost o pură întâmplare că am aflat, de la soția unui tribunist, o cunoștință a unei bune prietene care, sfiindu-se să o anunțe pe aceasta, s-a hotărât să mă facă pe mine mesagerul năpraznicei vești. Mă știa vag și nici nu bănuia că o cunosc pe Ioana. Nici nu știu dacă ne-am salutat când mi-a deschis ușa, m-a condus în tăcere în birou și după câteva clipe a ieșit. A revenit după o vreme - auzise probabil că mă adunaseră din răvășeală – și am stat fiecare în tăcerea lui până după miezul nopții, când am plecat, gândindu-mă că următoarea zi avea să fie pentru el una cu program foarte încărcat cu mulțimea de formalități ce se cer îndeplinite. Nu i-am prezentat condoleanțe, nu l-am întrebat cum s-a petrecut nenorocirea și nici nu mi-a trecut prin minte să-i reproșez că nu mă anunțase. În ziua următoare, mi-am pregătit orația funebră, ca una din mulțime, oarecum în numele generației noastre. Și acum mi se pare forțată, nelalocul ei, expresia „generația noastră”; de fapt primul imbold a fost să scriu „generația mea”, căci Ioana nu mai împărțea cu mine nimic, așa cum „noastră” ar putea să o sugereze. Cu tot nefirescul ei aparent, tăcerea asupra subiectului „Ioana” n-a fost niciodată jenată sau jenantă, ci naturală; nu era un subiect ocolit, ci unul care nu se iveaua. Stau și mă întreb dacă Liviu l-a abordat vreodată în mediul său de prieteni tribuniști și înclin să cred că nu. A rămas probabil unul strict personal. Slujbele cele de cuviință au fost, socot,

modul său de a-și încheia socotelile cu soața sa și replica ce mi-a provocat plânsul deznădăjduit a fost prima și ultima noastră conversație – criptică – asupra subiectului Ioana. Nu m-a implicat niciodată în organizarea acestor slujbe. După moartea mamei sale, cred că s-a ocupat singur și doar la biserică soțiile unor prieteni i-au fost de ajutor la împărțirea colacilor și vinului. Gândindu-mă mai bine, îmi dau seama că totuși coliva tradițională la baștina părinților lui – ca și a tatălui Ioanei - era pregătită de soția unui fost coleg de an care, alături de unii tribuniști, i-a fost mai apropiat în ultimii lui ani.

Îmi vine greu să cred că în toți acești 9 ani, cât i-a mai fost dat să trăiască, Liviu a avut dorința și îndrăzneala unui alt început. Cel mai tulburător semn în acest sens este pentru mine absența unui testament. Am discutat o dată acest subiect telefonic; a fost o conversație lungă în care am încercat să-l conving de necesitatea rezolvării succesiunii. Lucrurile cu adevărat prețioase erau, în opinia mea, obiecte ale unui patrimoniu cultural și s-ar fi convenit să intre în proprietatea unei instituții de acest profil. Era întâi și întâi biblioteca, cu un fond de carte extraordinar. Profesorul Popovici adunase un număr impresionant de volume: la cea dintâi vizită a mea, am rămas mută de admirație în fața peretelui cu rafturi până la tavanul înalt înșesate, pe două rânduri, cu volume. Cele mai prețioase se găseau în partea de jos ce avea aspectul unor dulăpioare, cu uși fără mânere, închise cu cheia; ceva mai târziu, cu nu știu ce ocazie, am avut prilejul să o văd pe Ioana deschizând o astfel de ușă cu o cheie păstrată într-o casetă. Dulapul cu uși curbate - ce făcea parte din aceeași garnitură cu biroul și scaunul lui cu spetează înaltă - arhiplin încă de pe atunci nu l-am văzut deschis niciodată. La această moștenire, s-au adăugat cărțile cumpărate ulterior, în număr foarte mare: cu tot triajul periodic ce

elimina dubletele - mai ales volumele apărute în ediții populare, ce erau ulterior publicate în ediții critice sau de autor – problema găsirii unor soluții nesufocante pentru spațiul nu foarte generos al locuinței a fost mereu de actualitate, iscând și controverse, fiindcă Liviu se despărțea cu mare dificultate de volume, având mereu argumente pentru păstrarea unora dintre aceste dublete.

Biblioteca a fost mereu ținută în bună rânduială și cu prilejul mutării în locuința din Mănăștur, vreme de mai bine de o lună, cărțile au fost sortate în ordine strict alfabetică și împachetate astfel încât punerea lor pe rafturi să se facă fără nicio dificultate; ca și în privința organizării spațiului, Ioana a fost extrem de meticuloasă, așa încât în marea de cărți se găsea îndată rapid orice volum căutat. Un inventar propriu-zis, scris, nu exista.

ELENA NEAGOE

Foto: Casoni Ibolya, “Dansul vieții”, dedicată prietenei Oldivad

Mari români ignorați:

CAȘIN POPESCU

Cașin Popescu, inginer, inventator, scriitor, istoric.

Cașin Popescu (născut la Huși, la 17 august 1921) coboară dintr-o veche familie de boieri moldoveni, confirmată în cin de Ștefan Vodă cel Mare. După ce a absolvit renumita Școală Politehnică de la București (Facultatea de Construcții), este reținut la catedra de Hidraulică de însuși decanul facultății, Dionisie Germani, căruia îi va fi asistent din 1943 până în 1947, când profesorul este îndepărtat din școală pentru neconformism ideologic. Până în 1951, Cașin Popescu va activa ca liber profesionist (antrepriză, expertize, proiecte). Următorii 30 de ani va fi obligat să se angajeze “la stat”, unde a lucrat exclusiv în proiectare, punându-și semnătura pe mai multe unicate în lumea construcțiilor. Meritele i-au fost recunoscute chiar și de administrația comunistă, conferindu-i-se distincția de “Specialist de înaltă calificare” de către Forul de Stat al Construcțiilor, Arhitecturii și Sistemizării.

Lui Cașin Popescu îi datorăm reședința de la Bran a Arhiducesei Ileana; restaurarea Bisericii Scaune din București; singura stație de cercetări a magnetismului terestru din România; cabina izobară Faraday, amovibilă, destinată studiilor geofizice ale subsolului marin din apele românești ale Mării Negre; podul-conductă, în arc răsturnat, de la Vatra Dornei, format din două conducte autoportante; podul de șosea din beton armat de la Sinaia, peste râul Prahova, cu o consolă de capăt curba de 9,50 m, lungime măsurată pe axul consolei, cea mai mare consolă de capăt pentru un pod de șosea din Europa; proiectele pentru complexul industrial de exploatare petrolieră de la Baroda (India), pentru care statul român a furnizat turlele și tehnologia de extracție; dar și introducerea unui factor nou în alegerea conductorilor de energie electrică pe liniile aeriene de medie și înaltă tensiune; formule noi de calcul pentru calculul rezistențelor suplimentare la înaintarea în curbe pe liniile de cale ferată forestieră; un procedeu de calcul al perioadei de oscilație sub sarcini dinamice; soluții noi în calculul vibrațiilor plăcilor circulare; calculul distanței optime între suportii liniilor aeriene de transport de înaltă și medie tensiune; calculul elementelor din beton armat ținând cont de minima rezistență la tensiune a betonului (teorie și tabele de dimensionare), amortizorul hidrodinamic pentru pompe cu piston și multe alte realizări tehnice și teoretice.

Cașin Popescu a pus bazele teoretice ale hidrosonicității, o ramură a științei sonicității (al cărei părinte este Gogu Constantinescu), și ale geometriei corpurilor compresibile (denumită de autor geometrie sonică). În geometria sonică, planul și dreapta cu care operează geometria euclidiană nu pot exista decât ca părți infinitezimale, în starea de compresibilitate, moleculele fiind diferite între ele. Starea de compresibilitate este exprimată de coeficientul de compresibilitate - stabilit de autor - b_{pt} , unde p reprezintă presiunea și t temperatura. Geometria euclidiană este geometria corpurilor pentru care coeficientul b_{pt} este egal cu zero. Spațiul euclidian este un spațiu comod pentru reprezentări matematice, dar nu corespunde spațiului fenomenelor naturale. Geometria sonică este geometria spațiului universal.

În Germania, unde a emigrat de peste treizeci de ani, Cașin Popescu este tot mai preocupat de teoria și practica recuperării energiei fenomenelor naturale (apă, aer, mare) cu ajutorul turbinelor acționând prin compresibilitatea fluidelor (denumite de domnia-sa turbine sonice), prezentându-și ideile la mai multe Congrese internaționale de Energie Curată, la începutul anilor 90. Turbinele sale sonice încă așteaptă să fie experimentate. Cașin Popescu s-a remarcat și prin studiile sale de istorie veche, în care discută probleme ca originea etruscilor, podurile peste Dunărea antică, legenda argonauților sau localizarea insulei lui Ahile, Leuce (în Delta Dunării). Este, de asemenea, fondatorul publicației „Zodii în Cumpănă”, pe care a editat-o între 1992 - 2004, la Durbach, Germania.

*

Acum locuiește în Offenburg cu soția sa, Mioara Popescu, arhitectă, într-o locuință în care pereții sunt martorii gândurilor sale, plini de cărți, iar în mijloc, un pian cu coadă, un lemn răbdător, fiind pianul din copilăria celor doi.

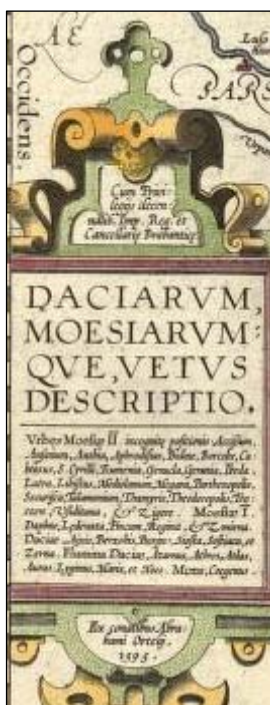
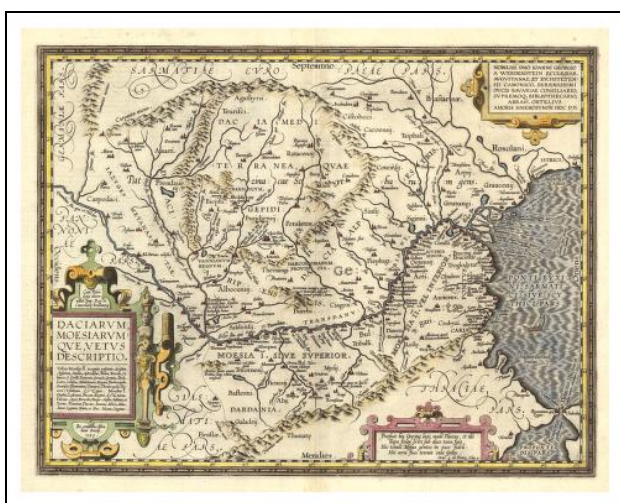
Opera

- Podurile peste Istrul din primul mileniu înainte de Hristos (1987)
- Legenda Argonauților (1988)
- Insula lui Achile, Leuce. Localizare și precizări istorice (1989, 2000)
- Decor median, versuri (1999)
- Jocul găștei (2001)
- Cine sunt etruscii (2003)
- Românii un popor născut creștin (2004)
- Trilogia DOCTRINA CHRISTIANA (I Intru o filosofie ortodoxă românească și universală, II Universul în Biblie și științe, III Metafizica existenței, 1000 de pagini, finalizată în 2007, în pregătire spre publicare,
- În lucru, o Istorie a poporului roman (mileniul V înainte de Hristos – sec. X după Hristos) și gândește la perfecționarea geometriei și fizicii sonice, științe derivate de CP din sonicitatea lui G. Constantinescu, și la aplicații practice (turbine eoliene și hidro de foarte mare randament).

Istorici de niciun ban și alții la fel

(I)

Citesc în articolul apărut în periodicul **Formula As**, anul **XIX**, nr. **875**, iunie, 2009, 19, semnat **DELIA HANZELIK**, intitulat **Cea mai veche hartă a Daciei. O nouă ofertă de excepție a editurii „Dacia”**, în prefața făcută de **AURORA PEȚAN**, „**În România există un interes din ce în ce mai mare pentru trecut**, și rămânând uimit de câtă ignoranță dau dovadă unele persoane ce se vor a fi istorici, și încă dintre cei ce ni se arată a fi stăpâniți de o mare râvnă, deoarece în pagina **Istorie MICĂ ENCICLOPEDIIE „AS”**, se dă o fotografie: „Doi împătimiți: **AURORA PEȚAN** și **ALEX FLOREA**. Cea mai veche hartă a Daciei, reproducă în articolul menționat, este harta reproducă de autoare, copia hărții, dată în articol, o reproducem mai jos:

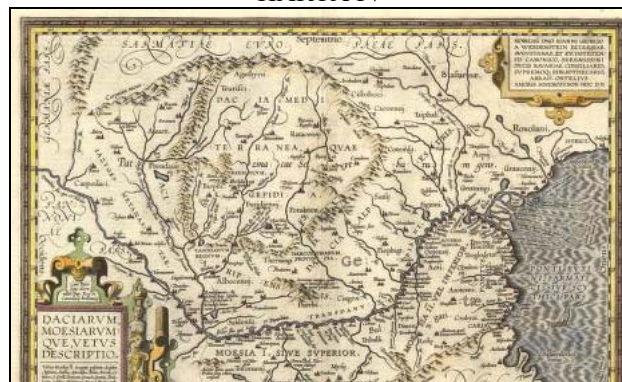
Despre această hartă, ni se spune: „Hartă concepută la 1595, a fost tipărită de mai multe ori, cea pe care o avem noi este din 1612. În total, au existat în lume peste 3000 de exemplare, din care o parte s-au pierdut în timp. Noi am cumpărat un astfel de exemplar.”

Cităm din numitul articol, întrebarea pusă de **DELIA HANZELIK**: „**Care să fie motivul pentru care nu a scos nimeni această hartă până acum? De ce nu există și în manualele școlare, de pildă?**” Cităm din răspunsul dat, doar prima propozițiune: „Mi-e mai ușor să spun de ce am editat-o noi, decât de ce nu au făcut alții acest lucru. ... Este o întrebare la care, personal, nu pot răspunde”.

Dacă am menționat acest articol, este pentru răspunsul nostru la această întrebare. Iată răspunsul nostru: în cartea noastră, **PODURILE peste ISTRUL din primul mileniu**

înainte de Christos, tipărită de Tipografia Coresi, din Freiburg, Germania, în 1984, predată la imprimat în octombrie 1983, am reprodus 17 hărți ale DACIEI, printre care și **HARTA DACIEI** de care se vorbește în articolul discutat de **DELIA HANZELIK**, anume: **HARTA IV** cu **HARTA IV**. Detaliu, copiile acestor hărți le redăm mai jos, alăturându-le și notele noastre, ele sunt importante, deoarece, așa cum se precizează în notele noastre, această hartă <își găsește aici prima reproducere și primul comentariu – chiar dacă limitat la numai subiectele și – contribuțiile – studiilor de față, și la forma strict indicativă>.

HARTA IV

DACIARVM, MOESIARVM: QVE VETVS DESCRIPTIO

Ex conatibus Abra:
Hami ortelij.
1595

Abraham Ortelius este cunoscut ca proprietar – prin moștenire – al unei tipografii, și ca editor cartografic (cf. M. Popescu-Spineni, op. Cit. P. 137. sau, de același, **România în istoria cartografiei până 1600**, București, 1938, pp 141 și urm.).

În această calitate, devine colecționar de documente cartografice, călător în dublu scop – al achizițiilor și al informațiilor în domeniu -, și, în măsura interesului, istoric; ia note de călătorie și întocmește descrieri cu caracter istoric, economic și geografic.

Harta Daciilor – situate între (ca granițe) Tisa, întreaga coroană a carpaților Nordici, Nistru, țarmul mării din Sudul Basarabiei până la Dunăre și Dunăre -, și a celor două Moesii (Geții sunt arătați ca locuind de ambele maluri ale fluviului, ocupând toată Dobrogea până mai jos de Cadrilater, de unde încep bulgarii), își găsesc aici prima reproducere – chiar dacă limitat și numai la subiectele – și contribuțiile – studiilor de față și la forma strict indicativă.

Din această hartă se citește:

1. După ce primește apele ultimului afluent („Hieraus flu. Ptol. Gerasus Ammiano Porata et Pyretus Grecis”) – căci aici este figurat că se varsă în fluviu între „Trosmis” și „Arubium” -, Istrul se îndreaptă spre mare fără să schimbe direcția și se varsă la capătul unui golf alungit, prin gura numită „Sacrum ostium quod et Peuce maximum omnium”.

CĂȘIN POPESCU

DIN DRAGOSTE DE OAMENI

Zi calmă a unei dimineți de duminică. Abia sosită în sat, am plecat să stau de vorbă cu oamenii în graiul cu care am crescut. Azi nu se mai vorbește chiar ca pe vremea copilăriei mele, doar bătrânii își mai păstrează nealterată vorba moștenită din strămoși. Soarele se ridicase de doi stânjeni și privind cu nesaț cerul azuriu pe largă întindere a satului teleormănean, când mi se părea că a trecut o veșnicie de când nu l-am mai văzut, când mi se părea că nici n-am plecat din el.

Pe linia pe care mergeam odinioară la gară, m-am oprit la casa Mariței. A ieșit din casă și m-a îmbrățișat:

- Pupa-ți-aș ochii, bine-mi pare că treci și pe la mine și nu mă ocolești. Ți-a rămas gându' și sufletu' acasă și mai vii să stai de vorbă cu noi, chiar dacă noi tot țărani am rămas. Acu venii de la mănăstirea din deal. Îmi place să mă duc acolo, că face slujba frumoasă călugărul Podromos, cel care a făcut mănăstirea asta nouă. E om cu sufletu' curat. Bun e Dumnezeu, pupa-i-aș tălpile, că ni l-a trimis în sat. Ai, vino, să stăm pă bățatură și să-ți dau să mănânci niște colivă, i-am pus și nițică ciucalată pe deasupra, mi-a dat-o alde naș Marinică, fin'că veniră alde fii-su din Spania, de la lucru. Am păstrat-o și eu pentru colivă. Are noroc cu ei. Le-a dat bani de și-au pus gard nou, ulucili alea vechi să dăulaseră dă tot.

- Cum îți mai este viața, Marițo?

- Nu prea bine, avem caznă mare și fără folos, cum a ieșit acu' o vorbă: "dacă muncești, n-ai timp să câștigi un ban". Pe deasupra, mă supără și zănatu' ăsta de Mielu, cumnatu-mio, care stă în fundu' oborului nostru. Toată viața m-a prigonit cu vorba, da' acu', de când a sărăcit de tot, de nu mai are nici mămăligă să dea la câinli ăla c-a ajuns numai piele și os, parcă și-a pierdut și minții alea pă care nu le-a avut întregi niciodată. S-a certat cu toți vecinii. Când o muri n-are cine să-i scoată coșciugu' din casă. Strigă la mine ca un zurbagiu că m-am coconit, că nu mai merg la sapă. El nu vede chiaunu' dă cap că acu' țaranu' nu mai are rostu' pă care l-a avut odată?

- Ce mai știi de Ioana, vecina cu care am copilărit?

- Am trecut pe la poarta lor chiar acu dimineața și am vorbit cu ea. N-o duce bine nici ea, e slabă, moartă. Am întrebat-o dacă nu vine și ea la mănăstire.

- Păi eu mai sunt om să mai ies în lume? Am crezut că mor, mi-a zis ea.

- Da' ce ai, fă, Ioană, văd c-ai slăbit, ce te doare?

- N-am niciun dor, niciun dor, de nu-ți vine să crezi, dar n-am poftă neam de mâncare. Dacă n-aș mânca o săptămână, mie tot nu mi-e foame. Mi-au adus nepoții, mânca-le-aș gura lor, niște nasturi de poftă de mâncare, dar tot degeaba.

- Dar cumnată-sa, Stela, de le zice lor alde Ștregaru, mai e în viață? Aoaleu, mi-adusei aminte să te întreb, ca să nu uit, și uite că sar de la una la alta, cum își pun oamenii porecle în sat?

- Copiii și tinerii se polecesc după cum se poartă sau li se întâmplă câte ceva. Trebuie să aibe oamenii polecre ca să se deosebească, fiindcă mulți au nume la fel. Dacă zici Florea Matei, sunt mai mulți în sat, dar dacă zici Contra cum îi e polecra, ăsta e numai unu'.

- De Ion, bărbatul Marii, vară-mea, ce mai știi?

- E rău de el. Nu mai vede cu ochii neam și acu a început să nu mai audă nici cu urechili.

A lătrat câinili. Uite că vine pe la mine vecinu', moș Nicula. O să-i dau și lui nițică colivă. Săracu, o duce rău, s-a lipit sărăcia de el. Mi-e milă când îl văz așa, îmi fac pomană cu el și-i mai dau de unde am, de unde n-am, câte o strachină de mâncare, fiindcă am și eu morții mei. Ai, vino, să mănâncăm cu toții și să ne ierți că la noi, tot ca la țărani punem masa. Am făcut niște ardei umplut de să-ți lingi deștali. I-am pus și nițică făină la cotor fi'n'că vine de face o poșghiță și nu iese carnea tocată din ardei, nu ca una lume care pune platagele. Am făcut cum m-a învățat alde țâța Didina.

Uite la moș Nicula, abia pășește, a fost bolnav cu inima, ieri a venit de la spital. Dau dosu' să-i dășchiz poarta.

- Cum a fost la spital, moș Nicula? l-am întrebat eu.

- Am dat de-un doftor cu crezământ, să-l ție Dumnezeu, îmi fac cruci mari pentru el c-a fost de omenie, n-a fost ca ăia care nu te bagă în seamă până nu umbli la teșcherea. Când am ajuns la el m-a întrebat cu vorbă bună și cu glume ca să-mi ție coraju':

- Ce mai e prin satu' dumitale, moșule?

- Ar fi bine, dacă n-ar fi rău. Politicienii ăștia, niște deșuchiați, oți mai mari ca geambașii de care-mi spunea alde tetea, s-a' pus cu oțozbirul pă noi, de ne răstignește și ne ia și pielea și uite că n-are nimeni ce le face. Țara asta a noastră parcă nu se mai scoală din morți. Ne potignim, când mergem, parcă dăm cu stângul în dreptu' și invers. Nu cu votu' trebuie să mergem la ei, ci cu reteviu' să-i alungăm ca pe lupii la stână. Mă tem că nu mai apuc vremurli alea dezlogite de netrai.

- Dumneata mai ai piele?

- E arșă rău și n-am ce să mai fac.

- Și aici ai venit să ți-o vindecăm noi?

- La dumneata am venit fi'n'că am bătai de inimă, domnu' doftor, i-am spus eu.

- Păi, să știi că și eu am bătai de inimă, mi-a zis el. Dacă te fac să nu-ți mai bată inima e mai bine?

- N-aș vrea să-mi vie vremea de petrecanie, păcatele mele, ca să-l văz pe nepotu-mio Onel că termină facultatea, că tare bine-i merge mintea și o să iasă doftor și atunci m-oi da pă mâna lui.

Am fost mulțumit de el, să-i dea Dumnezeu sănătate și lui, că și el e om și are și el nevoie de sănătate, ca toți oamenii. Liviu Vasilică al nostru, n-a fost doftor, și cum se duse de ne-a rupt inima. La plecare aș fi vrut să-l cinstesc cu ceva pentru omenia lui, dar n-am avut neam de para chioară, pensia de agricultor la colectivă abia mi-ajunge pentru biserică. Așa că i-am spus:

- Domnu' doftor, sunt tare măhnit în suflet, fiindcă aș vrea să-ți mulțumesc și eu cu ceva pentru facerea de bine, dar n-am de niciunele. Acasă n-am în bățatură decât o capră.

- Bună și-aia, moșule, mi-a răspuns el.

Auzind eu așa o vorbă, m-am scărpinat în cap și i-am zis:

-Eu v-aș aduce-o, domnu' doftor, dar mă tem că n-o puteți băga în casă că are picioare mari din lemne groase, e făcută de ăl bătrân, de bātu, ca să taie cu fierastrău' ăla mare lemne groase. Și el atuncea a răs când a văzut cum am întors vorba, a dat mâna cu mine și mi-a zis să mai trec pe la el dacă mai am bătai de inimă. I-am mulțumit frumos și i-am spus că i se potrivește o vorbă din bătrâni: "A fi domn nu-i de mirare./ A fi om e lucru mare".

- Matala cum te lauzi cu viața prin țări străine? mi s-a adresat moș Nicula.

- Bine, moșule.

- Pe acolo o fi bine de unele, dar străinu-i tot străin. Aici, numai dacă stai la poartă cu vecinii, și știi că trăiești, dar acolo, stai de vorbă cu vecinii la poartă? Nu stai și stai singur în casă de-ți cântă cucu-n cap și te apucă pustiul' de dor de ce-ai lăsat acasă, de e gata să te podidească plânsu'.

După o pauză, a îndreptat privirea într-un punct îndepărtat și a continuat ca pentru sine: Zic și eu așa o vorbă, cum am pomenit din bătrâni, dar soarta omului nu și-o știe nimeni cum i-o hărăzește Al de Sus. N-ai ce-i face, El a hotărât așa, când câștigăm ceva, totdeauna să pierdem altceva. Eu m-am mulțumit cu ce-am avut, chiar dacă a fost mai puțin, da' am cătat să-mi păstrez omenia. Apoi întorcându-se în spre mine:

- Îmi pare rău de alde matala, că te știu cu suflet bun. Ce-ai pierdut aici, daru' care ni l-a dat Dumnezeu, nu-l mai găsești în toată lumea.

Am plecat urmărită de vorbele moșului. Dreptate avea, fiindcă, la urma urmelor, doar dragostea de oameni și înțelegerea cu ei formează substanța vieții, altfel cum să înțeleg prezența mea aproape an de an în comuna natală, străbătând mii și mii de kilometri ca să ascult oamenii vorbind în graiul vremurilor de vis ale copilăriei mele?

ELENA BUICĂ

Vatra veche dialog cu Emanuel Pope

despre diferențe de percepție,
principii, mentalități și gândire

**„Pentru fiecare dintre noi, primul și singurul
obstacol cu adevărat pe drumul oricărei încercări, ar fi
chiar el: omul”**

MM: Domnule Emanuel Pope, sunteți român stabilit în Londra, Anglia. V-am cunoscut în spațiul virtual, datorită proiectului cultural căruia i-ați dat viață - când a început acesta?

EP: Nu sunt un român "stabilit" ci unul dintre cei mulți care și-au pierdut dreptul de-a mai avea o "așezare". Trebuie să vă mărturisesc că nu mi-am dorit niciodată să emigrezi deși mi-am dorit să călătoresc. Dar cum nu există călătorie fără pericole, am avut nefericirea de-a mă confrunta cu cel mai hâtru dintre acestea: dispariția identității destinațiilor ca urmare a alterării condiției călătorului. Călătoria devenind extrem de costisitoare, cu fiecare zi trăită. Cât privește proiectul *Cițitor de Proză – Republica artelor* (<http://cititordeproza.ning.com/>), se împlinesc un an de zile de când, împreună cu ceilalți doi fondatori, Sorin Tunaru și Alina Dora Toma, ne-am înțeles din priviri "alți sorți să-ncercăm" (să mă ierte domnul Pușkin) în realizarea unui vis.

MM: Importanța păstrării identității pentru cei plecați din țară: este greu să-ți păstrezi identitatea, având în vedere că trebuie să te adaptezi unui nou mod de viață și altei civilizații – în majoritatea cazurilor, mai pragmatică?

EP: Nu este ușor! Fiecare dintre cei care s-au confruntat cu o asemenea problemă știa prea bine că există o "pierdere" dincolo de partea bună a lucrurilor. Păstrarea identității în condițiile oricărei adaptări este esențială și cu atât mai mult când discutăm de strămutarea pe alte meleaguri. Sunt reticent în ceea ce privește reușita realizării de către individul dezrădăcinat a unui bun balans la nivel psihologic, de regulă fiecare pierzând cu mult mai mult decât își poate permite a recunoaște și asta chiar și în cazurile celor care au reușit din punct de vedere profesional etc.

MM: Cum se împacă un credincios ortodox cu sloganul dintr-o lume bazată pe competiție „născut pentru a învinge”? Cum îl poți iubi pe cel ce te depășește? De ex.: cum poți ierta creștinește pe cel ce te agresează? întinzându-i și celălalt obraz?

EP: Născut pentru a învinge?! Dar dacă am încerca să privim dintr-un unghi diferit și am recunoaște că pentru fiecare dintre noi, primul și, în definitiv, singurul obstacol cu adevărat pe drumul oricărei încercări, ar fi chiar el: omul. Acest "Necunoscut" căzând pradă ușoară propriului mimetism, ființa aceasta răstăcită prin coridoarele sinelui, zidindu-se de vie în propriul său cocon, deși, pe bună dreptate, credința îi visează zborul. În acest caz, ar trebui cel puțin să recunoaștem, dacă nu să și admirăm pe cei care au reușit o asemenea descătușare din magia trădătoare a sinelui. Sunt puțini, este adevărat.

MM: Se mai poate vorbi despre iertare creștinească, ori codul de principii a uitat-o sau a neglijat-o? Cine mai aplică, azi, principiul iertării creștinești: tinerii, bătrânii sau și unii și alții? De ce?

EP: Indiferent cum ar fi percepută, prin prisma acumulărilor istorice creștine ori prin conștientizarea rolului pe care îl joacă din punct de vedere social, iertarea va continua să existe și ca atare o vom regăsi întotdeauna în codul moral al oricărei generații. Însă cât suntem dispuși să iertăm, reprezintă o dimensiune a cărei valoare ține de profilul psihologic, de educația și înțelegerea fiecăruia în parte și nu numai. Aș spune că după secole întregi de suferință umană, iertarea capătă accentuate valențe care nu se mai pot sustrage raportării omului în genere la o vinovăție colectivă și asta cu atât mai mult în

condițiile globalizării. Cu alte cuvinte, va trebui să învățăm a ierta cel puțin atât cât ne va fi necesar pentru a putea supraviețui ca specie.

MM: Se adâncește diferența dintre generații? E numai o cauză a evoluției tehnicii, oare?

EP: Nu cred în conflictul de generație. Dincolo de componenta biologică și acesta este un fenomen artificial, alimentat de neînțelegere. Omul rămânând același în esență indiferent de natura jucăriilor (tehnice) cu care neastâmpăratul homo faber se îndeletnicește de la o epocă la alta.

MM: Dar diferența dintre mase și intelectuali? Și din ce cauze?

EP: Mă tem de o asemenea remarcă, aș dori să nu o comentez.

MM: Se mai poate vorbi despre elite? Aveți vreun exemplu? Aveți propriile repere, în sensul de model de urmat? Cine, ce?

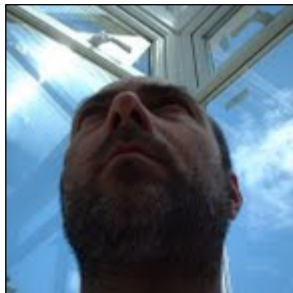
EP: Elitele și cetatea. Imposibilul. Nu putem discuta despre elite fără a viza funcția lor esențială, aceea de-a se dovedi "formatori de conștiință". Cum această funcție nu se poate exercita în lipsa unui statut moral de excepție și fără o participare activă la viața cetății, putem spune că elitele reprezintă flori rare în peisajul cultural al oricărei nații. De aceea nu ar trebui să ne declarăm surprinși că în România de azi întâlnim doar un număr considerabil de personalități, dar nici urmă de elite. Privită cum respiră prin publicațiile și instituțiile aferente, cultura română pare a-și urma din ce în ce mai anevoios coordonatele ce îi sunt impuse, resimțindu-se dureros după un îndelungat și vitregit periplu. Ținută prea mult timp sub stindardul stigmatizant de cultură periferică, riscăm astăzi să o răticim din așezarea ființei noastre. Vizionarii care au îndrăznit a imagina o apropiere de înțelesul aflat în orizontul culturii române au sfârșit prin a fi trădați istoric, fie că au blamat-o în excursul lor de la nivelul mansardele Parisului, fie că au elogiat-o restrictiv prin sălile de protocol ale Bruxellesului.

Îndoiala și lamentațiile nu au putut decât să șubrezească încrederea culturii în exponenții ei și astăzi suntem încredințați că asistăm la o "retragere" pe care o bănuim ca venind dinspre însăși ființa culturii, lăsând spațiu de campare, la porțile cetății române, unui oaspete pe cât de străin pe tot atât de curios din punctul de vedere al firescului, am numit aici Imposibilul.

Observați fenomenul cultural din țară și vă veți convinge ușor: nu există niciun centru de gravitație în jurul căruia celelalte străduințe să se poată ordona și asta în ciuda zecilor de încercări (unele meritorii, toate însă eșuate) de a întemeia un sens. Așa cum nu există nici măcar un proiect care să asigure cadrul unor manifestări normale? De aici și reușita a tot ce este excesiv și conjunctural.

Punțile dintre cele două lumi - elemente firești necesare oricărei regăsiri dintre lumea de zi cu zi și cea ideatică care se înfăptuiește cultural în temeiul adânc al unei nații - riscă să fie spulberate sub presiunea viiturilor zilei, primejdii a căror înțelegere eronată e dovedită cu prisosință de percepția simplistă cu care monitorizăm consistența actului de a fi.

Ba mai mult, spectacolul devine dezgustător cu cât întârziem privind asupra manifestărilor din cuprinsul său. Astfel, descoperim fără greutate pe cei care au transformat platformele revistelor în bastioane ale înfumurării literare, aservite fiind unor alianțe dubioase fără a avea măcar fie și conotația unui singur principiu estetic. În preajma acestora, cum era și firesc, regăsim arondați "vajnici" luptători, care prin jertfirea oricăruia principiu moral asigură, alimentați fiind de un egoism feroce, continuarea nesfârșitelor cruciade pornite împotriva tuturor. Și cum toate acestea nu ar fi fost posibile fără ca instituțiile culturale din țară să le țină isonul, contemplăm acum "splendoarea" unui tablou medieval în care precum în arta înțeleptului Breughel, toată lumea se agită, se vaietă și strigă fără însă a se numi explicit o cauză. Vehemența o regăsim mereu la cei care au pierdut temeiul.

Fără a dovedi credință în existența unui indentități de cultură, nu vom face decât să oferim pradă cetatea Imposibilului nesășios.

MM: Devenim pe zi ce trece mai anticulturali sau aculturali?

EP: Este posibil să existe un anume ferment anticultural în învelișul zilnic propagat prin mass-media (mă refer la televiziune în special) și de aici decurgând o anume recesivitate resimțită în spațiul cultural. Dar nu cred că acest aspect va face carieră și după o stabilizare economică și politică pe care o dorim României, lucrurile vor reveni pe un făgaș normal, adică sigur nu avem "posibilitatea" de-a deveni aculturali, altfel ne-ar fi prea ușor.

MM: Despre revistele în limba română dinafara țării: nu întreb dacă sunt importante, pentru că acesta le este rostul, ci întreb dacă ele își ating acest scop?

EP: Își ating scopul și aceasta deoarece viața acestor reviste e cu mult mai ușoară decât cea a publicațiilor similare din țară, fiind repede îmbrățișate de românii din exil, aceștia menținându-se cititori fideli. În plus, știm că nu există efort cultural care să nu fie ziditor, încercările deci sunt de succes chiar și dacă nu este mereu evident acest lucru, în lumina tulburătoare a zilei vremelnice.

MM: Vorbeați despre realizarea unui vis – ce ați visat?

EP: Am visat o republică sub forma unei cetăți virtuale în a cărei *agora* să-și poată regăsi speranța oricare iubitor de literatură indiferent dacă acesta este creator sau cititor. Am fost seduși de ideea unui dialog curat între cititorii și autorii de azi, precum și între scriitorii consacrați și cei care încep acum să urmeze glasul pasiunii de a scrie.

Ne-am dorit ca proiectul să reunească în hotarele sale forța teribilă de creație a tinerilor și experiența bătrânilor. Cunoașterea și schimbarea de idei. Am dorit să oferim un cadru în care egoismul care devastază cultura română să dea semne de oboseală în fața dovezilor de altruism, proiectul fiind în întregime bazat pe voluntariat, și astfel să se poată face auzit prin lucrarea comună a tuturor glasul fiecăruia în parte. Să reasigurăm prin acțiunea noastră încrederea și iubirea ce mocnește ascuns în simțirea multora dintre noi, privind cultura română. Am dorit normalul categorist de unii ca fiind "ideal", considerând că nu există demers cultural care să nu se subînscrisă atât unuia cât și celuilalt. Am crezut că e necesar, mai ales acum, să dovedim că atât normalul cât și sora vitregită a acestuia, idealul, au o constituție diferită de cea a imposibilului. Dacă am reușit să tentăm posibilul în lucrarea noastră, fie și pentru o clipă, atunci am putea vorbi despre o reușită, chiar dacă o numim de "scurtă durată"

MM: ... Un adevărat manifest! Și ce ați realizat până acum, octombrie 2010?

EP: Nu mare lucru. Pentru început, am încercat să câștigăm încrederea autorilor și a cititorilor înființând mai întâi o bibliotecă virtuală (<http://cititordeproza.wordpress.com/>) în care sunt arhivate textele fiecărui participant la proiect. Aceasta având azi câteva sute de fișe de autor și însumând un număr de peste șase mii de texte, proză și poezie. În paralel cu activitatea celor douăzeci de ateliere de creație din rețeaua Cititor de Proză - fiecare dintre acestea având un profil specializat, de la poezie, teatru, traduceri, jurnalism literar și arte plastice până la literatură pentru copii și epigramă -, am pus bazele unei reviste literare online "Faleze de piatră" (<http://falezedepiatra.net/>), în paginile căreia publicăm cele mai reușite texte aparținând atât autorilor care activează în cadrul atelierelor, cât și ale celor din afara proiectului. Astfel, în redacția acesteia sunt lunar supuse evaluării aproximativ 170 de texte. Componența corpului redacțional, ca de altfel întreaga echipă a proiectului poate fi vizualizată la adresa <http://cititordeproza.ning.com/page/proiect-cititor-de-proza-1>.

În ultimele șase luni, proiectul s-a extins și astăzi putem vorbi de un complex media asociat ideii de cetate virtuală ce cuprinde o arhivă a lucrărilor de artă plastică <http://www.flickr.com/photos/50095574@N08/>, însoțită de galerii virtuale de prezentare clădite prin munca neobosită a excelentului artist Maia Martin; de asemenea, o bibliotecă video <http://www.youtube.com/user/Hopernicus> ;

o galerie a cărților deja publicate de autorii din cetatea Cititor de Proză <http://s781.photobucket.com/albums/vy100/CititordeProza/Galeria%20Cartile%20Cititor%20de%20Proza/> ; un site de recenzii dedicat dialogului dintre cititori și edituri <http://protectiaconsumatoruluieliteraturacontemporana.wordpress.com/>; un site de opinii și atitudine civică construit pe platforma "Toate Blogurile" <http://cititordeproza.toateblogurile.ro/>; și, nu în ultimul rând, un post de radio funcționând în sistem de podcast <http://republicaaudiovizualului.podbean.com/>.

Imaginea proiectului este susținută și prin asocierea la actualele platforme sociale dezvoltate pe net. Intitulat "Ferestrele proiectului", acest sistem facilitează informarea zilnică a unui important număr de cititori sub forma unui flux de știri transmis automat pe scribd, facebook, twitter, my space, netlog, weblog, lucru de altfel îngăduit de caracterul licenței sub care se desfășoară întregul proiect <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/ro/>.

Ce ne propunem? O sumedenie de "imposibilități". Înființarea unei edituri online pentru a veni în sprijinul promovării de carte digitală românească și încheierea unui parteneriat cu European Archive <http://www.europarchive.org/index.php> privind stocarea întregii baze de date a proiectului nostru. Implicarea în tipărirea de carte și distribuția acesteia prin deschiderea unor noi coridoare de piață. Facilitarea accesului la consultanță juridică și de management a viitorilor agenți literari, în încercarea de a înlesni apariția acestora în cuprinsul mecanismului ce vizează piața de carte din România.

MM: Este corect enunțul: rostul e de la Dumnezeu, scopul – depinde de om?

EP: Aș reformula: către rostul divin prin excelarea calităților cu care am fost înzestrați prin grija Acestuia.

MM: Expulzarea rromilor – recent din Franța – este un fel de discriminare pozitivă sau negativă? Sau este chiar o formă de absolutism rasial? Oare din cauza rromilor s-a schimbat percepția Occidentului despre români, cărora li se atribuie un alt profil rasial – adică „românii sunt țigani”? Sau statele dezvoltate, în special din Europa, au căzut în capcana propriilor stereotipii – printre care și cele naționale sau rasiale -. Ar putea exista echivalențe cu alte conflicte: religioase, etnice etc.; vezi și absolutismul religios / confesional care a declanșat conflicte armate. Dar absolutismul moral, în care cred eu că se încadrează și cel religios, privit în general, ce ne puteți spune? Folosește aceasta la ceva?

EP: La un singur lucru: ne arată adevărata față a civilizației secolului XXI care, în ciuda progresului de care nu dorim și nu încetăm a ne încredința zilnic, încă mai poartă amprentele unei politici deficitare din secolul trecut. Avem așadar un trecut istoric în negarea ori cel puțin în mascarea acestei realități cu care nu s-a dorit o confruntare deschisă în vederea găsirii unor soluții pe măsura valorilor la care ne raportăm ca umanitate. Situația romilor este o problemă care ar trebuie tratată serios și care nu aparține numai uneia dintre națiunile Uniunii Europene, fiind un fenomen prezent pe o arie extinsă a vechiului continent. Desigur asta nu absolvă fiecare nație de propriile vinovății.

MM: E deja mult de când A. Camus a semnalat pericolul totalitarismului. Există semne ale unui astfel de sistem funcționând / funcționabil în relațiile dintre fostele țări din lagărul socialist și F.M.I., spre exemplu?

EP: Totalitarismul va continua să pândescă umanitatea și va profita mereu de lipsa noastră de vigilență. Cum se știe, nu există națiuni predispușe la acesta. De aici și rostul culturii în conștientizarea acestui pericol.

MM: Cum ați fi dorit să evolueze România, cum o doreați – în cazul în care nu este așa cum o doreați – și dacă priviți spre țară cu optimism sau cu pesimism? Dați un exemplu despre un lucru foarte bun și altul foarte rău din țară. Ce vă doriți pentru România?

EP: Fiisc. Altfel nici nu cred că ar avea șanse. Deci prin pregătirea, proiectarea, constituirea și acumularea în timp a unor soluții dezvoltate în plan autohton. Ne-am dovedit îndeajuns de

refractari de câte ori a fost vorba de importul unor soluții din afară. Sub hazul românului până și cele mai grandioase soluții pot cădea în derizoriu. Rădem mult, prea des și prea ușor pentru un popor care nu are absolut niciun motiv de bucurie.

Singurul lucru bun este în fapt unul tragic: numărul mare al celor care, disperați, aleg să muncească în afara granițelor țării. Să sperăm că acest exod nu va fi inutil și că generațiile viitoare îmbogățite cultural vor putea aborda problemele din perspectiva unei mentalități diferite decât cea prezentă azi în țară.

MM: Nu v-am întrebat dacă aveți probleme – o fac acum, deoarece dvs. nu mai locuiți în România, dar de trăit, se vede că tot aici trăiți cu sufletul!

EP: Aceleași greutatea pe care le întâmpină orice proiect de acest gen într-o societate cu o democrație tânără, și înțelegându-le pe acestea ca fiind inevitabile, nu încetăm a privi cu încredere spre clipa de mâine. Vă mulțumesc frumos în numele tuturor celor care și-au asociat acțiunile culturale idealului acestui proiect.

MM: și eu vă mulțumesc și mult noroc!

MONICA MUREȘAN

Al doilea număr al revistei RO KU

frunză după frunză
(Flavia Muntean)

• Povestiri zen

Ascultați cântecul păsării, nu pentru glasul ei, ci pentru liniștea care-I urmează.

(înțelepciunea zen)

A apărut numărul 2 al revistei RO KU, revistă de haiku online editată de grupul ROMANIAN KUKAI. Revista este ilustrată, are 140 de pagini în format A4 și este găzduită pe calaméo și pe YU DU, site-uri unde poate fi vizionată în format carte răsfoită.

Volumul, care continuă linia anunțată în numărul 1, aceea de a oferi informație cât mai variată celor ce se apropie de haiku sau scriu de puțină vreme poezie niponă, conține materiale grupate în următoarele rubrici:

- Dicționar de termeni japonezi
- Haiku

Din această rubrică, am ales câteva micropoeme adecvate anotimpului:

*liniștea serii
aroma piperată
a crizantemei*

(Doru E. Iconar)

*Amurg de toamnă –
o pată de rugină
printre zorele*

(Henriette Berge)

*frunze pe alei –
sunetul bastonului
tot mai înfundat*

(Corneliu Beldiman)

*Cules de vie –
băiatul paznicului
cu lacrimi în ochi*

(Petru I. Gârda)

și o continuare, parcă:
*dealul pustiu
vântul culege via*

• Cum se naște un haiku - este o problemă la care s-au încercat multe răspunsuri și explicații, luându-se ca exemple poeme celebre, sau creații personale. Unele comentarii devin ele însele adevărate *proze* datorită grijii autorilor de-a prezenta cât mai *literar* minunea creației. Interesante mi se par mai degrabă rândurile Rafilei Radu (pag. 102), care afirmă că haiku-ul rămâne un mister. Ori, cine poate explica un mister?!

• Traduceri – din haiku-ul francofon, un gest laudabil, doar că mi se pare cam prea mare *distanța* între *un grand film... muet* și *film mut: Stan și Bran* (pag. 62), iar la pag. 64 mă întreb: *mais où est la rivière?... (pentru că râul este un element cheie în acest poem !)*.

• Cultură și civilizație japoneză – interesante paginile semnate de Doru E. Iconar despre sărbătorile de toamnă *Tanabata* și *Zilele Obon* (pag. 78).

- Eseuri și articole
- Interviu - Iubitorii de haiku vor fi desigur, bucuroși de întâlnirea cu poetul *Eduard Țară*, prilejuită de un jurnalist de la *România Liberă*.

- Haiku Club
- Profil
- Haiku și imagine

Dar chiar și cei care nu vor să scrie haiku se pot bucura măcar de formatul agreabil al revistei și de modul în care ilustrația aleasă face accesibil tîlcul delicat al poemelor prezentate, lucru datorat lui Corneliu Atanasiu.

Veți găsi în revistă prezentat un termen al esteticii japoneze, **hosomi** – delicatețe a minții, șase scurte povestiri zen, mai multe relatări ale felului în care trei autori au ajuns la o formă acceptabilă a poemelor lor,

traducerea a trei articole din franceză, germană și engleză, trei eseuri, două interviuri, prezentarea clubului de haiku al elevilor de la Școala Nr.8, Elena Rareș din Botoșani, un portret de autor și șapte fotohaiku-uri. Autorii materialelor de mai sus sunt: Corneliu Traian Atanasiu, Ioana Dinescu, Constanța Erca, Ioana Nicolae Tomi, Maria Doina Leonte, Manuela Dragomirescu, Doru Emanuel Iconar, Elena-Brândușa Steiciuc, Rafila Radu, Mara Paraschiv.

Sînt prezenți cu fotohaiku-uri: Loredana Florentina Dănilă, Ioana Dinescu, Manuela Dragomirescu, Dan Doman, Dan Norea, Livia Ciupav și Corneliu Atanasiu:

*drum vechi de toamnă –
călăuză, doar ghinda
pocnind pe cale*

Puteți accesa revista la următoarele adrese: <http://tinyurl.com/39k5cpf> (vizionare și descărcare de pe calaméo) <http://tinyurl.com/3594qwa> (vizionare și descărcare de pe YU DU) <http://tinyurl.com/32duh3l> (vizionare la fața locului alegând între cele două site-uri gazdă).

IULIAN DĂMĂCUȘ

Vatra veche dialog cu

Ioana Diaconu

Redactor-șef al

«Ziarului românilor», din Atena

Despre ferestrele de libertate oferite de munca de jurnalist

Henriette Yvone Stahl compara cărțile cu niște sonate sau simfonii. Dragă Ioana, consideri că simfonia cuvintelor înșirate cu pricepere pe pagina tipărită are același ecou în ziua de astăzi ca și în trecut? Mai citesc contemporanii noștri? Mai au nevoie de ziare și cărți?

- Dacă Yvone Stahl compară cărțile cu muzica, atunci am să-ți spun ce credea Leonardo da Vinci: „*Pictura e o poezie pe care o vezi în loc să-o auzi, iar poezia e o pictură...pe care o auzi în loc să o vezi.*” Și ca să închid cu cărțile, asemeni lui Ernst Wiechert cred că singurele lucruri care nu fac rău nimănui sunt cărțile. “*O carte nu e nicio lege, nicio sentință.*” Am citit mult, niciodată destul. Uneori am considerat că mi-am pierdut timpul citind ceva, alteori am simțit fericire...după doar câteva cuvinte. Adevărul este că niciodată nu-ți pierzi timpul citind ceva: bun, rău, calitativ sau mai puțin, chiar și faptul de a fi în total dezacord cu ceea ce citești te pune pe gânduri, te ajută să definești mai bine ceea ce crezi de ceea ce este departe de adevărul tău. Impactul cărților și ziarelor

este același, dacă vrei să comparăm trecutul cu prezentul, doar că proporția celor care se apleacă asupra „tipăriturilor” a scăzut. Pe de o parte, e normal să fie așa, radioul și televiziunea, luând locul, într-un fel sau altul, cărților și ziarelor. Pe de altă parte, aceste două mijloace de informare în masă moderne reușesc doar să informeze publicul. Cultura nu se poate face nici prin internet, nici prin radio-tv. Și dacă acceptăm că un om cult este acela care a uitat tot ce-a citit, în sensul că și-a însușit deja cunoștințele, atunci, fără să citești, reușești să fii doar un om informat. Concluzia este că cititul e ca opera: îți place sau nu. Cred deci că sunt mai puțini cei care citesc în ziua de astăzi, dar cei care o fac nu se deosebesc cu nimic de generațiile anterioare. Nevoia de cărți și ziare este constantă, dar este doar pentru unii.

-Care este situația românilor stabiliți în Grecia. Apreciază eforturile unor redactori originari din România de a edita și distribui ziare românești?

- În Grecia ritmul de viață este infernal, deci timpul este limitat. Sau cel puțin așa simt eu. De câte ori vin în România am senzația...că trăiesc “în reluare”, timpul pare că se târaie. Majoritatea românilor de aici preferă radioul, televiziunea și foarte mulți au antene parabolice și văd posturile românești. Nu foarte mulți folosesc internetul. Ziarele sunt citite mai mult de către cei care trăiesc în sate, comune, insule. E firesc aș spune, ei se simt mai departe “de casă” decât noi, cei care avem mai multe posibilități de a afla vești. Totuși, în Grecia situația e paradoxală. Cel mai mult citesc cei care...nu te aștepți să citească. Și acest fapt este valabil și

pentru români și pentru greci. Pot să am o părere avizată, pentru că, la un moment dat am lucrat la o editură de enciclopedii și am rămas surprinsă de multitudinea avocaților și doctorilor care alegeau cărți după culoarea copertelor și numărul celor care nu aveau studii superioare, dar erau interesați de cuprinsul enciclopediilor. În Atena, sunt mai puțini cei care citesc ziare, totuși, e destul să citească 2-3 câte ceva, că imediat subiectul ajunge pe buzele tuturor. Apoi merg și cumpără publicația.

-Aveți concurență în Grecia? În afara ziarului pe care îl redactezi, “Ziarul românilor” din Atena, există în spațiul jurnalistic elen vreo publicație similară?

- Un ziar similar nu există. Există un ziar care se tipărește în România pentru românii din diasporă, la mijloc având 4 pagini specifice fiecărei țări: Grecia, Spania, Italia...Există un alt ziar, de 64 de pagini, care apare în 7 limbi. Pentru România există 8 pagini. Există o revistă bilingvă, care apare trimestrial. Toate aceste publicații sunt gratuite și au propria rețea de difuzare. De asemenea, există o pagină electronică, stil cotidian. Un alt ziar de limbă română pentru Grecia, distribuit la chioșcurile de ziare cu presă străină din toată Grecia nu există. Tocmai de aceea am un oarecare control atunci când spun că “vând mai bine” în afara marilor orașe și ziarul nostru ajunge peste tot în Grecia.

-Ești editorul unui ziar românesc de succes. Ce satisfacții poartă cu sine munca de editor? Care este secretul inițierii și continuării unei activități jurnalistice spectaculoase?

- Tot ce spui sunt cuvinte mari: „succes”, „activitate spectaculoasă”. Nu mi-e frică de cuvintele mari, îmi plac, le folosesc, nu mă feresc de ele, nici nu mă caracterizează excesul de modestie. Încă nu e cazul în ceea ce mă privește, o spun cu realism. Sper să vină și ziua aceea! Consider că sunt iar...la un nou început, consider că această provocare mă ajută să cresc, dar...”mai am mult până departe”. Viața mea profesională a fost totdeauna, mereu și mereu, un șir de provocări, de lucruri noi, de oameni noi, de locuri noi. Și se întâmplă, inevitabil, să plec din locurile acelea exact după ce am

terminat mai tot ce am avut de făcut, exact în perioada când ar trebui să mă odihnesc și...să primesc laurii, dacă vrei. Vine mereu un moment când am de ales între a sta și a consolida, a trece la ritm slow, light, pentru un timp... sau a schimba și a face, din nou și din nou, altceva. Nu știu cum, deși mereu îmi spun că e pentru ultima dată... totdeauna aleg a doua variantă. Satisfacția ca editor îmi imaginez că este aceeași cu cea pe care o simți tu punând întrebările de acum, când răspunzându-ți ție, îmi clarific și eu ideile. Expunând ceea ce cred eu cititorilor bănuiesc că îi oblig să hotărască care este părerea lor. Și orice hotărâre, bună sau rea, cred că e mai bună ca nehotărârea. După ce hotărăști ceva...te simți mai bine, mai liber. Deci satisfacția ar fi că, prin ceea ce scriu, particip la decizia cititorilor și la starea lor de bine. Secretul succesului tuturor oamenilor este unul și vechi, arhicunoscut: „Ai pierdut? Continuă! Ai câștigat? Continuă!”

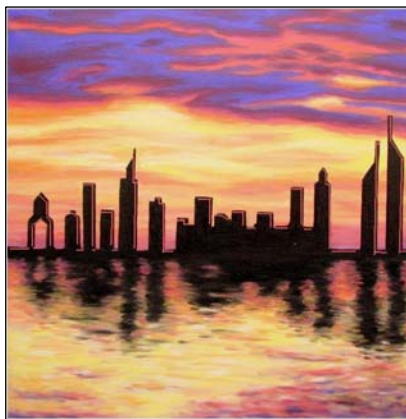
-Realizând o incursiune în timp, povestește-ne cum ai ajuns să practici această meserie?

- Mi-era frică de această întrebare, în măsura în care nici acum nu sunt sigură că îmi amintesc exact “cum” sau “când”. Oricum...mult mai târziu ca tata. Tatăl meu, la 15 ani, era corespondent în presa centrală. La întrebarea “cum”... răspunsul corect mi se pare... reflex. Am scris mereu, de copil, prin toate revistele și publicațiile specifice. O mare tristețe a mea este că, de la un moment dat... și nici asta nu mai știu când, am încetat să scriu poezii. Cred, și poate greșesc, că „mi s-a rupt filmul”, n-am mai reușit să-mi păstrez în suflet fărâma aceea de puritate, inocență, curățenie...de aceea nu mai pot scrie versuri. Când?, cum? de ce?...nu-mi pot răspunde nici mie. Să nu-ți imaginezi că țara a pierdut vreun Eminescu, (asta ca să și râdem!), doar că înșiram și eu „cuvinte goale, ce din coadă au să sune”...și nici asta nu mai pot face. Începutul a fost o rubrică de modă și cosmetice și știi de ce? Mă împăcam cu toate destul de bine, eram tânără, puteam atunci să accept cu ușurință că unii habar n-au despre aproape nimic, doar că mă irita faptul că vedeam femei drăguțe și neîngrijite sau neasortate. Sigur că „frumusețea se oprește la suprafața

pielei, în timp ce urățenia ajunge până la oase” (Murphy), dar mi se pare firesc ca această călătorie, cu și despre oameni, să fi început din exterior spre interior. În secunda când ajungi în interior...nu mai ai timp pentru restul niciodată. Românele sunt femei drăguțe, marea majoritate, asta cred și acum, după ce am văzut mai multe „popoare de femei”. Consideram, pe atunci, că le lipsește (tot majorității), informația, amănuntul dacă vrei. Tu știi, așa cum știi și eu, că „de la sublim la ridicol e doar un pas”, așa cum de la sexy la vulgar e tot un pas. Acum de unde și până unde consideram eu că știu sau am calitatea necesară, gustul sau cunoștințele pentru a da sfaturi...nu pot să-ți explic?! Cert este că aveam o rubrică la un important ziar săptămânal, pe unde n-am călcat vreodată, nu mă știa nimeni, ci doar trimiteam articolele. Mai știu că rubrica era foarte apreciată. După mulți, foarte mulți ani, am urmat un curs de cosmetică și machiaj, (pentru sufletul meu) și îți pot spune că n-am aflat multe lucruri noi față de ce știam atunci. Am învățat doar unele tehnici.

-De asemenea, sunt curioasă să știi, când ai decis să te stabilești în Grecia și de ce ai ales să-ți trăiești viața tocmai în țara vacanțelor de neuit și a vechilor înțelepți din Antichitate?

- A fost soarta, nu eu, cea care a ales în locul meu. Grecia a reprezentat țara vacanțelor mele timp de 7 ani, 1990-1997. În România lucram cu greci. De câte ori am venit aici niciodată nu mi-am imaginat că va fi “casa mea” vreodată. Era totdeauna “casa mea de vacanță”, “casa mea de suflet.” Eu îmi doream să merg în Canada, în partea franceză. M-am recăsătorit cu un grec și așa m-am

stabilit aici. Între timp am divorțat, sunt la al doilea divorț, deci sunt “foarte divorțată”. Deci m-am stabilit aici din 1997, dar legătura mea cu Grecia este dintotdeauna: istoria, mitologia, primul meu director, (pe vremea lui Ceaușescu) era greco-român....totul se leagă. Așa a fost să fie! Stau aici acum, dar mi se pare că am fost aici dintotdeauna. Și asta a fost senzația încă din prima zi, ca turist: „casă”, dar „casă de vacanță”. Cel mai greu mi-a fost când am început să lucrez și vedeam palmieri, de o parte sau cealaltă a străzii. Palmierii, în mintea mea, erau legați de vacanță, soare, mare....cum să mergi la serviciu... în loc să te plimbi?!

- Știm că gânditorii greci așezau totul sub spectrul reflectării filosofice. Probabil că grecii au moștenit un strop de înțelepciune de la strămoșii lor. Din această perspectivă, ai observat, cumva, că grecii sunt mai înțelepți decât noi românii sau știi să trăiască mai frumos ca noi?

- Înțelepciunea e lucru mare. Nu, nu cred că grecii au moștenit acest strop de înțelepciune. Există “Miturile lui Esop”, există toată pleiada de filozofi pe care Grecia „i-a dăruit” omenirii. În Europa nu cred că există vreun popor care a moștenit exact „acest strop” de înțelepciune despre care vorbești, din păcate! Fiecare popor este înțelept, în felul lui, dar popoare mai înțelepte mi se par cele asiatice, doar că ele urmează o altă filozofie.

Foto: Casoni Ibolya, “Apus în Dubai”, din ciclul Țara Visurilor

„Tinerețea e timpul de a învăța; bătrânețea e timpul de a aplica”, spunea J.J. Rousseau. Probabil că noi, europenii....suntem încă niște popoare tinere...cu toată vechimea istorică. Avem neașteptat de multe lucruri comune cu grecii, chiar dacă-i considerăm, în unele concepții, puțin „mai orientali” decât noi. Aceasta este percepția în România, uneori chiar așa este, dar cred că nu toate aceste diferențe sunt greșite. Calitatea vieții și modul de viață sunt mult mai bune aici, da, grecii trăiesc mai frumos ca noi. Iau lucrurile mai „în ușor” și acordă o mai mare importanță zilei de astăzi, fiecărei clipe. Ei trăiesc fiecare zi ca și cum ar fi ultima...și cine-mi poate garanta mie, și fiecăruia dintre noi, că nu este așa? Nu în sensul fatidic al expresiei, ci în sensul de a face tot ce poți pentru a te simți bine azi, pentru că mâine....poate fi mai rău?!

-Eu cred că presa scrisă este și va rămâne un instrument performant de comunicare, educare, informare. Ce ingrediente e necesar să cuprindă un ziar destinat diasporei românești pentru a intra în categoria producțiilor editoriale de succes?

- Un ziar al diasporei trebuie să aibă de toate, e doar o chestie de proporție a rubricilor, care trebuie reglată după target-ul cititorilor. Aici nu sunt foarte mulți interesați de I.T., de exemplu, dar nu poate lipsi o rubrică de inedit, să spunem. Presa scrisă nu poate fi înlocuită de niciun altfel de tip de presă, după părerea mea. E o altă senzație să răsfoiești, să simți hârtia în mână. E un altfel de contact pe care îl ai cu cărțile și ziarele. Folosești mai multe simțuri: mirosul, văzul și simțul tactil. Sunt 3 din 5!

-Cum a luat naștere pasinea ta pentru jurnalism? Ai avut vreun model inspirațional în acest sens ?

- Cred că jurnalismul „îl am în sânge” sau îmi place să cred asta. Nu am un model, am mai multe modele, niciunul integral. Îmi plăcea stilul tatei, în unele scrieri, când eram mică, dar nu în toate. Există un singur jurnalist al cărui stil de anchetă îmi place, de exemplu, dar n-am preferat niciodată presa de anchetă. Cunosc foarte mulți jurnaliști pe care îi admir în domeniul punctuale: unii scriu

editoriale foarte bune, alții pamflet, alții fac reportaje. Lista mea e deschisă, o completez aproape mereu, iar eu nu-mi doresc să semăn cu nimeni, în special, ci cu toți la un loc...dacă s-ar putea?! Nu se poate, deci îmi rămâne să semăn doar cu mine. Oricum, cred că cel mai mult ce putem reuși, fiecare dintre noi, este să ajungem egali cu noi înșine.

-Consideri că activitățile de presă practicate de românii din diaspora, desfășurate atât sub forma presei scrise (apărută pe suport tradițional și electronic) sau realizate în presa televizată, îndeplinesc rolul unor instrumente de popularizare pozitivă, care pot să schimbe imaginea României în lume? Reușesc ziariștii din diaspora română să intensifice interesul altor popoare pentru cultura și civilizația noastră națională ?

- Sigur că mass-media din diasporă joacă un rol important în schimbarea imaginii țării. Nu e vorba însă numai despre schimbare. Ca să schimbi ceva... trebuie ca acel ceva să existe. Și ceea ce există, bun sau rău, acest ceva care dorim să-l schimbăm este creat, în mare măsură, tot de mass-media. Mass-media are și răspunderi, nu doar drepturi. Ziariștii români din diasporă reușesc tot ceea ce pot reuși toți ziariștii lumii: să promoveze sau să înfunde un subiect. Pentru ca ziariștii români din străinătate să reușescă să schimbe imaginea țării, (așa cum îmi imaginez că vrei să spui, referindu-te la o schimbare radicală) sau să intensifice interesul altor popoare pentru cultura și civilizația românească, ar trebui să fim mai uniți, să suținem campanii de presă comune, să colaborăm și cu colegii din țară. Ar trebui să fim băgați în seamă, de exemplu și de

Ministerul Turismului din România (domeniu cu care chiar am avut legătură pentru foarte mulți ani), ca să promovăm, așa cum putem fiecare și din locul în care suntem, frumusețile unice ale României. Una e să scriu doar eu, altceva să scriem aceeași temă toți ziariștii români din diasporă, la un moment dat. E un alt impact! Plus că începe să funcționeze principiul acela conform căruia, dacă poți influența 20 de oameni, aceștia vor vorbi cu alți 20... propagarea ideilor fiind mult grăbită, rezultatul mai rapid. În ritmul în care o facem acum, fiecare ziarist român din diasporă încercând să promoveze imaginea României, să schimbe concepțiile adânc împământenite, putem obține doar rezultate „locale” și efemere. Nu mă aștept la rezultate spectaculoase în ritmul acesta, doar că nu pot să nu apreciez eforturile fiecăruia, de acolo de unde este. Dacă am avea o mai bună comunicare între noi, dacă am fi puțin mai solidari, mai organizați, dacă ne-am coordona acțiunile, astfel încât acestea să coincidă, cred că am avea cu toții de câștigat.*

LILIANA MOLDOVAN

Foto: Casoni Ibolya, „Omul care aduce ploaia”

* Foto 1 : Ioana Diaconu, redactor-șef „Ziarul românilor” din Atena

Foto 2 : Ioana Diaconu citind din „Ziarul românilor”

Foto 3: I. Diaconu cu George Ciamba, Ambasadorul României în Grecia

Foto 4 : I. Diaconu cu Ministrul plenipotețiar Nicolae Anton, Consulul României în Grecia

Ecouri dinspre „Bătălia lui Hernani” spre aplauzele cu o singură mână...

Criza teatrului nu există în sine, ea fiind doar o componentă cu o suprafață tot mai restrânsă a unui fenomen tot mai cuprinzător. Acest paradox nu semnifică însă o sustragere a spațiului scenic de la criza generală, ci faptul că Artele se află într-o dramatică pierdere a rolului lor social.

Dacă o astfel de imagine poate părea exagerată, să comparăm forța unor opere care chiar și-au influențat epoca, cu actuala lipsă de impact a Artelor la nivelul mentalului comun. Să apelăm astfel la un fapt istoric: în 25 februarie 1830, a avut loc premiera dramei *Hernani*, de Victor Hugo, ocazie cu care polarizările de opinie au condus la celebra „bătăie a lui Hernani” dintre tinerii romantici și fosilele neo-clasiciste. Disputa lor nu era doar estetică, ea disimulând o acerbă luptă pentru întâietatea în proiectul social al vremii, rivalii fiind burghezia emergentă și, respectiv, nobilimea conservatoare. Acceptarea publică (sau negarea) unor valori socio-morale exprimate artistic avea în zorii modernității o miză atât de mare, încât în jurul lor se puteau declanșa războaie de presă, polemici, scandaluri, procese, dueluri... Numai că astăzi Arta nu mai are deloc aceeași portanță, mizele globale găsim și doar o minimă pondere în spațiul său creațional. În urma unor cedări repetate, acesta a rămas din păcate un fel de rezervație bizară tolerată de Putere atât timp cât produce divertisment și disoluție manipulatorie. Desigur, din necesitatea păstrării aparențelor democratice, dar și a controlului frustrărilor colective, contestarea artistică este încă acceptată, însă numai atâta timp cât ea rămâne o revoltă lipsită de obiect. În contextul libertăților (relative) de exprimare și a culturii internautice de nișă, chiar și cele mai importante creații ne apar astăzi ca perisabilități fără consecințe serioase, fie că sunt validate Nobel, Goncourt, Palme d'Or, Oscar, BAFTA..., fie că exală din cel mai insalubru *underground*!

Desigur, explicații pentru o astfel de lipsă de prestanță a artei există din abundență... Dar ele nu pot contracara cu nimic criza lumii post-civilizaționale în care ne confruntăm cu accentuarea (d)efectelor provocate peste timp de un iluminism subversiv. În virtutea succesului avut de *metodele* sale raționalist-tehniciste în revoluționarea societății, ele au fost absolutizate până la statutul de *principii* puse să guverneze abuziv chiar Artele și viața spiritual-afectivă. Rezultatul a fost o tragică neutralizare a sensibilității artistice, element mediator important în interacțiunea dintre mentalul colectiv și realitate.

În numele unei eficientizări existențiale (iluzorii), modernitatea a acceptat tacit trocul prin care s-a cedat complexitatea celesto-terestră a umanității în schimbul simplificărilor mecaniciste. Iar procesul a fost marcat prin uzurparea esteticului de către pragmatismul economic și/sau propagandistic. Numai că, procesul odată pus în practică, nimic nu s-a îmbunătățit, ci dimpotrivă: starea de rău existențial s-a accentuat, omul acuzând tot mai mult efectele acestor autodeposedări. Lipsit de dimensiunea transcendentă și de cea a sensibilității artistice, el nu mai

este capabil astăzi „să rezilieze” acest pact faustic din vria căruia nu mai poate ieși, de vreme ce a ajuns doar o viețuitoare determinată preponderent tehnologic.

Deși progresăm spectaculos ca și civilizație materială, vedem cu disperare inertă cum uneltele noastre de transfigurare artistică a realității s-au erodat în mod dramatic. Și faptul e cu atât mai grav, cu cât respectivele unelte decurgeau natural din zestrea noastră genetică. Prin alterarea unor astfel de fibre vitale ale antropologicului nu facem altceva decât să ne îndreptăm spre o fundătură existențială în care tehnologia nu va folosi la nimic omenescului.

Prin forme oficioase ori experimentaliste, dar oricum lipsite de conținut, Artele au fost subtil folosite în anestezia prin bună-stare concurențială a West-ului și prin penurie planificată a Est-ului. Numai că, după căderea Zidului, s-a petrecut între blocurile anterior rivale un proces neprevăzut de *crossing-over*, cei doi stimuli echilibrându-se între ei, odată cu însumarea efectelor lor perverse. Astfel de evoluții au permis inversarea sensului de implementare a transformărilor istorice. S-a trecut deci insesizabil de la implicarea maselor în transformarea istoriei, la aplicarea transformărilor direct asupra lor. Colectivitatea umană, indiferent de algoritmul ei de coagulare, începe să devină, așadar, din subiect al istoriei un obiect docil al ei.

Și se pare că cel mai eficient vector al acestei manipulări de bună-voie inconștientă și cu voie-bună iresponsabilă este actualmente hipnoza postmodernistă, dusă în jurul unor platitudini politic corecte. Prin ea se cultivă un elitism dictatorial cu pretenții de popularitate obligatorie, fenomen ce a condus rapid la intransigențe demne de procesele staliniste / mac carthy-iste. Cam de genul: cine nu e cu noi e împotriva noastră; istoria (culturii) a avut ca scop suprem apariția noastră; pentru că suntem temporal ultimii veniți, înseamnă că le suntem superiori tuturor predecesorilor; după noi nu mai poate urma nimic; în afara rețetei noastre artistice nu se poate crea artă; dacă nu abordezi doar din punctul nostru de vedere subiecte legate de feminism, perversități sexuale, minorități, ateism și încălzirea globală, înseamnă că nu ai cum să exiști ca artist și nu ești decât un mizer conservator, un deviaționist sau un intelectualist ermetic rupt de mase... Iar într-o lume contemporană în care modelele de succes sunt cele ale inculturii grobiene ori stilate, ale absolutismului politehnist, ale imbecilizării

erudite, sau cele ale unui parazitism mediatic, o astfel de „cultură” se poate dezvolta nestingherită, ba chiar malign. Așa că nu trebuie să ne mai mirăm că spațiul de exprimare pentru arta autentică și umanizatoare este în restrângere progresivă...

Iar patologia respectivă este deja vizibilă, de vreme ce s-a ajuns deja la stadiul în care Artele, și odată cu ele Teatrul, au tendința de a nu-și mai onora funcția ancestrală de exorcizare a răului, a disfuncționalului. Printr-o îndelungată și obsesivă deturnare, aceste forme ale umanului au fost întoarse împotriva spiritului lor natural, în sensul că **Artele nu mai combat răul existențial, ci îl propovăduiesc apocaliptic**. Un astfel de act artistic nu exclude catarsisul, numai că sensul acestuia nu mai este înălțarea, ci prăbușirea omenescului. Complicitatea la o astfel de direcție oferă recompense prin intermediul *box-office*-ului, numai că alinierea la Sistem înseamnă o decădere a artistului până la starea de mercenar, prestator, sclav sau cocotă culturală. Iar

rezistența lumii artistice e tot mai insularizată și mai însingurată între presiunile Sistemului și lipsa de susținere a maselor, poate instruite ele pe alocuri, dar sigur desensibilizate în ansamblu...

Am ajuns astfel să frizăm un paradox de înțelepciune chineză ce metaforizează o stare de erodare a omenescului: când toată lumea știe cum aplaudă două mâini, oare cum aplaudă o singură mână? Răspunsul la o astfel de contradicție îl aflăm prin autocontemplarea noastră la spectacolul vremii și la spectacolul spectacolului vremii... Pe parcursul a unui secol și jumătate de modernități, iată că Arta ca și chip al lumii și-a schimbat sensul: în loc să fie un purgatoriu al esențializării omenescului, ea este împinsă spre statutul de hap purgativ!

CRISTIAN STAMATOIU,
Universitatea de Arte din Tg Mureș

27 martie, 2010, de Ziua (și Noaptea) Teatrului

Ocean întors

Timpul lui neica nimeni

Ne tot învărtim în cer, de-aiurea cu pământul, căruța noastră cosmică, mereu, îngâmfăți că suntem, fără să vedem că ceea ce va fi devine un fel de prezent care tocmai ne-a scăpat printre degete într-un trecut, la nivelul muritorului, fără întoarcere. Și asta, câtă vreme doar drumul de ieri și până astăzi ne încovoie și mintea și spinarea sub povara unui mâine, un fel de licărire ce tocmai s-a stins. Și eu care îmi doream să pipăi clipa! Da, Clipa! Dar cum, când, uite-o și nu e!

Și, totuși, atunci când avem conștiința propriei noastre existențe, pironiți cu ochii pe... să zicem, copilărie, în oglinda vremurilor, nu ne putem trece cu vederea nici ridurile și nici părul încăruntit. Mai tot timpul, degeaba! Probabil, de aici și expresia românului, ziceam într-un articol anterior, hâtru și filosof de când lumea: „orice armăsar ajunge într-o zi gloabă!” Și ajunge cu atât mai repede, cu cât „a făcut umbră pământului degeaba”. Lăsând gluma la o parte, trebuie să acceptăm faptul că totul în jurul nostru se schimbă și moare. De aici și ideea lui Heraclit din Efes, idee conform căreia totul e curgere. Curgere în normalitate, credem noi, câtă vreme Dumnezeu era atunci și pe pământ.

Când El însă, parcă, niciunde, perspectiva aci, în lume, se schimbă! Nu se mai poate vorbi despre timp nici ca perioadă (de la, până la), mediu (toate se petrec în...), substanță

sau relație, cum se putea vorbi pe vremea lui Spinoza sau a lui Leibniz, și nici despre timpul din sufletul nostru, cum splendid l-a definit Augustin. „Dar cea ce acum este evident și clar nu este nici viitorul, nici trecutul, și nu se zice la propriu: există trei timpuri, prezentul din cele trecute prezentul din cele prezente și prezentul din cele viitoare. Căci acestea trei sunt în suflet și în alt loc nu le văd, memoria prezentă despre

cele trecute, vederea celor prezente, așteptarea prezentă a celor viitoare.”

Nu se mai poate vorbi nici de timpul absolut sau de cel ciclic și nici despre timpul ca re-prezentare, teofanic, ce devine, contextual, prezent.

În lumea noastră grăbită, parcă, spre nicăieri, doar pe ici, pe colo, se mai aude despre timp. Dar nu despre unul, să-i zicem, normal, cu trecut (conturat în jurul valorilor), prezent (ce se mișcă cu știință, prin raportare și spre binele tuturor) și viitor (cu alte valori spre care să tindem), ci despre unul, doar prezent. Un prezent încastrat la nivelul a două atribute:

forță de muncă productivă și societate de consum spre beția în mocirlă a celor mulți și bunăstarea celor ce-l definesc. Chiar și așa, prezentul, în „simplitate” descrisă, parcă tot ar mai fi ceva. Ce se întâmplă însă când „simplul” nu e tocmai „simplu”, când între cele două, (cică acolo, nu te plouă. Aiurea!), forța de muncă productivă și societatea de consum, se strecoară (că loc, berechet), mitocănia, hoția, minciuna, parvenitul mustind a prostie etc.? E? Vă spun eu: apare timpul lui neica nimeni! Mai ceva decât ceva, că, de, neica nimeni, cel de până mai ieri paharnic la parangheliile drămuitorilor de vremuri, astăzi, flașnetă la guvernare! Eee! Neica nimeni, până mai ieri, un fel de f... vânt, azi la universitate șpăgar, sperțar, curvar și vânzător de iluzii! Ca să vezi! Neica nimeni, până mai ieri, analfabet, azi, la te miri ce școală, tot... analfabet! Dar cu „funcție”, vorba Maestrului. Dracu' a mai pomenit! Neica nimeni, mai ieri, un fel de rahat, azi, moț, goarnă la palat. Și mai și! Timpul lui neica nimeni!... E? E! Și noi ce mai așteptăm, fraților?

Țara arde, baba se piaptână și conu' George plimbă Marița la cimitir.

NICOLAE BĂLAȘA

Foto: Casoni Ibolya, “Primăvară în orașul mistic – Focuri de artificii în New York”, din ciclul “Țara visurilor”

Vatra veche dialog cu artistul liric

IONEL VOINEAG

”Îmi este un dor infinit de Brăila ... »

- De unde a venit pasiunea pentru muzică? Cum a evoluat aceasta în timp?

-Tatăl meu, tenorul Ștefan Voineag, un om extraordinar, descoperitor al multor talente artistice brăilene, și profesorul de muzică Nicolae Ivanov, au fost cei care au sădit în mine sămânța muzicii culte, ce avea să rodească, atât de frumos, mai târziu. Am cântat în corul Liceului “N. Bălcescu” din Brăila, unde orele de muzică, gândite sub formă de concursuri pe teme de muzică clasică, erau o adevărată bucurie spirituală. Tot în orașul în care m-am născut, la Școala Populară de Artă, am descifrat tainele cântului la pian, violoncel și chitară clasică.

Astfel, dorința mea inițială de a deveni arhitect s-a schimbat și, în ultimul an de liceu, am început să mă pregătesc pentru Conservator, la Brăila, cu o valoroasă profesoară de Teorie și Solfegiu, d-na Elena Aron. Primele noțiuni de Canto le-am primit, tot la Brăila, de la d-na Dorina Șerbănescu, care studiasse în Italia.

După terminarea Liceului, în 1969, Dumnezeu mi-a călăuzit pașii către “dulcele târg al Ieșilor”, unde am urmat, mai întâi, secția *Profesori de Muzică* la Conservatorul “George Enescu”, perioadă marcată de marele dirijor și compozitor Sabin Păutza, sub îndrumarea căruia am cântat în Corul de cameră “*Animosi*” și apoi secția Canto clasic, la clasa Profesorului Visarion Huțu, un valoros bariton al Operei de Stat din Iași.

Seriozitatea cu care am muncit, în acei ani de studiu, a dat roade în 1974, când am susținut, în *Sala de Concerte* a Conservatorului, primul meu Recital Vocal, acompaniat la pian de Maestrul Ioan Welt, un excelent cunoscător al liedului german. În 1975, am debutat ca interpret al genului vocal – simfonic, în oratoriul “*Anotimpurile*”, de Haydn, pe scena Filarmonicii “*Moldova*” iar la 26 iunie 1976, am debutat, ca solist de operă, pe scena *Operei Române* din Iași, în dificilul

rol *Rodolfo*, din opera “*Boema*” de Puccini.

Au urmat ani de vis, ca solist al *Operei Române* din Iași, sub atenta îndrumare a regizorului Dimitrie Tăbăcaru, directorul Operei: numeroase premiere, invitat de onoare al tuturor Teatrelor de Operă și Filarmonicilor din țară, turnee în străinătate, Premii la Concursuri Internaționale de Canto dar și Concerte și Recitaluri de neuitat la... Brăila.

Această minunată perioadă ieșeană a fost continuată, în chipul cel mai firesc, la 1 oct. 1982, de ascensiunea pe prima scenă lirică a țării. Aici, ca prim - solist al *Operei Naționale* din București, am trăit împliniri artistice totale. În acea perioadă, l-am avut ca mentor pe Maestrul Emil Marinescu, un mare tenor din perioada interbelică, care în 1986 a trecut la cele veșnice. El este prezent permanent în viața mea...

Peste 50 de mari roluri de operă, peste 100 de lucrări vocal - simfonice, sute de lieduri, sau turneele pe mari scene din străinătate, în fapt mii de apariții în fața publicului meloman, sau prezența permanentă în studiourile Radio - TV, au însemnat confirmarea valorii și talentului meu care, fără muncă, seriozitate și mari sacrificii, nu s-ar fi putut concretiza.

Am primit în cariera mea enorm de multe distincții, premii și diplome, sunt laureat al unor importante Concursuri Naționale și Internaționale de Canto. Amintesc acum doar câteva dintre acestea: Laureat al Concursului Internațional de Canto “*Francisco Vinas*” cu Premiul I (Barcelona 1978), *Marele Premiu* al Concursului Internațional de Canto de la Ostende (Belgia - 1980), *Bursă de studii* în Italia, la Conservatorul *Santa Cecilia* și la *Teatro alla Scala* din Milano (1980), *Cetățean de Onoare al Municipiului Brăila* (1996), *Ordinul Meritul Cultural în Grad de Comandor* (2004), *Titlul Științific de Doctor*, în domeniul *Muzică - Magna cum Laude* (2005), apariția în prima ediție - *Who is Who - România* (2007)...

Am continuat să cânt până în 2005, când am hotărât să mă retrag, spre regretul numeroșilor mei admiratori, care încearcă mereu să mă convingă să revin pe scenă ca interpret! Studenții mei se bucură, acum în totalitate, de experiența mea și de ceea ce încerc să-i învăț: tehnică de cânt, secrete ale unei meserii extrem de dificile și, nu în ultimul rând, cum să rămână verticali în această lume, care devine din ce în ce mai strâmbă!

Din 1992, am început și activitatea, ca Profesor de Canto, la Conservatorul “*Ciprian Porumbescu*”, care ulterior s-a numit *Academia de Muzică* și care acum se numește *Universitatea Națională de Muzică* din București. Tinerii artiști lirici, pe care îi îndrum, pe drumul atât de frumos dar și plin de capcane al artei lirice, sunt marea mea bucurie a acestor ani...

-Există un artist pe care îl admirați, cu care v-a făcut plăcere să cântați?

- Întrebare foarte grea! Am fost alături, pe scenă și în viață, de numeroși și mari cântăreți de operă, operetă, oratoriu și lied. Am cântat sub bagheta unor dirijori extraordinari și am fost îndrumat de regizori importanți, dar pentru că m-ați rugat să numesc un singur nume atunci voi spune: *Placido Domingo*...

El a fost și încă mai este un artist liric total, tenor carismatic, cu un repertoriu uriaș, dirijor, regizor dar și director de teatru liric, un caracter puternic care nu se lasă dominat de orgolii și care, culmea, este și un om extrem de modest, dar și inițiatorul unui important Concurs Internațional de Canto, care îi poartă numele.

Cred că, dacă aveam șansa să trăiesc într-o țară normală, putem fi un adevărat rival, în sensul sportiv al cuvântului, al marelui *Domingo*. Mi-a făcut plăcere să cânt cu mulți parteneri de scenă, sub bagheta unor mari dirijori și sub îndrumarea unor regizori de renume, dar acum voi aminti un singur nume...

- Angela Gheorghiu – cea mai mare soprană a lumii!

-În 1988, când Ionel Voineag era socotit, de critica de specialitate, un adevărat “*Domingo*” al României, am invitat în Concertul Extraordinar “*Ionel Voineag și invitații săi*”, care a avut loc pe scena *Operei Naționale* din București, o tânără și valoroasă

soprană, *Angela Burlacu*, încă studentă la Canto. Am mai cântat împreună, de câteva ori, până când, după absolvirea Conservatorului, Angela a ales să trăiască în lumea civilizată și astfel a devenit marea soprană *Angela Gheorghiu*.

Sunt onorat că *Angela Gheorghiu*, această adevărată *DIVĂ*, mă consideră primul ei partener de scenă și, mai ales, un prieten adevărat.

-Ce ne poți spune despre studenții dumneavoastră, despre evoluția lor ca artiști? Despre succesele lor...

-*Ana Camelia Ștefănescu, Marius Brenciu, Florin Ormenișan, Dan Popescu, Alfredo Pascu, Mariana Mihai, Ioan Dimieru, Eliana Pretorian, Răzvan Săraru, Ioan Hotensche, Marian Someșan, Răzvan Georgescu...* sunt tineri artiști lirici care, de-a lungul anilor, au absolvit la clasa mea de Canto și care astăzi au o frumoasă carieră internațională. Ei fac cinste școlii românești de Canto și sunt adevărate modele artistice pentru actualii mei studenți.

Aproape toți, înainte să ajungă artiștii lirici importanți de astăzi, au cântat alături de mine, în primii lor ani de studiu, la... Brăila !

-Cum ați trecut, cum treceți peste rivalități?

-Nu m-au preocupat niciodată rivalitățile pentru că am considerat și consider că principala mea preocupare, pe scenă și în viața de toate zilele, a fost și este respectul pentru adevăr, pentru artă, pentru munca făcută cu conștiință, sinceritate, profesionalism și fără compromisuri.

-Trăim într-o societate, extrem de aproape de mercantilism. Cum este primit și cum este privit actul de cultură în momentul de față?

-Actul de cultură, în momentul de față, este în mare pericol. Societatea românească, dominată de mercantilism și interese oculte, influențează implicit cultura și învățământul artistic. Nu sunt un nostalgic, dar trebuie să amintesc, celor care nu știu sau nu vor să știe, că în România, înainte de 1989, se făceau selecții la nivel național pentru concursuri internaționale de canto de mare prestigiu. După o astfel de selecție, se alcătuiă un lot de tineri artiști lirici care erau apreciați la adevărata lor valoare și care cucereau importante

premier, aducând glorie țării noastre. După 1989, numărul celor care au reușit să se prezinte la concursuri internaționale este alarmant de mic, dar cel mai grav este aspectul legat de nepăsarea totală a celor care nu înțeleg, sau se fac că nu înțeleg, dezastrul care ne așteaptă.

-Dacă ar fi să încadrăm societatea în care trăim, într-o partitură muzicală, care ar fi aceea?

Este foarte greu să încadrăm societatea contemporană românească într-o partitură muzicală! Cred că fiecare dintre noi am putea fredona melodii în diverse stiluri, dar îmi este tare frică de momentul când la Conservator se vor studia manele! Nu sunt pesimist, dar dacă nu se iau măsuri de urgență, în ceea ce privește educația tinerilor, vom ajunge mult mai rău decât acum.

-Dacă ați putea da timpul înapoi ce vi s-ar părea primordial de realizat?

-Timpul nu se mai poate da înapoi iar ceea ce am realizat și realizez : familie - am o soție minunată și un băiat cu care mă mândresc, care la rândul său are o familie foarte reușită; o carieră, de peste 30 de ani, ca tenor; 17 ani ca Profesor de Canto... perioadă în plină desfășurare...Acum îmi doresc sănătate, pace și liniște sufletească.

-Considerați că sunteți un om împlinit, un om complet? Ați ajuns la un apogeu?

-Da sunt un om complet, un om fericit, împlinit și educat, cu un temeinic bagaj de cunoștințe, un om care nu a făcut compromisuri pentru a se realiza atât de frumos! Astăzi, mă bucur, din ce în ce mai mult, de fiecare clipă dăruită de Dumnezeu și încerc să dau tot ce am mai bun celor din jurul meu: familie și studenți.

Am atins numeroase culmi artistice, care îmi vor rămâne veșnic în memorie, dar minunatele amintiri legate de numeroasele concerte pe care le-am susținut la Brăila, singur sau împreună cu studenții mei și semnalele pe care încă le mai primesc, din partea unor spectatori brăileni ai acelor concerte, mă fac să cred că nu am venit întâmplător pe această lume în "ORAȘUL CU SALCÂMI"!

-Există un preț pe care îl plățiți pentru celebritate?

-Celebritatea nu m-a atins negativ pentru că eu detest vedetismul și de la început am avut numeroase modele artistice, mari cântăreți dublați de modestie!

Din păcate, am plătit și plătesc mereu pentru sinceritatea mea, dar cei care mă atacă ar trebui să știe că fiecare lovitură a lor mă întărește și mă apropie și mai mult de Dumnezeu.

-Vă este dor de Brăila ? Cum se vede orașul natal de la București?

-Sigur că îmi este un dor infinit de Brăila și doresc enorm să revin în orașul care înseamnă atât de mult pentru mine ...Oare când va deveni **Brăila...Capitală Europeană a Culturii?**

-Aveți amintiri legate de Brăila?

-Mai mulți foști colegi, absolvenți ai Liceului "N.Bălcescu", ne întâlnim din când în când în București și depănăm amintiri, iar amintirile legate de Brăila sunt prezente mereu în sufletul nostru.

Acum, când închei aceste rânduri, privesc *Dunărea* din *Grădina Mare* și văd în zare *Munții Măcinului*, beau un pahar de bragă rece și proaspătă, ajung la casa în care m-am născut, intru și mă rog în *Biserica Greacă* dar și la *Biserica Sf.Gheorghe*, în care am fost botezat...merg pe urmele lui **Panait Istrati**, mă plimb prin *Monument* sau prin cartierul în care am copilărit (*Rahova* colț cu *Gării*) și ajung, în sfârșit, în fața Liceului "N.Bălcescu"...

SIMONA-ROXANA ANTOHI (MOCANU)

Foto: Casoni Ibolya, Această lume ca un balon de săpun, din ciclul „Amintiri din copilărie”, IV

Petruța Küpper

sub ploaia de premii și nominalizări !

-Cum s-a schimbat viața Petruței Küpper după un an de la Concursul „Super Talent?”

- Schimbări radicale nu au fost : am îmbătrânit, am mai multe riduri și sunt mai mult pe drumuri. Ce pot să spun ? Am scos un CD, care a fost bine primit pe piața de specialitate. Am fost nominalizată la « Echo » pentru « the best newcomer ». Sunt ocupată aproape în fiecare sfârșit de săptămână cu tot felul de evenimente. Probabil una dintre cele mai importante realizări se referă la faptul că am obținut o catedră de nai la Conservator, Musik und Kunstschule. Evident, au fost doar schimbări pozitive. De exemplu, l-am cunoscut pe Peter Maffy, pentru care am cântat la simpozionul « Schutrzäume für kinder », din Berlin.

-S-au păstrat relațiile cu membrii juriului, dar cu ceilalți participanți ?

- Nu s-a creat o relație strânsă nici cu membrii juriului, nici cu alți participanți. Cu Dieter m-am întâlnit, din întâmplare, la un congres. El susținea un discurs, eu am fost invitată să cânt, am discutat puțin. A rămas la fel de amabil ca atunci când l-am cunoscut.

-Mai este presa

românească interesată de Petruța Küpper?

- Se pare ca da. Recent, am fost invitată la emisiunea lui Măruță, “Happy Hour”.

-Ce nominalizări, premii ai mai avut în acest timp?

- Am fost nominalizată pentru “Echo”, în martie, iar acum sunt nominalizată pentru “Herbert Roth Preis”. La “Echo” nu am obținut premiul, deoarece CD-ul meu era de puțin timp pe piață, dar nominalizarea a reprezentat deja un mare succes pentru mine, dar mai ales pentru muzica românească, deoarece naiul este, prin excelență, un instrument tradițional românesc. Participarea la acest concurs mi-a oferit posibilitatea de a sta pe același podium cu vedete internaționale ca : Robbie Williams, Rhianna, Joe Delay...

-Ai devenit o persoană extrem de solicitată. În aceste condiții, este dificil să împaci viața profesională cu cea privată?

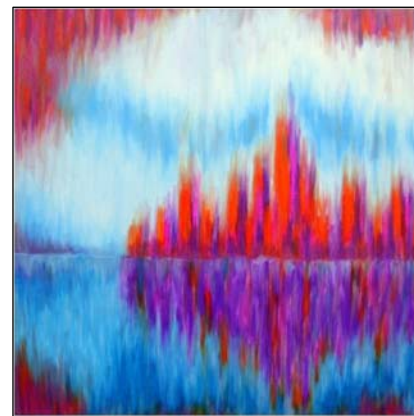
- Viața privată și cea profesională se împacă perfect. Cu disciplină, muncă multă, pasiune și iubire față de ceea ce faci nu ai cum să nu reușești. Ordinea o poți pune tu.

-Știm că ai o fetiță de câțiva anișori, îi place naiul?

- La nebunie...chiar de curând a încercat să scoată câteva sunete la nai. A înțeles că asta e pasiunea și munca mea, iar de fiecare dată când studiez mă acceptă fără să mă deranjeze.

-Se aude că este posibil să realizezi unu album muzical. Care este realitatea?

- Se discută mult despre asta, încă

nu pot să dau nicio informație sigură.

-Cum pot lua fanii legătura cu tine? Unde pot afla informații legate de activitatea ta și de concertele pe care le susții?

-Pe site-ul meu: www.petruta@petrutakuepper.de

-În ce relație ești cu fanii tăi? Ai timp pentru a le răspunde la întrebări sau scrisori?

- Da, e o relație satisfăcătoare. Majoritatea scriu și vor autografe.

-Ai obiceiul să citești ce scriu despre tine ziarele sau ve apare pe internet?

- Citesc, dar nu sută la sută. Toate știrile au un feed-back pozitiv.

-Care sunt proiectele tale de viitor?

- Doresc să dezvolt „aura” acestui instrument, naiul, la nivel internațional. Am intenția să înființez o fundație care să acorde sprijin persoanelor cu deficiențe psihice.

-Să încheiem cu un gând bun transmis fanilor tăi și cititorilor revistei „Vatra Veche”!

- Le doresc sănătate, „că e mai bună decât toate”.

Mulțumesc pentru sprijinul acordat.

IONELA VAN REES-ZOTA
(Nürnberg – Germania)

Foto: Casoni Ibolya, „Dimineață cețoasă, în Londra”, din ciclul Țara visurilor

Recviem pentru Domnul Trandafir

M-am tot gândit (pe-ndelete, ca ardeleanu) ce-o fi vrut să zică ministrul nostru când a dat de veste prin presă că reforma învățământului universitar, dar – se subînțelege – și a învățământului, în general, este *ineluctabilă*. *Ineluctabilă*, adică de neocolit, iminentă, inevitabilă... **ca moartea**, că alt termen de comparație nu mi vine în minte. Deci de-aia nu te-ntreabă și nu te ascultă nimeni (dialogul social de care se face atâta caz rămâne o vorbă-n vânt!) pe tine, cel de la catedră. Nu contează că tu ești cel care cunoaște lucrurile din miezul lor, că tu ești majoritatea care ar avea ceva de spus și de hotărât într-o societate democratică. Ce este *ineluctabil* se întâmplă, tu să taci și să te supui, că n-ai încotro. Ești prins în nisipurile mișcătoare ori în mlaștina prezentului istoric? Cu cât vezi mai limpede că ești prins și te zbați să scapi, să-i avertizezi și pe ceilalți din preajma ta de primejdia ce ne paște, cu atât mai repede te înghit nisipurile sau mălurile.

M-am tot gândit de ce ministrul care, teoretic, ne păstorește, practic – ne asasinează! Comasează școli după criterii doar de el știute, creează haos, mărește numărul elevilor din clasă (ca în comunism!), mărește normele (tot ca în comunism!), mărește vârsta de pensionare (mai rău ca în comunism!), scade salariile (nenorociții de comuniști n-au îndrăznit așa ceva!), e surd când profesorii cer încetarea experimentelor, stabilitate și coerență. Și nu se întâmplă doar în România. Vin, adesea, prin *SOS Education*, semnale de alarmă de la colegii dascăli din Franța. Și ei se confruntă (la scară mai suportabilă, având în vedere că măcar sunt mai bine remunerați, solidari și bine reprezentați sindical) cu aceeași problemă "ineluctabilă": a păstorului care, în loc să ducă turma la pășune o duce... de răpă. O fi un "ineluctabil" global, *care vine, vine, vine, calcă totul în picioare*, iar sutele de mii de profesori, care încearcă să atragă atenția că **nu e bine**, vorbesc degeaba? Deocamdată. Istoria ne învață, însă, că pot veni momente în care ți se spune răspicat: cine nu e cu noi (cu puterea, va să zică) e împotriva noastră. Și-atunci cu siguranță cineva te aude și te pedepsește. Asta urmează?!

M-am tot gândit, am tot cugetat, dar n-am înțeles cum se împart banii pe vreme de criză. De ce, printre altele, **pentru pereți sunt bani**, și încă din abundență, dar **pentru oameni – NU!** Să spun mai pe-nțelese? Ne-am pomenit, peste vară, cu un corp de clădire al școlii în care lucrez renovat, trei etaje, din cap

până-n picioare. Să juri, nu alta, că e nou-nouț! Cu termopane, cu centrală termică proprie, cu sistem de camere de supraveghere, cu zugrăveală proaspătă, hidroizolație, termoizolație, uși noi... Mă rog, cu tot ce trebuie, de-ai fi zis *wow!!!* Și-am auzit că astfel de minuni costisitoare s-au întâmplat și prin alte părți, nu e caz izolat rezolvat prin mecenatul vreunui patron prosper și generos. Sunt proiecte susținute cu bani europeni, așa umblă vorba. Oare numai mie mi-e greu de înțeles de ce forma (clădirea) este – încă o dată! – prioritară, iar fondul (dascălii, elevii, componenta umană) nu contează?! Pesemne clădirile aduc profit cuiva. Investiția în oamenii dedicați învățământului e neprofitabilă. Ba chiar poate fi dăunătoare puterii, în măsura în care formează generații apte să gândească pe cont propriu, așadar o masă greu de păcălit și de manipulat.

M-am gândit și iar gândit de ce s-a ajuns la proteste – ferme și cu participare masivă, deopotrivă dascăli și discipoli – în Franța, modeste și pașnice la noi (deși situația noastră e mai dramatică decât a francezilor)? De ce greva foamei care poate ucide un dascăl (doamna Anghel e un caz cunoscut tuturor) stârnește cinismul furibund și aroganța potentăților? De ce unul dintre ei, nu știu care, că nici nu le mai rețin numele, ne spune că, dacă nu ne convine situația, n-avem decât să plecăm din țară? Că, zice el, pentru libertatea asta a noastră de a pleca în pribegie au murit tinerii în '89. Și eu care credeam că au murit ca să trăim bine la noi acasă! Altul spune că eventualul sfârșit tragic al doamnei învățătoare Cristina Anghel nu implică răspundere politică. Zău așa! Politicul e iresponsabil când se ajunge la pierderi de vieți omenești sau ce să pricepem din zisa individului? Altul vine cu parabole zoologice, despre animalul care își lasă puiul firav să moară ca să asigure supraviețuirea celor puternici. Ce să înțelegem din pilda lui? Că suntem, în ciuda ifoselor democratice, supuși legilor junglei? Că învățământul e puiul firav și de aceea trebuie lăsat, ba chiar ajutat să moară? Care sunt puii viguroși? Politicienii și șarlatanii de anvergură cu afaceri veroase, eufemistic numiți "mari oameni de afaceri" care susțin financiar campaniile electorale? Dacă așa văd ei lucrurile, poate instalează în cancelariile școlilor dezodorizante de încăpere cu Cyclon B. Ar scăpa de puiul firav mai repede și mai ieftin. Adio, Domnule Trandafir!

M-am tot gândit – întrucât și asta poate fi relevant în privința "stării învățământului" – cum a progresat retribuirea dascălilor din '89 încoace? În 1980, un profesor în primul an de învățământ, primea un salariu (și asta era suma primită efectiv!) de 1915 lei. O

masă de prânz, la cantina școlii, costa 7 lei. Prânzul la cantina școlii costă, în 2010, tot 7 lei. Profesorul care a debutat în 1980 și are, acum, 30 ani vechime, grade didactice, doctorat și gradăție de merit, primește, efectiv, 1818 lei (noi), bani a căror putere de cumpărare e mai mică decât era în 1980 (atunci un litru de lapte costa 2,10 lei, acum cel mai ieftin e 3,50 lei, iar exemplele pot continua). Deci guvernării au ajustat salariile din învățământ în așa fel încât un dascăl cu trei decenii de experiență și cu o carieră confirmată prin rezultatele bune ale elevilor lui are, la ora actuală, mai puțini bani decât în priul lui an la catedră. Iar profesorul-debutant, în 2010, are salariul mai mic decât era bursa de student în 1980.

A nu se înțelege, din aceste comparații, că am nostalgii comuniste. E doar un fel de a vedea că răului de atunci i-a luat locul un alt rău. Pe când să ne ridicăm copăcel din groapa comunistă, baldăbâc în altă groapă – cea postdecembristă!

A mai fost o "reformă" a învățământului, în 1948, dictată de Moscova... Și atunci a fost distrus un sistem (verificat, în timp, ca fiind foarte bun), pentru a lăsa loc unui aparat instituționalizat de propagandă ideologică. A fost nevoie de câteva decenii pentru ca învățământul românesc să iasă din moartea clinică provocată de reformă, să redevină coerent și performant. Când... altă "reformă" îl lovește în creștet! De data asta, unda verde pentru haos și agonie vine de la Strasbourg, *via* Funeriu, căruia Beretz îi confirmă justetea "măsurilor" reformiste dâmbovițene ("Discuția avută mi-a confirmat faptul că măsurile pe care dorim să le luăm prin noua lege a educației naționale în învățământul superior sunt juste"). Habar n-are monsieur Beretz de "realitatea românească" (sau, dacă are, îl doare fix... în pix!). În viziunea lui, dacă măsurile prevăzute de noua lege la noi sunt de aceeași culoare cu măsurile cărora li se împotrivesc vehement dascălimea franceză, înseamnă că sunt măsurile agreeate. Aferim! Harașo! Très bien! Well done! O fi avut ministrul nostru vagi îndoieli în privința legii, de s-a pus călare pe mătură și s-a dus fugafuguța până la Strasbourg să ceară acordul lui Beretz? Dacă le-a avut, i-au trecut. S-a întors de-acolo cu fițe de pământean înveșnicit, fericit și cu ineluctabilul pe buze. Ineluctabilul nu se discută, se execută! E clar?

Dacă nu e destul de clar, iată ce spunea doamna Florica Banu într-un interviu din *Dilema veche* (nr. 306/2009): "Reforma învățământului este o problemă politică, pe care o decid oamenii politici". Bineînțeles! Așa a fost și în 1948. O problemă și o decizie politică... Ineluctabilă.

MIHAELA MALEA STROE

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Ce mai scriu bistrișeni la "Vatra veche"?

A apărut numărul 10 al revistei "Vatra veche", în data de 10.10.2010, după unii împletirea cifrelor 10 fiind expresia unei conjuncții mistice. Printre colaboratorii revistei se găsesc câțiva scriitori bistrișeni, consecvenți cu o contribuție semnificativă la realizarea fiecărui număr. În ordinea răsfoirii paginilor, în fruntea bistrișenilor, chiar Nicolae Băciuț, redactorul-șef al publicației, scrie despre Muzeul de Artă Contemporană în Sare de la Praid, unde începând cu anul 2001 a fost organizată prima ediție a Taberei Naționale de Pictură și Sculptură în Sare; Elena M. Cîmpan semnează poemul "Emoție de toamnă" din care cităm "Culoarea orizontului intră prin poarta ferestrei, / se odihnește pe culoarea peretelui, / alunecă în culoarea cunii de ceai, / de culoarea mâinii mele, / pe care simt o altă mână. Parcă nu sunt ochii mei." În "Dulce harababură. Alegerile lui Eliot", Cleopatra Lorințiu consențează radiografia propriei evoluții literare din vecinătatea vârstei de treizeci și cinci de ani, când te lași de scris, te repeți sau adaptezi pentru un alt mod de a lucra. În continuare, Melania Cuc recenzează "Filtre. Dincoace de lumea dezlănțuită" de Grigore Avram: "Grigore Avram nu ne oferă doar exemplul firului de iarbă, el ni se dăruiește, făcând disecție pe propria-i conștiință. Vine dinaintea noastră cu o carte în care și-a pus amprenta cu frenezia poetului și rigurozitatea omului de știință". Despre debutul Laurei Gherman cu "Suflet de tînă", Elena M. Cîmpan conchide: "Indiferent dacă Laura Gherman va mai scrie sau nu, câteodată e de ajuns și un debut". Volumul "Picătura de infinit" a Melaniei Cuc este văzut de Ion Barbac: "O carte ca o introspecție în fața oglinzii unui ocean, un loc în care peștii, oamenii și stelele de pe cer trăiesc mirajul vieții defel virtual", iar Menuț Maximilian recenzează "Note de pe drumurile lumii": "... o carte a umblărilor prin lumea largă în care autorul descoperă în călătorii, începând cu anul 1990, istoria milenară a lumii. Suntem părtași la descoperirea Romei Antice, vizitând, împreună cu scriitorul, Muzeul de Antichități, Pinacoteca Vaticanului, Capela Sixtină, Basilica Sf. Petru, Colosseumul, cel mai grandios amfiteatru antic, Pantheonul". Tot Menuț Maximilian semnează prezentarea volumului "Povestea prizonierului" de Oana Manolescu: "Romanul tulburător surprinde povestea tragică din lagărele Uniunii Sovietice, în care au fost duși etnicii germani din România după al doilea Război Mondial". Zbrofica Melania Cuc revine cu comentariu la "Zbor căzut între aripi" de Slavomir Almăjan: "Titlul cărții e un avertisment, o metaforă din care, odată înțelegând-o, suntem mai înțelepți, mai demni de aventura cunoașterii și credem cu tărie că, da, avem deja aripi". Generos, Nicolae Băciuț scrie despre "Cărțile copilăriei. Regula jocului" de Roxana Maria Madac, "...despre a doua generație de copii de la o școală târnăvaneană, care, dincolo de disciplinele școlare, învață cu dascălul lor, Lucia Lușă, alfabetul poeziei, alfabetul literaturii".

Pentru prima dată, Menuț Maximilian publică poezii, un grup de trei texte din care cităm: "Crucea / Betoane în loc de lemn, / Piatră în loc de suflet, / Deznădejde în loc de credință. / Aripi schingiuite de sârma rătăciților. / Undeva, în visul tău, / Iisus coboară pe scara de ceară". Scriitor cu ample posibilități de expresie, Ion Moise publică în acest număr teatru, fragment din piesa "Condannat la existență", text dinamic, cu vervă și verb din care extragem: "Prof. Grapini: Ce motive ai? / Cetățeanul 666: Aceleași ca ale dumneavoastră. În plus, vreau să intru și eu în rând cu oamenii. / Prof. Grapini: Cu ce fel de oameni, omule? / Cetățeanul 666: Cu cei care protestează. / Prof. Grapini: Cine crezi că ia în seamă protestul

unui mort?"

Se vede, se scrie, se scrie la Bistrița și "Vatra veche" este o revistă bine structurată, citită pretutindeni de români prin posibilitățile oferite de varianta electronică.

VICTOR ȘTIR
Mesagerul de Bistrița, 15 octombrie, 2010

Distinse maestre Nicolae Băciuț,

Mărturisesc - asta mă obligă să fiu foarte atentă la formula în care scriu e-mail-urile - că nu mică mi-a fost surpriza când am citit unul din mesajele mele trimise Domniei-voastre. Îmi permit o glumă, dacă aș fi avut o cât de vagă idee ce "mă așteaptă", i-aș fi "înfrumusețat" stilul aceluia text. Se va ivi ocazia, în speranța că veți fi în Tg. Mureș în acea perioadă - să ne cunoaștem față-n-față, fiindcă în 19-20 nov. a.c. voi participa la Conferința cu participare internațională: COMUNICARE, CONTEXT, INTERDISCIPLINARITATE, organizată de Univ. PETRU MAIOR, cu lucrarea UTILIZAREA TEHNOLOGIILOR DE PRELUCRARE A LIMBAJULUI NATURAL ÎN CONTEXT ELECTORAL: METODA LIWC-2007.

Și cum în 30 noiembrie se împlinesc 2 ani de când a plecat ACASĂ Artur Silvestri, cel care mi-a îndrumat pentru prima oară condeiul, am considerat de datoria mea să semnalez acest dureros moment, și cum altfel, prin cuvântul scris. Dumnezeu să-l odihnească!

Cu cele mai alese gânduri,

DANIELA GIFU

Domnule Băciuț, vă mulțumesc pentru nr. 10 - cu briol! Conținut bogat și ales.

Și, vorba lui nenea Iancu, dacă nu vă supărați, v-aș ruga pentru încă un spațiu pentru încă un interviu, sper, interesant?!

Cu drag,

MONICA MUREȘAN

Stimate Domn,

După cum m-ați "răsfățat" până acum, publicându-mi materialele trimise, musai să continuu a vă "bombarda" fără întrerupere. Acum 10 zile, a avut loc la Cluj o întâlnire... antologică: ZILELE PROZEI, acțiune organizată de Filiala USR Cluj. Cu acest prilej, președinta noastră Irina Petraș a moderat numeroase întâlniri în care s-au dezbătut problemele prozei românești, ale romanului îndeosebi. S-au lansat romanele unor scriitori deja de prim plan: Gabriela Adameșteanu, Ioan Groșan, Dora Pavel, Mariana Gorczyka, Ruxandra Cserereanu, precum și câteva volume de proză scurtă. Dar cel mai important moment, după mine, a fost cel al lansării ANTOLOGIEI PROZEI SCURTE TRANSILVANE ACTUALE. Despre această carte face vorbire materialul pe care veți-l atașa aici. Pentru felul în care scrisul meu se regăsește în revista Dvs., nu pot zice decât MULȚUMESC! Al dvs., mereu îndatorat,

M.N. TOMI

PS: Pentru arhiva revistei vă trimit și "chipul" meu (nu... cipul!)

PPS Constat ca am "abuzat" cu cronicile și nu v-am mai trimis poezie, de ex., așa că vă atașez și câteva poeme mai noi. Pentru viitor măcar!

Onor Domnului Nicolae Băciuț,
Stimate Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc din inimă pentru noua "Vatră veche"! Este formidabilă! Vă felicit pentru energia impunătoare, impresionantă cu care măestriți efortul enorm, ciclopic, de a reinvia vechea *Vatră* la acest nivel intelectual enciclopedic!!

Am trimis Dnei. Mariana Cristescu, la redacție, un volum de povestiri și unul de poezii. Ași fi vrut să-i mulțumesc, însă nu am eMail-ul dânsi. Știți cumva dacă cărțile au ajuns? Dacă doriți și vă place vreuna, poate publicați în "Vatra veche".

Cu stimă,

DIMOVICI

Am citit cu mult interes revista on-line. Apreciez mult conținutul și formatul. Alături în attachment câteva versuri și narațiuni, poate le puteți afla loc în paginile revistei. Cu cele mai alese gânduri șbone urări de bine,

MARIANA ZAVATI GARDNER

Mulțumesc! Am citit-o deja și am apreciat-o. Aștept cu interes numărul viitor. Cu stimă,

MIRCEA DRĂGĂNESCU

Bună Nic,

Felicitări pentru revistă. M-am bucurat să-l revăd pe Tudor Octavian
Sunt tare pierdută !

SUZANA

Stimate Nicolae Băciuț,
Revista VATRA VECHIE primește tot mai multe aprecieri. Felicitările de mai jos vă sunt adresate.

Sunt scrise de Ioana Alex, de la ZIARUL ROMÂNILOR din Grecia.

Și-a exprimat dorința de a prelua câteva articole.

În acest sens, v-aș ruga să îmi trimiteți variantele word ale articolelor de mai jos, pentru a le trimite, mai departe.

- din pag.59-60, cu "Un român în India",

- pag.76, interviul cu Funeriu
Mulțe mulțumiri!

LILIANA MOLDOVAN

Onor Nicolae Băciuț,

Am citit, mulțumesc pentru publicare, faci un lucru ff bun, în inima Ardealului, pe care mulți nu o aud, umflați în pene între pereții de pluș.

Îți trimit un alt material, un eseu... numai bine,

VELEA

Mulțumesc frumos pentru nr.10 al revistei și multe felicitări. Cronică ce mi-ai trimis-o, referitoare la acest număr, este scrisă de Cezarina Adamescu ? Au dreptate cei care te felicită, eu zic că așa trebuie să arate cu adevărat o revistă de cultură. Marele merit al revistei pe care o faci e faptul că nu este exclusivistă și e foarte diversificată ca tematică literară, artistică și culturală. Felicitări, Felicitări, Felicitări !!!!!!!!!!!!!!!

E. AXINTE

Am primit excepțională dvs. publicație.Vă trimit și eu, de aici, din Sacramento, California, ziarul nostru.Cu alese gânduri,

VIOREL NICULA

Stimate Domnule Băciuț,

Se pare că toamna vă priește ! Ambele numere ieșite la lumină în debutul acestui anotimp (septembrie-octombrie) mi se par excelente. Conținut bogat, variat, interesant, de bun nivel publicistic și literar, spre satisfacția cititorului avid care sunt. Vă sunt foarte recunoscător că ați preluat una dintre sugestiile mele și că artele spectacolului sunt, de această dată, mai bine reprezentate. Și mă bucur că și dramaturgia românească din zilele noastre (pe nedrept ignorată, inclusiv de Uniunea Scriitorilor, care - ce rușine ! - după ce a făcut nominalizările n-a mai acordat nici un premiu în 2009) se află în arealul atenției redacției.. Felicitări !

Mă bucur că în "Vatra veche" a dumneavoastră (și a mea !) înflorește frumuseți chiar și pe frig cultural. Toate cele bune !

DORU MOȚOC

VĂ MULȚUMESC DIN SUFLET ! AȘ PUTEA SĂ VĂ TRIMIT PENTRU O EVENTUALĂ PUBLICARE CÂTEVA DIN POEZIILE MELE ?

CU STIMĂ , D. N.

Mulțumim frumos, Cezarina! Cunoaștem revista *Vatra Veche* și transmitem urările noastre de multe și noi publicații de anvergură și calitate literară, domnului Băciuț și întregului colectiv redacțional.

Stimate d-le Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc din suflet pentru minunata lectură de care am avut parte citind revista "Vatra Veche" nr. 10 și pentru deosebita onoare de a regăsi în paginile revistei cartea Roxanei "IARPRIVARTOA".

Cu stimă,

CAMELIA MADAC

Stimate dle Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc pentru frumoasa surpriză de a mă găsi publicată în paginile revistei *Vatra veche*, onoarea fiind sporită de acest număr 10, număr care vi se cuvine ca și notă pentru profesionalismul și spiritualitatea materialelor prezentate.

Fie ca Dumnezeu să vă întoarcă înmiiți bucuriile pe care le oferiți iubitorilor de cuvânt!

Cu prețuire,

CARMEN TANIA GRIGORE,
Devon, Anglia

Bună seara,

Mulțumesc pentru revistă. Mi-a plăcut.

Cum aș face să îl găsec pe Petru Popescu? Aveți idee cum să dau de el? Prin cine?

Cu tot sufletul un salut domniei-voastră,

MIRELA CORINA CHINDEA

Vă mulțumesc pentru revistă! Nici nu pare a fi o realitate, ci un semn de vremuri mai bune! Un nucleu de elevație... o înșeninare... Vă timit și eu Albumul lui Felix, prezentat în septembrie, în zilele de sărbătoare ale Bibliotecii Județene "Antim Ivireanul" Vâlcea.

CARMEN SIMA

Încă un număr excepțional al "Vetrei Vechi"! Dacă în alte publicații se remarcă o oarecare "oboseală", "Vatra Veche" își păstrează intensitatea valorică. Succes pe mai departe!

ȘTEFAN DORU DĂNCUȘ

Frumoasă revistă ai, Niculaie! Aferim! Trimite-mi și mie un grupaj de poeme pentru "Spații culturale", că lucrez de zor la ele. Cu prietenie,

VALERIA

Am primit darul spiritual. Așteptam colaborări de la voi.

Cu îmbrățișări,

N.N.NEGULESCU

Nu știu ce-i cu voi....dar numerele sunt din ce în ce mai bune...și nu știu spre unde vă duceți? Spre perfect?! Numărul trecut a fost super, asta e beton... Aveți grijă, voi rămâne fără cuvinte în ritmul ăsta ! Mi-a plăcut, mi-a plăcut, mi-a plăcut! Și nu doar mie! Felicitări!!! Vreau și eu, dacă se poate, în Word, articolul din pag.59-60, cu "Un român în India", pag.68...cu tipa aia din Londra..."În căutarea țărnicurilor..." și, desigur, pag.76, interviul cu Funeriu, că interesează toată diaspora. Și dacă da...și dacă nu, oricum merci...am citi lucruri care-mi plac și "mă umplu". Pupici și salutări tuturor colegilor tăi. O zi bună!

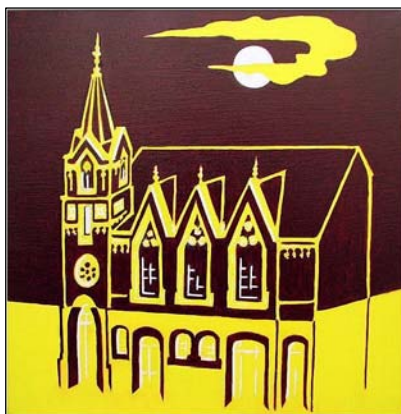
IOANA DIACONU,

Atena

Stimate NICOLAE BăCIUȚ,

Iată, prin această corespondență pe care v-o trimit, am bucuria să vă mulțumesc pentru transmiterea periodică a Revistei Dv. din Târgu-Mureș, spre mine...

Alături de alți numeroși colegi, mă bucur de acest privilegiu și de această onoare deosebită! Acum, pentru a intra în dialog cu Domnia-Voastră, va trimit din partea Clujului un

material de cronică de carte, semnat de colegul nostru de filială scriitoricească, dl. Mircea Goga, profesor universitar la Sorbona și locuind și în Franța și aici, în localitatea de pe Someș.

Sperăm să puteți include într-un număr viitor acest material de critica literară, realizat vis-a-vis de o carte de versuri excelentă, pe care sunt convins că o aveți și o cunoașteți... Dacă nu, vă pot transmite un exemplar pe care îl am, cumpărat fiind din librăriile clujene. Dați-mi un feed-back de bună primire, spre a ști care este răspunsul, în perspectiva...

Cu aleasă prețuire,

PERSIDA RUGU,

membră a Uniunii Scriitorilor, filiala Cluj.

Vă mulțumesc foarte mult. Este un număr foarte reușit.

ANGELA JUCAN

STIMATE DOMNULE BĂCIUȚ NICOLAE

Nu-mi amintesc să fi publicat ceva în revista dv. Cred că ar fi bine să fiu cunoscut și aici - vă trimit un material recent - o "artă poetică" proprie. Sper să vă faca plăcere.

Cu prețuire și respect,

FLORIN CONTREA

Domnule BĂCIUȚ,

Vă felicit pentru realizare. Este un număr bogat și complex, cu nume mari și multe teme arzătoare, cu o machetare corespunzătoare. Aveți forță și forțe. Mi-a plăcut ilustrația, în special cea cu pictura naivă. Vă doresc viață lungă, dumneavoastră și revistei al cărei suflet sunteți. Vă trimit, în compensație, una dintre revistele care apar la noi, în (Râmnicu-)Vâlcea. Doamne-ajută și să rezistăm prin cultură!

ION SOARE

FELICITĂRI !

Mulțumesc din suflet. M-am bucurat să-l revăd pe Tudor Octavian. Când eram tineri, a scris câteva rânduri despre mine...

Cu bine și drag,

SUZANA FANTÂNARIU

Mulțumesc mult!

Vă doresc succes în tot ceea ce întreprindeți.

Cu stimă,

SIMONA BOTEZAN

Washington D.C.

Mulțumesc pentru revistă.

Faine materialele cu Argezi!

IULIAN

Vă mulțumesc, chiar aveam nevoie de texte despre Argezi și nu numai.

DIANA ACHIM

Mulțumesc mult. Un număr dens, cu materiale și literatură valoroasă. Felicitări! Cu prețuire,

ELISABETA IOSIF

Vă apăsă cu sumarul la *Reviste prietene*, în *Cetatea lui Bucur*. Poate Cezarina Adamescu face și o prezentare.

Vă mulțumesc pentru "lumina lină din lumini", citim serile. Mulțumim pentru tot sprijinul,

Cu considerație,

CHIRVASE

Foto: Casoni Ibolya, Biserica călătoare, din Ciclu „Amintiri din copilărie”, VII

Domnule Nicolae,

Mii de mulțumiri pentru numărul pe octombrie! Revista devine de la un număr la altul tot mai interesantă, mai densă. Sincere felicitări!

V-am expediat prin e-mail, pe 19 sept.a.c., un material despre o carte deosebit de interesantă a prof.univ. Ion Berghia (*Bătănd în poarta deșteptării*). Am rugămintea să-mi spuneți dacă a ajuns. Scuze pentru deranj. Mulțumiri!

Cu stimă

VASILE FLUTUREL

Iași
P.S. Astăzi s-a încheiat etapa ieșeană (două zile) a celei de-a doua ediții a Festivalului Internațional de Poezie "Grigore Vieru", ediția a doua. Manifestarea continuă marți și miercuri la Chișinău.

Mulțumiri ..și la mai mare!!Crește precum pâinea cea de toate zilele(lunile). Felicitări! Din suflet!

A.O.

Bună.

Am fost plăcut surprinsă când m-am regăsit printre paginile revistei dvs. (*Vatra Veche* nr.6, 2010).

Am o rugămintă mare. Dacă aș putea primi revista prin poștă. Aș vrea foarte mult să o am acasă și să o răsfoiesc, nu doar virtual.

Și am vrut să vă întreb unde găsesc revista care a apărut în urma concursului „Ion Creangă”. Vă mulțumesc!

Cu respect,

MARIA FĂRĂMĂ

(Nisporeni, Republica Moldova)

Buna dimineața,

Scuze că am intrat eu, dar era vorba și de revista noastră. Eu i-am expediat-o electronic, probabil fata o vrea prin poștă. Se pare ca în Republica Moldova (vai, republica!!) nu se cunoaște termenul de criză!!

Cu bine și astept vești ..când e și timp!!

A.

Stimate Domnule Băciuț,

Țin să vă mulțumesc în mod deosebit pentru amabilitatea dv.

Sâmbătă și duminică, în mod deosebit, dar și până atunci, în limita timpului disponibil, voi lectura numărul trimis de dv.

Cu respect,

NICOLAE BALINT

Cu multe urări de mai bine

GEORGE LIVIU TELEOACĂ

Dragă Nicolae Băciuț,

Un număr frumos și variat. Nu e o noutate. Umbriți *Vatra* prin *VATRA VECHE*. Îi doare! Rău de tot. Cu același drag,

DARIE DUCAN

Mulțumesc! Tocmai am descoperit niște "cioburi", poate își găsesc locul într-o "Vatră veche". Cu deosebită apreciere și afecțiune,

MIRCEA DRĂGĂNESCU

Domnule Nicolae Băciuț!

Mulțumesc pentru semn și găzduire! Simțindu-mă încurajat, dați-mi voie să îmi asum recidiva!

Cu prietenie,

THEODOR RĂPAN

Dragul meu

Superb. numai asta îți spun un volum ca la carte.

ANNI

Stimate domnule NICOLAE BĂCIUȚ –

Vă mulțumesc mult, pentru trimiterea revistei dvs., *Vatra veche online*, nr. 10/oct. 2010! ...Mă bucur mult, în primul rând, pentru că nu uitați de **IOAN ALEXANDRU** și de superbul sau Psalm, *Lumina lină!!!*) – dar și pentru amintirile Mitzurei Argezei despre genialul ei tată (cât și pentru paralela între Argezei, Rilke și Nichita, pe dimensiunea...

IUBIRII!), pentru neuitarea fermecătorului Cincinat Pavelescu, pentru poemele lui Menuț Maximilian, pentru grija Rodicăi Lăzărescu întru demnitatea Catedrei și demnitatea Măriei Sale, **LIMBA ROMÂNĂ!!!** (Îmi pare strașnic de rău că, alături de acest articol demn, strălucitor, al unei doamne demne, ați pus interviul unui impostor ordinar, cu acest blestem al **ÎNVĂȚMÂNTULUI ROMANESC**, numit... **Daniel Funeriu!!!**...dar, deh, probabil că vreți să aplicați, în revista dvs., "*politica echilibrului*": lăngă o lumină, așezați ... **premisele beznei totale!!!**), vă mulțumesc pentru "re-învierea" uitatului Stanislav Lacomchin și...pentru multe altele, printre care și interviul cu marele ziarist româno-australian, George Roca!

Doamne,-ajută!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,

ADRIAN BOTEZ

Am primit, mulțam, e din ce în ce mai bine. O luăm la comentat în revista noastră.

Nemțeanul tot Nemțean rămâne

Dragă domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc mult! Mi-ați făcut o mare bucurie prin revista "VATRA VECHE"! Dublă bucurie, de fapt, fiindcă în două numere consecutive se află publicate cronici referitoare la recentul meu roman "TOVARĂȘI DE ULTIMA ZI", cronici semnate de distinșii scriitori Ion C. Ștefan și Menuț Maximilian.

Îmi este foarte apropiată de suflet revista "VATRA VECHE", chiar numele ei îmi spune foarte mult, mai ales că eu am scris, în special, dar și cu mult drag, despre satul românesc - "vatra noastră strămoșească". E ca un lăstar odrăslit din rădăcini adânci, rămase din timpuri străvechi, pe care nimic și nimeni nu le poate stărpi.

Vă doresc dumneavoastră și tuturor colaboratorilor sănătate și bucurii!

Cu prețuire,

IOANA STUPARU

Domnule Băciuț,

Mulțumesc mult pentru brațele deschise ale revistei. În acest moment, trimit pe adresa revistei 10 poezii, despre care a scris d-na Adamescu la Revista AGERO (recenzie la cartea mea).

Vămai trimit alăturat 7 acuarele (flori) să înfrumusețați revista și să o faceți cea mai frumoasă dintre toate revistele...MERITĂ!

Peste ceva vreme,vă mai trimit grafică legată de Târgu - Mureș.

M-aș bucura, dacă mi-ați trimite imagini cu bisericile din lemn, pe care am înțeles că le-ati folosit la o carte de a dv., să fac grafică după ele, poate voi deschide o expoziție...

CONSTANTA ABĂLAȘEI DONOȘĂ

Dragă domnule Nicolae Băciuț.

Mulțumesc mult pentru tot ce-mi trimiteți. Vă doresc succes în toată activitatea dvs. redacțională și de scriitor, cu multă sănătate.

I. ILAS

Stimate domnule Băciuț Nicolae

Mulțumim pentru revistă, mulțumim pentru urare. În eventualitatea că aveți link-ul pentru revista *Tribuna* de Cluj, vă rog rog să mi-l trimiteți, fiindcă eu nu am reușit să dau de el. După cum vedeți, diacriticele pot fi utilizate fără dificultăți și pe Net.

Bună seara,

Stimate domnule Nicolae Băciuț!

Vă mulțumesc pentru revistă! O citesc și o apreciez de ceva vreme și m-am bucurat să o primesc direct de la dvs.

Mă numesc Daniela-Maria Varvara, sunt profesor (doctorand) de limba și literatura română la Școala "Gheorghe Lazăr" din Corbu (comuna în care și locuiesc), din județul Constanța și aș vrea să vă rețin atenția cu o propunere de colaborare într-un proiect educativ național.

Principalul obiect al proiectului este un concurs de poezie și eseu pe teme moral-creștine, adresat elevilor de gimnaziu și liceu din toată țara. Propunerea mea este ca dumneavoastră - sau un redactor al revistei, desemnat de dvs.- să faceți parte din juriu (jurizarea se va face în luna mai, 2011); de asemenea, dacă sunteți de acord, să publicați cele mai bune creații în revistă (o poezie și un eseu, sau ce considerați dvs.).

Pentru mai multe amănunte, vă stau la dispoziție la această adresă de mail. (Aștept un semn de la dvs. pentru a vă trimite, în eventualitatea acceptării ideii de colaborare, mai multe date despre proiect și procedură.)

Vă mulțumesc și vă doresc spor în toate cele bune!

Cu respect,

DANIELA VARVARA

Nicolae,

Am lecturat cu plăcere. Felicitări și mulțumesc pentru revistă. Am să revin.

Cu prietenie,

PĂTRUȚ PÂRVESCU

Parte(a) de Vatra veche

Nici nu s-a uscat bine cerneala pe numărul 10/2010 al revistei, lunar de cultură, „Vatra veche”, redactor-șef, Nicolae Băciuț, că au și apărut ecouri ale receptării pozitive, din colțuri de țară, din zări de lume.

În peisajul revistei, frumos ilustrată cu lucrări din Salina Praid, unde se află primul Muzeu de Artă Contemporană în Sare din România, își găsesc loc rubrici pe toate gusturile, de la dialog la eseu, de la poezie la proză și dramaturgie, de la cronică de carte la credințe religioase, de la tradiții la jurnal de călătorie, într-o conviețuire de stiluri, pe deplin înțeleasă și acceptată, ceea ce conferă întregului libertate de expresie și unitate de gândire.

Parte de... „Vatra veche”, pe care o creează scriitorii bistrițeni, este însemnată. Cleopatra Loruțiu și preocupată de ne-renunțarea la scris, la orice vârstă, Melania Cuc prezintă cartea lui Grigore Avram, „Contra răului din noi”, debutul Laurei Gherman, cu „Suflet de tînă”, poeme, este întâmpinat și găzduit călduros în paginile revistei, Menuț Maximilian prezintă cartea lui Corneliu Florea, „Note de pe drumurile lumii” și, totodată, debutează ca poet („vrednic este”), Ion Moise e prezent cu teatru, în registru tragic-comic, avându-l ca personaj memorabil pe prof. Grapini, în „Condamnat la existență”. Recent, „Vatra veche” a fost prezentată elogios

și în presa franceză, ceea ce atestă cunoaștere și recunoaștere, circulația a valorilor într-o lume de talente, lucru de care ar fi fost mândri și fondatorii de altădată ai revistei – Slavici, Caragiale, Coșbuc -, a căror strădanie a continuat-o Romulus Guga și acum se află în grija lui Nicolae Băciut.

Având puncte comune cu revista, nu doar prin Coșbuc, Bistrița ar putea să trimită și alte nume care să scrie și despre care să se scrie, în „Vatra veche”, bucurându-se de primire necondiționată, de „lumină lină, Logos sfânt”, în expresia lui Ioan Alexandru.

ELENA M. CÎMPAN

Mesagerul de Bistrița, 16.10.2010

Dragă Mioara!

Recitind eseurile tale, și reflectând la una dintre ele, aș vrea să știu că și eu mi-am dat seama nu de mult că "rostirea" și gândirea s-au născut aproape deodată (sau deodată). Înțelepciunea se obține prin 2 căi: prin rațiune și prin experiență de viață (care este mai autentică dacă tu însiși călătorești mult și în lumea reală). În acest caz, ai o mare revelație: recunoști în Realitate locurile, personajele pe care le-ai citit ani în șir până acum. (...) Mulțumesc frumos ca mi-ai trimis din nou un exemplar din revista voastră, este foarte

bună, desi n-am citit totul, dar mi-am dat seama că are o concepție bine gândită. (...)

ZSÓFIA KOMJÁTSZEGI

Vă mulțumesc pentru că îmi prilejuieți bucuria de a citi această revistă!

FLORINA DINESCU

Stimata redacție,

Alături de felicitările pentru valoarea revistei "Vatra veche", vă trimit și un articol din cele pentru luna noiembrie.

ELENA BUICĂ

- Toronto

Mulțumesc mult - mare bucurie mi-ați făcut!! Mai există și așa ceva în peisajul publicistic, atât de pestriț, de pe aceste meleaguri??... Vă felicit din suflet și vă voi scrie mai mult după ce voi lectura totul. Încă o dată, mulțumesc și succes în continuare. Cu toată considerația,

SORINA VISSARION

Cu mii de mulțumiri pentru *Vatra Veche*.

Cu deosebită stimă și prietenie,

Ambasada R. Cuba – Protocol

EMILIA VELCESCU

Nu știu prin ce împrejurare a ajuns la mine revista dumneavoastră, dar am citit cu mare

plăcere. Nu sunt în măsură să fac comentarii pe marginea ei, dar mă bucur nespus de mult că am intrat în posesia acesteia, chiar dacă poate a fost doar o întâmplare fericită. Vă mulțumesc încă o dată și sper să mai am onoarea să primesc și următoarele numere ale revistei.

ROZALIA POPESCU

Stimate Domnule Băciut Nicolae,

Am primit cu mare drag revista dvs., din păcate, cu întârziere pentru că s-a dus în folderul cu spamuri, și mi-ar face o deosebită plăcere să o primesc și în continuare.

DANIEL LUCA

Mulțumesc mult. Consistent, variat - super!

PETRE POPA

Distins domnule redactor

NICOLAE BĂCIUȚ,

Sunt încântat de revista dumneavoastră: conținut, formă grafică, tehnoredactare.

Cu cele mai sincere sentimente de confrate, care vă apreciază și vă stimează munca nobilă de-a promova literatura de bună calitate.

Scriitor-compozitor

MARIN VOICAN-GHIOROIU

Literatură și film

AȘEZAT PE UZURA PIETRELOR

Oare nu așa scria Aragon în 1956 despre Pont Neuf? „Pe Pont Neuf am întâlnit visul ce-mi fu lumină în uzura pietrelor...”. Se numește Podul Nou, însă e cel mai vechi. A fost construit între 1578 – 1607. L-a început Henri III și l-a terminat Henri al patrulea, despre care știm că a fost asasinat. I s-a făcut o statuie ecvestră, care ...a fost topită în 1792, spre a se face din ea tunuri. E primul pod din piatră. Înainte se construiau din lemn. Are o lungime de 238 m și e lat de 20. Zece ani a fost stopată construcția lui.

Ghinioane a avut și Leos Carax, regizorul filmului *Amanții de pe Pont Neuf*, făcut în 1991, cu Juliette Binoche, Denis Lavant și Klaus- Michael Grüber. La un moment dat, actorul Denis Lavant s-a accidentat la un picior. Nici nu e de mirare, văzând alergările neostoite ale personajului, ba chiar slalomurile periculoase prin metrou și pe străzi. Carax, regizorul, a depășit bugetul și a fost nevoit să reconstruiască podul la Lansargues, aproape de Montpellier. Blestemul podului? Ceva din...meșterul Manole? Da, speculații și nu numai...Carax a conviețuit cu Binoche câțiva ani. Acest pod i-a...separat? Ciudate sunt căile vieții...

Pe Podul Nou dorm Alex și Hans. Apare Michèle, cu o istorie personală ce ține de iubirea ei pentru Julien. Pe care îl împușcă prin vizor. Pentru care își părăsește tihna casei, trăind AFARĂ, ca să-l caute. Alex începe s-o iubească. Parisul în noaptea sărbătorii naționale e feerie și zgomot. Alex se îmbată și dansează cu ea, ca doi cloșarzi autentici. Muzica filmului e semnată de Arvo Part.

Întotdeauna m-a atras Sena cu podurile ei. Există în Franța o...religie a podurilor. Marii poeți le-au immortalizat. Sub poduri curge Sena împreună cu iubirile efemere, cum scria Apollinaire despre podul Mirabeau. Marginalizații s-au împrietenit cu podurile, care îi apărau și îi adăposteau. Mulți francezi au criticat filmul lui Carax pentru secvențele dure. Orice îngroșare pare a servi o idee, a o face pregnantă. Adică există lumină și acolo în acel întuneric asumat. Alex doarme acum lângă Michèle, așadar speranța reînvie, e posibilă. Mai apoi se plimbă noaptea pe lângă baruri opulente. Culcăți pe pavaj, Michèle vede picioarele celor ce dansează. Visează în imensul carusel. Privește reflexele albăstrui ale Senei în miez de noapte. Alături strălucește inscripția *Samaritaine*. Faruri indiscrete de mașini le tulbură intimitatea. Binoche are puritate și sălbăticie, frumusețe și urățenie. Un ochi e acoperit și înseamnă un refuz al totalității luminii. Alex devine stângaci și mic, târându-și piciorul bolnav. La un moment dat, Hans coboară scările spre Sena cu o demnitate imperială și cade în apa cu reflexe aurii...Banii câștigați cad în Sena, întrucât dăunează libertății. Tot în Sena se aruncă Alex în final, luând-o cu forța și pe Michèle, doar că Sena, de data aceasta, le restituie iubirea.

Scenariul a fost conceput de regizor. Da, într-adevăr, sufletele mari strălucesc și în noroi. Happy-end-ul dă bine, după atâta dezabuzare. Podul a fost reparat, sufletele și-au revigorat emanațiile pozitive. Ninsoare de sărbători, o șampanie, podul cu lumini multicolore, întretăieri de vieți fugare...

ALEXANDRU JURCAN

Junii cărunți ai Brașovului, cu și fără brașoave, în Cetatea lui Bucur

București, 5 octombrie 2010. Ziua mondială a educației. Afară, plouă. Mii de oameni educați, debarcați din vehicule înmatriculate în toate reședințele de județ, „petrec”, afară, în fața palatelor Victoria și Cotroceni. Un autoturism 8+1 (simplă coincidență cu ambarcațiunea din canotajul... academic, chiar dacă afară plouă), înmatriculat în Brașov, parchează, undeva între cele două palate, în fața unui edificiu care, dincolo de firmă și de proporții, poate fi, din interior, apreciat drept un adevărat palat... al culturii. Pe firmă scrie, absolut derutant, doar

„Primăria Sectorului 2/ Centrul pentru activități recreative și inovare ocupațională”, iar conacul (rectificare) în care erau așteptați „boierii” se află pe strada Jean Louis Caleron, mai greu de găsit de către cei care nu știau că e vorba despre fosta stradă Alexandru Sahia. (La Paris, unde se afla unul dintre cei care n-au putut onora invitația la evenimentul care urma, academicianul **Alexandru Surdu**, probabil că numele unui intelectual de stînga, fie el un scriitor stîngaci, precum academicianul post mortem Sahia, cel născut la Mănăstirea și ajuns la mănăstire, călugăr, vinovat azi pentru că, în perioada interbelică, a vizitat URSS – unde a văzut, e drept, altceva decît Panait Istrati – și pentru că, bolnav, în anul morții sale timpurii, s-a înscris în PCR, ar fi fost preferat numelui unui cameraman ucis în timp ce înregistra căderea pseudocomunismului...)

Din mașină au debarcat „dușmani ai poporului”, adică pensionari, ex-bugetari, șomeri, toți oameni cu carte și cu cărți pe care au dat autografe: **Doru Munteanu** – prozator, președintele Filialei Brașov a Uniunii Scriitorilor din România, ultimul director al defunctei Edituri (și al revistei, interzisă pentru a doua oară în ultimul deceniu) „Astra”, **Ion Topolog Popescu** – prozator, predecesor al lui Doru Munteanu la conducerea Filialei Brașov a UR, fondatorul revistei „Dealul melcilor”, **Daniel Drăgan** – prozator (cu suflet de poet), ex-redactor șef al revistei „Astra”, ex-editor („Arania”), **Aurel Ioan Brumar** – critic literar, și el fost șef al „Astrei”, redactor, de la distanță (tenologia mileniului permite), al revistei „Vatra veche”, **Eugen Axinte** – poet, coleg de redacție cu A.I. Brumar, **Claudiu Mitan** – poet, **Gabriela Daraban**, editor („Pastel”), secretară a Filialei Brașov a UR, **Sorin Basangeac** – poet (cu ambiții de prozator, risipite în periodice), ex-secretar general de redacție al revistei „Astra” și al cotidianului „Gazeta de Transilvania” cu suplimentul „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, sucombate, de inaniție, anul trecut (astfel, Brașovul, burgul „editurilor” lui Honterus și Coresi, al primei școli românești etc., a rămas fără nici o revistă sau măcar un supliment cultural!); lor li s-a alăturat **George**

Lupașcu – poet (venit de la Brăila, dar membru al filialei Brașov a UR). Au fost invitații **Mihalei Popescu** (admirabila, prin ceea ce dăruiește, directoare a așezămîntului) și a lui **George Anca**, amfitrionul Salonului literar „Colocviile de marți” (azi „Literale și Junii Brașovului”), vorbind aceeași limbă (poet, prozator, critic) cu oaspeții, la, conform programului „întîlnirea capitală BB – Brașov-București” (devenită BBB, cu Brăila).

Asistența, peste estimările inițiale (a fost necesară mutarea într-un alt salon), se aștepta la brașoave, adică la o reclamă deșănțată de către meșteri a propriilor produse. Aprecierile s-au făcut însă „pe gustate” (scurte lecturi de poeme sau fragmente de proză), iar marfa nu s-a vîndut... pentru că a fost dăruită (în urma unor evenimente similare, așezămîntul doamnei Mihaela Popescu se va putea îmbogăți cu o bibliotecă impresionantă). Nu au

lipsit însă laudătorii. Doamna **Ana Munteanu**, redactor-șef (coordonator) al Editurii „Minerva”, având sub tipar a cincea carte a unui scriitor brașovean, constata că se conturează o adevărată „filială Brașov” a editurii bucureștene (doi dintre „membri”, Daniel Drăgan și Eugen Axinte, aflîndu-se în sală), iar cetățeanul american **Vasile**

Pupeza (ex-actor român, coleg de promoție, printre alții, cu Tudor Gheorghe, unul dintre „personajele” cărții „33 pentru totdeauna – interviurile Astrei”, prezentate de Doru Munteanu și Sorin Basangeac), și-a manifestat bucuria de a respira o atmosferă culturală revigorantă. „Junii cărunți” (mai mult sau mai puțin) ai literelor brașovene (alții decît cei despre care scrie Alexandru Surdu în volumul excepțional „Junii Brașovului”, prin care invitatul de onoare a fost, totuși, prezent), poate spre mirarea unora, învățați cu răutăți de breaslă, au fost deosebit de generoși în aprecierea la adresa creațiilor unor confrăți absenți și au impresionat prin evocările lui Eminescu (pentru Eugen Axinte, fără egal în literatura universală) sau a lui Blaga, de data aceasta polemizînd cu unele reevaluări contemporane. Învățați de „mișcarea astristă”, organizatoare a întîlnirilor anuale ale revistelor de cultură (unde, în urmă cu doi ani s-a lansat ideea mișcării de rezistență prin cultură însușită astăzi de alții) și a festivităților de acordare a premiilor naționale ale revistei „Astra”, să fie gazde, brașovenii s-au bucurat să fie oaspeți, să-i asculte pe frații **Menzel (Vasile și Eugen)**, dezinvolții cîntăreți de odinioară, foarte emoționați în postura de poeți, pe **Maria Niculescu** ducînd sinteza **Dincolu** de haiku, la poeme într-un vers sau pe **Nicolae Dascălu** emoționînd printr-o evocare a atmosferei de teroare din temnițele staliniste.

Afară plouă, iar peste fumătorii în căutarea unui adăpost cad nuci, semn de bogăție.

Afară plouă... Deasupra DNI zboară limuzine de lux implicate în accidente în lanț. Avem o țară bogată

SORIN BASANGEAC

Casoni Ibolya – „Zări și etape”

Fals jurnal de creație

La câțiva ani după ce - din motive de sănătate - am renunțat la medicină, lumea s-a deschis în fața mea.

Din întâmplare, o clientă a mamei mele m-a rugat să-i creez o rochie, mama a cusut-o și a reușit atât de bine încât am prins gust pentru designul vestimentar. Din prețel rochiei, am cumpărat mai multe materiale și m-am apucat sa creez rochii. Dar nu numai le-am desenat - cu toate că nu am învățat niciodată să croiesc sau să cos - le-am croit și le-am și cusut personal. Aici trebuie sa precizez că tatăl meu a fost un croitor renumit la vremea lui și mama mea lucra la Casa de Modă.

După ce am creat o colecție de 10 rochii de seară, la sfatul unei prietene, m-am înscris în Asociația Artiștilor Plastici Mureș, după care am organizat prima mea expoziție de artă vestimentară intitulată "MODA MALEABILĂ", a cărei vernisaj a avut loc pe 6 mai 2007 în sala de consiliu a bisericii unitariene din Târgu-Mureș, Piața Bolyai.

Tot întâmplarea, precum și îndemnul colegilor de la Asociație m-au determinat să încep să desenez, apoi să pictez. M-am înscris și la Școala de Arte din Târgu-Mureș, la secția design vestimentar, la clasa prof. Maria Gliga, dar am urmat și cursurile de grafică și pictură la clasa prof. Lucia Călinescu.

Între timp, am participat la toate expozițiile colective de la Asociația Artiștilor Plastici Mureș, începând din martie 2008.

În ianuarie 2010, am organizat prima mea expoziție de pictură, intitulată A PATRA DIMENSIUNE. Succesul expoziției parcă mi-a dat aripi, simțeam că am inspirație fără margini.

La 26 februarie 2010 am participat la Suceva, la Concursul National de Artă Plastică Ion Irimescu, cu trei lucrări și am câștigat premiul trei cu lucrarea intitulată "Relaxare la Apus".

Între 27 și 30 mai 2010, a avut loc Festivalul Național al Școlilor de Artă la Târgu-Mureș, la care am participat de asemenea cu trei lucrări.

Pe data de 9 iunie 2010, am susținut Examenul de Diplomă la Design Vestimentar la Școala de Arte, intitulat "FREE LOOK", lucrare în care am cuprins evoluția

costumului din cele mai vechi timpuri și până azi.

A doua mea expoziție de pictură, intitulată "LUMINILE SUFLETULUI", a avut loc între 5 și 30 septembrie 2010, tot în sala de consiliu a bisericii unitariene din Târgu-Mureș.

În ceea ce privește lucrările expuse, am propus o mare varietate de stiluri, pornind de la neorealism, prin impresionism, suprarealism, pop art, apoi stilul meu propriu, "The Iby-Style", cum îl numesc prietenii mei de pretutindeni.

Acestea sunt de fapt primele mele încercări de a mă exprima artistic.

*

Noile mele lucrări sunt rezultatul trăirilor, sentimentelor mele din ultimele luni și a unor amintiri.

După cum vedeți, am simțit în continuare nevoia imperioasă de a plasa câte o siluetă pe fiecare lucrare.

Vreau să precizez însă că acest personaj, aparent singuratic, nu reprezintă SINGURATATEA, ci OMUL - cu litere mari - omul, creatura miraculoasă, cu trăirile, sentimentele lui, în decorul lumii înconjurătoare.

Acest decor - câteodată trist, alteori minunat, incert, contemplativ...etc.-deci, acest decor am încercat să-l recreez prin forme și culori, într-o manieră proprie - în așa fel încât să subliniez cât mai mult latura emoțională a sentimentelor.

*

Acum mă pregătesc să plec în străinătate cu lucrările, deoarece am deja mai multe oferte.

Puteți afla mai multe despre mine la adresa de web: www.divat-muveszet.mlap.hu

CASONI IBOLYA

Casoni Ibolya, fantomele pădurii – speranță/singură III

Casoni Ibolya, Noapte de iarnă pe strada noastră – de la fereastra mea (dib ciclul Amintiri din copilărie V

Casoni Ibolya, Frumoasa Budapesta – Săptămâna mea în soare (II)

OCHIUL CICLOPULUI

Casoni Ibolya, „Inspirație”

Starea prozei

TABLETE

Și ce dacă, în jurul meu benzinăria arde și s-a pătat cu sânge lentila concavă? E timp de promenadă prin parcul în care pensionarii de mâine joacă remi pe viață și moarte.

Colacul meu de salvare este galben. Ca un soare ce stă cu picioarele reumatice în apă de mare.

S-a ciocnit de epavă altă sticlă cu șampanie franceză și famfara cântă marș nupțial. Curg

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra

amintirile căpitanului de cursă foarte lungă ca un lapte de mamă peste luciul oceanului în care delfinii așteaptă să nască pui geniali.

Memoria ancestrală este unica și imperfecta răsplată pentru că mai există în arhiva domnului Darwin.

Dincolo de cer este orașul natal, un trotil cu capsă pusă și stoluri de guguștiuci îmbuibăți cu resturi menajere.

Și vrăbiile gureșe culeg firmitura din gura toمبرonului, vin pe furis la amiază, ca un cetățean onest și cu surtucul cârpit pe la coate.

În programul de regenerare a pietrelor, care se chinuie să crească în pavajul asflic, precum un copil bolnav de nanism,- văd ultima literă din lozinca cu cearcăn de seceră și ciocan .

*

Stă pe degetul meu arătător cicarticea, ca un rubin roșu de Caledonia.

Inelul anual crește în trunchiul arborelui sub ploaia nătăngă și nu mai e loc în malformația asta decât de oglindă. Conștientizez pericolul și fila ruptă din calendarul care știe mai totul despre omenire.

Nechibzuite sunt calculele matematice cand creierul funcționează perfect.

Roboții se leagănă lângă oameni, în hamac d epăianjen, visând curcubeul .

Ce mutre mai făceau odată aristocrații și băieții de prăvălie, așa cum mânuiau un singur zmeu de hârtie deasupra orașului cu vânătoarea la dropii oprită.

De ieri, nimic nu mai este sigur în picătura cernelii, nici pe mână ce scrie povestea cenușăresei fără litere, fără hârtie.

Pe orizont au apărut din nimic lumini tropicale și papagalii repetă negreșit numele seminței de mirt ce s-a spart în măsele.

Speranța mea se plânge că e frig în miezul de vară, că... nu mai sunt bani și oameni dispuși să intre cu sacul de boabe în gura de moară.

MELANIA CUC

Lorințiu, Mihaela Malea Stroe, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Gheorghe Șincan

Corespondenți : Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Ioan Matei, Menuț Maximinian, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Alexandru Jurcan, Anni Lorei Mainka, (Germania), Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA), Ovidiu Ivancu (India), Dalila Özbay (Turcia).

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2010 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

Număr apărut cu sprijinul Primăriei Târgu-Mureș, primar Dr. Dorin Florea, viceprimar Claudiu Maior.

